

24—29 april

Debatter m. m.

Fredagen den 24 april

Sid.

Svar på interpellation av herr Lundström ang. systemet för upp- börd av bilskatt	6
Anslag under åttonde huvudtiteln:	
Ecklesiastikdepartementet: omkostnader	8
Universitetskanslersämbetet: omkostnader	9
Garantilänenämnden: omkostnader	10
Överstyrelsen för de tekniska högskolorna: omkostnader	10
Skolöverstyrelsens avlöningsanslag	11
Skolöverstyrelsen: omkostnader	12
Bidrag till skolbibliotek	12
Bidrag till anordnande av skolmåltider	14
Bidrag till anordnande av skolskjutsar	23
Bidrag till bergsskolan i Filipstad	24
Statsbidrag till utbildning av sjukvårdsbiträden	27
Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare	30
Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bib- liotek	35
Stödåtgärder till statens konstfrämjande verksamhet	36
Om Sveriges medverkan i Unescos Östern-Västernprojekt	38
Interpellation av herr Sundin ang. utbildningen av yrkeslärare	40

Tisdagen den 28 april

Interpellation av herr Palme ang. universitetens och högskolornas organisation	44
---	----

Onsdagen den 29 april

Svar på interpellation av herr Anderberg ang. kostnadsfördelning- en mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område	46
Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag	47
Avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.	53
Förordningsförslag om handel med preventivmedel	59

	Sid.
Om dispens för sjukkasse att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling	82
Granskning av statsrådsprotokollen:	
Viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition	84
Förseningar vid kungörandet av allmänna författningar	93
Åsidosättande av riksdagens medverkan vid slutande av handelsavtal med främmande makt	96
Anslag under tionde huvudtiteln:	
Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk	97
Handelsdepartementet: omkostnader	105
Kommerskollegium: omkostnader	106
Bergsstaten: omkostnader	106
Sprängämnesinspektionen: omkostnader	107
Näringsfrihetsrådet, m. m.	107
Statens pris- och kartellnämnd: omkostnader	110
Konsumentupplysning	110
Bidrag till företagareföreningar m. fl.	113
Sjöfartsstyrelsen: omkostnader	116
Lots- och fyrstaten: omkostnader	117
Fartygsinspektionen: omkostnader	117
Statens isbrytarverksamhet	118
Byggande av fiskehamnar	119
Patent- och registreringsverkets avlöningsanslag	121
Patent- och registreringsverket: omkostnader	122
Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: omkostnader	122
Statens handelslicensnämnd: omkostnader	123
Avsättning till fonden för idrottens främjande	128
Om ökad avsättning till lotterimedelsfonden	141
Om uppförande av reaktoranläggning i Göteborg	142
Ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal	145
Utvidgning av rätten till skattebefrielse för invalidfordon	156
Skärpta åtgärder mot skattefusk	159
Vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse i familjebolag	160
Om slopande av utskänningsskatten å spritdrycker, m. m.	161
Om svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde	163
Viss ändring i lagen om moderskapshjälp	163
Sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar	164
Anslag till fiskerilånefonden, m. m.	167

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Fredagen den 24 april		Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 8, ang. utgifterna under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)		8
Tisdagen den 28 april		
Protokoll från justitiedepartementet angående fullmaktsgranskning		43
Onsdagen den 29 april		
Statsutskottets utlåtande nr 59, ang. ytterligare utgifter å tillägsstat II: utrikesdepartementet		47
— nr 60, ang. ytterligare utgifter å tillägsstat II: försvarsdepartementet		47
— nr 61, ang. ytterligare utgifter å tillägsstat II: socialdepartementet		47
— nr 62, ang. fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta vissa arbeten, m. m.		47
— nr 63, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sjuksjukhus m. m.		47
— nr 64, ang. pension åt förre tjänstemannen vid Shanghai Municipal Council A. Th. Dahl		47
— nr 65, ang. anställningsformen för vissa assistenter vid lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna		47
— nr 66, om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag		47
Bevillningsutskottets betänkande nr 32, ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd samt amortering av studieskuld		53
— nr 36, ang. ändrad lydelse av 12 § 4 mom. och 86 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen, m. m.		58
— nr 43, ang. ändring i kommunalskattelagen, m. m.		58
Bankoutskottets utlåtande nr 21, om utgivande av en riksdagens författningssamling		58
Första lagutskottets utlåtande nr 22, ang. förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m.		59
Andra lagutskottets utlåtande nr 14, ang. förslag till förordning om handel med preventivmedel		59
— nr 21, ang. dispens för sjukkasse att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling		82
Utrikesutskottets utlåtande nr 2, om bemyndigande för Kungl. Maj:t att till Europarådet avgiva viss förklaring rörande den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna		83
— nr 3, om godkännande av en överenskommelse angående flyktingar som äro sjömän		83
— nr 4, ang. överförande till Finland av visst gränsområde i Muonio älv		83
Konstitutionsutskottets memorial nr 17, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll		84

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	97
— nr 67, ang. anslag å kapitalbudgeten: handelsdepartementet	142
— nr 68, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.	142
— nr 69, ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	142
— nr 70, om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal	145
— memorial nr 71, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Allmänna läroverken: Avlöningar	156
Bevillningsutskottets betänkande nr 28, ang. ändrad lydelse av 2 § förordningen om automobilskatt, m. m.	156
— nr 31, om skärpta åtgärder mot skattefusk	159
— nr 33, ang. tillverkning och försäljning av ciderdrycker med viss alkoholhalt	160
— nr 34, om upphävande av fjärde stycket punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen	160
— nr 38, ang. utskänkningskatten å spritdrycker m. m.	161
Bankoutskottets utlåtande nr 22, ang. särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.	163
— nr 24, om åtgärder i syfte att stödja den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden	163
— nr 25, ang. svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde	163
Andra lagutskottets utlåtande nr 15, om viss ändring av 7 § lagen om moderskapshjälp	163
— nr 16, om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen	164
— nr 20, om ändrad lydelse av 42 § vägtrafikkförordningen	167
— nr 22, ang. ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen	167
— nr 23, om införande i körkort av uppgift om innehåvarens blodgrupp	167
Jordbruksutskottets utlåtande nr 22, ang. anslag till Fiskerilånefonden, m. m.	167
— nr 25, ang. försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.	173
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, ang. generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter	173
— nr 22, om utredning angående näringsforskningen	173
— nr 23, ang. riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.	173

Fredagen den 24 april

Kammaren sammanträdde kl. 15.00.

Justerades protokollet för den 17 in-
nevarande månad.

Upplästes tre till kammaren inkomna
protokoll, så lydande:

År 1959 den 24 april sammanträdde
kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70
och 71 riksdagsordningen utse riksdag-
ens fullmäktige i riksbanken för val-
perioden 1959—1962 efter herrar N. G.
Svärd och K. E. Ahlkvist, vilka voro i
tur att avgå, jämte två suppleanter; och
befunnos efter valens slut ha blivit ut-
sedda till

fullmäktige

för valperioden 1959—1962:

herr Svärd, Nils Gunnar,
ledamot av första
kammaren, med 46 röster;
herr Ahlkvist, Karl Emil,
ledamot av första
kammaren, » 46 » ;

suppleant för herr Svärd, N. G.:

herr Sundén, Otto Ragnar,
f. d. statssekre-
rare, med 46 röster;

suppleant för herr Ahlkvist, K. E.:

herr Bengtsson, Gösta Tore Edvin,
ledamot av andra
kammaren, med 46 röster.

Olof Nilsson *Gust. Elofsson*

E. A. Lindblom *Birger Gezelius*

År 1959 den 24 april sammanträdde
kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70
och 71 riksdagsordningen utse riksdag-
ens fullmäktige i riksgäldskontoret för
valperioden 1959—1962 efter herrar W.
Svensson och G. V. Nilsson, vilka voro i
tur att avgå, jämte två suppleanter; och
befunnos efter valens slut hava blivit ut-
sedda till

fullmäktige

för valperioden 1959—1962:

herr Svensson, Waldemar,
ledamot av andra
kammaren, med 48 röster;
herr Andersson, Axel Gustav Birger,
ledamot av första
kammaren, med 48 röster;

suppleant för herr Svensson, Waldemar:

herr Widén, Lars Arthur,
f. d. ledamot av
andra kammaren, med 48 röster;

suppleant för herr Andersson, A. G. B.:

herr Gustafsson, Hans Lennart,
ledamot av andra
kammaren, med 48 röster.

Olof Nilsson *Gust. Elofsson*

E. A. Lindblom *Birger Gezelius*

År 1959 den 24 april sammanträdde
de valmän, som av kamrarna fått i upp-
drag att utse fullmäktige i riksbanken
och riksgäldskontoret, för anställande
av val av en suppleant i styrelsen för
riksdagsbiblioteket under återstående
delen av valperioden 1957—1961 för
herr S. J. E. Ohlön, vars förut av riks-
dagen valde suppleant herr T. H. Wol-
gast avlidit; och utsågs härvid till

suppleant:

herr Larsson, Sigfrid,
ledamot av första
kammaren, med 47 röster.

Olof Nilsson *Gust. Elofsson*

E. A. Lindblom *Birger Gezelius*

På framställning av herr talmannen
beslöts att de upplästa protokollen skul-
le läggas till handlingarna ävensom att
riksdagens kanslideputerade skulle ge-
nom utdrag av protokollet underrättas
om dessa val samt anmodas låta upp-
sätta och till kamrarna ingiva förslag
dels till förordnanden för de valda, dels

ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Justerades protokollsutdrag.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.; samt

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 174, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 175, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 177, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1958 vid dess fyrtioförsta sammanträde (sjunde sjöfartskonferensen) fattade beslut, dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 178, i anledning av väckta motioner om obligatorisk tilläggsjukpenning-försäkring för företagare.

Ang. systemet för uppbörd av bils katt

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundströms interpellation angående systemet för uppbörd av bils katt, erhö ll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Lundström har i en interpellation frågat, om jag har uppmärksammat vissa brister i det nuvarande systemet för uppbörd av fordonsskatt. Dessa brister medför enligt interpellantens uppfattning bl. a. att varje år avsevärda skattebelopp måste infordras genom indrivning. Herr Lundström har vidare frågat, om jag är villig att överväga lämpliga åtgärder för att få till stånd en översyn av nuvarande uppbördssystem och de organisatoriska förändringar som efter en sådan översyn kan bedömas nödvändiga.

Som bekant är länsstyrelserna uppbördsmyndigheter för fordonsskatten. Uppbörden sker genom postförskott, och skatten erlägges normalt under tiden den 10—24 februari.

Herr Lundström vänder sig emot att skatten kan betalas först sedan uppbördsterminen börjat och inte omedelbart efter det avin har kommit. Han anser vidare att postverket bör skicka en påminnelseavi, om postförskottet kvarligger outlöst mot slutet av inbetalningsperioden. Enligt herr Lundströms uppfattning skulle hans förslag minska skat-terestantierna.

För egen del måste jag ställa mig frågande till de slutsatser herr Lundström drar. Det är inte något för fordonsskatten särskilt utmärkande att skatten förfaller till betalning under bestämda uppbördsterminer. Denna ordning är tvärtom den normala. I fråga om fordonsskatten får dessutom den skattskyldige genom postförskottet en särskild påminnelse kort innan skatten skall betalas. Fordonsskatten är en betydande utgift, varför en bilägare ej gärna på grund av glömska kan tänkas underlåta att betala densamma.

Det nuvarande uppbördssystemet har i sina huvuddrag kvarstått oförändrat

sedan 1924 och kan därför möta en viss kritik. En omläggning av uppbördssystemet är emellertid förbunden med åtskilliga problem. Statens organisationsnämnd framlade för några år sedan ett förslag som innebar, att debiteringen och uppbörden av fordonsskatt skulle samlas hos en central myndighet. Det ansågs emellertid, att denna fråga borde lösas i samband med den större frågan om rationalisering och mekanisering av inkomstskatteuppbörden. Organisationsnämnden fick därför i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag under hänsynstagande till den försöksverksamhet som nämnden bedrev på sistnämnda område. Resultaten av försöksverksamheten har nu redovisats och en kommitté har tillsatts för att fullfölja nämndens arbete. Måhända kan förutsättningar härigenom skapas för att rationalisera uppbörden av fordonsskatt.

Herr talman! Härmed anser jag, att jag har besvarat interpellationen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack för finansministerns svar på min interpellation.

I stort sett finner jag svaret positivt till det syfte jag haft med interpellationen. Man kan naturligtvis ha delade meningar om vilka förändringar i uppbördssystemet som skulle ge den allra största förbättringen. Det är alltså möjligt att man efter årtal av utredningar och försöksverksamhet kan finna effektivare vägar än dem jag har pekat på. Men utredningar tar ju lång tid — även i denna fråga, vilket inte minst framgår av finansministerns svar. Trots statsrådets tveksamhet tror jag alltså, att man genom relativt enkla åtgärder i avvaktan på utredningens slutresultat skulle kunna nå en inte oväsentlig förbättring av uppbördsresultatet när det gäller fordonsskatten.

Av uttryckssättet i interpellationssvaret att döma får den skattskyldige ett »postförskott» på fordonsskatten. Det kanske heter så. Men det är väsentliga olikheter mellan den sortens postförskott, som används när det gäller bilskatteupp-

Ang. systemet för uppbörd av bilskatt börd, och vanliga postförskott. I det senare fallet får man först postförskottsavin, och om man sedan inte löser postförskottet innan liggetiden närmar sig sitt slut, sänder posten ut en påminnelse. Men så sker inte vid uppbörden av fordonsskatt. Det är olikheterna mot de vanliga postförskotten som jag ifrågasatt, om man inte kunde undanröja genom en relativt enkel åtgärd. Jag är fullständigt övertygad om att uppbördsresultatet beträffande fordonsskatten skulle bli mycket bättre än vad det är nu, om fordonsägaren fick en vanlig postförskottsavi och kunde gå till posten inom fjorton dagar, som är det normala, i stället för att avvakta en viss bestämd tidpunkt, och om han dessutom kunde få den påminnelse, som utgår när det gäller vanliga postförskott några dagar innan liggetiden är ute. Finansministern tycks inte tro det. Men försök, herr finansminister!

Fordonsskatten är en så betydande utgift, säger finansministern, att den glömmar man inte bort. Ack, herr finansminister, tyvärr är glömskan av postförskott på en eller ett par hundralappar när det gäller bilskatten för många människor rätt vanlig, och jag höll på att säga även förståelig. Om finansministern själv alltid kommer ihåg viktiga saker, är han att gratulera, men tyvärr har inte alla människor det så väl ställt. Restantierna på bilskatteuppbörden uppgick i alla fall förra året till den betydande summan av 22,4 miljoner kronor. Det är alltså inte fråga om några små belopp. Jag tror att detta inte bara vittnar om oförmåga eller ovilja från de skattskyldigas sida utan att det i stor utsträckning ligger glömska bakom — man kommer inte ihåg bilskatten när perioden väl börjar, och sedan kommer indrivningskravet så småningom. Vore det inte idé att försöka lätta indrivningsverkets arbete genom att få en del — personligen tror jag en ganska stor del — av dessa miljoner inbetalda utan indrivning? Samtidigt skulle ju de skattskyldiga få obestridliga fördelar.

Jag hade faktiskt väntat mig den indrivning som finansministern också gör,

Anslag till ecklesiastikdepartementet: omkostnader

att eftersom det finns bestämda uppbördsterminer för inkomstskatten, skulle det vara naturligt med samma arrangemang beträffande fordonsskatten. Enligt min mening föreligger emellertid betydande skillnader mellan dessa två skatteuppbörden. Fordonsskatten avser en alldeles speciell sak med i regel bara en uppbörd årligen; inkomstskatten uppbäres däremot under flera olika terminer per år. Jag finner det naturligt att man för den enskilda uppbörden skulle med fördel kunna använda ett något annat system än för den andra, reguljära skatteuppbörden.

Men därtill kommer ett annat väsentligt förhållande som gör att de flesta människor numera inte har någon direkt kontakt med de reguljära uppbördsterminerna, vare sig för den vanliga skatten eller för kvarskatten. Skatten dras av från lönen. Och eftersom systemet med skatt vid källan har tillämpats under ganska lång tid, finns det en tämligen stor grupp av människor, som under hela sitt skattepliktiga liv aldrig haft någonting direkt med uppbördsterminerna att göra. Arbetsgivare och annat folk med B-skatt eller med skatt i annan kommun befinner sig i det avseendet i en annan situation. Men de flesta människor torde vara löntagare och har därför inte haft erfarenhet av uppbördsterminerna på samma sätt som de nyss nämnda kategorierna.

Uppbörden av inkomstskatt har ju alltså en gång reformerats, medan uppbörden av fordonsskatt sker på samma sätt som för 35 år sedan. När det nuvarande systemet för uppbörd av fordonsskatt tillkom år 1924, fanns det här i landet 70 000—80 000 bilar och motorcyklar. I dag lär siffran vara upp i 1 350 000 eller något sådant. Situationen har därigenom blivit totalt förändrad. Nog tycker jag att det finns anledning att rationalisera även uppbörden av bilskattemedel — och det låter ju som om finansministern vore av samma mening.

För min del ställer jag mig visserligen frågande till nödvändigheten av att samordna en reform av bilskatteuppbörden med en rationalisering av upp-

börden av inkomstskatten. I vilket fall som helst hoppas jag dock att statsrådet i enlighet med sin uppfattning, att en reform kan vara påkallad, vill göra vad han kan för att medverka till att den nuvarande kommittén framlägger positiva förslag utan någon större tövan.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2**Anslag till ecklesiastikdepartementet: omkostnader**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ecklesiastikdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 100 500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 298), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under förevarande punkt måtte anvisa ett förslagsanslag av 90 500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Ecklesiastikdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 100 500 kronor.

Anslag till universitetskanslersämbetet: omkostnader

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Nihlfors* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till *Ecklesiastikdepartementet*: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 90 500 kronor.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANNES**, (fp):

Herr talman! Frågan om att genom generella besparingar söka nedbringa statens utgifter är redan väl känd av kammaren, och jag kan därför inskränka mig till att med sedvanlig motivering yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Med hänsyn till den berömvärda kortheten i herr Anderssons anförande har väl inte heller jag någon anledning att bli mångordig. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5**Anslag till universitetskanslersämbetet: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 237, av herr *Sundelin*, och II: 298, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till *Universitetskanslersämbetet*: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 kronor.

I motionerna I: 237 och II: 298 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under förevarande punkt måtte anvisa ett förslagsanslag av 39 600 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes* An-

Anslag till garantilånenämnden: omkostnader — Anslag till överstyrelsen för de tekniska högskolorna: omkostnader

dersson, Jacobsson, Kaijser, Skoglund i Doversorp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Nihlfors* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Universitetskanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—68

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69

**Anslag till garantilånenämnden:
omkostnader**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 237, av herr *Sundelin*, och II: 298, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Garantilånenämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

I motionerna I: 237 och II: 298 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen under denna punkt måtte anvisa ett förslagsanslag av 18 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Jacobsson*, *Kaijser*, *Skoglund* i Doversorp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Nihlfors* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Garantilånenämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av del förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 70—73

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74

Anslag till överstyrelsen för de tekniska högskolorna: omkostnader

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Överstyrelsen för de tekniska högskolorna: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

I de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 237, av herr *Sundelin*, och II: 298, av herr *Ståhl m. fl.*, hade såvitt

nu var i fråga, hemställt, att riksdagen måtte under förevarande punkt anvisa ett förslagsanslag av 12 600 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp och *Staxång*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Nihlfors* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Överstyrelsen för de tekniska högskolorna: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 12 600 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 75—88

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89

Ang. skolöverstyrelsens avlöningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen anför, dels godkänna av departementschefen angiven avlö-

Ang. skolöverstyrelsens avlöningsanslag
ningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 554 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 236) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 297), i vilka hemstälts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av 5 527 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 297, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen anför;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 554 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp och *Staxång*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka den i motionerna I: 236 och II: 297 förordade indragningen av en byrådirektörstjänst samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 236 och II: 297, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med

Anslag till skolöverstyrelsen: omkostnader — Ang. bidrag till skolbibliotek

budgetåret 1959/60, vidtagna de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen och reservanterna anfört;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 527 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits under denna punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 90**Anslag till skolöverstyrelsen:
omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Skolöverstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 891 000 kronor.

I de förut nämnda likalydande motionerna I: 237, av herr *Sundelin*, och II: 298, av herr *Ståhl m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte anvisa ett förslagsanslag av 801 900 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Jacobsson*, *Kaijser*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt nu vore i fråga, till Skolöverstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 801 900 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 91—106

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 107**Ang. bidrag till skolbibliotek**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 4 091 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 134) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund* (II: 168), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte dels besluta att ändra grunderna

för bidrag till skolbibliotek i enlighet med vad i motionerna föreslagits, dels ock till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 591 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 134 och II: 168, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 4 091 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Staxäng* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 134 och II: 168, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta att ändra grunderna för bidrag till skolbibliotek i enlighet med vad i motionerna föreslagits;

b) till Bidrag till skolbibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 591 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! De motioner som ligger till grund för reservationen nr 7 vid denna punkt är ett led i den allmänna sparsamhetspolitik, som det parti som jag representerar anser vara nödvändig i nuvarande statsfinansiella läge. Det finns ingen anledning att nu gå in på en utförlig ekonomisk diskussion. Den skall komma och måste komma senare. Det må vara nog att påpeka, att det statsfinansiella läget som bekant inte förbättrats, sedan den tid då motionerna framlades.

Statsbidraget utgår för närvarande efter en viss fallande skala, allt efter antalet barn i varje skoldistrikt. Reservationen går ut på att sänka den skalan. Naturligtvis är det i och för sig inte roligt att minska anslagen till bibliotek. Emellertid kan man om skolbiblioteken säga, att de vanligen inte är tillgängliga under tre à fyra månader om året. I många fall -- jag vet inte om det är i

Ang. bidrag till skolbibliotek

flertalet fall eller mera i undantagsfall -- är de inte heller öppna på eftermiddagarna, då skolorna eventuellt används för fritidsverksamhet. De investeringar som göres i skolbiblioteken får därför ett på visst sätt begränsat värde.

Jag vill bara med detta be att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Den motion som herr Kaijser talar om är ju ett led i hans partis strävan att sänka de statliga utgifterna, och så långt är det väl ingen som har något att invända. Men när följden blir enbart att statliga utgifter övervältas på kommunerna, så har ingen inom de andra partierna ansett sig kunna vara med. Vill man inte övervältra utgifterna på kommunerna, så finns det ingen annan lösning än att man återigen inför avgifter vid biblioteken, och alla som sysslat med detta vet hur det verkar. Enbart administrationen blir så pass omständlig och dyrbar, att det inte blir mycket kvar i nettobehållning. I avdelningen och i utskottet har vi från de andra partierna varit överens om att detta icke är en framkomlig väg.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 107, röstar

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja -- 117;

Nej -- 14.

Punkten 108**Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad förlängning av giltighetstiden för övergångsbestämmelserna till gällande kungörelse om statsbidrag till anordnande av skolmåltider, dels godkänna av departementschefen förordade grunder för utformningen av tillsynen vid skolmåltider, dels ock till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 21 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 125) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin* (II: 163), vari hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte dels besluta att från och med redovisningsåret 1959/60 statsbidrag till anordnande av skolmåltider icke längre skulle utgå, dels uttala, att kommun som tillhandahåller skolmåltid

borde för i måltid deltagande barn uttaga avgift motsvarande kommunens verkliga kostnader, dels ock till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* väckt motion (II: 184), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att, där så visade sig möjligt, i första hand annan personal än lärare borde engageras att utöva tillsyn vid skolmåltider.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionen II: 184 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 125 och II: 163, såvitt de avsåge avskaffande av statsbidrag till skolmåltider och medgivande för kommunerna att uttaga avgift för skolmåltid, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, såvitt de avsåge medelsanvisning för budgetåret 1959/60,

a) godkänna av departementschefen förordad förlängning av giltighetstiden för övergångsbestämmelserna till gällande kungörelse om statsbidrag till anordnande av skolmåltider;

b) godkänna av departementschefen förordade grunder för utformningen av tillsynen vid skolmåltider;

c) till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 21 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i Dorverstorp och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 184, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att, där så visade sig möjligt, i första hand annan personal än lärare bor-

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

de engageras att utöva tillsyn vid skolmåltider;

b) av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Staxäng* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II och III hemställas,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt de avsåge statsbidrag till skolmåltider, besluta, att fr. o. m. redovisningsåret 1959/60 statsbidrag till anordnande av skolmåltider ej längre skulle utgå ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att kommun, som tillhandahölle skolmåltid, borde för i måltid deltagande barn uttaga avgift motsvarande högst kommunens verkliga kostnader;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Vid denna punkt finns fogade två reservationer, nr 8 a och 8 b. Den första reservationen, som framstälts av högerledamöterna i statsutskottet med biträde av fröken Elmén, bygger på en motion av fröken Karlsson i andra kammaren, och den går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall uttala, att annan personal än läraren, där så visar sig möjligt, skall engageras för att utöva tillsyn vid skolmåltider. Denna motion har två syften, av vilka det ena har med lärarna att göra och det andra med hemmen. Det framhålles i motionen, att det inte torde råda delade meningar om att vakthållningen vid måltiderna för lärarna i de flesta fall är mycket ansträngande. Den avkoppling som läraren för sitt fortsatta arbete så väl behöver under frukostrasten, går han såhunda miste om. Visserligen föreskrives det, att »för att bereda tillsynsutövande lärare tillfälle till avkoppling under skoldagens arbete

bör tillsynen om möjligt anordnas så att läraren kommer i åtnjutande av en halvtimmes sammanhängande fritid». Enligt motionärernas och reservanternas mening är emellertid denna fritid — om den över huvud taget går att ordna — inte tillräcklig för att bereda den avkoppling och samling för eftermiddagens lektioner, som han så väl behöver för att kunna fullgöra sin uppgift på ett tillfredsställande sätt.

Det andra syftet med motionen är att bidra till närmandet mellan skola och hem i samarbetet för ungdomens fostran. Det är säkerligen så att det kan stöta på vissa svårigheter att få tillräckligt antal frivilliga krafter till detta övervakningsarbete. Vi hoppas dock, att det skall kunna lösas så, att barnens föräldrar beredes möjlighet att vakta vid måltiderna. Det ofta omvittnade intresset från målsmännens sida borde kunna göra det möjligt att genom samverkan mellan skolan och målsmännens organisationer övervinna svårigheterna att få tag i erforderligt antal personer, som är villiga att delta i övervakningsarbetet. Kännedomen om livet och förhållandena i skolan och förstaelsen för åtminstone en del av skolans problem — bland annat disciplinsvårigheterna — borde härigenom kunna öka hos föräldrar och målsmän till frömma för skolans arbete och till utjämning av de friktioner som av och till kan uppstå mellan hem och skola.

Reservationen innebär ingen förändring i den principiella skyldighet som åvilar lärarna att delta i övervakningen, och den är icke avsedd att medföra någon kostnadsökning. I själva verket innebär den endast en viss men ändå icke betydelselös skärpning i departementschefens uttalande, att det bör stå kommunerna fullt fritt att för dessa övervakningsuppgifter anlita den personal de kan finna för gott.

Den andra reservationen, 8 b, bygger på en av vårt partis besparingsmotioner, och den är inte ny för i år. Den bör ses mot bakgrunden av det statsfinansiella läget. Motionen har diskuterats under de två senaste åren. Något mera väsentligt nytt har väl inte tillförts dis-

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

kussionen under det sista året. Det kan dock vara skäl att konstatera, att det icke råder någon skillnad mellan reservanterna och utskottet i fråga om önskvärdheten av att ordna skolmåltider, framför allt för lärjungar med lång skolväg, för klena och sjuka lärjungar, för lärjungar från hem med svag ekonomi och för lärjungar, som eljest icke kan erhålla en från näringssynpunkt fullgod måltid i sina hem. Men det är av ett visst intresse att konstatera, att 21 procent av eleverna i folkskolorna och 53 procent av eleverna i de högre skolorna icke åtnjöt förmånen av fria skolmåltider under läsåret 1957/58. Deras föräldrar får ändå vara med om att via skatterna betala skolmåltiderna för de barn, som har möjlighet att utnyttja förmånen.

Reservationen innebär, att kommunen må för i skolmåltid deltagande barn uttaga avgift, motsvarande högst kommunens verkliga kostnader, men det förutsättes att kommunen i förekommande fall medger nedsättning eller befrielse från avgiften.

Det har mot reservanternas förslag invänts, att det skulle medföra administrativt krångel att upptaga avgifterna. I Vadstena har man emellertid genomfört detta system, och det lär, enligt vad det sagts, löpa ganska friktionsfritt. I Häl-singborg visade det sig, att deltagandet på lördagarna — sedan man i princip genomfört ett schema med läsning dessa dagar enbart före frukostrasten — blev så ringa och framför allt så oregelbundet, att man helt plötsligt beslöt indraga skolmåltiderna den veckodagen. Det betydde en besparing på 130 000 kronor för staden. Indragningen skedde utan protester. Ingen klagade över den ekonomiska påfrestning som indragningen innebar för hemmen. Liknande förhållanden har anförts från Malmö. Där har man genomfört bindande förhandsanmälan till skolfrukosten på lördagarna.

Utan att nu ge mig in på en mera omfattande ekonomisk diskussion, som alltså är grunden för yrkandet i reservationen, ber jag att få påpeka, hur väsentligt det är att nedbringa statsutgifterna. Det förefaller vara en primär uppgift att

göra en översyn av de generella subventionerna. Reservanterna motsätter sig ju inte subventioner till de hem, som verkligen behöver hjälp, även om det måste erkännas att kostnaden för subventionen då faller på kommunerna. Jag vet att det är en impopulär uppgift att angripa sådana förmåner som samhället ger utan motprestationer, men jag tror, att det här gäller en sak, där sparsamhetssträvandena kan sätta in utan att medföra några allvarliga vådor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de vid denna punkt avgivna reservationerna 8 a och 8 b.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Vad gäller den första reservationen, nr 8 a, vill jag erinra om att det har varit överläggningar mellan vederbörande parter flera gånger på denna punkt. Nu förefaller det, som om man funnit en god lösning av denna fråga, som i vissa fall har varit en stridsfråga. Men när herr Kaijser gör gällande, att vad han i den delen anförde skulle vara ett led i närmandet mellan skola och hem, måste jag nog erkänna, att jag har en avvikande mening. Det finns ju här i kammaren flera skolledare, ordförande och ledamöter i skolstyrelser och andra, som vet hur systemet skulle komma att verka. Vid en något så när stor skola med låt oss säga 200 läsdagar skulle man alltså försöka att få en ordning, som innebär att mödrarna skulle avbyta varandra. Denna ordning skulle sedan fortgå år för år. Det är väl knappast någon som tror på att det kan bli ordning och reda med ett sådant system. Dessutom tror jag, att det är värdefullt också för barnen, om de i regel kan få ha med sig sin lärare eller i varje fall en lärare, som är van att handskas med barn. Jag är inte alls övertygad om att vilken mamma som helst klarar tillsynen, framför allt när det gäller de äldre barnen. Om man på något ställe vill gå in för detta system, så föreligger det ju inte något hinder att göra det, men jag tror att man på de flesta platser är betänksam när det gäller att gå in för ett system av det slag, som här har avsetts.

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

Vad sedan gäller den andra reservationen i detta sammanhang, så har vi så ofta diskuterat den fråga den berör, att jag egentligen inte har något ytterligare att tillägga. Jag skall bara ta upp ett par yttranden av herr Kaijser. Han nämnde några siffror om hur många skoldistrikt det finns, som ännu inte har infört barnbespisning i sina skolor. Föräldrarna där får vara med att betala för andra genom sin statsskatt. Ja, det är riktigt, men om man närmare undersöker vad det beror på att många av skoldistriktet inte har infört barnbespisning, finner man en mängd olika orsaker. Det är inte bara lokalbrist det är fråga om, utan man har på många håll den gamla inställningen att »när jag gick i skolan, då fick jag klara mig med en torr smörgås, och då bör det gå att göra det nu också».

Det är väl knappast något ämne, som den s. k. sakkunskapen har välsignat så mycket som just dessa skolmåltider. I olikhet med herr Kaijser brukar många skolöverstyrelsens verkslärare ofta framhålla fördelarna och nyttan av denna anordning, och jag tror på vad han säger när det gäller dessa ting.

Herr Kaijser nämnde vidare något om lördagarna. Jag vet att det finns flera skoldistrikt, som inte har skollunch på lördagarna. Och varför det? Jo, barnen får gå eller åka hem efter tre eller fyra lektioner vid den tidpunkt då de skulle ha haft skollunch. Man har därför ansett skollunch på lördagarna vara mindre nödvändig än andra dagar.

Herr Kaijser yttrade slutligen något om att det är impopulärt att framföra de synpunkter, som han anlade. Jag måste säga att jag är glad för det, och jag hoppas att herr Kaijsers tongångar alltid skall bli impopulära, ty de avser enbart ett överförande av utgifter från stat till kommunerna eller till föräldrarna. Det tror jag att de flesta ledamöter av denna kammare inte vill vara med på.

Vi har diskuterat denna detalj under en följd av år. Jag tror inte att vi behöver någon längre utläggning om den, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Källqvist* (fp), fröken *Ranmark* (s) samt herrar *Dahl* (s) och *Erik Olsson* (s).

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först och främst konstatera att det, som jag påpekade, inte finns någon skillnad mellan reservationernas uppfattning och utskottets uppfattning om värdet av skolmåltiderna. Jag måste på den punkten ha blivit missuppfattad av utskottsavdelningens ordförande.

Jag vill också konstatera, att den ledande princip, som ligger till grund för de sparsamhetssynpunkter det här gäller, är att man skall företa en översyn av de generella subventioner som finns, så att man inte skall subventionera dem, som inte har något behov därav. Vad jag sade om lördagarna, då skolfrukosten kunde indras utan protester, visar att det kanske är fler än man tror som kan klara sig utan denna allmänna subvention.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord angående den ena av de frågor som diskuteras i den föreliggande reservationen, nämligen om skolmåltiderna.

Statsutskottet avstyrker högerförslaget i denna fråga med hänvisning dels till familjepolitiska skäl, dels till de betydande praktiska olägenheter, som skulle vara förenade med ett avgiftssystem. Detta är också de vanligaste sakliga skälen mot avgiftssystemet, som anförts i den allmänna debatten. Man har vid detta resonemang emellertid inte haft erfarenhet av hur systemet skulle verka i praktiken, utan mest fått röra sig med antaganden. Jag hör själv till dem, som befarar att olägenheterna med ett avgiftssystem skulle bli betydande. Jag har dock ändrat mening, sedan jag sett, hur ett system med avgiftsbelagda skolmåltider utformats och även börjat tillämpas i en kommun i Östergötland, näm-

Ang. bidrag till anordnande av skolmältider

ligen i Vadstena, något som herr Kaijser nämnde om i sitt anförande. Jag skall be att få ta kammarens tid i anspråk med att redogöra för hur man har utformat systemet i denna stad.

Stadsfullmäktige i Vadstena beslöt på våren 1958 att staden skulle ta ut avgifter för skolmältider som lämnades till eleverna vid folkskolan och samrealskolan. Bakgrunden till beslutet var bl. a. stadens ständigt stigande utgifter för verksamheten samt den omständigheten, att ungefär hälften av eleverna i samrealskolan kommer från kringliggande kommuner och inte kunde få fria mältider. Beslutet fattades efter långa utredningar och under bestämt motstånd från den socialdemokratiska minoriteten i stadsfullmäktige. Detta spelade, inom parentes sagt, även en mycket betydande roll i den lokala valrörelsen vid 1958 års båda val.

Beslutet innebar i princip att skolmältiderna skulle betalas med en avgift, som svarade mot driftkostnaderna per portion under nästföregående år. Undantag gjordes emellertid för elever från staden, som hade lång skolväg eller av sociala skäl borde erhålla fria skolmältider. Ansökan om fria mältider prövas av en särskild kommitté inom skolstyrelsen. Prövningen sker alltså utan inblandning av de sociala nämnderna och utan någon vidlyftig administrativ apparat. Kommittén har i huvudsak haft att ta ställning till vad som skall anses vara lång skolväg och vad som är sociala skäl för fria mältider.

När det gäller skolvägen har man löst frågan genom att bestämma, att endast elever som kommer med skolskjuts eller är bosatta inom stadens ytterområden skall få fria mältider av denna anledning. För elever som är bosatta inom stadens tätbebyggda områden, får föräldrarna välja, om barnen skall komma hem och äta eller om man vill betala för mältiderna. Beträffande de sociala skälen har man bland annat tagit hänsyn till barnens hälsotillstånd och till föräldrarnas ekonomi. Vid bedömningen av ekonomin har man tillämpat samma normer som gäller för erhållande av förhöjt fa-

miljebostadsbidrag. Inkasseringen av avgifterna skötes av drätselkammaren efter ganska enkla regler. En del av avgiften betalas i mitten av varje termin och resten efter terminens slut. Därvid fixeras avgiften för varje elev med ledning av antalet närvarodagar under terminen.

Verksamheten har endast bedrivits sedan höstterminen 1958, och erfarenheterna är därför ännu relativt begränsade. Men hittills har systemet kunnat genomföras utan större friktioner, och resultatet stämmer i stort sett med de uppgjorda prognoserna. Det förefaller för närvarande, som om man håller på att tänka om även bland förslaget motståndare.

Anslutningen till skolmältiderna är givetvis mindre nu än förut, när de var avgiftsfria. Ett stort antal barn begagnar sig hellre av möjligheten att gå hem och äta än att betala för skolmältiden. Detta är väl i och för sig ingen förlust, eftersom det ökar möjligheten till kontakt mellan barnen och hemmet. Ungefär 50 procent av eleverna i folkskolan och realskolan har emellertid begagnat sig av skolmältiderna, och därav har ungefär hälften av folkskolebarnen fria mältider.

Den ekonomiska effekten av det nya systemet är inte lätt att ange efter så kort verksamhet. I Vadstena räknar man dock med att de minskade utgifterna motsvarar en besparing av 20 å 25 öre per skattekrone.

Herr talman! Jag har uppehållit mig vid denna fråga så utförligt av två skäl: dels utgör försöket i Vadstena ett exempel på hur man kan lösa frågan om avgifter för skolmältiderna efter relativt enkla regler och utan de omfattande uppbörds- och kontrollanordningar, som statsutskottet befarar, dels är kostnaden för skolmältiderna ute i många kommuner så stora, att man mera allmänt behöver pröva om formerna för denna verksamhet. Det hör inte till ovanligheten, att de fria skolmältiderna i mindre kommuner drar en kostnad av mellan 70 och 80 öre per skattekrone.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få ansluta mig till förslaget om bifall till reservation nr 8 b.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Med den erfarenhet jag har som ordförande i en skolstyrelse sedan många år, känner jag mig föranlåten att begära ordet i denna debatt.

Jag skulle först vilja säga ett par ord om reservation 8 a, där man diskuterar frågan om tillsynen vid skolmåltiderna. Det har sagts att reservationens förslag skulle innebära, att man kunde stärka samarbetet mellan skola och hem. Detta samarbete stärker man emellertid genom kontakter mellan lärare och föräldrar, och där bör också skolstyrelsen kopplas in. Jag tror däremot knappast att man stärker samarbetet mellan skola och hem genom att, såsom reservanterna vill, ha föräldrar som övervakare vid skolmåltiderna för att läraren skall kunna frikopplas från denna del av sin uppgift.

Jag måste säga att reservationens förslag på många håll rent praktiskt icke är genomförbart. Hur skall man klara en sådan sak i glesbygder, där kanske över hälften av barnen kommer med skolskjutsar? Hur skall elevernas föräldrar kunna komma till skolan och utöva denna tillsynsverksamhet? Och vilka föräldrar skall ha möjlighet att delta i denna tillsyn? Folk i allmänhet har ju en viss bestämd arbetstid och kan inte gå ifrån sitt arbete för att åka till skolan och se efter när barnen äter. Det förslaget verkar nog ganska orealistiskt.

I reservationen sägs, att det ur disciplinsynpunkt skulle vara värdefullt, om föräldrarna fick inblick i denna verksamhet. Jag tror tvärtom att det skulle uppstå disciplinsvårigheter, ty eleverna skulle fråga sig: Vilka friheter kan vi ta oss i dag när den pappan eller den mamman kommer?

På denna punkt om att föräldrarna skulle utöva tillsyn betraktar jag reservationen närmast som en pappersprodukt.

I reservation 8 b har man som ett led i högerns sparsamhetsprogram velat pruta på anslaget till skolmåltiderna. Sådana prutningar har högern velat företa på flera poster i skolverksamheten; det har gällt bidrag till bibliotek och

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider kommer att gälla skolskjutsarna i nästa punkt, och man säger sig göra denna prutning med hänsyn till det statsfinansiella läget.

När det gäller statsbidragsformen till skolmåltidsverksamheten föreslås, att bidragen måtte upphöra och att kommunerna som kompensation för det utblivna statsbidraget skall få ta ut avgifter från eleverna. Där föräldrarna är ekonomiskt svaga, borde nedsättning eller befrielse från avgiften kunna medges och kommunerna ta på sig den kostnaden i stället. Utskottet har avstyrkt detta förslag, dels av familjepolitiska skäl och dels under hänvisning till de betydande praktiska olägenheterna och de för skolarbetet hindrande kontrollanordningar, som skulle behöva införas.

Först skulle jag vilja säga, att det har skett en sänkning av anslaget från utskottets sida med 5,2 miljoner i jämförelse med anslaget i fjol. Detta är en följd av det ökade antal skattekrönor som kommunerna fått. Med de regler man har för bidragen sjunker då statens bidrag till kommunerna. Nu vill högern pruta ytterligare sex miljoner. Ur kommunal synpunkt måste jag säga, att jag är betänksam redan mot den reducering med 5,2 miljoner kronor som redan skett. Detta innebär att samtidigt som man får ökat antal elever och därmed ökade kostnader för skolmåltiderna, får man minskat statsbidrag. Därmed flyttas en del av kostnaderna för skolmåltidsverksamheten från staten till kommunerna. Att då gå ännu längre är det svårt att vara med om.

Utöver de familjepolitiska skälen finns också skolsociala skäl att ta hänsyn till. Herr Kaijser påminde om de långa skolvägarna och den därav följande bortovaron från hemmet, som gjort det nödvändigt att barnen får ett mål lagad mat i skolan under skoldagen. Jag tycker nog att det är en riktig synpunkt, som anförts från utskottets talesman i detta hänseende, och jag tycker att doktor Kaijser som läkare borde ta sig en funderare på hur det skulle verka, om vi skulle ta bort det nuvarande skolmåltidssystemet. Lärare och föräld-

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

rar vill absolut inte släppa skolmåltiderna, när man sett hur mycket de betyder för barnens hälsa och arbetsförmåga.

Man använder det statsfinansiella läget som motivering, men jag har frågat mig: Skall man utnyttja det statsfinansiella läget på det sättet, att man minskar barnens möjligheter och försämrar barnfamiljernas ekonomi? Det är inte rimligt att man på detta sätt belastar den kategori som har den minsta bärkraften och de sämsta inkomstförhållandena.

Nu sägs det, att man kan bevilja nedläggning eller befrielse från avgifterna. Från min egen skoltid har jag ett minne, som jag inte kan låta bli att nämna. Vi fick betala våra böcker och vår skolmateriel, och vi fick allt emellanåt räkningar av läraren att ta hem och få betalt för. I ett fall var det en flicka, vars far icke betalat på länge. Läraren sade till, att nu borde nog far betala den räkningen. Jag kan än i dag se den flickan framför mig när hon rodnade och sade: Far har hört med kommunen, om inte de kan betala den här räkningen, eftersom vi har så svårt för närvarande. Detta var på 1920-talet. Jag är förvånad över att man år 1959 skall få höra en diskussion om den saken igen, i vilken man säger att om vi inte har råd att betala, skall vi begära att kommunen betalar för oss. Sådana besparingar har jag svårt att diskutera. Reservationen innebär ju att man skall övervältra kostnaderna på barnfamiljerna och på kommunerna, övervältra kostnaderna på dem som har de minsta möjligheterna att bära nya kostnader.

Det är ingen ny fråga vi diskuterar, det sade också herr Eskilsson. Det var emellertid en stor fråga i valrörelsen i någon kommun i Östergötland, i Vadstena bland annat.

När vi upprättade vår budget i höstas hemma i den kommun jag tillhör, lät jag skolstyrelsen pröva den frågan, om vi skulle ha någon skolmåltidsverksamhet i fortsättningen och om vi skulle ta ut avgifter för skolmåltiderna. På den punkten var skolstyrelsen fullständigt enhällig. Den förklarade att vi skulle ha

skolmåltidsverksamheten kvar, utan att eleverna skulle behöva betala några avgifter för skolmåltiderna. Det var en skolstyrelse med praktisk erfarenhet och med ansvar för sitt arbete, för sin skola och sin kommun.

Den fråga vi här måste ställa är den: Hur skulle reservanternas förslag verka, om det skulle omsättas i praktiken hemma i våra kommuner? Jag tror, herr talman, att om vi anlägger den synpunkten, finns det all anledning att följa utskottet i dag, och jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja rikta en fråga till herr Kaijser. Vad är det egentligen för skillnad mellan den reservation som högern här har beträffande måltidsvakten i skolorna och det förslag som utskottet ansluter sig till, d. v. s. departementschefens förslag, som ju är ett förhandlingsresultat? Departementschefen säger att det enligt hans mening sålunda bör stå kommunerna fullständigt fritt att för dessa uppgifter anlita den personal de kan finna för gott, alltså den personal som man kan engagera. I reservationen säger man att riksdagen skall uttala, att där så visar sig möjligt i första hand annan personal än lärare bör engageras att utöva tillsyn vid skolmåltider.

Såvitt jag kan begripa är det alldeles samma sak. Förr hade vi en hård strid här om lärarnas skyldighet att tjänstgöra, och man höll så strängt på den principen, att de skoldistrikt som anlätade annan personal än lärare riskerade att inte få några statsbidrag. Detta är nu fullständigt borta i sammanhanget som en följd av förhandlingarna mellan lärarorganisationerna och motparten. Jag förstår då inte vad den här reservationen egentligen fyller för ändamål.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag vill först svara på herr Axel Johannes Anderssons yttran-

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

de. Som herr Andersson kanske observerade läste även jag i mitt första anförande upp denna passus ur departementschefens yttrande, och jag påpekade att reservationens yrkande endast innebär en viss men icke alldeles betydelslös skärpning av vad departementschefen hade skrivit. Reservationen innebär att man i första hand skall försöka få tag i någon annan.

Till herr Eric Carlsson vill jag säga, att reservationen icke på något sätt innebär någon förändring i lärarnas principiella skyldighet att deltaga i övervakningen, men reservationen innehåller det önskemålet att man först skall se, om det går att få någon annan, och då har man tänkt sig att det skulle vara listigt att få någon av föräldrarna. Jag skulle också vilja påpeka, att detta förslag inte är uppfunnet vid ett skrivbord, utan det är en i praktisk undervisningsverksamhet varande riksdagsledamot som väckt motionen. Hon har faktiskt erfarenhet icke endast från en skolstyrelse utan även från en skola, och det innebär kanske någon liten skillnad.

Anledningen till att föräldrarna skulle anlitas för denna uppgift är inte att de på något sätt skulle bidra till att vidmakthålla disciplinen inom skolan, utan det är bara meningen att de skall kunna få en viss uppfattning om vilka svårigheter lärarna har på den punkten. Det tror jag ändå skulle vara av ett visst värde, ty det händer inte så sällan att det uppstår friktioner mellan skola och hem, och det visar sig ofta att dessa friktioner bottnar i att man har olika uppfattningar om vilka disciplinsvårigheterna kan vara i skolan.

Slutligen vill jag för andra gången upprepa att jag inte på något sätt syftar till att borttaga skolmåltiderna. Jag vill för tredje gången bestyrka att dessa är av värde, men jag tror att det är berättigat att i ett prekärt statsfinansiellt läge göra en översyn över de generella subventioner som finns.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det kanske har resonerats tillräckligt mycket om detta. Jag

skall bara be att få vända mig till min vän herr Eskilsson. Han nämnde Vadstena, och det fallet är ju bekant och har diskuterats på olika håll här i landet. Herr Eskilsson nämnde att halva elevantalet i stadens realskola där kom från landsbygden och att de då alltså inte kunde få någon skolmåltid. Detta är väl inte riktigt. De kan få skolmåltid lika bra för det, även om de inte tillhör den egna kommunen. Det behövs bara att man gör upp med den kommun som eleverna kommer ifrån, så får de sin skolmåltid på precis samma sätt som eleverna från Vadstena. Det bör kunna ordnas med litet god vilja, men jag tror det är där, det brister.

Jag skulle bara vilja sluta med att fråga min vän herr Eskilsson: Kommer detta system att fortsätta i Vadstena eller är det bara ett hugskott?

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Doktor Kaijser säger nu, att det skulle vara »listigt» att anlita någon av föräldrarna för tillsynen vid skolmåltiderna. Men då kan det väl inte vara allvarligt menat vad man skriver i reservationen om hur man skall klara disciplinfrågan.

Doktor Kaijser säger vidare, att man i ett prekärt läge kan bli tvungen att pruta överallt, således också på skolmåltidsverksamheten. Jag vill vända på resonemanget och säga på följande sätt: I goda tider har vi råd med skolmåltidsverksamheten, och det har vi utan tvekan haft under de år som gått. Under dåliga tider har vi helt enkelt inte råd att avvara skolmåltidsverksamheten, ty då kommer sociala synpunkter in i bilden.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att det, som herr Näsström påpekade, mycket väl går att ordna fria skolmåltider även för sådana elever vid en realskola som kommer från en annan kommun. Förutsättningen är dock att barnets hemortskommun bidrar till kostnaden. Den frågan har ännu inte lösts överallt och i varje fall inte i Vadstena.

Ang. bidrag till anordnande av skolmåltider

Herr Näsström frågade sedan, huruvida detta bara är ett hugskott från Vadstenas sida eller ett system som kommer att tillämpas även i fortsättningen. På den frågan kan man naturligtvis inte svara för mer än ett år i taget. Jag påpekade redan i mitt första anförande, att erfarenheterna ännu inte är så omfattande, eftersom man inte började förrän höstterminen 1958. Enligt de uppgifter jag fått anser man dock att systemet slagit väl ut. Man har inte mött några av de olägenheter eller vådor som i agitationen påstods skulle uppstå. Ordningen tillämpas faktiskt numera i relativt god enighet mellan dem som är satta att utforma och leda verksamheten. Det finns, enligt vad det meddelats mig, all anledning att räkna med att man även i fortsättningen kommer att tillämpa detta system i Vadstena.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående mom. I av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan och särskilt beträffande mom. II och III.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda moment hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 108 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 18.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. II och III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 108 mom. II och III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit salunda:

Ja — 118;

Nej — 14.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 109—114

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 115**Ang. bidrag till anordnande av skolskjutsar**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 125, av herr *Ragnar Bergh*, samt II: 163, av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevärande punkt måtte dels besluta, att statsbidrag till anordnande av skolskjutsar skulle utgå med 70 procent av de verkliga kostnaderna från och med budgetåret 1959/60, dels ock att till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 39 500 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta att statsbidrag till anordnande av skolskjutsar skulle utgå med 70 procent av de verkliga kostnaderna från och med redovisningsåret 1959/60;

b) till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 39 500 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Vid denna punkt finns en reservation fogad, betecknad med nr 9. Under hänvisning till samma förhållanden som har omnämnts i samband med de tidigare reservationerna får jag yrka bifall till denna.

Statsbidragsprocenten för skolskjutsar begränsas ju enligt nuvarande bestämmelser till 80. I reservationen föreslås att procentsiffran skall sänkas till 70.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att påpeka, att såväl statens sakrevision i skrivelse år 1952 som statskontoret vid den remissbehandling som föregick den proposition år 1957, vilken låg till grund för den nuvarande statsbidragsgivningen, föreslog en bidragsprocent av 66 2/3. Statskontoret underströk därvid att bidragsprocenten ursprungligen var begränsad till 50. Båda myndigheterna anförde att det härigenom skulle skapas betingelser för en ökad ekonomisering vid handläggning av dessa ärenden.

Herr talman! Jag är övertygad om att det i statsverkspropositionen anförda yttrandet av skolskjutsutredningen är riktigt, att, även om kostnaderna för skolskjutsarna varierar — jag vill fästa uppmärksamheten på denna lilla reservation — medelpriserna beträffande samtliga för skolskjutsverksamheten utnyttjade fordon dock ligger på en fullt godtagbar nivå. I nuvarande statsfinansiella läge är emellertid alla ytterligare försök till sparande och rationalisering önskvärda, och om de nyss anförda båda myndigheternas motivering för den av dem på sin tid föreslagna procentsatsen är riktig — vilket jag tror att den är — så utesluter skolskjutsutredningens yttran-

Ang. bidrag till bergsskolan i Filipstad

de inte helt, att ytterligare försök från kommunernas sida skall kunna leda till sådana fortsatta resultat att sänkningen av statsbidragsprocenten i enlighet med reservationens förslag inte skall bli alltför kännbar för kommunerna.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till den vid denna punkt förgade reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Man får höra klagomål från kommunerna över att de får bära en enligt deras mening för stor andel av kostnaderna, och det är ett faktum att det har skett en utveckling i den riktningen.

I sakfrågan skulle jag vilja framhålla följande. Om jag fattade herr Kaijser rätt menade han, att om vi sänker bidraget skulle detta vara en sporre för kommunerna att ordna skolskjutsarna så billigt som möjligt. Jag kan försäkra herr Kaijser att den sporren redan finns. Det åligger närmast högre myndighet att se till att skolskjutsarna ordnas på bästa och billigast möjliga sätt. Ofta utannonseras anbud på dessa skolskjutsar. Man måste ha en viss kvalitet på bussarna, men det är en hård konkurrens mellan olika fordonsägare för att få dessa skjutsar, och man har ibland kommit ned till belopp som är otroligt låga. Om syftet varit att man skulle förbilliga kostnaderna på detta område, tror jag man kan säga, att vi redan nått ganska långt, för att inte säga att vi kanske nått så långt som det över huvud taget är möjligt att nå.

Kostnaderna för skolskjutsar är en mycket stor post för många kommuner, och som alla förstår gäller det ju här närmast landskommunerna, som praktiskt taget alla har skolskjutsar. Detta är för landskommunerna en mycket kännbar utgift, och jag skulle tro att det blir ett mycket hårt slag för dem, om man genom vissa förändringar skulle åstadkomma att deras andel av kostnaderna blir större, statsbidragsmöjligheterna sämre o. s. v.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 116—156

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 157

Ang. bidrag till bergsskolan i Filipstad

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till bergsskolan i Filipstad m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 92 300 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 136) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 167), i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta, att statsbidraget för upprätthållande av bergsskolan i Filipstad skulle för nästa budgetår utgå med sammanlagt 197 510 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 136 och II: 167, till Bidrag till bergsskolan i Filipstad m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 92 300 kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Under punkten 157 i statsutskottets utlåtande nr 8, som nu behandlas, upptages statsbidrag till bergsskolan i Filipstad. Utskottet har därvid följt Kungl. Maj:ts förslag om oförändrat statsbidrag under nästa budgetår.

I denna fråga har väckts två likalydande motioner, en i första kammaren och en i andra kammaren. Motionerna har undertecknats huvudsakligen av repre-

sentanter för Värmland eller av riksdagsledamöter, som har intresse för bergsskolan och för Värmlands näringar. Motionerna går ut på att statsbidraget till bergsskolan i Filipstad skall ökas, så att det blir jämförligt med statsbidragen till andra skolor av samma karaktär, t. ex. textilskolorna i Borås och Lenningska vävskolan i Norrköping. Då jag förmodar att många av denna kammares ärade ledamöter kanske inte känner till så mycket om förhållandena vid skolan i Filipstad, vill jag med några ord beröra den saken.

Undervisningen vid bergsskolan i Filipstad är fullt jämförbar med undervisningen vid teknisk fackskola vid högre tekniskt läroverk. Den ger alltså en specialiserad utbildning inom ett visst tekniskt område. Skillnaden är dock att kurserna vid bergsskolan är tvååriga. Denna begränsade tid gör, att språkundervisning inte förekommer vid skolan — det undervisas alltså icke i svenska och inte heller i engelska eller tyska. Dessa båda viktiga språk, engelska och tyska, saknas alltså på skolans schema.

Denna skola, som alltså är ett tekniskt läroverk, erhåller som jag nyss nämnde helt andra statsbidrag än övriga sådana skolor. Det beror på att skolan får bidrag från annat håll. Den får nämligen mycket stora bidrag från Jernkontoret.

Skolans ledning vill nu göra en omorganisation på så sätt, att de nyss nämnda ämnena, alltså språkundervisningen, införes på skolschemat. Och man måste väl säga att det är rimligt, att en tekniker åtminstone behärskar något av språken engelska eller tyska. Såväl departementschefen som utskottet har också uttalat, att denna omorganisation i och för sig kan anses rimlig och skälig. Även yrkesundervisningens företrädare, överstyrelsen för denna undervisning, har varmt tillstyrkt en sådan omorganisation. Skolans verksamhet måste då utökas med ännu ett läsår, och i detta läsår skulle bl. a. ingå en termin med praktisk undervisning.

Departementschefen konstaterar att den föreslagna omorganisationen av undervisningen vid bergsskolan i Filip-

Ang. bidrag till bergsskolan i Filipstad
stad kommer att medföra en väsentlig förbättring av undervisningen, och han har ingenting att erinra däremot. Men sedan kommer vi till den punkt, dit vi så ofta kommer i dessa sammanhang, nämligen anskaffandet av pengarna. På den punkten har departementschefen gått emot förslaget, liksom även utskottet.

Jag vill beträffande den ekonomiska sidan av saken säga, att denna skola — även om det förefaller litet underligt — dock är en rätt god affär för staten. Andra skolor får staten underhålla på ett helt annat sätt genom bidrag, men till denna skola lämnar Jernkontoret betydande bidrag; bl. a. har Jernkontoret under de sista åren lämnat 750 000 kronor för upprustning av lokaler. Statsbidraget, som på 1870-talet — skolan är mycket gammal — utgjorde 75 procent, är nu nere i 35 procent. Jernkontoret satsade föregående år omkring 150 000 kronor mot 31 000 kronor år 1936. Det visar att Jernkontoret har stort intresse för skolan och även vill offra något för den. Jernkontoret önskar att skolan skall finnas kvar, men röster har också höjts för att verksamheten skulle begränsas och arbetet vid skolan nedläggas, om man inte kunde få bättre statsbidrag. En sådan inställning är ganska förståelig, eftersom skolan ju inte representerar någon för Jernkontoret primär verksamhet. Man har också framhållit att kostnaderna stiger starkt, och man har, enligt min mening med rätta, gjort gällande att denna undervisning liksom annan teknisk undervisning dock är en statens uppgift.

Skolans framställning innebär, och även motionen går på den linjen, att bergsskolan skall få samma villkor för statsbidrag till lärarna som övriga tekniska skolor, alltså statsbidrag med 78 procent. Bergsskolan erhåller för närvarande omkring 40 procent i statsbidrag, medan textilskolorna i Borås och Norrköping erhåller 78 procent. Motionärerna instämmer i att det vore lämpligt att bergsskolan finge samma statsbidrag som dessa jämförliga skolor.

Vi anser att bergsskolan borde ses med

Ang. bidrag till bergsskolan i Filipstad

osedvanligt blida ögon inte minst från statsmakternas sida. Skulle verksamheten vid skolan läggas ned, betyder det att vi mister en betydelsefull utbildningsmöjlighet; det finns ingen jämförlik skola i hela landet, åtminstone inte då det gäller den centrala delen av skolans undervisning. Det är alldeles riktigt att vi skall spara på statens utgifter, men från motionärernas sida anser vi faktiskt att bergsskolan i och för sig innebär ett statligt sparande, även om det kan verka motsägende när vi begär höjt statsbidrag till skolan. De betydande bidragen till skolan från Jernkontoret måste ju hälsas med tillfredsställelse, och jag tror att knappast någon annan skola i landet får så betydande ekonomiska tillskott från andra än staten.

När vi för någon tid sedan diskuterade förstärkningen av matematikundervisningen, sades det att vi måste utbilda flera tekniker och att den uppgiften är brådskande. En förstärkning av bergsskolans undervisning kan ge resultat ganska snart, kanske redan om ett eller två år. Ur den synpunkten borde de ledamöter av kammaren, som stödde önskemålet om matematikundervisningens stärkande, även kunna biträda den föreliggande motionen. Man tycker också att departementschefen kunde ha tillstyrkt skolans framställning, men så har ju inte blivit fallet.

Nu gör jag mig inga större förhoppningar om att få kammarens ledamöter i något större antal med på motionens linje, men jag har ändå velat förklara hur saken ligger till. Utskottet har »skrivit välvilligt», som det heter. Jag är tämligen ny i riksdagen och vet inte riktigt vad det betyder, när man säger att en skrivning är välvillig. Men det innebär kanske att man avstyrker med ett litet leende, medan man i andra fall avstyrker med ett litet hot bakom; och då kan jag ju säga att det alltid är roligt att ha fått utskottets nej serverat med ett leende. Jag vågar uttrycka förhoppningen, att det där leendet åtminstone i någon mån skall förplikta nästa gång — jag är nämligen ganska säker på att vi kommer tillbaka med vår motion. Och allra helst

skulle vi se att departementschefen tar upp det förbättrade statsbidraget till bergsskolan redan i nästa års statsverksproposition.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till den föreliggande motionen, som i första kammaren har nr 136, där vi hemställer att riksdagen ville besluta att statsbidraget för upprätthållande av bergsskolan i Filipstad måtte för nästa budgetår utgå med sammanlagt 197 510 kronor.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Källqvist yttrade sig en smula ironiskt om uttrycket »välvillig skrivning». Jag är övertygad om att han, när han suttit ett antal år i riksdagen, själv kommer att förstå skillnaden mellan en välvillig skrivning och ett blankt nej.

Jag kan försäkra att utskottet i stora stycken är överens med herr Källqvist. Vi har inte på något sätt velat bestrida, att det här gäller en viktig undervisning. Det är bara det att vi inte har kunnat visa varifrån pengarna skulle tas, och det är ett ganska stort hinder för oss vid behandlingen av motioner som denna. Herr Källqvist vet nog att vi i vår avdelning har att behandla flera hundra motioner, som alla går ut på ökade anslag; och i år har vi måst vara ännu mer restriktiva än någonsin. Om jag fattade herr Källqvist rätt, förstod han också den situationen.

Jag har inte mer att tillägga än att utskottet har skrivit så välvilligt som man över huvud taget kan göra. I utskottsutlåtandet heter det: »Ehuru onekligen vissa skäl tala för en höjning» o. s. v. I den här situationen har departementschefen emellertid inte kunnat villfara framställningarna, men jag för min del hoppas att det framdeles skall kunna bli så, att även denna skola kan få det statsbidrag som vi numera anser vara normerande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet välviljan från herr Näsströms

Om statsbidrag till utbildning av sjukvårdsbiträden

sida och jag är övertygad om att ärendet snart kommer att behandlas ännu välvilligare än denna gång.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen I: 136; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 158—160

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161**Om statsbidrag till utbildning av sjukvårdsbiträden**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 77) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 110), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1959 bevilja inbyggda skolor inom det husliga arbetets område statsbidrag efter samma grunder som gällde för inbyggda skolor inom industri och hantverk;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I: 248) och den andra inom andra kammaren av herrar *Thapper* och *Kärlander* (II: 306), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag skulle utgå såsom till inbyggd skola för av yrkesskola anordnade, i motionerna avsedda kurser för utbildning av vårdpersonal, samt att statsbidraget skulle fastställas i enlighet med

av överstyrelsen för yrkesutbildning framlagt förslag;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson m. fl.* väckt motion (II: 344), vari hemställts, att riksdagen vid besvarande av Kungl. Maj:ts förslag under förevarande anslagspunkt måtte beakta vad i motionen anförts angående statsbidrag till utbildning av sjukvårdsbiträden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

a) att motionerna I: 77 och II: 110, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionerna I: 248 och II: 306 icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att motionen II: 344 icke måtte av riksdagen bifallas;

d) att riksdagen måtte till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Sundelin*, fru *Wallentheim*, herr *Jacobs-son*, fröken *Elmén*, herr *Nihlfors*, fru *Lewén-Eliasson*, herr *Lassinantti* och fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del ha va den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a, b och c hemställa,

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 77 och II: 110, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1959 bevilja statsbidrag till inbyggda skolor inom det husliga arbetets område med av överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagna belopp per år och avdelning;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 248 och II: 306, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförts;

c) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 344, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i det av reservanterna förordade yttrandet anförts.

Om statsbidrag till utbildning av sjukvårdsbiträden

Fru WALLENTHAIM (s):

Herr talman! I anslutning till denna punkt har ett flertal motioner väckts med hemställan om att statsbidrag måtte utgå till utbildning av sjukvårdsbiträden. Motionärerna har även i detta fall fått en välvillig skrivning och vi är ju glada för det, men enbart välvillig skrivning är tyvärr inte så matnyttigt.

Jag skall inte säga många ord om behovet av denna utbildning. Den är klart verifierad. I motionerna har anförts att vi också måste ta hänsyn till det sysselsättningsläge, som vi nu har, och ur vår synpunkt är det angeläget att man kan stimulera de unga flickorna så tidigt som möjligt att söka sig till det här området. Det är särdeles viktigt under ett sådant arbetsmarknadsläge som dagens att man inte uraktlåter några möjligheter i den vägen.

Det säger sig självt att när man är i färd med att intensifiera sjukvården, så hjälper det inte bara att bygga sjukhus, utan vi måste också ha folk och helst utbildat folk. Detta gäller i icke ringa grad även sjukvårdsbiträden. Det är väl så, att det nu pågår en ganska markant förskjutning av arbetsuppgifterna inom sjukvården i så måtto, att biträdena får ta på sig allt fler och alltmer kvalificerade uppgifter än tidigare, och det är, som jag ser det, i högsta grad ett statligt intresse att man kan fortsätta på den vägen och få ut största möjliga effektivitet av sjuksköterskorna i de arbetsuppgifter som de nödvändigtvis måste sättas på.

Landstingsförbundet gjorde, som framgår av handlingarna, 1953 en utredning om behovet och lade också upp programplanen för utbildningsverksamheten. Trots att statsbidrag saknades påbörjade åtminstone ett par landsting tidigt denna utbildningsverksamhet. I Stockholms län har vi sådan kursverksamhet i gång för femte gången nu, och de resultat vi har nått är mycket goda. Emellertid utgår statsbidrag endast till den teoretiska undervisningen, men vi anser alldeles bestämt att det är mycket angeläget att det finns handledare

även när det gäller den praktiska delen av utbildningen. Så hård som arbetstakten nu är på våra sjukhus, hinner faktiskt inte sjuksköterskorna med att ge denna handledning, och det kan ju inte vara mycket mening med en utbildning om den inte fullföljes i det praktiska arbetet i syfte att ge de nykomna sjukvårdsbiträdena goda arbetsvanor och insikter, liksom de redan anställda sjukvårdsbiträdena bättre insikter, där så erfordras. Det är oerhörda ekonomiska värden, som dessa människor har att handskas med, och det är ur den synpunkten angeläget att man kan utvidga utbildningsverksamheten.

Vi har alltså ansett att det är obilligt att, som nu sker, lasta en så stor del av kostnaderna för denna utbildning på landstingen. Vi styrks i denna uppfattning av överstyrelsen för yrkesutbildning, som ansetts att statsbidrag borde utgå till denna utbildning på samma sätt som för inbyggda skolor inom industri och hantverk.

Departementschefen och även utskottets majoritet är mycket positiva i själva sakfrågan. Det framhålles att goda skäl finns för att kurserna för utbildning av sjukvårdsbiträden så snart ske kan inrangeras bland de statsbidragsberättigade kurserna.

Reservanterna kan emellertid inte vara nöjda med detta. Vi tycker att det är obilligt att staten i ett läge, då det är angeläget att ta hand om dessa ungdomar, lastar kostnaderna i så hög grad på landstingen. Vi anser också att det är viktigt att utbildningsverksamheten vidgas och att den får en så enhetlig uppläggning som möjligt. Vi är rädda för att om inte landstingen har litet bättre garantier i fråga om premisserna för utbildningsverksamheten, så kommer denna undervisning inte att få den omfattning och spridning som man anser vara angeläget.

Detta är, herr talman, i huvudsak de skäl som ligger till grund för reservationen under denna punkt, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Om statsbidrag till utbildning av sjukvårdsbiträden

Herr EDSTRÖM (fp):

Det förhåller sig så, herr talman, att denna fråga är mycket aktuell. Jag kan t. ex. erinra om att det i går hölls en stor konferens här i riksdagshuset just angående hur vi skall kunna effektivisera utbildningen av sjukvårdsbiträden och olika andra former av underordnad sjukvårdspersonal. Denna konferens var anordnad av överstyrelsen för yrkesutbildning, och representanter för myndigheter och berörda sjukvårdshuvudmän var ditkallade. Vi fick där klart för oss hur verkligt angelägen denna sak är. Det råder för närvarande en betydande brist framför allt på sjuksköterskor, och det finns en hel del av sjuksköterskornas uppgifter som skulle kunna övertagas av underordnad personal under förutsättning att denna får en bättre teoretisk utbildning. Jag tror att alla konferensdeltagarna i går var överens om den saken. Det ligger stor vikt uppå att en sådan utbildning av sjukvårdsbiträden kommer till stånd så fort som möjligt och i så stor omfattning som möjligt.

Under hänvisning till frågans aktualitet ber även jag att få yrka bifall till reservationen. Det är visserligen sant att utskottet har skrivit mycket positivt på denna punkt, och även departementschefen har uttalat sig mycket välvilligt. Jag skulle emellertid tro att om riksdagen nu fattade ett beslut i enlighet med reservanternas förslag skulle det ge departementschefen ännu en anledning att verkligen söka lösa den här mycket aktuella frågan med det snaraste.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att jag med hänvisning till utskottets välvilliga skrivning kan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående mom. a—c av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan och särskilt beträffande mom. d.

I fråga om mom. a—c, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda moment hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru Wallentheim begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 161 mom. a—c, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru Wallentheim begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 43.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Fru Wallentheim anmälde, att hon vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna. Å omröstningstavlans hade följaktligen angivits att hon avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. d hemställt.

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Punkterna 162—167

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 168

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Kungl. Maj:t hade föreslagit dels att det i gällande riksstat uppförda anslaget till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare måtte för nästa budgetår uppföras under rubriken Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., dels att riksdagen måtte till sistnämnda ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* (I: 77) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 110), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställt, att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter framställning härom från överstyrelsen för yrkesutbildning, för varje budgetår fastställa antalet bidragsrum vid lärlingsutbildning hos hantverksmästare, dels till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 730 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ebbe Ohlsson* (I: 137) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås (II: 171), i vilka bland annat hemställt, att riksdagen måtte dels fastställa, att hantverksmästare, som åtog sig utbildning av lärlingar, måtte erhålla ett statsbidrag å 2 000 kronor för en fullständig utbildning om minst tre år samt ett kurstillägg å 1 200 kronor, därest lärlingen erhöle ledighet för att å betald arbetstid genomgå teoretisk utbildning, dels ock besluta, med hänsyn till den rådande arbetslösheten bland ungdomarna, att antalet bidragsrum till främ-

jande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. skulle fastställas till 2 000;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 263) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl. (II: 326), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställt, att riksdagen måtte besluta att till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Rydén* väckt motion (II: 1).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 77 och II: 110 samt I: 263 och II: 326, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 690 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 77 och II: 110 ävensom I: 263 och II: 326, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, I: 137 och II: 171 samt II: 1 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson*, *Sundelin*, *Pålsson*, *Axel Johannes Andersson*, *Jacobsson*, *Kajser*, *Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad* och *Staxäng*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson*, herr *Nihlfors*, fröken *Vinge* samt herr *Gustafsson* i Kärby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 77 och II: 110 samt I: 263 och II: 326, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 750 000 kronor;

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare**II. att riksdagen måtte**

a) i anledning av motionerna I: 137 och II: 171, såvitt nu vore i fråga, besluta att höja bidragsbeloppen för den lärlingsutbildning, som påbörjades från och med den 1 maj 1959, grundbidraget till 2 000 kronor och kurstillägget till 1 200 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 77 och II: 110, I: 137 och II: 171 ävensom I: 263 och II: 326, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 1 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation som gäller bidragsgrunderna för främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare, vilken alltsedan 1917 har åtnjutit anslag av statsmakterna.

Reservanterna föreslår en höjning av grundbidragen för treårig utbildning med 500 kronor till 2 000 kronor och en höjning av det s. k. kurstillägget från 1 000 till 1 200 kronor, allt i enlighet med överstyrelsens för yrkesutbildning förslag, och föreslår för detta ändamål en anslagsökning med 60 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag.

Reservanterna erinrar därjämte om att riksdagen som ett led i en effektiv arbetslöshetspolitik givit Kungl. Maj:t vidsträckta möjligheter att anpassa åtgärderna efter förhållandena i varje särskilt fall. Reservanterna utgår ifrån att antalet bidragsrum efter nyssnämnda förstärkning av bidragens storlek bättre kan anpassas efter behovet och förutsätter att samråd sker med arbetsmarknadsstyrelsen så att man kan nå ett effektivt utnyttjande av denna utbildningsväg med det dubbla syftet att ge utbildning och att bekämpa ungdomsarbetslösheten.

Detta är en billig väg att skaffa ungdomen en yrkesutbildning. En motsvarande yrkesskolutbildning kostar cirka 5 000 kronor om året, och den kräver en investering av cirka 25 000 kronor per elevplats. Med de stora ungdomskullar som nu går ut i arbetslivet, med de svå-

righeter som finns på arbetsmarknaden och med den ännu så länge ofullständiga utbyggnaden av våra yrkesskolor är det väsentligt att ta till vara alla möjligheter. Reservanternas förslag ökar möjligheterna.

Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Vi har inom avdelningen varit överens om att vi måste försöka göra allt som är möjligt för att bemästra den svåra situation, i vilken ungdomen har kommit genom den sysselsättningskris, som vi har råkat in i och som ju i särskilt hög grad drabbar just ungdomen. Vi har också varit överens om att man inte såsom tidigare skall bestämma ett visst antal bidragsrum, utan att man skall lämna åt Kungl. Maj:t att avgöra den frågan. Man skall kunna öka antalet bidragsrum, om det visar sig, att behovet är så stort som vi tror att det är. På den punkten råder alltså fullständig enighet.

Vad som skiljer oss reservanter från utskottet i övrigt är att vi inte tror, att det skall leda till verkligt resultat, om man inte samtidigt höjer bidraget till hantverksmästarna. Situationen har ju förändrats högst väsentligt. Det var inte så länge sedan inte minst hantverkarna hade ett stort bekymmer när det gällde att skaffa lärlingar och därmed sörja för rekryteringen. Men det är inte på det sättet nu, utan här liksom på så många andra områden slåss ungdomarna om möjligheterna att få arbete, och då är det klart, att de oskolade ungdomarna kommer i sista hand.

Härtill kommer också, att det kostar mycket pengar för en mästare att utbilda en lärling. Man skall inte tro, att han får arbetskraften gratis, utan särskilt under de första månaderna är både mästaren själv och hans anställda i stor utsträckning upptagna av att ge lärlingen de anvisningar och råd denne behöver för att kunna lära sig yrket. Det kostar som sagt en hel del pengar att ta emot

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

ungdomar och utbilda dem på det sättet. Det nuvarande bidraget kan inte vara en tillräcklig stimulans för mästarna att verkligen försöka ta hand om flera ungdomar. Visserligen är det bra, att vi nu har ett obegränsat antal bidragsrum till förfogande, men det är inte stor glädje med det, om det inte finns några som är intresserade av att ta hand om ungdomarna. För att vi skall få en verklig effekt måste vi höja bidraget.

Det är också så, att en sådan höjning är en av de allra billigaste möjligheter som samhället har att ge ungdomen yrkesutbildning. Det har hänt mycket på yrkesutbildningens område på sista tiden, och det går fortfarande framåt i rask takt, men vi måste ändå konstatera, att utbildningsmöjligheterna tyvärr inte räcker till och att vi därför måste försöka fylla bristerna. Då är ju detta en alldeles utomordentlig utväg. Det erfordras inte några nybyggnader. Vi behöver inte anskaffa lärare och ha andra bekymmer, utan vi kan placera ut dessa ungdomar direkt i näringslivet. Vi förstår också alla vad det betyder, att vi kan göra det snabbt. Om ungdomarna tvingas att gå sysslolösa en längre tid är det inte bara synd om dem, utan det händer tyvärr så lätt, att sysslolösa ungdomar halkar på sned, och då får vi ta hand om dem på ett annat sätt, på ett sätt som vi alla vet kostar mycket pengar.

Från vilken sida man än ser denna sak framstår det alltså inte bara som en nödvändighet, utan också som en ekonomiskt mycket klok åtgärd att försöka få in så många ungdomar som det över huvud taget är möjligt i denna lärlingsutbildning. Men vi kan som sagt inte räkna med någon effekt, om vi inte stimulerar hantverkarna att ta hand om ungdomarna.

Nu vet jag, att det kommer att sägas, att man har ökat detta bidrag flera gånger och att man därför inte skulle kunna gå längre nu. Men det är ändå ett faktum, att man på hantverkarhåll inte anser sig kunna ta emot ungdomarna för den ersättning som bjuds för närvarande. Då hjälper det inte att vi försöker

trösta oss med att vi har höjt bidraget flera gånger, utan vi måste vara realistiska och se till att den här möjligheten verkligen tas till vara.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att också jag få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Alla som följt med dessa frågor vet, att inget annat anslag på utbildningens område höjts så mycket under de senaste åren som just detta. För budgetåret 1954/55 var anslaget 310 000 kronor, och nu begär man det stora beloppet 1 690 000 kronor. Man måste nog erkänna att detta anslag procentuellt sett fått en mycket stor andel av de samlade tillgångar som vi har på detta område.

Alla som följt med denna verksamhet vet att vi varje år haft samma diskussion om den här frågan i riksdagen. Kungl. Maj:t har höjt antalet bidragsrum, man har höjt anslagspengarna, men varje år har det väckts motioner om ytterligare höjning. Det är egendomligt att se, hur motionärerna varje år lyckats hålla avståndet från Kungl. Maj:t, och jag skulle tro att så kommer att bli förhållandet även i framtiden. Hur än Kungl. Maj:t höjer detta anslag, kommer det alltid att finnas önskemål om att det skall vara ännu högre.

Det är riktigt, som herr Andersson här säger, att vi i utskottet har varit överens om själva saken, om betydelsen av denna utbildning. Jag vill dock ännu en gång framhålla, att om man skall se realistiskt på tingen, så har denna utbildning visserligen vissa fördelar, men den har också vissa nackdelar. Fördelarna är att eleverna får sin utbildning på arbetsplatserna i en naturtrogen miljö. Nackdelarna är att de flesta av dessa ungdomar icke får någon yrkesteoretisk utbildning. Detta beror på att mästarna själva många gånger inte har fått någon yrkesteoretisk utbildning, och då är det ju svårt för dem att lämna en sådan.

Vi skall inte glömma just nu, när vi

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

har så stora årskullar att ta hänsyn till, att det krävs stora insatser på *alla* områden. Det är därför som Kungl. Maj:t dels har höjt detta anslag avsevärt, dels också höjt anslaget till yrkesskolorna med mycket betydande belopp. Därutöver har man av arbetsmarknadspolitiska skäl anvisat pengar till denna verksamhet i en omfattning som tidigare knappast ansågs möjlig.

Det är ingen skillnad i uppfattningarna om betydelsen av utbildningen, oavsett om den sker i skola eller hos en hantverksmästare — men är det ändå inte nödvändigt att vi här håller en viss linje? Nu ökas de s. k. anslagsrummen. Med detta menas ju att man har möjlighet att i förväg säga hur många elever som kan tas emot av hantverkare. Man höjer siffran från 900 i år till 1 200, inklusive dem som kommer att utbildas inom byggnadsindustrin. Detta är ett mycket gott steg framåt. Och vad pengarna beträffar ökar man med nära 300 000 kronor. När vi vet att anslaget var 310 000 kronor för fem år sedan och nu kommer upp i 1 690 000 kronor, så är ju detta ganska bra marscherat. Det måste vi väl ändå vara överens om?

Vi är också överens om att man skall göra en god insats här för att kunna ta emot så många som möjligt, men även på denna punkt måste departementschefen se till vad vi har och vad vi inte har. Det är ju oerhört många punkter i detta utlåtande, som kammarens ärade ledamöter har observerat, och på praktiskt taget varenda punkt förekommer avsevärda anslagshöjningar. En ansvarig departementschef, som skall ta ställning till och väga mellan de olika punkterna, måste också ta hänsyn till dessa förhållanden även när det gäller punkter, där han kanske själv ytterst gärna skulle ha önskat att han kunnat gå ännu längre.

På sidan 96 i utskottsutlåtandet har vi framhållit hur läget utvecklats, och jag skall tillåta mig att citera följande: »Utskottet anser med hänsyn härtill att motionärernas förslag, som innefatta vissa enligt utskottets mening ändamålsenliga åtgärder för motverkande av ung-

domsarbetslösheten, i första hand böra prövas av Kungl. Maj:t.»

Det är kanske på det avsnittet som vi skiljer oss från reservanterna. Vi anser att Kungl. Maj:t ingående bör få pröva även sådana här angelägenheter lika väl som man ingående prövar andra anslagsärenden. Vi tror också att det för framtiden blir den lyckligaste lösningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES. (fp):

Herr talman! Herr Näsström konstaterade att anslaget har höjts ganska väsentligt, och han förmodade att det varje år skulle komma att finnas ett avstånd mellan vad Kungl. Maj:t föreslår och vad motionärer skulle komma att kräva. Men i detta fall är det ju inte på det sättet, att det är motionärerna och reservanterna, som har föreslagit höjningen, utan det är överstyrelsen för yrkesutbildning. Jag skulle tro, att styrelsen har en ganska god insikt om hur man inom hantverksskretsar ser på detta problem. Jag har en känsla av att överstyrelsen förstår, att om man står fast vid det lägre anslaget, då är det inte heller någon mening med att öka antalet bidragsrum, ty bidragsrummen kommer inte att utnyttjas. Det vi vill är väl ändå, att så många lärlingar som möjligt skall antas i hantverket, och för att nå fram till detta mål finns det enligt överstyrelsens och vår uppfattning ingen annan möjlighet än att foga sig efter verklighetens krav och höja detta bidrag.

Herr Näsström pekade vidare på den nackdel, som lärlingsutbildningen hos mästarna i allmänhet för med sig, nämligen att ganska många lärlingar inte samtidigt får den teoretiska undervisning, som de så väl kan behöva. Det är alldeles riktigt, att det är på det sättet. Men å andra sidan har denna utbildningsform onekligen också sina fördelar. De ungdomar det gäller kommer direkt in i den arbetsmiljö, som de i allmänhet kommer att möta under sitt

Anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

fortsatta liv. Det anförs ju också från en del håll kritik mot t. ex. verkstadsskolorna just därför att man där har en viss miljö, men när ungdomarna sedan kommer ut i arbetslivet, möter de en helt annan och ofta betydligt enklare och torftigare miljö, och det kan vålla dem vissa besvärligheter.

Det är klart, att det här på båda sidor finns både fördelar och nackdelar, men jag tycker inte att vi behöver väga dessa fördelar och nackdelar mot varandra just i dag. Vi är väl alla överens om att vi bör fortsätta arbetet på att förbättra yrkesutbildningen genom att få till stånd flera yrkesskolor och verkstadsskolor och andra utbildningsmöjligheter för ungdomarna. Men det viktiga i dag är ju, att vi skaffar sysselsättning för de ungdomar, som nu inte har sådan, och de utgör tyvärr ett mycket stort antal. Om då en utbildningsform har en viss nackdel, får man nog lov att finna sig i den. Att ungdomarna över huvud taget kommer in i näringslivet är i varje fall en så avgörande fördel, att man inte behöver ta hänsyn till någon nackdel, som eventuellt kan följa med.

Det är ju inte heller så särskilt mycket i ekonomiskt hänseende, som skiljer majoriteten och reservanterna åt. Det är fråga om en uppräknings av anslaget med 60 000 kronor. Jag tror jag vågar säga, att aldrig har 60 000 kronor använts på ett så förnuftigt sätt som om vi, tack vare dessa 60 000 kronor, åt åtskilliga ungdomar lyckas bereda arbete i stället för sysslolöshet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Axel Andersson nämnde att det här inte var fråga om några motionärers förslag, utan att det var fråga om ett yrkesöverstyrelsens förslag. Med anledning härav måste jag påpeka vad de ärade ledamöterna i denna kammare nog redan vet, att vi på varje punkt får pruta på ämbetsverkens anslagsäskanden — det finns inte en petitaframställning som har godkänts utan vidare — och vi får pruta även med stora belopp. Jag vill erinra om att på en

punkt, som vi nyss här behandlade och som gällde bidragen till de lokala yrkeskolorna, fick vi pruta en hel miljon kronor på vad yrkesöverstyrelsen hade begärt. Det är väl ändå på det sättet, att ett ämbetsverk gör en beräkning — jag hoppas att den är gjord på goda grunder — men inom departementet måste man ändå göra den sammanställning och den prutning, som är nödvändig vid behandlingen av petita för riksdagens arbete. Jag tror därför inte att man kan komma ifrån detta, och samma förfarande kommer nog också att tillämpas i fortsättningen.

Vidare kan det skilja något mellan de olika ämbetsverken — ibland kan man ju bli frestad att tro att en del av dem beräknar anslagen med prutmån, under det att kanske andra varit mera blygsamma. Men departementschefen kommer i varje fall inte ifrån, när han skall fördela de pengar som är tillgängliga, att pruta på *samtliga* äskanden, och detta gäller inte bara de ämbetsverk, som lyder under ecklesiastikdepartementet, utan det gäller myndigheterna under alla andra departement.

Jag tror, herr talman, att om riksdagen bifaller det förslag, som departementschefen och majoriteten inom statsutskottet här framlagt, innebär detta ett mycket stort steg framåt. Om vi får behålla takten här en tid framöver, tror jag att vi skall komma i ett sådant läge, att även de nuvarande reservanterna skall säga, att det här har skett en god och sund utveckling, liksom på andra områden.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Då herr Näsström tidigare sade, att vi måste hålla en viss linje och att vi också måste hålla en bestämd takt i utvecklingen på detta område, vill jag säga, att detta är i princip alldeles riktigt. Men förhållandena nu med besvärligheterna på arbetsmarknaden gör, att man får gå ifrån den linje, som man annars principiellt skulle hålla. Och för att nå så långt som möjligt förefaller det att vara ändamålsenligt att höja bidra-

Ang. ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom biblioteken till de hantverksmästare, hos vilka den utbildning det här gäller skall bedrivas.

I övrigt ber jag att få instämma i vad herr Axel Andersson här har sagt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Kaijser sade vill jag erinra om att en ökning av antalet bidragsrum med ett par hundra ju inte kan bli avgörande för att komma till rätta med den ungdomsarbetslöshet, som vi nu har. Där gäller frågan om vi kan sätta i gång nya centrala verkstadsskolor och nya lokala yrkesskolor och utöka de redan befintliga yrkesskolorna. Det är i detta avseende vi måste göra den stora insatsen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 168, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 53.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 169—189

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 190

Ang. ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek

I förevarande punkt hade utskottet hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 74, av herr Åman, och II: 108, av herr Arvidson, till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 015 000 kronor;

b) att motionerna I: 75, av herr Åman, och II: 109, av herr Arvidson m. fl., icke måtte av riksdagen bifallas.

I motionerna I: 74 och II: 108 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättningen till författare för utlåningen av deras verk genom biblioteken skulle höjas från tre till fyra öre per boklån och att anslaget på grund härav skulle uppräknas med 300 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av fröken Elmén, fröken Olsson, herrar Nihlfors och Arvidson samt fröken Vinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 74 och II: 108, till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 315 000 kronor.

Om stödåtgärder till statens konstfrämjande verksamhet

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 191—193

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 194**Om stödåtgärder till statens konstfrämjande verksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konsthögskola utsmyckning av statliga byggnader anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nyström m. fl. (I: 54) och den andra inom andra kammaren av fru Lewén-Eliasson m. fl. (II: 74), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag att till Konsthögskola utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor — i skri-

velse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam prövning av de åtgärder, som kunde vara möjliga i enlighet med motionernas syfte, avseende stödåtgärder för att säkerställa en sund och kulturbefrämjande utveckling inom statens konstfrämjande verksamhet, samt om framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

dels ock en inom andra kammaren av herr Johansson i Stockholm väckt motion (II: 315).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionen II: 315, till Konsthögskola utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor;

b) att motionerna I: 54 och II: 74 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken Olsson, fru Lewén-Eliasson och herr Lassinantti, vilka ansett, att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 54 och II: 74, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam prövning av de åtgärder som kunde vara möjliga i enlighet med motionernas syfte, avseende stödåtgärder för att säkerställa en sund och kulturbefrämjande utveckling inom statens konstfrämjande verksamhet, samt om framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga därför att statsutskottet mot all förmodan direkt har yrkat avslag på motionerna nr 54 i denna kammare och nr 74 i vår medkammare. I dessa har det hemställts om en skyndsam prövning av de åtgärder som kan vara möjliga för att säkerställa en sund och kulturbefrämjande utveckling inom statens konstfrämjande verksamhet. Vi har vetenskap

Om stödåtgärder till statens konstfrämjande verksamhet

om att endast ett ytterst fåtal motioner vinner gehör i respektive utskott och här i kamrarna, men anledningen till att jag säger »mot all förmodan» är den att jag verkligen hade väntat mig ett bifall till motionerna ifrån statsutskottets sida, speciellt som det här inte är någon statsfinansiell fråga.

Då nu statsutskottets majoritet i sin skrivning, som tacksamt nog är välvilligt hållen, bestämt förutsätter att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på spørgsmålet om ytterligare statliga stödåtgärder till ifrågavarande ändamål och därvid ånyo understrukt sin mening av år 1957, tycker man att utskottet denna gång hade kunnat löpa linan ut och tillstyrka motionen, allra helst som det mellan statsutskottet å ena sidan och motionärerna och reservanterna å andra sidan inte råder delade meningar om reservationsanslagets storlek.

I fråga om anslaget storlek hade det varit mer än väl motiverat med en uppräkning med 150 000 kronor, så att 350 000 kronor hade kunnat ställas till statens konstråds disposition i enlighet med vad konstrådet förordat. Bara den allmänna prisstegringen och den inkomstökning som skett sedan statens konstråd såg dagens ljus för elva år sedan borde särskilt med tanke på utvecklingen av statens byggnadsverksamhet motsvara minst det dubbla beloppet. Sålunda tycker jag att alla skäl talar för att anslaget för kommande budgetår borde vara minst 350 000 kronor.

Motionärerna har emellertid tagit hänsyn till det i många sammanhang påtalade statsfinansiella läget och föreslagit bifall till Kungl. Maj:ts förslag om 200 000 kronor för ändamålet. Därutöver har vi ansett att riksdagen snarast bör få ta ställning till de åtgärder som erfordras för att säkerställa en sund och kulturbefrämjande utveckling inom det här aktuella området, bland annat för att tillförsäkra våra konstnärer rimliga levnadsvillkor.

Man måste framhålla att samhällets insatser i detta syfte hittills har varit alltför blygsamma. Det torde inte vara obekant att de svenska konstnärernas ut-

gångsläge synes vara bra mycket sämre än vad som gäller för konstnärerna i våra nordiska grannländer. Inom många områden är vårt land ett föredöme men inte vad beträffar konstnärernas villkor och arbetsförhållanden.

För närvarande lägger staten ut stora belopp för att trygga och skapa sysselsättning åt olika medborgargrupper. Man kan fråga sig huruvida det då kan vara rimligt att stödet åt vårt lands konstnärer hålls nere. I en tid av dämpad konjunktur utgör konstnärerna en grupp som drabbas synnerligen hårt, och därför tycker man att motionärernas hemställan om en skyndsam prövning av de åtgärder som kan vara möjliga att företaga för att förbättra konstnärernas villkor och arbetsförhållanden borde kunna anses som rimlig.

Det är egentligen synd att det aldrig har blivit tillfälle att ta ställning till huvudfrågan, som på sin tid fanns i Arthur Engbergs klassiska plan för beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. Den s. k. treprocentsregeln har rekommenderats av konstnärernas egen organisation KRO och har av statens konstråd ansetts vara en acceptabel lösning.

Under alla förhållanden anser jag att det inte finns någon annan väg att följa just nu, herr talman, än att riksdagen i dag bifaller statsutskottets förslag att till konstnärlig utsmykning av statliga byggnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor, vilket förslag återfinnes i statsutskottets hemställan på denna punkt under mom. a) och som ligger helt i linje med motionärernas och reservanternas mening. Däremot yrkar jag avslag på utskottets hemställan under mom. b) och bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Olsson m. fl. Denna utmynnar i en anhållan om en skyndsam prövning av de åtgärder som kan vara möjliga i enlighet med motionernas syfte, avseende stödåtgärder för att säkerställa en sund och kulturbefrämjande utveckling inom statens konstfrämjande verksamhet, samt om framläggande av de förslag vartill utredningen kan föranleda.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som inrefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Nyström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 194 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 195—205

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 206

Om Sveriges medverkan i Unescos Östern-Västernprojekt

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 003 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Möller *m. fl.* (I: 139) och den andra inom andra kammaren av herr Kellgren *m. fl.* (II: 174), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels uttala sig för medverkan i Unescos Östern-Västernprojekt, dels ock till täckande av kostnader härför för budgetåret 1959/60 anvisa ett belopp å 35 000 kronor inom förslagsanslaget Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco eller i vart fall uttala sig för medverkan i projektet i enlighet med i motionerna i övrigt ifrågasatta möjligheter.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 139 och II: 174 i vad de avsåge medelsanvisning under förevarande anslag, till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 003 000 kronor;

b) att motionerna I: 139 och II: 174 i vad de avsåge uttalande om Sveriges medverkan i Unescos Östern-Västernprojekt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Denna punkt gäller Sveriges kostnader för deltagande i Unesco. Det föreligger ingen reservation, och jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt.

Huvudmotionärerna är utomlands på internationellt uppdrag, och därför tar

Om Sveriges medverkan i Unescos Östern-Västernprojekt

jag mig friheten att framlägga några synpunkter på och motivera den framlagda motionen.

Bland Unescos stora projekt är det nyaste det s. k. Östern—Västern-projektet. Det är en tioårsplan, som skisserades på generalkonferensen år 1956. I den planen ingår framför allt ett utbyte mellan Österns och Västerns länder i fråga om forskare, föreläsare och stipendiater samt ett utbyte av klassisk och modern skönlitteratur, som skulle göras tillgänglig i dessa två olika kulturkretsar. Det anses också viktigt att vi reviderar våra läroböcker — våra kunskaper om Östern är nämligen mycket begränsade. Emellertid måste man nog säga att Österns kunskaper om Västern är ännu mindre. De är så präglade av forna tiders kolonialmakter, att Österns länder fått en fullständigt oriktig uppfattning i många och långa stycken, om de över huvud taget vet något alls.

Det berättas att när Västberlins borgmästare på sin Asien-resa kom till Japan fann han att japanerna inte hade några som helst begrepp om Berlin. De trodde att det var en stad vilken som helst någonstans i Fjärran västern, som en korrespondent i Die Welt uttryckte det efter vad jag läste i en tidning. Under sådana förhållanden förstår vi nog att det behövs ett upplysningsarbete.

Stor vikt har dock lagts vid det ömsesidiga utbytet. Det är inte fråga om att bara bibringa Östern våra kunskaper, utan vi har också åtskilligt att hämta därifrån.

Sverige har anslutit sig till detta kulturutbyte mellan Östern och Västern genom Unesco efter samråd med statsmakterna; men till det arbetet fordras pengar, och till vår besvikelse togs i statsverkspropositionen inte upp några medel till denna verksamhet. Det var därför vi väckte en motion.

Jag tar till orda i detta ärende därför att jag som medlem i Unescos arbetsutskott fått en viss inblick i dessa saker, och inom arbetsutskottet ansåg vi oss icke kunna åstadkomma någonting av detta projekt utan pengar. Den kommitté,

som tillsattes med regeringens medgivande och som nu har suttit ett år och dragit upp riktlinjerna, står faktiskt inför att lägga ned verksamheten. Det skulle egentligen, om det vore ärligt, sägas ifrån både till de nordiska länderna, som bedriver ett samarbete på denna linje, och till högkvarteret i Paris, att det är mycket litet Sverige förmår göra med de små resurser som vi har. Det är, tycker vi, ganska beklagligt för Sveriges räkning.

Det framstår åtminstone som en utväg att rädda kommittéarbetet över till tider när statsfinanserna tillåter mera av pekuniärt understöd till detta arbete.

Hälften av de 81 medlemsstaterna har gått in för detta projekt och arbetar mycket positivt efter dess linjer. Det är emellertid ett nästan hopplöst företag att pressa in detta projekt i Unescos ordinarie arbete.

Utom de pengar vi har begärt hade vi också hoppats — och det är kanske det mest beklagliga att vi inte har fått detta — att riksdagen skulle uttala sig för Sveriges medverkan i Östern—Västern-projektet. Att inte detta har kunnat ske förefaller mig mycket beklagligt. Ett sådant uttalande skulle ha inneburit ett stöd för Unescos arbete här i landet. Jag tror att ett dylikt instämmande skulle ha betytt en hel del och stärkt tillförsikten inte bara inom den lilla krets som aktivt arbetar med detta, utan också inom den vidare opinionen. Jag är övertygad om att de flesta av oss är fullt medvetna om det viktiga i att Sverige deltar i detta arbete. Det är ju ett led i arbetet för fred och internationell utjämning, vilket Sverige såsom ett av världens rikaste länder och såsom den stat, som har den högsta levnadsstandarden på jordklotet, ändå borde vara bland de främsta att utföra. Men då måste vi ha ekonomiska resurser härtill, och även om statsfinanserna nu beklagligtvis är sådana, att vi inte anser oss kunna yrka på några större anslag, hade vi hoppats på riksdagens stöd. Jag tycker det är beklagligt, att utskottets skrivning på denna punkt inte blivit mera positiv.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Interpellation ang. utbildningen av yrkeslärare

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 207—209

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 210 och 211

Lades till handlingarna.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 176, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 145, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 148, angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.;

nr 151, angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.;

nr 152, angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.; och

nr 153, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Interpellation ang. utbildningen av yrkeslärare

Herr SUNDIN (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Staten, landstingen och kommunerna har gjort betydande investeringar i verkstads- och yrkesskolor för att industriens ökande behov av utbildad arbetskraft skall kunna tillgodoses. Dess-

värre har utbildningen av lärare för yrkesundervisningen inte kunnat hålla samma utvecklingstakt, och en besvärande eftersläpning föreligger. Brist på kvalificerade lärare finns sålunda på många håll. För att fylla luckorna har i stor utsträckning skickliga yrkesarbetare tagits i anspråk för läraruppgifter. Detta är givetvis inte något fel, tvärtom, men erfarenheterna ger vid handen att undervisningsresultaten i alltför många fall inte blivit vad man hade önskat och i nivå med de krav som ställes från industrihåll. Orsakerna härtill torde vara brister i förmågan att undervisa. Man kan heller inte begära att en i och för sig duktig och erfaren yrkesman skall ha möjligheter att utan tillfredsställande pedagogisk utbildning kunna göra en fullgod insats som lärare.

Svårigheterna på detta för näringslivet så viktiga område är givetvis, att yrkeslärarutbildningsfrågan inte lösts. Den befinner sig fortfarande på utredningsstadiet. Enligt vad ecklesistikministern nyligen upplyst riksdagen är ett delbetänkande med förslag till utbildning av lärare i yrkesämnena för industri och hantverk att emotev inom en snar framtid. Man får hoppas att betänkandet framläggas i så god tid att proposition i ärendet kan komma till nästa års riksdag. Men även om så sker och en reform på området träder i kraft med minsta möjliga dröjsmål kommer åtskilliga år att förflyta innan dess praktiska verkningar når ut till de lokala yrkesskolorna och påverkar undervisningens kvalitet. Med hänsyn tagen härtill synes det vara angeläget att provisoriska åtgärder skyndsamt vidtages med syfte att öka möjligheterna för yrkeslärare med bristfällig pedagogisk utbildning att genomgå kompletterande kurser i undervisningsteknik.

Det är enligt min uppfattning så mycket mer angeläget att kursverksamhet av detta slag intensifieras som man kunnat iakta en tilltagande tendens hos industriledare att hysa misstro mot yrkes- och verkstadsskolornas yrkesutbildande verksamhet. På sina håll ifrågasättes t. o. m. lämpligheten av att ta industriens bästa arbetare från den omedelbara pro-

Interpellation ang. utbildningen av yrkeslärare

duktionen för att ge dem läraruppgifter, för vilka de saknar tillfredsställande pedagogisk kompetens och som kan leda till att deras elever inte får det mått av utbildning som är önskvärd och behövlig med hänsyn till den hårda konkurrensen på världsmarknaden.

Det finns å andra sidan ingen anledning att undervärdera den kursverksamhet som pågår i kungl. yrkesöverstyrelsens regi, men man kan ställa frågan, om vi i vårt land inte kan mobilisera än mer kraft på uppgiften att förbättra yrkesutbildningens kvalitet. Har verkligen alla tillgängliga såväl personella som tekniska resurser tagits i anspråk för fortbildning av yrkeslärare? Kan t. ex. inte hantverksinstitutet utnyttjas bättre? Där finns ju en utomordentligt god maskinutrustning och ändamålsenliga lektionssalar.

Med hänvisning till vad här anförts anhålles om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat att bristerna på yrkesutbildningens område utgör ett akut problem för industrien?

2) Är herr statsrådet beredd att, i avvakten på förutsättningar för en långsiktig lösning av yrkeslärarnas utbildningsproblem, vidtaga åtgärder med syfte att intensifiera den kursverksamhet som bedrivs för fortbildning av lärare inom yrkes- och verkstadsskolor?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om bemyndigande för Kungl. Maj:t att till Europarådet avgiva viss förklaring rörande den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av en över-

enskommelse angående flyktingar som äro sjömän; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande till Finland av visst gränsområde i Muonio älv;

konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av väckta motioner om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal; samt

nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1959/60 till Allmänna läroverken: Avlöningar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot skattefusk;

nr 33, i anledning av väckta motioner angående tillverkning och försäljning av ciderdrycker med viss alkoholhalt;

nr 34, i anledning av väckta motioner om upphävande av fjärde stycket punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunal-skattelagen (avsättning till pensionsstiftelse i familjebolag); samt

nr 38, i anledning av väckta motioner angående utskänkningskatten å spritdrycker m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 24, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att stödja den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden; samt

nr 25, i anledning av väckta motioner angående svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 7 § lagen om moderskapshjälp;

nr 16, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen;

nr 20, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207); samt

nr 23, i anledning av väckta motioner om införande i körkort av uppgift om innehavarens blodgrupp;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande anslag till Fis-

kerilånefonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner angående generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter;

nr 22, i anledning av väckta motioner om utredning angående näringsforskningen; samt

nr 23, i anledning av väckta motioner angående riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 470, av herr *Strand m. fl.*, om pension till avlidne, förre förste stenografen Albert Lundmans änka;

nr 471, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; samt

nr 472, av herrar *Sveningsson* och *Alexanderson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.56.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 28 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 20, 21 och 22 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 27 april 1959.

Till justitiedepartementet hade den 24 april 1959 från länsstyrelsen i Kristianstads län inkommit fullmakt för landstingsmannen Ernst W. Olsson, Leråkra, Edestad, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avlidnen ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

K. G. Grönhagen

Det antecknades, att herr Olsson, Ernst, utsetts att inträda såsom ledamot av kammaren i stället för herr Wolgast, vilken avlidit.

Herr *Olsson, Ernst*, infann sig nu och intog sin plats i kammaren.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under

åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 145, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 151, angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.; och

nr 152, angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 153, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 470, av herr *Strand m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 471, av herr *Bengtson m. fl.*, samt nr 472, av herrar *Sveningsson* och *Alexanderson*.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 2—4, konstitutionsutskottets memorial nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 10 och 67—70 samt memorial nr 71, bevillnings-

Interpellation ang. universitetens och högskolornas organisation

utskottets betänkanden nr 28, 31, 33, 34 och 38, bankoutskottets utlåtanden nr 22, 24 och 25, andra lagutskottets utlåtanden nr 15, 16, 20, 22 och 23, jordbruksutskottets utlåtanden nr 22 och 25 även som allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 21—23.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna m. m.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgaranti-verksamheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo jämte i ämnet väckt motion;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige jämte i ämnet väckta motioner;

nr 78, i anledning av väckta motioner angående uppräknig av den under Inkomster av statens kapitalfonder upptagna inkomstitteln Statens bosättningslånafond;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med statens järnvägar av Stockholm-Roslagens järnvägar; samt

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förklarade inventarier och lagertillgångar, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående utredning av näringslivets betingelser i Bohuslän, m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.;

nr 27, i anledning av väckta motioner om sådana riktlinjer för finans- och kreditpolitiken att småföretagsamhetens intressen tillgodoses; samt

nr 28, i anledning av väckta motioner angående utredning om näringslivets lokalisering; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering.

Interpellation ang. universitetens och högskolornas organisation

Herr PALME (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I sitt den 10 december 1957 avgivna remissvar å universitetsutredningens första betänkande framhöll Sverges Socialdemokratiska Ungdomsförbund (SSU) bl. a. följande:

»Universitetsreformens genomförande bygger på utredningens förslag om en automatisk avpassning av undervisningens resurser till studentantalets växlingar. Detta förslag förefaller så nödvändigt och så självklart, att det snarast är

Interpellation ang. universitetens och högskolornas organisation

överraskande att det inte genomförts för åtskilliga decennier sedan.

Detta system förutsätter emellertid att de organisationsplaner, som de akademiska myndigheterna skall utarbeta, fyller de anspråk som utredningen uppställer. Hittillsvarande erfarenheter ger icke anledning till överdriven optimism härvidlag. SSU tillåter sig allvarligt be- tvivla att — även om de föreslagna expertgrupperna inrättas och undervisningsnämnderna erhåller erforderlig förstärkning — de svenska universiteten och högskolorna är organisatoriskt rustade att företa en så pass genomgripande omläggning av sitt arbete som utarbetandet och genomförandet av effektiva undervisningsplaner av föreslagen typ innebär.

Universitetens styrelseskick är för- åldrat och föga anpassat till de stora uppgifter som förestår i dagens och framtidens samhälle. Bland annat beror detta på att såväl den beredande upp- giften som den reella beslutanderätten i flertalet frågor av betydelse ligger hos professorerna. Dessa befattningshavare utses enbart på grundval av vetenskap- liga meriter. Det faller ingen skugga på deras eminenta skicklighet på sitt spe- cialområde om man konstaterar, att det mera är en slump om de besitter de pe- dagogiska och organisatoriska insikter som krävs bl. a. för en reformering av undervisningen.

Dessa förhållanden understryker den avgörande betydelsen av den djupgåen- de omstöpning av universitetens och högskolornas organisation som ännu kvarstår på universitetsutredningens ar- betsprogram.»

Förbundet framhöll vidare, att »den positiva effekten av åtgärderna synes vara i hög grad beroende av de förslag som utredningen kommer att framlägga

som resultat av sitt fortsatta arbete. För- slaget om organisationsplaner och en automatisk anpassning av anslagen ef- ter studentantalets växlingar torde exem- pelvis bli något av ett slag i luften om inte universitetens organisation blir fö- remål för en genomgripande omstöpn- ing».

De ovannämnda expertgrupperna har icke tillsatts. De farhågor som kom till uttryck i remissvaret synes sedermera i icke ringa utsträckning ha besannats.

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om första kammarens till- stånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följ- ande fråga:

Har herr statsrådet sig bekant om universitetsutredningen ämnar ta upp frågan om universitetens och högskolor- nas administration och organisation till behandling eller ämnar statsrådet i an- nan ordning ta upp denna fråga till all- sidig prövning?

På gjord proposition medgav kam- maren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr *Hanson*, *Per-Olof*, och herr *Bergh*, *Ragnar*, undertecknad motion, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valu- talagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Justerades protokollsutdrag för den- na dag, varefter kammarens samman- träde avslutades kl. 16.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 29 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet Edenman hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Anderbergs interpellation angående kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet EDENMAN erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det upplysande, utförliga och rejäla svaret på min interpellation.

Kommunalfolket runt om i detta land kommer att med intresse taga del av den redogörelse som här lämnats. Så länge normerna för den kommunala samverkan ej är utfärdade, är det mycket svårt att få till stånd överenskommelser om samverkan på enhetsskolans högstadium. De kommunala organen vill ha möjlighet att något så när kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna av ett samgående. Därför hälsas med tillfredsställelse att det aviserade förslaget till anvisningar kan påräknas under vårens lopp.

Jag är väl medveten om att utarbetandet av anvisningarna är ett verkligt besvärligt problem, men det måste lösas om skolreformen skall kunna genomföras på det sätt som tänkts. Statsrådets understrykande av att befogenheten att föreskriva samverkan tvångsvis bör an-

vändas återhållsamt och i regel endast som en sista utväg för att få till stånd en förnuftig skolorganisation glädde mig. Anvisningarna kommer att få stor betydelse vid de frivilliga uppgörelserna, antingen dessa sker enligt avtals- eller kommunalförbundsformen. Det anses att svårigheterna vid beräkningen, vilken metod man än använder, ligger i att kommunernas kapitalredovisning inte är ordnad efter enhetliga normer. Jag vill i anslutning till detta säga att kommunförbunden för ett par år sedan beslöt att medverka till att kommunerna skulle gå in för en enhetlig kapitalredovisning, och i största utsträckning har en sådan övergång skett. Detta behöver därför inte bidra till att öka svårigheterna med uppgörande av anvisningarna. Det framgår också av svaret att samarbete ägt och äger rum mellan ecklesiastikdepartementet och kommunförbunden för att snarast komma fram till ett bärande förslag. För att komma till rätta med dessa svåra problem behövs ett samarbete, och för det redan igångsatta samarbetet mellan berörda parter ber jag att på kommunförbundens vägnar få tacka.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 473, av herr *Hanson*, *Per-Olof*, och herr *Bergh*, *Ragnar*.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 72—81, bevillningsutskottets betänkanden nr 37 och 44, bankoutskottets utlåtanden nr 23 och 26—28 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, m. m.;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre tjänstemannen vid Shanghai Municipal Council A. Th. Dahl; samt

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställningsformen för vissa assistenter vid lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckta motioner om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 124) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmar-*

son m. fl. (II: 143), hade hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta, att aktierna i AB Statens skogsindustrier skulle — med beaktande av önskemålet om största möjliga spridning — under budgetåret 1959/60 utbjudas till försäljning till ett pris som fastställdes av en därtill utsedd värderingsnämnd, 2) besluta, att de av staten från Trafik AB Grängesberg-Oxelösund förvärvade aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara AB skulle — jämväl med beaktande av önskemålet om största möjliga spridning — under budgetåret 1959/60 utbjudas till försäljning till ett pris som fastställdes av en därtill utsedd värderingsnämnd, 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utse ovannämnda värderingsnämnder samt underställa 1959 års höstriksdag de av värderingsnämnderna fastställda försäljningspriserna för godkännande.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 235) och den andra inom andra kammaren av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå (II: 296), hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning rörande frågan i vilken utsträckning och under vilka former det kunde vara lämpligt att försälja aktier i statsägda företag till enskilda köpare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 124 och II: 143 samt I: 235 och II: 296 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Dovers-
torp, *Cassel* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 124 och II: 143 samt med avslag å motionerna I: 235 och II: 296,

1. besluta, att aktierna i AB Statens skogsindustrier skulle — med beaktande

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

av önskemålet om största möjliga spridning — under budgetåret 1959/60 utbjudas till försäljning till ett pris, som fastställdes av en därtill utsedd värderingsnämnd,

2. besluta, att de av staten från Trafik AB Grängesberg-Oxelösund förvärvade aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara AB skulle — jämväl med beaktande av önskemålet om största möjliga spridning — under budgetåret 1959/60 utbjudas till försäljning till ett pris som fastställdes av en därtill utsedd värderingsnämnd,

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utse nämnda värderingsnämnder samt underställa 1959 års höstriksdag de av värderingsnämnderna fastställda försäljningspriserna för godkännande;

2) av herrar *Ivar Johansson, Sundelin, Pålsson, Axel Johannes Andersson och Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Nihlfors*, fröken *Vinge* samt herr *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 235 och II: 296 samt med avslag å motionerna I: 124 och II: 143, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om försäljning till enskilda av aktier i statsägda företag.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Frågan om försäljning till enskilda personer av aktier i statsägda bolag har för varje år fått allt större aktualitet. Det är ur allmänna synpunkter angeläget att sparandet i vårt land ökar och att möjligheter till värdebeständiga sparformer skapas. Därvid bör även aktieförvärv kunna komma i fråga, inte minst därför att sparandet därigenom direkt kommer produktionen till godo. Aktieförvärv möjliggör en ur allmänna demokratiska synpunkter betydelsefull breddning av det personliga ägandet.

Åtgärder bör därför snarast vidtas i syfte att i lämpliga former utbjuda statsägda företags aktier. Vissa problem kan

givetvis aktualiseras i samband därmed och kan därför vara förtjänta av en utredning. I motionerna I: 124 och II: 143 åsyftas emellertid allenast försäljning av aktierna i LKAB och AB Statens skogsindustrier. Såsom anföres i nämnda motioner har liknande försäljningsåtgärder företagits i andra länder i Europa.

För två år sedan beslöt t. ex. den österrikiska koalitionsregeringen på initiativ av Volkspartei men med samtycke även av socialdemokraterna att delprivatisera två bankföretag i statens ägo, nämligen Credit-Anstalt-Bankverein och Österreichische Länderbank. För ändamålet emitterades i det sammanhanget 345 000 folkaktier, representerande ett nominalvärde av 300 miljoner Schilling eller ca 40 procent av aktiekapitalet i de båda företagen.

Emissionerna mottogs med enormt intresse av allmänheten och övertecknades på kort tid, varför begränsning måste genomföras. Detta starka intresse för denna nya sparform blev en stor överraskning för socialdemokraterna.

Nu senast har i Västtyskland beslutats att emittera 300 000 folkaktier à nominellt 100 DM i Preussag, ett företag med cirka 22 000 anställda och med intressen i metall-, stenkols- och oljeutvinning. Genom emissionen skulle företagets aktiekapital höjas från 75 till 105 miljoner DM. Berättigade att inköpa de nya aktierna vore företagets anställda samt personer med mindre än 16 000 DM i deklarerad inkomst. Varje person skulle få köpa högst 5 aktier. Emissionen öppnades för teckning den 24 mars i år och blev en enorm succès — köbildning uppstod tidvis i banklokalerna. Emissionen fulltecknades mycket snabbt. Intresset för aktieförvärv överträffade de djärvas te förväntningar.

Även i USA har aktiesparandet fått vidsträckt omfattning.

När aktieförsäljningen har haft sådana framgångar i andra länder finns all anledning antaga att motsvarande intresse även skall finnas här i Sverige.

Reservanterna anser därför att de av staten förvärvade aktierna i LKAB samt

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

aktierna i AB Statens skogsindustrier bör utbjudas till försäljning redan nästa budgetår till pris, som kan fastställas av en särskild värderingsnämnd. Detta förslag — som vi redan förra året väckte — har enligt vår uppfattning, i synnerhet vad gäller ASSI, vunnit i styrka med hänsyn till den statsfinansiella situationen och de krav på ytterligare skattefinansierade investeringar i företaget, som framlagts i årets budget.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen nr 1.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande finns fogad en reservation, betecknad som nr 2, och vi som står för den reservationen har ansett att de i motionerna framförda synpunkterna kan vara värda att beaktas och att man i varje fall bör försöka utreda den här frågan. Det är en ståndpunkt som har intagits från vårt håll tidigare. Vi anser nämligen att detta är en så pass invecklad fråga att det är litet för djärt att gå med på ett förslag om att redan nu besluta att försälja aktierna i LKAB och ASSI. Vi som står för reservation nr 2 har alltså ansett att utskottet bort föreslå en utredning för att få denna fråga klargjord.

Jag skall inte ta upp tiden längre med att utveckla vår ståndpunkt. Av vad jag sagt torde klart framgå, att vi inte biträder förslaget om försäljning nu utan vill ha en utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den med 2 betecknade reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Vi hade så sent som i december månad i fjol en mycket lång debatt i denna fråga, och därför finner jag inte anledning att nu upprepa vad som vid det tillfället blev sagt från utskottets sida. Jag vill bara konstatera att det inte har inträffat någonting nytt som kan ge anledning för riksdagen att inta en annan ståndpunkt i dag än riksdagen intog den gången.

När man bedömer motionerna kvarstår det huvudintrycket, att högerens åstundan inte främst är en spridning av aktierna för att så att säga vidga det personliga ägandet, utan det primära är att åstadkomma en privatisering av ASSI och LKAB.

Det var en av talarna i decemberdebatten som framhöll att statens dominans i Norrbotten inte var till fördel för länets invånare. Jag tror emellertid att uppfattningen hos flertalet av invånarna i Norrbotten snarast är den motsatta.

Reservationen nr 2, som herr Sundelin har talat för, går ut på att frågan skall bli föremål för ytterligare utredning. Såvitt jag förstår föreligger emellertid intet hinder för att man inom den redan arbetande utredningen om de statliga företagsformerna skulle kunna ta upp just sådana saker som i vilken mån man kan ge enskilda möjlighet att äga aktier i dessa bolag och andra frågor som sammanhänger med äganderätten till de statliga bolagen. Jag tycker därför inte att det finns anledning att sätta i gång en särskild utredning i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Låt mig först och främst konstatera att herr Holmqvist har bekräftat att ingenting hindrar utredningen om de statliga företagsformerna att ta upp denna fråga. Det är väl möjligt att ingenting hindrar detta, men man vet inte om utredningen gör det. De upplysningar vi införskaffat hittills tyder på att utredningen inte ämnar uttala sig i denna sak, em inte riksdagen tar ett initiativ. Får man fatta herr Holmqvist så, att han vill ge utredningen eller departementet en körare, så att utredningen verkligen tar upp denna sak?

Den fråga det här gäller har av olika anledningar fått allt större aktualitet. Jag erinrar också om att det finns ett femtiotal olika statliga aktiebolag. Det är följaktligen en rad olika typer, som

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

det väl finns anledning att granska ur dessa synpunkter.

Folkpartimotionerna i denna sak har tillkommit mot bakgrunden av att det ändå är en ganska komplicerad fråga man ger sig in på. Det finns många skäl för och emot försäljning av aktierna. Jag skall inte försöka någon inventering här. Låt mig bara säga, att jag finner det motiverat att man, innan man ger sig in på att försälja aktier i statliga bolag, bör pröva både vilka aktier det kan vara fråga om att sälja och i vilken omfattning det skall ske.

Vi har ju i utlandet — en föregående talare var inne på den frågan — sett många exempel på hur man här försökt gå fram, och hittills har man uppnått ganska lyckade resultat. Det är inte bara i Tyskland som man har gett sig in på den här linjen. Från mina utgångspunkter måste jag säga att jag inte kan se något skäl varför utvecklingen i detta avseende bara skulle gå i en riktning, d. v. s. att tillföra staten fler och fler företag. Ofta är det ju anledningar av rent tillfällig natur, som har lett till att ett företag har tagits om hand av staten. Jag kan inte se något skäl varför man inte skulle kunna gå den andra vägen och sålunda sälja statliga företag helt eller delvis. Det finns en del allmänna skäl att göra det. Vi vet alla att den svenska aktiemarknaden lider en markant brist på material. Om man kunde få flera papper på börserna skulle det vara en hälsosam utveckling. Detta är av intresse även ur den synpunkten att bland annat ett stort livförsäkringsbolag har anmält intresse för att skapa en ny försäkringsform, som bygger på att företaget finge möjlighet att placera fonder i aktier, vilket skulle ge större möjlighet än man nu har att få en någorlunda värdesäker placering. Jag vet ju att statsmakterna har intagit en ytterligt restriktiv hållning, när det gäller att ge försäkringsbolagen möjlighet att placera fonder i aktier. Jag kan inte inse att detta skulle behöva fortsätta. Vad som har inträffat genom det sätt på vilket man har fört denna politik, vilken tvingat försäkringsföretagen att placera

fonder i statliga obligationer och sådant, är faktiskt att försäkringstagarna fått subventionera denna statliga uppläning. Det finns enligt min mening inte någon anledning att fortsätta med en sådan politik. Jag finner alltså mycket goda skäl tala för en utredning i denna riktning och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2.

Häri instämde herr *Aastrup* (fp).

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag åsyftade med mitt föregående anförande inte att ge utredningen någon körare att ta hand om de här frågorna. Jag måste erkänna att jag inte har så särskilt stora sympatier för motionen. När herr Hanson här talar om en utveckling som lett till att staten har tagit hand om allt fler och fler företag och att vi därför också borde gå den motsatta vägen, så vill jag be herr Hanson ge oss några exempel på företag som staten har förvärvat för att vidga sitt inflytande över näringslivet. När vi här talar om ASSI, vill jag erinra om att det ju helt enkelt förhöll sig så att staten var nödsakad att överta företaget för att hålla det hela i gång. Om man ser tillbaka på utvecklingen förhåller det sig ingalunda på det sättet att staten med stor aptit sett sig om efter företag att ta hand om. I verkligheten har det varit så, att statens insatser snarast fått bli räddningsaktioner på områden, där den enskilda företagsamheten inte kunnat göra sig gällande när de verkligt stora svårigheterna uppstått.

Som jag ser saken har statens engagemang varit starkt motiverade och det borde vi alla kunna erkänna, men jag tycker det är felaktigt att framställa saken på det sättet att staten önskat slå under sig så stora delar av näringslivet som möjligt.

Herr talman! Jag har ingenting ytterligare att tillägga.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Nu måste jag medge att herr Holmqvist gjorde mig litet besvi-

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

ken. Jag läste in i hans första yttrande en förhoppning att utredningen om de statliga företagsformerna skulle kunna titta på de här frågorna. Men nu låter det helt annorlunda. Nu tycker herr Holmqvist inte alls att den skall göra det. Han vill inte förbjuda det men inte heller uppmana utredningen att göra det. Det tycker jag är en beklaglig reträtt, om man får använda ett så starkt uttryck.

Jag sade i mitt anförande att det otvivelaktigt förhåller sig så, att det ofta varit tillfälliga omständigheter som gjort att man från tid till annan funnit anledning att överföra ett företag i statlig ägo. Jag skall inte diskutera huruvida det vid respektive tidpunkt var berättigat eller inte. Jag föreställer mig att det som regel funnits mycket goda skäl, men vad jag velat inpräglade var att det inte är säkert att det råder samma förhållande nu så att det finns samma anledning att kvarhålla dessa företag under statlig regi. Därför finns det anledning att titta på det här.

Vidare finns det ett motiv till, som jag inte berörde i mitt första anförande, och det är statens stora upplåningsbehov, som man skulle kunna minska avsevärt om man fick sälja aktier i statliga företag. Detta är en aspekt som jag tycker man bör ha med i bilden.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag blev litet förvånad, när jag hörde herr Holmqvist först säga att det fanns en utredning, som kunde ta hand om detta ärende och pröva det, och sedan i det andra anförandet säga att han inte var angelägen om att detta ärende blev utrett. Jag tycker inte att det skulle finnas något hinder mot att låta enskilda få köpa aktier, om de vill, även i statsägda företag. Vi har ju sådana företag som AB Svenska tobaksmonopolet och AB Vin- och spritcentralen, som inte är helt statsägda företag. Det är väl ingen olycka som sker, om enskilda har aktier i dessa företag.

Jag tror att de som vill spara har ett mycket stort intresse av att köpa ak-

tier i statliga företag; varför inte då låta dem få göra detta? Om man skall införa en sådan möjlighet, är det kanske angeläget att man gör en utredning om detta problem, och det tycker jag är lämpligt att göra. Men man bör inte försöka att på alla sätt mota en sådan utredning. Det visar bara att man på vissa håll är ytterst rädd för att låta den enskilde få en insyn i statens affärer. Jag tror att det finns all anledning att låta allmänheten se, hur denna verksamhet bedrivs. Jag tänker mig inte heller att staten skall avhända sig aktiemajoriteten. I så fall kan det inte bli några större skador, om den enskilde medborgaren får skaffa sig en aktie i ett statligt företag.

Jag skall, herr talman, biträda den reservation, som går ut på en utredning av denna fråga, ty en sådan anser jag vara nödvändig.

Jag yrkar därför bifall till den med 2 betecknade reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Hade jag så varmt åstundat att denna fråga skulle utredas, är det klart att jag kunde ha befunnit mig bland motionärerna. Men det gör jag inte. Vad jag sagt är att vi har en utredning, där frågorna kan prövas i den mån det föreligger intresse för dem.

Sedan vill jag helt kort säga till herr Elofsson att det väl ändå är att ta litet för enkelt på frågan, när man föreställer sig att medborgarna skulle kunna skaffa sig insyn i statens företagsamhet, om de ägde en och annan aktie i ett statligt företag. Jag tror att vi knappast när det gäller dessa stora företag kan räkna med att innehavet av en aktie skulle ge någon slags fribiljett till insyn i den statliga företagsamheten. Jag tror att det är att ställa alltför stora krav i detta avseende. Men jag menar att i och för sig skall detta skäl naturligtvis inte vara avgörande. Redan nu finnes ju möjligheter för människor att förvärva aktier. Vi bör inte bortse från de väldiga svårigheter, som uppstår när man rätt skall uppskatta vär-

Om enskildas aktieförvärv i statsägda bolag

det av aktierna i exempelvis LKAB — det är ingen som vill förneka att det är synnerligen problematiskt hur man skall uppskatta värdet av dessa aktier. Det är även många andra saker som gör att man sannnerligen borde vara mer tveksam än man tycks vara från motionärernas sida.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Holmqvist säga att det inte är någonting som hindrar att man köper mer än en aktie — man kan ju köpa fler aktier. Jag tycker att det skulle vara ett mycket stort intresse från allmänhetens sida i vårt land att köpa aktier även i statens företag; man får ju köpa aktier i enskilda företag och kunde då jämföra vilka företag som ger mest i utdelning.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag kan instämma i allt vad herr Birke anförde till stöd för reservation 1. Nu har diskussionen i hög grad kommit att gälla frågan om utredning eller inte utredning. Jag erkänner gärna att om det rädde normala förhållanden och vi hade tiden för oss, så vore det mycket naturligt, om man menade att frågan borde göras till föremål för särskild utredning, innan man ens tar ett första steg. Men jag ber att få anknyta till vad herr Per-Olof Hanson yttrade i sitt senaste anförande, då han framhöll att statens stora upplåningsbehov är ett ytterligare skäl för att vidta åtgärder i denna riktning. Det är icke minst detta skäl som har förestavat den motion vilken jag har varit med om att bära fram i denna kammare. Just i det läge vi nu befinner oss måste vi tillvarata alla möjligheter vi har för att lätta behovet av statlig upplåning. Därför menar vi att man redan nu bör ta det första steg som vi här föreslår beträffande LKAB och ASSI med den avlastning av den statliga lånebudgeten som därav följer. Sedan kan gärna tänkas en utredning av problemet om en

fortsättning på denna väg. Men jag ber att få särskilt understryka vilken utomordentligt lättande effekt som en åtgärd av denna karaktär skulle få i det synnerligen beträngda läge i vilket vi nu befinner oss.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Låt mig bara fastslå att herr Holmqvist först sökte ge kammaren intryck av att det vore nära nog troligt att utredningen om de statliga företagsformerna skulle ta upp denna fråga. Sedan gled han över till att hoppas att utredningen inte skulle komma att ta upp den. I sitt tredje anförande slutligen konstaterade herr Holmqvist en rad svårigheter. Jag är väl medveten om alla dessa svårigheter; det är därför saken behöver utredas.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det är kanske inte stor idé att fortsätta denna debatt med herr Hanson. Jag har ganska bestämt för mig att jag har uttryckt saken på det sättet att jag inte ansåg det föreligga anledning att biträda reservation 2, eftersom det redan finns en utredning som har möjligheter att ta upp dessa spörsmål. Jag kan inte inse att detta konstaterande står i strid med vad jag senare har yttrat om vad jag själv har för personlig mening om önskvärdheten av en sådan utredning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Birke m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Birke* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr *Birke* äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 66 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den reservation, som vid utlåtandet avgivits av herr *Birke* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Birke* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 34.

Därjämte hade 48 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundelin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 66.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner angående avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd samt amortering av studieskuld.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 152, av herr *Per-Olof Hanson*, och II: 206, av herr *Helén*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om proposition senast till 1960 års riksdag rörande avdragsrätt vid beskattning-

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

en för studieunderstöd och amortering av studieskulder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 152, av herr Per-Olof Hanson, och II: 206, av herr Helén, angående avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd samt amortering av studieskuld, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar Hagberg, Söderquist, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Stenberg och Stiernstedt, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 152, av herr Per-Olof Hanson, och II: 206, av herr Helén, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om proposition rörande avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd och amorteringar av studieskulder senast till 1960 års riksdag.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Denna fråga är en gammal bekant för kammarens ledamöter. Jag har därför knappast någon anledning att vid detta tillfälle fördjupa mig i problemet såsom sådant. Jag kan, anser jag, inskränka mig till några helt korta konstateranden, som kanske skulle kunna intressera eller i varje fall bidra till att uppfriska minnet hos kammarens ledamöter i denna angelägenhet.

Alltså, herr talman! År 1951 föreslog 1944 års allmänna skattekommitté införandet av rätt till avdrag under vissa förutsättningar för amortering av studieskulder. Vid 1952 års riksdag föreslog bevillningsutskottet riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag, om möjligt till 1953 års riksdag, till ändrade bestämmelser i fråga om den skatterättsliga behandlingen av periodiskt understöd och studiekostnader. Riksdagen biföll utskottets hemställan. Intet vidare hände.

Vid 1953 års riksdag, året därpå alltså, uttalade bevillningsutskottet att det ansåg det önskvärt att ett förslag till

lösning av detta spörsmål så snart som möjligt förelades riksdagen. Riksdagen gav till känna samma mening. Intet vidare hände.

Vid 1955 års riksdag föreslog bevillningsutskottet riksdagen att i förnyad skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag, om möjligt till 1956 års riksdag, om ändrade regler i dessa hänseenden. Riksdagen biföll utskottets hemställan. Intet vidare hände.

Vid 1956 års riksdag uttryckte bevillningsutskottet den förhoppningen att det skulle bli möjligt för skattelagssakkunniga att slutföra sin utredning på sådan tid, att proposition kunde föreläggas 1957 års riksdag. Intet vidare hände.

Någon mera utpräglad lyhördhet från regeringens sida inför de gång på gång, år efter år av bevillningsutskottet och riksdagen uttalade önskemålen kan man således även med den mest välvilliga inställning till vår nådiga regering knappast tala om i detta sammanhang, vilket torde framgå av den redogörelse jag här har lämnat.

Vid 1958 års riksdag uppenbarade sig omsider finansministern på arenan. Han interPELLERADE nämligen då i saken. Finansministern anförde att det statsfinansiella läget och kommunernas hårt ansträngda ekonomi inte medgav en så pass kostnadskrävande reform som det här skulle bli fråga om. Frågan fick tagas upp längre fram, sade statsrådet, när de ekonomiska förutsättningarna för en lösning kunde föreligga.

Vid 1959 års riksdag, i år alltså, har bevillningsutskottet, som naturligtvis inte kunnat rygga sin tidigare upprepade gånger tillkännagivna positiva inställning i själva sakfrågan, hakat fast vid finansministerns resonemang i interpellationssvaret i fjol. Man hänvisar liksom finansministern gjorde förra året till det statsfinansiella läget och finner häri motiv för ett avstyrkande av motionärernas förslag om en ny riksdagsskrivelse.

Utskottet erinrar för sin del om att ett genomförande av skattelagssakkunnigas förslag rörande periodiska under-

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

stöd och studieunderstöd beräknas medföra ett skattebortfall för staten och kommunerna på närmare 40 miljoner kronor. Men, herr talman, är verkligen detta, som bevillningsutskottet sålunda, i anslutning till vad finansministern deklarerade i fjol, nu anför, en motivering som kan anses hållbar? För egen del får jag nog säga, att jag förmenar att motionärerna har ganska rätt då de framhåller att kravet på avdragsrätt för studieunderstöd är en rättvisefråga som gäller hur de samlade skattebördorna skall fördelas. Principiellt kan kravet således inte avvisas med hänvisning till otillräckliga statsfinansiella resurser.

Att de nuvarande bestämmelserna om periodiska understöd är orättvisa bestrids — åtminstone såvitt jag vet — inte från något håll, och detta har, vilket jag ännu en gång vill understryka, bevillningsutskottet och riksdagen under en lång följd av år givit till känna utan att Kungl. Maj:t synes ha skänkt dessa meningsyttringar någon uppmärksamhet. Jag kan inte underlåta, herr talman, att finna detta tillvägagångssätt från Kungl. Maj:ts sida anmärkningsvärt.

Med dessa få ord, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till bevillningsutskottets betänkande och i vilken föreslås att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om proposition rörande avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd och amorteringar av studieskulder senast till 1960 års riksdag.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt, som utskottets värderade vice ordförande här framhöll, att riksdagen vid många tillfällen har fört både långa och intressanta överläggningar i detta ämne. Det är också riktigt att bevillningsutskottet i tidigare betänkanden ganska utförligt har behandlat dessa frågor. Emellertid inskränker sig motionsyrkandet i år till att hemställa hos regeringen om ett förslag till 1960 års riksdag, och därför har

utskottet kunnat fatta sig mycket kort. Utskottet har därför ansett sig inte ha någon anledning att gå in på en sakbehandling av ämnet och endast tagit hänsyn till det konkreta motionsyrkandet.

När det gäller den första delen av detta ämne, nämligen de periodiska understöden, är utskottet, liksom för övrigt också riksdagen, väl medvetet om att i finansdepartementet nu finns det utredningsmaterial som departementschefen behöver för att grunda en proposition på. Herr Hagberg erinrade om att finansministern i ett interpellationssvar i medkammaren har medgivit detta men ansett sig vara förhindrad att lägga fram ett förslag med hänsyn till det statsfinansiella läget, som uttrycket heter.

Utskottsmajoriteten har inte ansett sig ha bättre möjligheter än finansministern att bedöma huruvida det ekonomiska läget är lämpligt för att lägga fram ett förslag vare sig nu eller ett kommande år. Därför har vi sagt att det må vara departementschefens sak att bedöma den frågan.

Nu säger herr Hagberg i likhet med motionärerna att detta inte kan vara en statsfinansiell fråga, eftersom man enligt motionärernas motivering för deras yrkande och enligt vad riksdagen tidigare har uttalat skall betrakta frågan mera som en fråga om skatterättvisa än som en budgetfråga. Men därom kan nog råda delade meningar. Jag skall i varje fall inte gå in på någon diskussion beträffande denna värdering, ehuru väl jag har en viss personlig syn på den. Eftersom utskottet inte har redovisat någon sådan i år kan det knappast för reservanterna och än mindre för kammarens ledamöter i övrigt vara av något intresse att höra vad jag kan ha för personlig uppfattning om dessa ting. Av den anledningen tycker jag att jag som utskottets talesman kan strikt hålla mig till vad utskottet anför.

För att det skall komma till protokollet kan det sägas att det ändå är fråga om 40 miljoner kronor, som den här reformen skulle komma att kosta. Det kan måhända av många inte anses vara så

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

mycket med hänsyn till de tal vi rör oss med när vi diskuterar de statsfinansiella frågorna. Om man emellertid finner sig i ett läge, där man allvarligt diskuterar införandet av nya skatter eller att höja redan väl så höga skatter, får man väl hålla finansministern räkning för att han ändå prövar en sådan reform som betyder så pass mycket i fråga om kostnaderna.

När det gäller frågan om skattefria amorteringar av studielån är förhållandet inte detsamma som när det gäller de periodiska understöden. I det förra fallet finns inte det material som finansministern behöver för att ta ställning till frågan. Frågan om amorteringen av studielånen utreds alltjämt av skattelagssakkunniga, och följaktligen har utskottet hänvisat till detta och sagt att så länge frågan inte utredningsmässigt är klar kan man inte begära att finansministern skall vara beredd att lägga fram ett förslag.

Men denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Herr Hagberg har redan dragit detta problems långa lidandes historia i den svenska riksdagen, och jag skall inte upprepa den. Det finns heller inte stor anledning att diskutera själva sakfrågan, men vad man verkligen skulle vilja säga ett från hjärtat gående ord om är hur det kan vara möjligt att riksdagen, som flera gånger olvetydigt har begärt förslag om en bestämd reform från regeringshåll, inte har fått det. Det är något otillfredsställande att inte ens en så enträgen begäran från riksdagens sida får någon effekt på regeringens göranden. Det verkar snarast som om regeringen hårdnat i sin attityd och blivit allt mindre intresserad av att göra någonting åt den här saken.

Riksdagen har flera gånger begärt förslag i den här riktningen, men årets bevillningsutskott orkar inte ens gå med på att begära att få ett förslag, vilket utskottet varit med om tidigare. Nu skyl-

ler man på den statsfinansiella situationen, och den går det givetvis att använda i alla möjliga lägen. Är detta ett verkligt skäl? Jag skall tillåta mig att läsa upp några rader ur en ledare som stod i TCO-tidningen för inte så länge sedan. Tidningen skrev följande:

»Rättelser av rena oformligheter i skattelagstiftningen får inte uppskjutas på grund av ett trängt statsfinansiellt läge. Tvärtom är det så, att ju hårdare den totala skattebelastningen på medborgarna är desto angelägnare är det att fördelningen av skatterna blir så rättvis som möjligt. Finansministerns sammankoppling av studiekostnadernas beskattning och statens inkomstbehov blir därför en bumerang.»

Detta uttalande är alldeles riktigt. Jag vill för egen del helt instämma i det. Man kan inte skylla på det statsfinansiella läget när det gäller att operera bort rena oformligheter i den svenska beskattningsrätten. Det borde alla kunna erkänna och ta konsekvenserna av. Här gäller det att få bort en skönhetsfläck i skattelagstiftningen. Alla har ju varit ense om att den borde komma bort. Men så kommer det statsfinansiella läget. Det har man praktiskt taget alltid till sitt förfogande, och det lär inte bli så mycket av med goda och sunda skattereformer, om man skall skylla på det statsfinansiella läget.

I detta anförande instämde herr Söderquist (fp).

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag kan instämma med herr Hanson i att det t. ex. beträffande avdragsrätten för periodiskt understöd finns vissa oformligheter i den nuvarande lagstiftningen. Däremot är jag inte säker på att vi är på samma linje när det gäller att ta bort dessa oformligheter. Jag erkänner villigt att det förefaller som om vi skulle kunna tänka oss att följa den linjen att man tar bort en del av nu bestående rätt till avdrag vid taxering för periodiskt understöd. Det finns emellertid ingen anledning för mig att nu ta upp en sakdiskussion om den frå-

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

gan innan det problemet är utrett i dess helhet. Utredningsmaterialet väntas ju föreligga inom kort, och det finns då enligt min uppfattning ingen anledning för utskottet att varje år skriva till Kungl. Maj:t.

Det är, herr talman, detta som föranlett mig att gå på utskottets linje.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Bara en kort replik till herr Per-Olof Hanson.

I år har, sade herr Hanson, bevillningsutskottet *inte ens orkat med* att gå motionärerna till mötes. Men, herr talman, det är väl här inte fråga om någon fysisk prestation, och herr Per-Olof Hanson är väl för övrigt inte rätte mannen, i så fall, att bedöma de fysiska kvalifikationerna hos bevillningsutskottets majoritet.

Sedan gäller det frågan om skatterättvisan, som man så ofta talar om i detta sammanhang. Ja, det kan råda delade meningar om vad som här är skatterättvisa eller inte. Jag delar i varje fall herr Spetz' uppfattning att innan vi har materialet på riksdagens bord har vi inte möjlighet att diskutera den frågeställningen.

Sedan har jag under de gångna månaderna ofta haft anledning att ställa mig den frågan, vilka i detta land som till slut egentligen skulle betala skatten om bevillningsutskottet och riksdagens majoritet skulle tillmötesgå alla motionärer som framställer yrkanden om avdragsrätt i olika avseenden. Om riksdagen godtog alla de förslagen skulle det ju nästan bara bli fråga om avdrag och ingen skattskyldighet alls.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag nödgas konstatera att herr Eriksson har en betydligt kyligare inställning än vad riksdagen tidigare gett uttryck åt i själva sakfrågan om det berättigade och riktiga i att avskaffa dessa oformligheter i beskattningsreglerna.

Jag vill sedan ställa en direkt fråga

till herr Eriksson. Anser herr Eriksson det vara tillfredsställande att regeringen inte effektuerar av riksdagen flera gånger eftertryckligt begärda förslag?

Herr ERIKSSON (s):

På den frågan vill jag, herr talman, bara svara att det väl ändå får ankomma på departementschefen att avvakta den lämpliga tidpunkten för beredning av ett sådant här ärende. Vi kan ju inte veta vilket sakmaterial som där kan föreligga. Jag misstänker att detta material inte är så entydigt att det är lätt att skriva ihop en proposition.

Herr Per-Olof Hanson har såvitt jag kan se härifrån i sin bänk en skrift som har kastat in nya synpunkter i den här gamla debatten, nämligen professor Carsten Welinders uppsats i tidskriften Balans. Den artikeln säger en hel del om de svårigheter som här föreligger att få fram ett förslag som kan tillgodose de verkliga skatterättvisesympunkterna.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Tillåt mig bara först att konstatera att få artiklar har blivit så grundligt sönderplockade som professor Carsten Welinders artikel i Balans.

För det andra vill jag slå fast att när det gäller beskattningsrätten har riksdagen enligt svensk grundlag vissa speciella befogenheter. Herr Eriksson säger att det väl må ankomma på finansministern att bestämma dag, stund och år när han vill lägga fram ett förslag i denna fråga. Då riksdagen flera gånger har begärt att få ett förslag i en nära framtid och finansministern helt enkelt struntat i detta så innebär herr Erikssons sätt att se på saken ingenting annat än en ren kapitulation från riksdagens sida inför Hans Majestäts regering.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att uttrycka min överraskning över att utskottets ärade talesman i denna fråga inte haft ett ord till övers för de påpe-

Ang. avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd m. m.

kanden, jag gjorde i fråga om regeringens sätt att behandla upprepade, år efter år framförda föreställningar från bevillningsutskottet och från riksdagen. Herr Eriksson i Uppsala har ju liksom jag ända sedan 1952 varit med om dessa hemställanden från bevillningsutskottet till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte komma med förslag. År efter år har detta upprepats, år efter år har riksdagen givit oss rätt, och år efter år har regeringen underlåtit att effektuera denna beställning, som riksdagen i vanlig ordning har utfärdat.

Jag tycker, att det sätt varpå regeringen i detta avseende har behandlat riksdagen utan någon större överdrift skulle kunna karakteriseras såsom nonchalant.

Jag kan inte heller underlåta att påpeka att riksdagens första kammare har att behandla denna ingalunda oviktiga fråga liksom så många andra betydelsefulla ekonomiska spörsmål inför en tom statsrådsbänk. När det gäller ett ärende av denna beskaffenhet, när det gäller ett otvivelaktigt motsatsförhållande mellan riksdagen och Kungl. Maj:ts regering, vore det önskvärt att åtminstone någon ledamot av statsrådet kunde finna angeläget att vara här närvarande. Det är möjligt, att vissa lyssnarposter här är utsatta, och de kan väl i så fall rapportera vidare vad som förevarit. Jag tror dock, att riksdagens första kammare skulle satt värde på att ha kunnat komma till tals med någon representant för regeringen, då denna angelägenhet nu ånyo varit före.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag har inte bestritt riktigheten av den korta historieskrivning som herr Hagberg gjorde i sitt första anförande, och jag hade ingen anledning att rikta någon som helst kritik mot den, utan jag instämmer till alla delar.

I frågan om regeringen här har nonchalerat en riksdagens uttalade önskan att få det ifrågavarande förslaget lagt på riksdagens bord vill jag påpeka att det inte är särskilt länge sedan det ma-

terial, som gäller den första delen av frågeställningen, nämligen de periodiska understöden, presenterades i departementet. När det gäller den andra delen av frågeställningen, nämligen avdrag för amortering av studielån, är materialet ännu inte framme. Jag hyser nog den uppfattningen, att dessa båda ting är två sidor av samma fråga. Man kan väl inte lösa den ena frågan utan att ta hänsyn till den andra. Jag tror att detta kan vara ett av de skäl som har föranlett regeringen att vänta.

Herr Hagberg sade att jag inte hade ett enda ord till övers för hans kritik av regeringen. Nej, det har jag aldrig. Jag är regeringen trogen, den regering som sitter nu.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. och 86 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521) m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om utgivande av en riksdagens författningssamling, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handel med preventivmedel, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 februari 1959 dagtecknad proposition, nr 76, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t inhämtat riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning om handel med preventivmedel.

I propositionen hade föreslagits att preventivmedel skulle få försälgas även från automatapparat. Utomhus skulle dock sådan försäljning få äga rum endast från automat, vari samtidigt tillhandahölles jämväl andra sjukvårds- eller sanitetsartiklar.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

motionen II: 486, av herr *Svenungsson m. fl.*,

motionen II: 487, av herr *Nelander m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 406, av herr *Lindblom* och herr *Andersson*, *Axel Johannes*, samt II: 495, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*,

motionen II: 496, av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.*, ävensom

de likalydande motionerna I: 409, av fröken *Mattson* och fru *Nilsson*, samt II: 497, av fru *Sjövall m. fl.*

I motionerna II: 486, II: 487 samt I: 406 och II: 495 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts förevarande förordningsförslag, hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 76, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anförte;

B. att motionerna II: 486 och 487, I: 406 och II: 495, II: 496 samt I: 409 och II: 497 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Å s. 18 i det tryckta utlåtandet hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet är emellertid benäget att fästa något större vikt vid behovssynpunkten än vad departementschefen gjort. Detta får betydelse främst i fråga om dansrestauranger, folkparker och andra nöjesetablissemang. Enligt utskottets mening bör tillstånd att sätta upp preventivmedelsautomater på toaletter inom etablissemang av detta slag beviljas inte endast i undantagsfall.»

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Svensson*, *Sunne*, *Thorsten Larsson* och *Ringaby*, fröken *Wetterström* samt herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 76, ävensom motionerna II: 486 och 487 samt I: 406 och II: 495, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anförte;

B. att motionerna II: 496 samt I: 409 och II: 497 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservanterna hade, i enlighet med det önskemål, som framförts i motionerna II: 486 och II: 487 samt I: 406 och II: 495, uttalat sig mot att automathan- del med preventivmedel skulle tillåtas.

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Innan jag går in på själva sakfrågan vill jag gärna referera vad som har förevarit i frågan om preventivmedel och riksdagens ställningstaganden till denna fråga.

Jag erinrar om att handeln med preventivmedel i främsta rummet är reglerad genom förordningen den 9 september 1938 med däri, genom förordning den 4 mars 1949, vidtagna ändringar. Enligt dessa förordningar är all preventivmedelförsäljning med undantag för sådan från apotek underkastad tillståndstvång. Försäljningen får ske endast under två former, nämligen butiksförsäljning och postorderförsäljning. Det är alltså den principiella ställning som riksdagen har intagit när det gäller frågan om handeln med preventivmedel.

Medicinalstyrelsen hemställde år 1946 att hinder inte skulle möta mot automatförsäljning inom vissa för allmänheten tillgängliga inomhuslokaler. Härmed avsåg man offentliga lokaler, där allmänheten i större utsträckning samlas. Vid behandlingen av 1948 års butiksstängningslag uttalade dåvarande departementschefen att det inte fanns någon anledning att föreslå någon ändring i det rådande förbudet att försälja preventivmedel utomhus. Även vid detta tillfälle var riksdagen överens om att försäljning av preventivmedel utomhus icke skulle tillåtas.

Frågan väcktes på nytt år 1956 då ändringar i butikslagstiftningen föreslogs. Dåvarande departementschefen, statsrådet Ulla Lindström, »fann det vara tveksamt om automatförsäljning av preventivmedel skulle tillåtas med hänsyn till de mycket delade meningar som varit rådande i denna detaljfråga». Det var så sent som år 1956. Nu föreligger en proposition, där förslag framlägges att försäljning av preventivmedel skall få äga rum utomhus från automat, varit samtidigt tillhandahållas jämväl andra sjukvårds- och sanitetsartiklar. Automatförsäljningen skulle nu alltså utvidgas till att omfatta även försäljning av preventivmedel. Vad som inträffat under tiden mellan åren 1956 och 1959 är

att en utredningsman har sysslat med detta ärende. Av propositionen framgår att utredningsmannen anser, att frågan om försäljning genom automat av preventivmedel numera har klassats ned till att bli en rent praktiskt angelägenhet och att frågan inte längre är av principiell natur. Att tolka riksdagens tidigare beslut i denna fråga ur den synvinkeln är enligt mitt sätt att se en alltför snäv tolkning. Jag erinrar om att vid de båda tillfällen då riksdagen behandlat frågan om automathandel har starka meningsskiljaktigheter rått, och vid det senaste tillfället innebar beslutet en sammanjämkning av kamrarnas olika meningar. Av detta borde utredningsmannen enligt min mening ha blivit mera vis än vad föreliggande förslag till utvidgning utvisar.

Det finns emellertid en sak, som jag förstår har varit betydelsefull för utredningsmannen och hans ställningstagande, nämligen att polismyndigheterna i detta land sedan år 1956 givit tillstånd till försäljning av preventivmedel genom automater, vilket är fullständigt olagligt enligt nuvarande lag. Vi ser här vådan av riksdagens ändrade ståndpunkt i tillståndsgivningsfrågan. Från att tillståndsgivningen tidigare har varit en länsstyrelsernas sak har riksdagen under senare år fattat beslut om att i stället överlämna tillståndsgivningen till polismyndigheterna. Vi ser i dag konsekvenserna av denna ändrade inställning. Sådan tillståndsgivning genom polismyndigheternas försorg har medgivits för cirka 150 automater, och jag betraktar denna olaglighet som en högst allvarlig sak, när den skett från en rättsvärdande myndighets sida. Det lärer emellertid Kungl. Maj:t till heder att olagligheten stoppats, men därmed har vi icke fått bort automaterna, utan de finns fortfarande kvar, trots riksdagens uttalade mening att preventivmedel icke får försälas utomhus. Riktigast hade naturligtvis varit att automaterna nedtagits. Det är ju konsekvensen av en olaglig handling, som varje svensk medborgare blir utsatt för i andra liknande sammanhang. Om man har hängt upp en

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

skylt eller något annat på en vägg, och myndigheterna finner den på något sätt olaglig, får man ett åläggande att ta bort den. Jag har ingen anledning att göra någon åtskillnad i detta sammanhang mellan den vanliga medborgarens olagliga åtgärd och polismyndighetens i detta fall vidtagna åtgärd.

Utskottets majoritet framhåller emellertid såsom ett skäl för utskottets ställningstagande, att den illegala handeln med preventivmedel visar, att det finns ett behov som ej kan tillfredsställas genom den legala handeln i butikerna. Hur kan nu majoriteten vara så tvärsäker på den saken? Jag är mycket förvånad över denna majoritetens inställning. Jag är förvånad också av det skälet, att bland majoriteten befinner sig nykterhetsmän, som har dragit sådana konsekvenser för oss vuxna medborgare, att de inte vill tillåta oss att köpa en starköl med mindre vi skall göra det i systembolagens butiker. Där har man satt upp sådana moraliska regler för oss vuxna, att vi inte ens en gång är värddiga att köpa starköl i en vanlig spece-ributik. Däremot går man med på att preventivmedel skall placeras ut hur som helst, nästan var som helst och på vilken plats som helst, till den ungdom som samhället alltid har slagit vakt om.

Jag tror inte att någon förändring sker i den illegala handeln med preventivmedel därför att vi får en automat-handel på detta område, ty vi kan ju konstatera att vi fortfarande, trots motbokens borttagande och spritens frigivande, har en illegal handel med sprit i en utsträckning, som vi inte har kunnat komma till rätta med. Konsekvenserna av denna erfarenhet borde ju bli, att vi icke på något område kommer åt den illegala handeln. Därför har vi inte någon anledning att ta den illegala handeln till intäkt för en utvidgning på detta område på det sätt majoriteten har gjort.

Vidare säger majoriteten att »det synes osannolikt, att preventivmedelsautomater kommer att uppfattas som en sanktion av lösa förbindelser». Vi vet mycket litet om detta. Vad vi vet

är emellertid att det existerar lösa förbindelser, att vi har en prostitution som vi inte kan komma till rätta med och att ungdomen har en syn på dessa ting som vi inte heller kan komma till rätta med. Vi kan i tidningarna se hur den unga flickan vid 16 år blir moder i ett stort antal fall. Detta är någonting som vi väl inte kan förhindra genom att tillåta automatförsäljning av preventivmedel. Jag vågar icke tro på en sådan effekt. Trots utskottets skrivning i denna del blir det nog ungdomen som får den största möjligheten att förskaffa sig dessa skyddsmedel, och kvinnojägaren kommer att härja lika hårt och vilt även om automatförsäljningen icke kommer till stånd.

Som reservant står jag sålunda kvar vid riksdagens beslut att endast tillåta försäljning av preventivmedel *inomhus*. Detta skyddsmedel är nämligen inte vilken vara som helst, som man bjuder ut var som helst, utan den bör enligt min mening försäljas under mera diskreta former på det sätt riksdagen hittills har föreskrivit, d. v. s. inomhus.

Jag erinrar om att riksdagens tidigare beslut att sanktionera preventivmedelsförsäljning grundar sig först och främst på att samhället vill förhindra ovälkomna havandeskap, och här har skyddsmedlet fyllt en mycket stor uppgift under de gångna åren. En annan sak är om man skall acceptera det tillstånd, som i dag råder i fråga om de sexuella umgängesvanorna, genom att reservationslöst konstatera att det inte finns någon annan utväg än att släppa preventivmedlen lösa. För mig innebär det att förneka den livsuppgift som jag har tagit på mig, nämligen att i allt mitt handlande medverka till att släktet förbättras moraliskt, kvalitativt och karaktärsmässigt.

Jag anser att på de platser, där nu enligt propositionens förslag preventivmedelsautomater skall placeras, samhället i stället borde placera mycket upplysande anslag om de veneriska sjukdomarnas förödande verkningar. I stället placerar man preventivmedelsautomater kamouflerade på det sättet att

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

i ena facket skall finnas Allcock's plåster eller någon annan sanitetsvara och i andra facket preventivmedel. Jag anser det inte värdigt vårt samhälle att förfara på detta sätt. Enligt min mening bör vi i stället åstadkomma bättre upplysning om de allvarliga ting som det här gäller. Ty det är en allvarlig fråga vi nu behandlar — den gäller ungdomens första steg på ett av livets viktigaste områden, och man bör ständigt och i olika sammanhang påpeka, att detta är det allvarligaste steg ungdomen tar när den träder ut i de vuxnas liv. Samhället har genom ett stort antal åtgärder av olika art slagit vakt om de unga. Vi vill att de materiellt skall ha det hyggligt och att de kulturellt skall få en god utbildning för att kunna slå sig fram i livet. I den nu aktuella frågan anser jag att vi går motsatta vägen, en väg där vi inte vet vilken skada vi tillfogar den ungdom, som vi på andra områden har gett ökade resurser att skapa sig en bättre framtid.

Herr talman! Det är ett mycket ömtåligt och svårbemästrat ämne vi nu behandlar. Orden får lätt en annan valör, en annan klang och en annan innebörd — inte på något annat område har det grovkorniga skämtet firat sådana triumfer som just i dessa sammanhang. Vad det kommer an på är den enskildes syn på de sexuella problemen. Jag har medvetet förbigått alla etiska värderingar som grundar sig på en kristen livssyn, allt som sammanhänger med våldtäkt, unga mödrar under 16 år, föräldrarnas möjlighet att fostra sina barn; annat att förtiga. Jag har gjort det därför att jag inte vill att något skall skymma sikten i detta allvarliga problem och för att det inte skall bli någonting av skämt över den fråga vi behandlar. För mig personligen är preventivmedlet ingenting förkastligt, när det brukas under ansvar, och jag anser att de beslut, som riksdagen tidigare fattat i dessa frågor, har tagit sikte just på detta ansvar. En utvidgning av det beslut som tidigare har legat till grund för denna försäljning rubbar emellertid ansvarsmedvetandet hos den enskilde, och jag

vill icke vara med om eller tolerera att vi genom ett beslut i Sveriges riksdag skall medverka till att preventivmedlen mister den allvarliga roll som vi har avsett för dem och i stället blir ett instrument för ett lekfullt handlande med det bästa som naturen har skänkt oss människor. Vi har att vårda och ta hand om det unga släktet, och detta är för mig det avgörande i denna fråga.

Det skulle vara mycket att tillägga, herr talman, men jag tror att jag har dokumenterat den uppfattning jag har i denna fråga, och jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den argumentering som vi nyss har hört från herr Svenssons sida var den argumentering som de förde till torgs, som var emot att preventivmedel över huvud taget fick lagligen försälgas. När den svenska riksdagen 1938 ändå tog den principiella ståndpunkten att en sådan försäljning borde få äga rum, var det tre skäl som vägde alldeles särskilt tungt i vågskålen. Det ena var det som herr Svensson talade om, nämligen att man skulle försöka att åtminstone i viss utsträckning förhindra icke önskade havandeskap, det andra var att man skulle begränsa verkningarna av de veneriska sjukdomarna och det tredje var att man skulle minska antalet aborter. Dessa tre skäl är, såvitt jag finner, lika tungt vägande i dag som de var för nu något över 20 år sedan, och den tid som har gått har visat att det steg, som riksdagen vid det tillfället tog, inte var tillräckligt långt. Hade det varit det, skulle inte den smyghandel med dessa medel som nu äger rum behövt försiggå i den väldiga omfattning som sker. Det är ju nämligen allmänt bekant att endast en mycket ringa del av dessa varor säljs på apoteken. Det säljs naturligtvis mycket mer i sjukvårdsaffärerna, och utan att ha någon närmare kännedom om förhållandena skulle jag hålla för troligt att det mesta av dessa medel säljs under hand genom

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

olika slags servicepersonal och andra personer som håller sådana medel tillgängliga. Detta visar att man borde ha gått längre 1938.

Anledningen till att man nu från inrikesdepartementets sida har velat göra någonting på det här området har närmast varit att man önskat få till stånd en sanering, dels av hygieniska skäl, dels också av trygghets- och ekonomiska skäl. I det lagförslag som vi nu behandlar ingår ju också, att när en utvidgning av försäljningen sker, skall denna ske under sådana former att man dels tillgodoser de hygieniska kraven, dels ser till att allmänheten kan lita på de medel som säljs, dels också möjliggör att dessa medel kan tillhandahållas till ett rimligt pris. Jag kan inte finna någon som helst anledning att göra några invändningar mot detta förslag, och det har inte heller utskottsmajoriteten kunnat göra.

Om det nu är så att riksdagen inte vill frånga den princip som man knäsatte 1938, måste det väl ändå vara logik i att man fullföljer den lagstiftning som man då påbörjade på det sättet, att man vidgar möjligheten att köpa preventivmedel, ty därigenom — och endast därigenom — vinner man ju de syften som man från början avsåg att vinna, och samtidigt uppnår man också de syften som avses i den nu föreliggande propositionen. Jag kan inte såsom herr Svensson finna något som helst klandervärt i detta, och jag kan inte heller finna annat än att vidgade möjligheter till inköp av preventivmedel måste utgöra ett skydd för den ungdom som herr Svensson talade så varmt för. Det råder inte det minsta tvivel om att vi inte skulle behöva ha så många mödrar under 16 år, mödrar som själva uppbär barnbidrag samtidigt som de har barn, som också får barnbidrag, om en allmänare kännedom om de förebyggande medlen vore spridd. Man hjälper inte ungdomen genom att inte tala om dessa ting, och man hjälper den heller inte genom att undanhålla den sådana medel. Ungdomen har i alla tider, liksom andra åldersgrupper, lytt under vad man i det

här sammanhanget kan kalla för en naturlag.

Man tror vanligtvis att lössläpptheten nu är större än vad den var förr, men det är ingen som kan avgöra, huruvida det är så eller ej. Det är bara en sak vi vet, och det är att det inte är lika mycken förljugenhet kring den här saken nu som det varit förut. En princip var ju tidigare alltid att man skulle tala så litet som möjligt om dessa ting, ty om man inte talade om dem så hände det heller ingenting, inbillade man sig. Det resonemanget slog som bekant slint. Vi vet ju att på den tiden använde flickorna svavel för att förebygga havandeskap, vilket mycket ofta ledde till döden. Förr var det mycket vanligare med barnamord än det är för närvarande och har varit de senare åren. Barnamord hör numera till sällsyntheterna, och att flickor går och tar livet av sig därför att de har blivit i grossess hör också till undantagen. Den lagstiftning, som vi på olika områden har genomfört i fråga om dessa saker, och den allmänna syn på dem, som vi tillägnat oss, har ju lett till att man inte med samma skam betraktar ett icke önskat havandeskap som man gjorde förr. Vi har blivit mera mänskliga på detta område än vi var förr, och det tycker jag att man skall inregistrera med tacksamhet.

Den utvecklingen hör ju emellertid samman med den större öppenheten rörande dessa ting. Vi vågar numera tala om dem och diskutera dem på ett annat sätt än man gjorde förr i världen. Alltjämt förekommer en del mycket tråkigt smussel i dessa sammanhang, men jag är alldeles övertygad om att i samma mån som vetenskapen på olika områden tränger fram och skingrar de dimmor, som omger än den ena och än den andra företeelsen, kommer man också att betrakta födandet som ett biologiskt fenomen, som kan diskuteras också av gemene man lika fritt och otvunget som man gör exempelvis på en utbildningsanstalt för barnmorskor eller för läkare. Det är den där inställningen att dessa ting till varje pris bör tigas ihjäl som har skapat den osunda atmos-

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

fär omkring dem, som lett och ännu leder till svårigheter och bekymmer för föräldrar, för lärare och naturligtvis framför allt för ungdomen. Det är ju dock ungdomen som först och sist får lida för den okunnighet, som ännu råder i dessa sammanhang och som leder till att de unga råkar i situationer som varken de eller vi önskar.

Det är för att främja ökad kunskap och skapa ökade möjligheter att undvika icke önskad befruktning som denna proposition framlagts, och jag kan inte tänka mig att den svenska riksdagen i dag kan säga nej till ett sådant förslag. Detta skulle innebära att vi tog ett steg tillbaka, det skulle vidmakthålla, för att inte säga skapa ytterligare skumrask omkring denna sak, och det vore inte tillbörligt.

Jag vet att flera andra kammarledamöter kommer att göra inlägg i debatten, och jag skall därför, herr talman, nu nöja mig med dessa ord och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Såsom en föregående talare påpekade, uttalades redan i en proposition år 1956 att spörsmålet, om man över huvud taget mer allmänt borde tillåta automatförsäljning av preventivmedel var tveksamt och föremål för delade meningar. Såvitt man kan utläsa av de föreliggande remissyttrandena och av utskottets utlåtande är meningarna alltså delade i fråga om automatförsäljning av preventivmedel. I de flesta av de föreliggande motionerna yrkas också avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Det heter bl. a. i motion nr 406 i denna kammare och 495 i andra kammaren: »Vi har svårt att föreställa oss att det skulle finnas någon stark och utbredd folkopinion bakom utredningsförslaget om preventivmedelsautomater. Det är fastmer troligt att ännu större grupper av medborgare skulle anse, att en i princip frisläppt automathandel med preventivmedel icke är önskvärd och att den otvivelaktigt skulle vålla

stor skada men nytta till intet. Något verkligt samhällsintresse kan ett sådant radikalt underlättande av denna handel icke anses innebära.»

Automathandel med preventivmedel utomhus är, såsom framgår av propositionen, icke tillåten i något av de övriga nordiska länderna. Sverige skulle alltså bli det första land i Norden som införde en sådan handel. Utredningsmannen har på frågan, huruvida automatförsäljning av preventivmedel bör få äga rum i bekvämlighetsinrättningar vid dansrestauranger, folkparksanläggningar och andra nöjesetablissemang, svarat att automatförsäljning skall få förekomma på dessa platser endast om synnerliga skäl talar härfor. Departementschefen anser att återhållsamhet bör iakttas i fråga om tillstånd till automatförsäljning av preventivmedel vid nöjesinrättningar. Jag måste säga att det förefaller betänkligt att utskottsmajoriteten icke ens har kunnat följa departementschefen på denna punkt. Utskottet yttrar: »Utskottet är emellertid benäget att fästa något större vikt vid behovssynpunkten än vad departementschefen gjort. Detta får betydelse främst i fråga om dansrestauranger, folkparker och andra nöjesetablissemang. Enligt utskottets mening bör tillstånd att sätta upp preventivmedelsautomater på toaletter inom etablissemang av detta slag beviljas inte endast i undantagsfall» — det är en något egendomlig formulering, som väl innebär att sådant tillstånd i regel skall medges. Det förefaller som om utskottet härvid mer hade tänkt på nöjesetablissemangens ekonomi än på ungdomens välfärd.

Den automatförsäljning, som försigått utan stöd av författning och som herr Svensson omnämnde i sitt anförande, kan väl i efterhand bedömas som ett slags försöksverksamhet. Under förarbetena till Kungl. Maj:ts förslag har också gjorts en undersökning av erfarenheterna från denna försäljning. Åtskilliga av de hörda myndigheterna förordade, att automathandeln skulle tillåtas, men många, däribland flera länsstyrelser, ställde sig kritiska.

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

Av särskilt intresse är yttrandet från förste provinsialläkaren i Kopparbergs län. I yttrandet lämnades uppgifter som visar, att antalet fall av gonorré i Borlänge stad och provinsialläkardistrikt stigit avsevärt under år 1952 eller ungefär samtidigt med att preventivmedel började säljas genom automat i Borlänge och att antalet sådana fall därefter hållit sig i stort sett oförändrat. Någon liknande stegring tycks inte ha förekommit i vissa övriga delar av länet, för vilka uppgifter lämnats. I yttrandet anføres, att den procentuella stegringen av antalet gonorréfall i Borlänge kanske kunde tyda på ett lösaktigare liv än tidigare och att det inte föreföll otroligt, att detta kunde ha sin grund i automatförsäljningen av preventivmedel.

Yttrandet från förste provinsialläkaren i Kopparbergs län ger stöd åt antagandet att, om preventivmedel blir lättare tillgängliga, detta kommer att avlägsna många ungdomars hämningar när det gäller intima förbindelser och alltså bidra till att sedeslösheten utbreddes. Eftersom preventivmedlen inte utgör något säkert skydd mot vare sig könssjukdomar eller havandeskap, kan därför följden av att preventivmedel får säljas genom automat bli en ökning i stället för en minskning av antalet könssjukdomar och oövalkomna havandeskap. Även den redan stora mängden av aborter — legala och illegala — kan komma att öka ytterligare.

Tillfälliga sexuella förbindelser har emellertid inte bara de nu beskrivna omedelbara skadeverkningarna för kontrahenterna. De måste också antagas verka avtrubbande på känslan av personligt ansvar och på lång sikt upplösande på familjebanden och samhällsmoralen. För alla personer med ansvarskänsla måste för övrigt de nuvarande inköpsmöjligheterna anses vara tillräckliga. Det kan på goda grunder antas, att de som under nuvarande förhållanden inleder tillfälliga sexuella förbindelser utan att bekymra sig om följderna inte skulle visa större ansvar, om preventivmedel fanns att köpa i automater.

Herr talman! Jag skall inte för tillfället uppehålla mig mera vid detta ämne. Med stöd av vad jag här anført ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, som undertecknats av representanter för samtliga demokratiska partier i riksdagen och som innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Häri instämde herr Söderquist (fp).

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Sistlidne söndag deltog jag i högmässan i en av stadens större kyrkor. Det var en mycket imponerande syn, när man skådade ut över den tusenhövdade skaran, i vilken det fanns ett mycket starkt ungdomligt inslag. Inte mindre imponerande blev det, när i kyrkan intågade en mycket stor skara unga flickor och pojkar i vita och blå dräkter. Jag satt där och reflekterade över denna publik, och reflexionerna kom osökt att i någon mån knytas till det ämne som vi för dagen behandlar.

Den första reflexionen var den här: Hur många tusen är det, som en förmiddag samlas på detta sätt ute i landets olika kyrkliga och frikyrkliga lokaler? Jag undrade vad dessa människor — jag kan inte säga om antalet är en miljon eller två miljoner, men jag är ganska övertygad om att det är ett betydande antal — skulle säga, om de ställdes inför det problem som vi riksdagsmän står inför i dag.

Den andra reflexionen var denna: Hur mycket vet vi som sitter i riksdagen om den allmänna opinionen i de frågor som föreligger? Jag fick en känsla av att det diskuteras och argumenteras på olika sätt, och det är inte alldeles säkert, att denna argumentation över huvud taget har något större inflytande hos de människor som ändå — jag vågar säga det — i mycket stor utsträckning bär upp det moraliska ansvaret i vårt samhälle. Ja, nu gick tanken ännu längre, och jag tillåter mig att anföra den också. Jag reflekterade: Om Kristus stode här, om Paulus stode här —

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

deltagarna har kanske läst Paulus' skrifter, så att ni vet hans inställning, och den är mycket sträng — vilken ståndpunkt skulle de inta?

Nu kan ju någon säga: Ja, men det där är floskler. Ja, säg det! Vi är satta här som folkets representanter, och jag menar att vi måste ha för ögonen som synmärke: Har vi folket bakom oss? Jag blir därför ganska betänksam, när jag i departementschefens motivering för den här utvidgningen finner att det är två saker — ja, flera, men jag skall bara anföra två — som är av särskild betydelse. Den ena är att man mot bakgrunden av en viss angiven utveckling går att ta detta viktiga steg, och den andra är att det »endast genom en ändamålsenligt utformad automathandel synes bli möjligt att på ett effektivt sätt motverka den illegala handeln på området». Jag måste säga, att jag tycker att det är ett svaghetstecken, när man på det sättet känner sig nödgad att falla undan för en dylik utveckling. Låt vara att det har inträffat åtskilligt under den senare tiden, när polismyndigheterna, såsom anförts av herr Svensson, på olagligt sätt tillåtit uppsättandet av dessa automater. Men skall man falla undan för detta? Är det riktigt? Om det begås olagligheter så skall man väl rätta till dem och skärpa bestämmelserna, så att sådant inte mera kan förekomma. Inte skall man falla undan och säga, att för att olagligheten föreligger, skall man vidga systemet. Kan detta vara en vettig synpunkt?

Ja, här kunde naturligtvis resoneras mycket i detta sammanhang, men jag tror inte att det är nödvändigt. Jag ville bara betona att det ur kristen etisk synpunkt är ett förslag, som av tusen och åter tusen människor betraktas som ett slag i ansiktet. Departementschefen borde inte ha framlagt denna proposition.

Utskottet har också i sitt utlåtande framhållit vissa synpunkter, som är värda att observeras. Enligt utskottets mening bör tillstånd att sätta upp preventivmedelsautomater på toaletter inom angivna etablissemang — dansrestauranger, folkparker o. s. v. — beviljas

icke endast i undantagsfall. Utskottet har alltså därvidlag föreslagit en ytterligare vidgning. Sedan säger utskottet i nästa sats, att i likhet med departementschefen anser utskottet att återhållsamhet bör iakttas beträffande tillstånd att sätta upp preventivmedelsautomater på fristående offentliga toaletter, men något förbud vill man inte vara med om. Detta är en sådan där kautschukbestämelse, som inte kommer att få någon betydelse i praktiken. Den ene tycker att man skall vara alldeles oerhört återhållsam, och en annan tycker: Ja, visserligen skall vi vara återhållsamma, men så återhållsamma skall vi inte vara att vi inte kan tillåta detta o. s. v., o. s. v., o. s. v. Jag tycker att man i en så ömtålig fråga som denna inte skall stipulera bestämmelser som är så kautschukartade, att varje tolkning blir möjlig och att det praktiskt taget blir beroende på den enskilda människans godtycke hur bestämmelsen tillämpas.

Det kan hända, herr talman, att jag är gammalmodig och omodern, men jag hoppas vid Gud, att jag aldrig skall bli så modern, att jag försöker anpassa min livsåskådning efter den ökning av sedeslösheten som har ägt rum i vårt land. Därför vill jag också beträffande det yttrande som Kungl. Maj:t begärt instämma i vad som förut anförts här i enlighet med den reservation som är fogad till utlåtandet.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är ett känt faktum, att våra hälsovårdsnämnder ofta inte är så populära. Åtgärder och föreskrifter för att befrämja hygien och bekämpa ohälsa och sjukdom stöter ej sällan människors ekonomiska och egoistiska intressen för huvudet eller är störande för nedärvda tabuföreställningar. De väcker därför ofta olust, och det fordras en verklig eftertanke för att förstå, att de är mer till välsignelse än till ohägn.

Herr talman! Så är det även med detta förslag till förordning, som nu ligger på riksdagens bord. Preventivmedlen är erforderliga för att hjälpa män-

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

niskan i tvenne av hennes stora problem. Det ena är *överbefolkningen*, och det andra är *de veneriska sjukdomarna*. Överbefolkningen i de underutvecklade länderna har lärt oss att bättre än tidigare förstå nödvändigheten i vår tid av födelsekontroll, om man vill undvika svält, undernäring och elände för de stora folkmassorna. Jag tror att ingen människa med förnuft och hjärta tvekar därom, om hon blott låter sitt eget samvete tala. Det är väl tio gånger bättre att ha tillgång till preventivmedel för att hindra att liv kommer till stånd än att släcka redan spirande liv genom abort. Även ur den mest stränga etiska synvinkel måste väl ändå det mindre onda vara att föredra framför det mera onda.

Det andra problemet är de veneriska sjukdomarna. De veneriska sjukdomarna har i alla tider hört till mänsklighetens värsta plågoris. Under århundradenas lopp har de släckt fler liv och skapat mer ohälsa och plågor än de värsta pester och farsoter. De härjar fortfarande i en oerhörd utsträckning i de underutvecklade länderna. Att vi i vårt land liksom i de flesta andra kulturländer under de sista årtionedena lyckats få ned deras frekvens till en liten bråkdel av den tidigare får tillskrivas ett flertal medicinska och hygieniska åtgärder. Men vi bör komma ihåg att utbredd användning av preventivmedel därvid medverkat. Deras skyddseffekt mot venerisk smitta är avsevärd, vilket inte minst framgår av den utredning, som ligger till grund för dagens proposition.

Herr Sunne refererade vad förste provinsialläkaren i Kopparbergs län hade yttrat. Vi bör emellertid komma ihåg, att det är 24 förste provinsialläkare i vårt land, att vi har utlåtanden från medicinalstyrelsen, Sveriges läkarförbund och andra medicinska auktorer, vilka samtliga — utom just denne förste provinsialläkare i Kopparbergs län — har tillstyrkt förslaget. Det är väl det väsentliga.

Med anledning av vad herr Lindblom yttrade vill jag säga, att viktigt i kris-ten åskådning är att bekämpa lidande

och nöd. När det gäller den nöd, det här är fråga om, vill jag säga till herr Lindblom, att den kristna religionen just skiljer sig från vissa andra religioner däri, att den har visat sig mer humanitär i detta hänseende. Den kristna religionen tillåter användning av preventivmedel, under det att det i många underutvecklade länder finns religiösa tabuföreställningar, som för närvarande utgör det värsta hindret för att där motverka överbefolkning.

Vi vet ju, att det från Sverige genom WHO:s förmedling skickats speciella emissarier till Indien för att verka för bättre hygieniska förhållanden, men vi har samtidigt måst skicka dit folk för att bistå dem i preventivmedelsfrågan och hindra överbefolkning. Det har då visat sig svårt att bekämpa de nämnda religiösa tabuföreställningarna. Till skillnad mot dessa religioner ingår i den kristna åskådningen kampen mot sjukdom och nöd som en religiös uppgift. Det är på den punkten, som den sanna kristendomen kommer fram.

I preventivmedelshandeln finns emellertid en ful fläck. Det är den illegala skumraskhandeln med ofta underhaltiga och okontrollerade varor, varigenom människorna ofta påluras ett falskt skydd. Denna handel är ur hälsosynpunkt farlig och ur etisk synpunkt ovärdig, och det är just den som gör den föreslagna förordningen så oerhört angelägen. Även här, tycker jag, måste det ur etisk synpunkt vara självklart, att man väljer det mindre onda i stället för det som är värre.

Detta är motiven till den föreslagna förordningen. Jag har svårt att förstå, att en upplyst människa inte kan förstå och acceptera den, även om man kan diskutera vissa detaljer. Här träder den tekniska utvecklingen till. Det är svårbegripligt, att man inte kan acceptera automater även i denna handel och därigenom underlätta den och minska kostnaderna. Jag har även svårt att inse, varför apotek och sjukvårdsaffärer efter stängning inte skall få sätta upp automater utanför dörren för saluförandet av preventivmedel tillsammans med

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

andra sjukvårdsartiklar i s. k. sanitetsautomater. Den föreslagna förordningen är ju till ytterlighet restriktiv i fråga om annan placering av utomhusautomater. Vår tidningsläsande ungdom kan väl knappast frestas mer av detta än av all den snuskannonsering och alla de erotiska artiklar, som dagligen trycks i tidningar och böcker.

Gentemot herr Sunne vill jag ytterligare säga, att i Danmark är en lagstiftning av här föreslagen art genomförd sedan några år. Finns det någon som vill göra det påståendet, att den danska ungdomen därigenom blivit moraliskt sämre? Jag har upprepade gånger varit i Danmark och har därvid kunnat finna sådana automater utanför apotek och på andra ställen. Automaterna är så diskret placerade, att jag tror att ytterst få svenskar har observerat dem. De är nämligen svåra att upptäcka. Motionärerna är vidare upprörda över att sådana automater som det här gäller sedan några år har funnits på våra militärförläggningar, utan att de haft reda på det. Det är väl om något ett bevis på att automaternas demoraliserande effekt varit minimal.

Enligt min mening talar detta ärende till både vårt hjärta och vårt förstånd, men på annat sätt än reservanternas vill framställa saken.

Det är emellertid på en punkt — som herr Sunne och herr Lindblom varit inne på — där jag instämmer i deras uppfattning. Det gäller den skärpning, som utskottets skrivning fått vid justeringen. Utskottet intar där en mera extrem ståndpunkt än Kungl. Maj:t gör. Det gäller det stycke ur motiveringen, som både herr Sunne och herr Lindblom talade om och som börjar med meningen: »Utskottet är emellertid benäget att fästa något större vikt vid behovssynpunkten än vad departementschefen gjort», och slutar med meningen: »Enligt utskottets mening bör tillstånd att sätta upp preventivmedelsautomater på toaletter inom etablissemang av detta slag beviljas inte endast i undantagsfall.»

Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag är att Kungl.

Maj:t vill att tillstånd i dylikt fall skall beviljas endast i undantagsfall. Härvid har enligt min mening departementschefen rätt. Den välbalanserade inställning till frågan, som är genomgående i propositionen, är lycklig. Vi bör inte i onödan skärpa motiveringen.

Jag har därför det yrkande, att det stycke i motiveringen som börjar med orden »Utskottet är emellertid benäget...» och som slutar med orden »endast i undantagsfall» måtte utgå. I realiteten innebär detta, att vi godkänner Kungl. Maj:ts proposition. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON, AXEL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan mycket väl instämma i docenten Edströms påstående att preventivmedlen är till stor nytta för att hindra överbefolkning. Men vi befinner oss inte i den situationen i vårt land. Vi kan i stället konstatera att födelsetalet är så lågt som 14 promille. Vi har en nedåtgående kurva i fråga om nativiteten, och vi kan således inte argumentera för en utvidgad preventivmedelsförsäljning med den motiveringen, att det gäller att begränsa överbefolkningen.

Sedan vill jag säga till min vän herr Elowsson, att han var en mycket försynt talesman för utskottet i dag. Förra veckan var tonen något skärpt, när vi behandlade problem, som också gällde ungdomen. Jag skall be att i all korthet få citera vad herr Elowsson då sade och som jag tyckte var riktigt. Han sade följande: »Det är miljoner människor i detta land, som inte gillar den utveckling som vi nu är inne på och som tycker att det är oerhört att vi lurar ut den svenska ungdomen — som vi faktiskt gör — i det ena eländet efter det andra därför att vi inte tar hand om den med fast hand redan från början.»

Det var alltså ord och inga visor. Det var ett konstaterande av någonting, som vi även snuddar vid här i dag; det är bara områdena som är olika. Jag tycker att det hade varit riktigt, om herr

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

Elowsson hade fortsatt med den fasta handen och stött ungdomen på ett något bättre sätt än med att komma och erbjuda dem preventivmedel i automater. Det finns värdigare sätt för det svenska samhället att hjälpa den svenska ungdomen på än att räcka dem detta intetsägande som preventivmedlen utgör.

Vidare säger herr Elowsson att vi har mindre barnamord än vi hade tidigare. Ja, med statistik kan man tydligen bevisa allt. Vi har inte heller i dag den oerhörda mängd av födelser som vi hade för 25 eller 50 år sedan. Då rådde det fattigdom, och det fanns stora barnskaror, något som tvingade människor till handlingar som barnamord, eftersom de inte kunde försörja den barnskara de hade satt till världen och eftersom det rådde nöd och elände. Vi får vara tacksamma för att vi fått ett bättre sakens tillstånd, men hela äran av att vi statistiskt sett fått ett mindre antal barnamord får inte tillskrivas förekomsten av preventivmedel — det är en överdrift.

Talaren avbröts här av herr talman, som påpekade, att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga bestämda tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Till en början vill jag säga att jag förmodar att de talare, som här talat för reservationen och således mot propositionen, begär att vi skall hysa respekt för deras uppfattning och att vi skall ha förståelse för att bakom den ståndpunkt som de har intagit ligger ett allvarligt övervägande, som har lett fram till denna deras uppfattning. Men är det då inte rimligt att av dem begära, att de också skall ha respekt för en uppfattning, som grundar sig på ett övervägande som lett fram till ett annat resultat än de kommit till? Är det riktigt att här stiga fram och söka utmåla dem, som står bakom propositionen såsom saknande ansvar för ung-

domen och känsla för en värdig målinriktning av utvecklingen i vårt samhälle? Är det riktigt att söka framställa dem såsom ansvarslösa i detta sammanhang? Man får närmast det intrycket att man så vill göra sedan man lyssnat till ett par av inläggen här. Även vi har anledning och rätt att kräva respekt för de åsikter och uppfattningar, som vi har i detta spörsmål.

Jag skall först erinra om att denna fråga, som också herr Axel Svensson nämnde, har varit föremål för årtiondens överväganden. Vi har 1938 års lagstiftning om handel med preventivmedel, beslutad av en riksdag där meningarna var mycket litet delade. Man kan säga att denna förordning innefattade en slutgiltig lösning så till vida, som preventivmedlens berättigande därigenom erkändes, d. v. s. att tillhandahållande av tekniska medel för förhindrande av konception blev godtaget och är godtaget av samhället.

1938 års förordning gäller alltjämt. Den har under de senaste 20 åren inte ändrats annat än på ett par punkter, som i detta sammanhang saknar betydelse. En väsentlig lagstiftningsåtgärd på detta område var däremot införande av skyldighet för apoteksinrättning att tillhandahålla preventivmedel, vilket skedde genom kungörelse 1946.

Så kommer vi fram till de ändringar i butikstängningslagstiftningen, som genomfördes 1948 och 1956 och som innebär att automathandeln i princip frigavs. När det sista steget mot automathandeln frigivande togs 1956, gjordes det undantag för försäljning av preventivmedel. I en övergångsbestämmelse föreskrevs nämligen, att ändringen i butikstängningslagen intill dess Konungen annorlunda förordnade inte skulle medföra någon ändring i tillämpningen av ditills gällande bestämmelser. Anledningen här till var att frågan, om automathandeln med preventivmedel kunde tillåtas enligt preventivmedelsförordningen, var tveksam och föremål för delade meningar. Vid förordningens tillkomst saknade automatförsäljningen aktualitet, varför någon reglering av den-

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

na handel inte medtogs i förordningen. Där stadgades endast att preventivmedel inte fick säljas utomhus eller genom kringföring.

Den omständigheten att frågan om lagligheten av automathandel med preventivmedel inomhus lämnades öppen i lagstiftningen har medfört ett besvärande osäkerhetstillstånd på området. En del länsstyrelser har sålunda beviljat tillstånd till sådan försäljning, medan andra vägrat.

Här vill jag ta upp det påstående, som har förts fram från denna talarstol av två av dem som har deltagit i debatten här, nämligen att det skulle ha begåtts olagligheter. Så är inte förhållandet. Regeringsrätten har haft att pröva frågan. År 1956 fick regeringsrätten yttra sig i anledning av att några länsstyrelsebeslut överklagades. Den förklarade då att beviljande av tillstånd till automatförsäljning av preventivmedel inte syntes vara stridande mot förordningen men mot de faktiska förutsättningarna vid förordningens tillkomst samt att på grund härav och med hänsyn till denna lagstiftnings särskilda karaktär rättspraxis inte borde utvidga tillståndsgivningen till automatförsäljning, utan att lagstiftarna tagit ställning till frågan.

Jag skulle vilja fråga herr Svensson: Efter vilka grunder skulle Kungl. Maj:t ha tagit bort de ca 150 automater som finns och som herr Svensson påstår vara olagliga? De finns nämligen inomhus, och förbudet mot försäljning av preventivmedel gäller försäljning utomhus eller genom kringföring. Det är således inte möjligt att vara så säker på sin sak som herr Svensson här har varit.

Jag vill gärna erinra om oklarheten, ty denna osäkerhet hos de tillämpande myndigheterna har varit så stor, att man med fog kunnat säga att någon likhet inför lagen på detta område inte existerat och att situationen därför blivit ohållbar. Någoting måste göras för att bringa klarhet i förhållandet. Det var i det läget den utredning, som ligger bakom propositionen, tillkom. Det var i mars 1956 som dåvarande inrikes-

minister Hedlund fick bemyndigande att igångsätta översynen av gällande lagstiftning.

I direktiven för denna utredning framhölls att en särskild utredning borde göras, som närmare upptog och redovisade skälen för och emot en försäljning av preventivmedel genom automat och, om den i princip borde tillåtas, framlägga förslag angående hur försäljningen borde få ske. Statsrådet Hedlund sade vidare, att det ifrågasatta utredningsuppdraget var av grannliga natur — därom är vi väl överens — och att utredningsmannen syntes böra samråda med företrädare för de olika intressen som här gör sig gällande.

Utredningen fick en mycket allsidig sammansättning med särskild tonvikt lagd på företrädare för ungdomsvården. Det blev en särskild utredningsman, byråchefen Ryman från socialstyrelsen. Som experter tillkallades skolöverläkaren, professor Herlitz, sekreteraren i Målsmännens riksförbund, fru Hellström-Olsson, dåvarande studentprästen, sedermera biträdande föreståndaren vid stadsmissionen i Stockholm, pastor Ludvig Jönsson, föredraganden i medicinalstyrelsen i ärenden rörande könssjukvård, medicine licentiaten Tottie samt advokaten Widlund i Riksförbundet för sexuell upplysning.

Jag har velat nämna om detta, därför att man här talar om och liksom vill göra gällande, att utredningen och det förslag till vilket den kommit saknar stöd hos opinionen och att den inte haft kontakter med dem som har någonting att göra med detta spörsmål. Jag kan inte finna att detta är riktigt. Det har funnits sådana kontakter redan i utredningen, och vidare har ju, sedan utredningen framlagt sitt förslag, detta gått ut för yttranden av en mångfald remissorgan.

Innan jag kommer in på remissorganen vill jag säga, att utredningen enhälligt var av den uppfattningen, att samhället inte rimligen bör ställa sig avvisande till automathandeln om det visar sig möjligt att utforma den så, att den inte medför allvarliga olägenheter,

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

samt att det låter sig göra att reglera automathandeln på ett sätt, som bör kunna godtagas från de skilda synpunkter samhället har att beakta.

Låt mig sedan även redovisa ett par av remissyttrandena. Målsmännens riksförbund har visserligen i sitt svar inledningsvis sagt, att man företräder 300 000 målsmän och att självfallet inom en grupp av denna storleksordning inställningen till en så ömtålig fråga som automathandeln med preventivmedel måste uppvisa stora differenser. »MR:s styrelse anser sig därför inte med anspråk på att företräda en något så när enhetlig föräldraopinion kunna ta ställning till det föreliggande förslaget. Denna omständighet får inte tolkas som något principiellt avståndstagande från användningen av preventivmedel. Det är styrelsens övertygelse, att majoriteten av förbundets medlemmar anser, att preventivmedlen har en viktig uppgift att fylla inom ramen för ett ansvarsfyllt sexualliv. Åtgärder som är ägnade att få bort det ovärdiga smussel och hemlighetsmakeri, som ännu i alltför stor utsträckning omger dessa medel, måste därför hälsas med tillfredsställelse.»

Jag tycker att herr Svensson i Malmö skall lyssna särskilt noga till den mening som Målsmännens riksförbund här har fört fram, eftersom herr Svensson talat om tillräckligheten av att automater finns undangoömda på offentliga toaletter.

Styrelsen fortsätter: »Ungdomsvårdande synpunkter måste dock härvidlag tillmätas avgörande betydelse. Det är enligt styrelsens mening en väsentlig uppgift för hemmen och skolorna att i samarbete ge de unga en fördjupad sexualundervisning, där de etiska synpunkterna får tillfredsställande belysning. Först härigenom kan en naturlig och ansvarsfull syn på preventivmedlens användning bibringas de unga.»

Finns det inte anledning att instämma i ett sådant uttalande? Präglas det ändå inte av det ansvar och den känsla för ungdomen och vårt släktes framtid, om vilket det här talats tidigare?

I yttrandet går styrelsen vidare in på

frågan om automathandeln med preventivmedel enligt förslaget, och vill där framlägga några synpunkter, bakom vilka kan förutsättas stå en vidsträckt föräldraopinion inom förbundet. Man kommer då in på frågan i utredningens förslag om s. k. blandade automater, i vilka förutom preventivmedel även tillhandahålles andra slag av sjukvårds- och sanitetsartiklar. Detta förslag finner Målsmännens riksförbund väl motiverat. »Sådana blandade automater synes vara ägnade att ingiva allmänheten en syn på preventivmedlen som en sanitetsvara bland andra. MR vill därför understryka vikten av att — såsom utredningen föreslagit — i den planerade förordningen om handel med preventivmedel en tvingande bestämmelse intages om blandade automater.»

Det är alltså inte för att gömma undan, för att camouflera innehållet i automaterna, som vi har velat föreslå sådana blandade automater, där andra sanitetsartiklar också finns med.

De motiv som i betänkandet anförts för automatförsäljning av preventivmedel är dels att underlätta tillgången till preventivmedel för att förhindra en icke önskvärd konception i fråga om fasta sexuella förbindelser, dels att stimulera till ökad användning av preventivmedel när det gäller tillfälliga sexuella förbindelser och slutligen att motverka illegal handel med preventivmedel, varigenom även kvalitetskontroll skulle åstadkommas, fortsätter man, och så kommer man fram till att ifrågasätta »om icke automatförsäljning av preventivmedel — — — endast i direkt anslutning till apotek, sjukvårdsaffär eller annan affär, som tillhandahåller sjukvårds- och sanitetsartiklar, i tillräcklig utsträckning och på ett naturligare sätt än fristående automater kunde tillgodose ovan angivna syften».

»Preventivmedelsautomater bör enligt MR:s mening icke i någon form tillåtas inom nöjesetablissemang.»

Jag har så utförligt velat citera ur detta yttrande, därför att jag anser att det finns anledning att hysa respekt för dem som står bakom yttrandet.

Jag vill gärna också nämna, att bland

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

remissmyndigheterna har varit två domkapitel, av vilka det ena var domkapitlet i Uppsala. Jag skall också, herr talman, redovisa några synpunkter ur dess yttrande. Domkapitlet anför: »Ehuru starka invändningar av både principiell och praktisk art måste göras mot det i betänkandet framlagda förslaget och dess motivering, äro de rådande missförhållandena så allvarliga, att domkapitlet icke anser sig kunna helt avstyra åtgärder i den av utredningsmannen angivna riktningen. För att i möjligaste mån undvika skenet av att medgivande av automathandel med preventivmedel skulle innebära ett sanktionerande från samhällets sida av tillfälliga sexuella förbindelser, bör emellertid enligt domkapitlets mening dylik handel endast få förekomma i sådana sammanhang, att det medicinska syftet tydligt framhäves. Tillstånd till försäljning av preventivmedel skulle sålunda begränsas till att avse automater, uppsatta i eller i omedelbar anslutning till nattpolikliniker, apotek och sjukvårdsaffärer men icke annorstädes.»

Sedan jag citerat ur detta yttrande, underskrivet av landets ärkebiskop, för vilken jag hyser en stor aktning, inte minst med hänsyn till hans ställningstagande här, vågar jag ställa den frågan till herr Lindblom, om det är riktigt att säga, att propositionen är ett slag i ansiktet på den kristna opinionen. Är det inte att låta känslorna springa ifrån förståndet och bortse från elementära fakta?

Jag vill sedan göra ett citat från socialstyrelsens yttrande. En minoritet inom socialstyrelsen har velat gå längre än vad utredningsmannen gjort och vad vi stannat för i propositionen. Denna minoritet säger: »Betänkligheterna mot en friare försäljning måste enligt vår mening vika för en friare syn som bringar i sikte de olyckor som venerisk smitta, aborter och ovälkomna havandeskap har i följe.»

Socialstyrelsen måste väl ändå anses ha kontakt med de faktiska förhållandena, med vår ungdom och vad som rör sig i tiden.

När därtill kommer att andra myndig-

heter, såsom medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen m. fl. har tillstyrkt förslaget, har vi ansett att det bakom det av utredningsmannen presenterade förslaget finns en mycket stark opinion i landet.

Vi har dock i propositionen sökt lägga till rätta förslaget med hänsyn till vad som framkommit i remissyttrandena, där vi tagit starkt intryck av de synpunkter som framförts bl. a. av Målsmännens riksförbund och domkapitlen. I fråga om automathandeln föreslår vi sålunda, att det skall vara blandade automater, sanitetsautomater, som i huvudsak skall uppsättas vid sjukvårdsaffärer, apotek och könspolikliniker. Det är väl då ändå inte en riktig bild av läget som målats från denna talarstol när man påstår att det »överallt» skulle komma att finnas preventivmedelsautomater, tydligt utmålade och annonserande de varor som där förekommer. Vi har ju i propositionen sagt raka motsatsen. Vi fastslår att reklam *icke* får förekomma i detta sammanhang, att det skall vara blandade automater, således sanitetsautomater, och att varorna där inte får utbjudas på ett framträdande sätt.

Vi har varit tveksamma om huruvida dessa automater skulle få uppsättas vid nöjesetablissemang och motsvarande och har där velat gå en försiktigare väg genom att säga, att detta skall få ske endast i undantagsfall. Jag beklagar att utskottet här har gått längre än regeringen. Jag hyser förståelse för utskottets uppfattning, men jag tror att det med hänsyn till den ömtåliga situationen och de opinioner, som här väger mot varandra, är angeläget att gå försiktigt fram. Man bör därför, anser jag, inte sträcka sig längre än vad regeringen gjort i propositionen. Jag rekommenderar, herr talman, gärna kammaren att följa det yrkande som herr Edström nyss framställt om en uppslutning bakom propositionen i detta stycke.

Sedan har man velat göra gällande, att vi inte kan lämna några garantier för att en sådan automathandel, som här föreslås i propositionen, verkligen kommer att medföra att den illegala handeln med

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

preventivmedel minskar i omfattning och betydelse. Vi kan naturligtvis därvidlag inte lämna några garantier, men vi håller det inte för otänkbart att man genom denna friare handel kommer att kunna få bukt med den handel med okontrollerade varor som nu förekommer och som bedrivs bl. a. av en del mindre postorderföretag och med de annonser som översvämmar pressen. Det är möjligt att automathandeln härvidlag kommer att få en sanerande effekt på så sätt att dessa postorderföretag inte kommer att kunna hävda sig i konkurrensen med de mera medicinskt betonade försäljningsställena och till dem anslutna automater.

Mot det obestyrkta påståendet, att automaterna kommer att verka förledande på ungdomen, står alltså möjligheten att genom denna handel minska de olyckor, som ovälkomna havandskap och veneriska sjukdomar obestriddligen kan medföra.

Jag tror således att man med denna automathandel får ett effektivt medel att bekämpa den illegala handeln, där ofta mycket undermåliga varor säljs till oskäligt höga priser och ibland under rent anstötliga former.

Jag vill, herr talman, ytterligare understryka, att vid utformningen av automathandeln har vår huvudlinje varit att framhäva preventivmedlens medicinska betydelse; de skall i första hand placeras i anslutning till könspolikliniker, apotek och sjukvårdsaffärer.

Innan jag slutar, vill jag, herr talman, tillägga, att vi i propositionen har fastslagit, att inga automater skall få sättas upp med mindre än att tillstånd därtill lämnas av vederbörande lokala polismyndighet. Polismyndigheten skall regelmässigt höra barnavårdsnämnden. Detta bör, anser jag, innebära tillräcklig garanti för att de ungdomsskyddande synpunkterna blir beaktade, en sak som man helt har förbigått i den hittills förda diskussionen i denna angelägenhet.

Herr LINDBLOM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet ifrågasatte om man inte hade rätt att kräva

respekt för den slutsats, till vilken han och utredningsmannen hade kommit.

Ja, herr statsråd, det beror på vilken innebörd man låter ordet *respekt* få. Menar men med respekt att man inte får ha eller får ge uttryck för någon avvikande mening, då vet jag inte var vi skulle hamna. I så fall skulle man kunna säga, att det inte heller är lönt att ha någon riksdag.

Vi är väl här för att ge uttryck åt de avvikande uppfattningar, som vi eventuellt har i frågor som berör de områden, där vi arbetar och verkar. Sådana avvikande meningar förekommer ju ofta, och jag kan inte förstå, att man skulle behöva hysa någon alldeles speciell respekt i detta fall.

Sedan undrade statsrådet, om jag inte hade låtit känslan springa ifrån förståndet. Jag vill till detta säga, att jag inte är ensam om min uppfattning på denna punkt. Statsrådet har citerat en hel del yttranden. Jag kanske också får göra det.

Länsstyrelsen i Uppsala skriver: »Det kan enligt länsstyrelsen icke bestridas, att möjligheten att när som helst skaffa preventivmedel kommer att bidra till att öka antalet tillfälliga könsförbindelser, särskilt bland ungdomen. En öppen försäljning genom automat kommer att av många uppfattas som en samhällets sanktion av lösa förbindelser.»

Det är just på denna punkt, som jag tycker att vårt ställningstagande är så allvarligt.

Länsstyrelsen fortsätter: »Länsstyrelsen har svårt att föreställa sig att det skulle stå någon starkare och mera utbredd folkopinion bakom utredningsförslaget om preventivmedelsautomater.» Vidare heter det: »Man måste även taga hänsyn till att en lagfäst fri handel med preventivmedel i den utmanande öppna form, som utomhusautomater innebär, skulle för stora grupper av samhällsmedborgare innebära en allvarlig kränkning av hela deras livsåskådning.»

Jag är sålunda icke alldeles ensam om den uppfattning, som jag tidigare hävdade.

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Det har uppstått en ganska lång och stundom ganska känslomässig debatt i denna fråga. Det är kanske inte heller så underligt med hänsyn till frågans ömtåliga natur. För egen del har jag dock strukit bort det mesta av vad jag från början tänkt säga här. Det har jag gjort efter herr Svenssons inlägg, som på ett alldeles utomordentligt sätt tillkännagav reservanternas ståndpunkt.

Jag skall bara i korthet anföra några synpunkter på detta problem. Jag kanske också bör tala om, att jag inte är särskilt moraliskt lätsårad; tvärtom är jag nog ganska tolerant på detta område. Men man får inte gå riktigt hur långt som helst och inte tolerera vad som helst. Jag har försökt att se praktiskt på detta problem och på de konsekvenser det kan få, och jag har ställt mig själv den frågan: Vad kan man över huvud taget tjäna på en utvidgning av denna handel?

Jag kan inte finna, att man över huvud taget kan tjäna någonting. Man hindrar inte den illegala handeln med preventivmedel; i varje fall kan inte jag inse att man gör det. Man hindrar inte de lösa förbindelserna; tvärtom uppmärksammar man intresset för sådana. Man hindrar inte sjukdom och ovälkomna havandeskap, ty ansvarslösa och moraliskt slappa individer blir inte på något sätt bättre bara för att man sätter upp ett antal automater av detta slag. Jag tror inte att dessa människor är så lättpåverkade, att man kan få dem bättre på det sättet.

Jag tror ju inte heller, att man skall förstöra upp vådorna som uppkommer, om man nu skulle sätta upp flera automater. Det finns emellertid mycket stora risker för att man därigenom skulle öka de lösa förbindelserna, inte minst bland ungdomen. De vuxna klarar sig väl alltid; det har jag inget större bekymmer för. Men ungdomen är nu en gång vetgirig, nyfiken och klåfingrig. Det skulle väl ändå vara mycket beklagligt, om denna ungdoms upptäckarlust skulle väckas bara av den anledningen,

att ungdomen får sådana varor i sin hand.

Det är möjligt, att automater av detta slag när det gäller Stockholm skulle drunkna i mängden av övriga automater och kanske inte märkas så mycket. Men hur blir det ute på landsbygden, i de inre tätorterna, där apoteken ofta ligger centralt i anslutning till järnvägsstation, kafé och dylikt, och där ungdom samlas om kvällarna? Jag bara ställer den frågan. Det är ingen som har talat om, hur detta problem skulle ställa sig ute på landsbygden.

Vi skall inte tåga ihjäl det här, har herr Elowsson sagt. Nej, det gör vi snarligen inte heller. Det bedrivs tvärtom en mycket intensiv upplysning på detta område via TV, radio och film — och inte minst i skolorna. Man har sagt, att ett bifall till reservationen skulle innebära att man skapar mörker på denna punkt. Jag tror att det ljus, som man skapar över detta problem genom att hänga upp automater, är av synnerligen tvivelaktigt värde.

Jag var redan från början skeptiskt inställd mot propositionen, och när utskottet i vissa punkter faktiskt har gått längre än vad Kungl. Maj:t har gjort, har jag inte alls kunnat vara med i svängarna.

Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ringaby säger att man inte skulle vinna så mycket i kampen mot den illegala handeln och mot sjukdom och nöd, om man moderniserade handeln och införde automatförsäljning, huvudsakligen vid sjukvårdsaffärer, apotek och sjukvårdsinrättningar. Jag vill på det bestämdaste bestrida detta. Förordningen syftar just till att vi skall få en bättre kontroll över handeln med preventivmedel. Nu förekommer det i stor utsträckning en skumraskhandel, okontrollerade varor utbjudes och folk får mindervärdigt skydd. Möjligheterna blir större att få handeln under kontroll, när det finns automater

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

som kan betjäna allmänheten då apoteken är stängda.

Denna sak är betydelsefull just när det gäller att bekämpa sjukdom, ohälsa och inte minst abort. Det är, understryker jag, tio gånger bättre att se till att folk får tillgång till preventivmedel och undvika ovälkommen graviditet än att behöva kämpa mot aborterna på ännu bredare front. Just kampen mot aborterna är viktigt i detta sammanhang, och jag förstår inte motståndarna mot förordningen, som ju också ofta är i främsta ledet när det gäller kampen mot aborterna. Talar ni inte mot era egna intressen här? Är det inte ologiskt att ni på samma gång vill kämpa mot aborterna och mot preventivmedlen? Bästa sättet att bekämpa aborterna måste ju vara att ha tillgång till preventivmedel.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Herr Sunne nämnde i sitt anförande att det alltså råder mycket delade meningar i denna sak. Det känner vi väl till, men vi vet också att det alltid tar lång tid att skingra fördomar, ändra på invanda uppfattningar och meningar. Jag är för min del tämligen övertygad om att det kommer att ta rätt lång tid innan vi får en enligt min mening förnuftig syn på hela det sexuella problemet.

En mycket stor grupp människor håller alltså fast vid den meningen, att det sexuella skall betraktas som någonting skamligt, som man inte får tala om. Man vill skydda ungdomen mot tråkigheter genom att förtiga sanningen för den. Men jag undrar om det är någon på den sidan, som verkligen tror att man i det långa loppet skall kunna vidhålla den uppfattningen och att utvecklingen skall gå i den riktningen. Enligt min mening kommer människorna i stället att tillägna sig större och större kunskaper på detta område, och därigenom kommer de även att bli i tillfälle att lägga i dagen ett allt större ansvar när det gäller dessa ting.

Herr Sunne menade också, att när utskottet skrivit att man inte borde vara lika restriktivt beträffande nöjesetablissemangen, som Kungl. Maj:t hade tänkt sig,

så skulle utskottet mera ha tänkt på dessa etablissemangs ekonomi än på ansvaret för ungdomen. Jag kan inte erinra mig något enda yttrande under utskottets behandling av frågan, som skulle kunnat ge herr Sunne den allra minsta anledning att låta tankarna gå i en sådan riktning. Aldrig ett ögonblick var det tal om huruvida den ene eller den andre försäljaren skulle tjäna på detta eller inte, utan vi diskuterade enbart från den utgångspunkten att vi skulle hjälpa ungdomen i det bryderi, som den här befinner sig i och alltid har befunnit sig i.

Herr Sunne trodde slutligen att sjukdom och aborter skulle öka och ansvars känslan minska. Hur kan han komma till en sådan slutsats är jag alldeles oförmögen att fatta. Just användandet av preventivmedel vittnar ju om en ansvars känsla, som man inte i samma utsträckning har lagt i dagen under tidigare generationer. Det är ett uttryck för ansvars känsla att använda preventivmedel och eftersom användningen av dessa medel faktiskt leder till att sjukdomar och aborter förebygges, är det orimligt att tänka sig att användningen skulle kunna få en motsatt verkan.

Herr Lindblom manade för kammarens ögon fram någonting som jag uppfattade såsom en konfirmationshögtid i en kyrka — han talade om pojkar och flickorna i sina nya fina kläder och om den stämningsmättade högtiden. Också jag har mer än en gång varit med vid sådana högtider — men hur blir det när högtiden är över, herr Lindblom? Hur blir det när pojkar och flickorna går ut i livet? Ja, herr Lindblom vet lika väl som jag, att de unga inte sällan råkar ur för icke önskade havandeskap. Vad har herr Lindblom då att erbjuda som hjälp åt de unga. Jag är övertygad om att han under hela sin gärning i missionsrörelsens tjänst har gjort sitt allra yttersta för att väcka ungdomens ansvars känsla även i detta avseende, och jag känner många, många andra både präster och missionspastorer som har gjort precis på samma sätt. Har ni lyckats?

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

(Herr Lindblom: Ja, i större utsträckning än man kommer att lyckas på detta sätt!)

Nej, käre herr Lindblom, låt oss nu vara ärliga och inte sprida flera dimridåer utan säga som sanningen är, att den kristna kyrkan, för vilken sexualproblemet har stått i centrum så långt tillbaka som vi kan följa dess verksamhet, aldrig har lyckats med detta. Den kristna etiken fick på detta område från början en inriktning, som det aldrig varit möjligt att få att slå igenom, ty här har man kämpat mot en naturlag, som helt enkelt har gått en annan väg. Man har kunnat klandra den, men faktum har man aldrig rubbat på. Man har alltid haft bekymmer med dessa ting, generation efter generation, och man kommer alltid att få det. Det är detta faktum som vi från vårt håll accepterat. Om vi vill undvika de tråkiga följderna av detta, måste vi göra sådana anordningar, att vi kan hjälpa människorna från dem.

Jag kommer så över till en fråga, som inte har varit på tal förut här i dag men som jag tycker är rätt allvarlig i detta sammanhang.

Vi har talat om de unga föräldrarna och mödrarna, men vi har inte talat om de barn som blivit resultatet av dessa förbindelser. Hur ställer det sig för dessa barn, som kommer till livet och som inte är önskade? Ja, deras start i livet är inte lika god, åtminstone inte i de flesta fall, som starten för de barn, som redan från början får en mor och en far och får känna deras omvårdnad. De barn, som kommer till på detta sätt, är i regel sämre ställda. Frågan är: Skall vi inte tänka också litet på dem när vi diskuterar denna fråga? Skall vi inte se efter, om det finns någon möjlighet att begränsa deras antal? Jo, det tycker jag att vi skall göra.

Det är också en annan sak i detta sammanhang, som jag tycker att herr Lindblom skulle tänka på, eftersom han naturligtvis också är engagerad i vad man brukar kalla för hednamissionen. Vi vet att det framför allt borta i Östasien vimlar av människor, och det vim-

lar också av barn. Där är barnadödligheten oerhört stor, och vi kan utan minsta överdrift säga, att barnalstringen där borta i stor utsträckning ingenting annat är än den första förberedelsen till barnamord, genom vanskötsel och genom brist på föda. Nu ställes man också på kristet håll inför frågan, om vi skall göra slut på detta barnamördande genom att lära dessa människor att använda preventivmedel. Det finns kristna människor som svarar ja på den frågan. Då är det kristen etik. Det finns människor som svarar nej på denna fråga och säger att detta barnamördande kan fortsätta. Då är också det kristen etik.

Jag tror inte det är lätt att ta ståndpunkt till denna etik, men man kan väl inte heller inta den ståndpunkten att man säger, att här i vårt land kan vi inte tänka oss att gå med på användning av preventivmedlen men borta i Östasien kan vi tillåta det. Jag undrar hur dessa tankegångar egentligen håller ihop när det gäller den praktiska utformningen? Jag tror inte att det blir lätt att ordna en sådan praktisk utformning.

Herr Lindblom nämnde, att den kristna etiken genom den föreliggande propositionen »fick ett slag i ansiktet». Det skulle, förmodar jag, vara därför att man inte tillräckligt skulle väcka ansvaret hos ungdomen, om man tillät uppsättandet av sådana här automater. Hur det kan få en sådan verkan, är mig lika omöjligt att förstå som en hel del av det resonemang som herr Sunne förde.

Slutligen har jag ett par ord att säga till herr Svensson, som refererade ett yttrande av mig för några dagar sedan rörande svarat gentemot ungdomen. Han vill göra gällande, att mitt ställningstagande nu i denna fråga skulle stå i motsats till den mening, som jag gav uttryck för häromdagen. Det gör det absolut inte, ty lika väl som jag anser att vi har ansvar gentemot ungdomen, när vi visar slapphet emot den, lika väl anser jag att vi har ansvar gentemot ungdomen när vi skall försök hjäl-

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

pa den i det sexuella bryderi, som praktiskt taget varje ungdom befinner sig i. Därför finns det inte någon motsats mellan de båda uppfattningarna.

Han tycker att utskottet skulle ha stött ungdomen bättre. Jag har förgäves i såväl herr Svenssons som i herr Lindbloms och herr Sunnes resonemang sparat efter några positiva åtgärder för stöd åt ungdomen i dessa sammanhang. Man säger att man inte vill ha denna försäljning, men man säger inte ett ord om vad man vill ha i stället. Vi kan väl ändå inte, när nutidens ungdom kommer och frågar oss om det ena och det andra rörande dessa saker, bara stå som statyer och säga de unga det som man alltid har sagt dem, eftersom vi ju vet att det inte hjälper. Nej, vi måste göra någonting annat.

När utskottet har gått längre än Kungl. beträffande uppsättandet av automater på nöjesetablissemangen har det skett därför att vi också tänkt på landsbygdens ungdom. Man tänker, när man resonerar om dessa frågor, vanligtvis bara på städernas ungdom och tror att det inte förekommer någonting av allt detta ute på landsbygden. Vi går emellertid ut ifrån att ungdomen på landsbygden i det avseendet är jämställd med städernas och tätorternas ungdom.

Det är klart att för utskottets majoritet är inte detta en avgörande sak. Om kammaren skulle vilja stryka den del av utskottsmajoritetens motivering, som har tagit sikte på just denna detalj, så gör nog inte utskottets majoritet några invändningar — i varje fall skall inte jag göra det. Givetvis kan ungdomen skaffa sig preventivmedel ändå och gör det också — den får bara mycket mer besvär för att göra det, och det tycker vi inte det är någon mening i, när vi en gång för alla har knäsat principen och nu trätt in för att vidga dess tillämpningsområde.

Herr SUNNE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i samband med att jag citerade ett stycke i utskottsutlåtandet, att det föreföll som om ut-

skottsmajoriteten mer hade tänkt på nöjesetablissemangens ekonomi än på ungdomens välfärd. När det nu invändes, att denna fråga inte diskuterats i utskottet, så är detta riktigt. Det var min egen reflexion, som jag gjorde efter att ha läst utredningens betänkande. Där står nämligen att det i Borlänge finns 8 automater, och av dessa säljer en enda för cirka 15 000 kronor årligen. Multiplicerar man den siffran med 8, kommer man bara i det samhället upp till en betydande summa om året. För att få sätta upp dessa automater är nog grosshandlarna i branschen villiga att betala en ordentlig slant, och jag anser, att man kan tala om att dessa hyror kan bli av betydelse för nöjesetablissemangens ekonomi.

Jag skulle i det här sammanhanget också vilja säga några ord i anledning av herr statsrådets yttrande. Han nämnde vilka som suttit med i utredningen och underströk vilka framstående personer de är. Ja, det betvivlar jag inte. Men av dem, som är verksamma ute i landet och väl i högre grad har en direkt kännning av förhållandena där, är det kanske inte egendomligt att finna, att av barnavårdsnämnder, barnavårds-konsulenter och skolrepresentanter är ungefär lika många emot som för automathandeln.

Jag vill i sammanhanget återge vad barnavårdsnämnden i Borås har yttrat — jag citerar naturligtvis deras yttranden, vilkas uppfattning närmast sammanfaller med min, medan herr statsrådet citerar dem som har en annan uppfattning. Barnavårdsnämnden i Borås säger, att lättåtkomligheten av skyddsmedel kombinerad med nyfikenhet kan komma att inbjuda till användning av medlen. Vidare synes det nämnas, som om det gradvis ökade ungdomsfylleriet i detta sammanhang borde föranleda stor försiktighet. En tillvänjning till från samhällets synpunkt icke önskvärda samlagsvanor kan medföra att ungdomen under alkoholpåverkan uraktlåter att använda preventivmedel, och då kommer automathandeln enligt nämndens uppfattning att ha ver-

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

kat i rakt motsatt riktning mot vad som avsetts.

Det går alltså att få fram en stor provkarta på olika uppfattningar från de myndigheters sida, som har yttrat sig.

Herr LINDBLOM (fp) kort genmäle:

Herr talman! I ett inpass direkt till herr Elowsson svarade jag ja på frågan, huruvida vi hade lyckats i den kristna verksamheten att höja moralen. Herr Elowsson menade att det var ett mycket djärvt påstående. Jag kan bara tillägga, att jag är fullkomligt övertygad om att den kristna verksamhet, som bedrivs överallt i landet, nog måste anses ha större betydelse i fråga om att höja ungdomens moral än utplantering av preventivmedelsautomater på allmän plats. Jag tycker att herr Elowsson borde kunna hålla med om det.

Herr Elowsson frågade sedan vad jag kan ge i stället. Men kära någon — det är inte fråga om det! Herr Elowsson framställer saken nästan som om vi skulle vilja ha ett förbud mot all handel med preventivmedel. Jag har inte varit inne på den linjen, utan jag har varit inne på frågan huruvida dessa automater är nödvändiga och på frågan om den inverkan de kan ha på ungdomen.

Vad vi skall ge i stället? Vi har ju 1938 års lag, trots dess bristfälligheter.

Herr Elowsson har sedan också utvidgat frågan till att gälla den yttre missionen. Hans argumentering efter den linjen faller på samma grepp. Här är det ju fråga om att ta ställning för eller emot preventivmedelsautomater på allmän plats — sedan kan man ha olika meningar om betydelsen av barnbegränsning; det är en helt annan fråga som inte behöver tas upp i det här sammanhanget.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Herr Elowsson efterlyste, om inte reservanterna hade något förslag att komma med i stället för det som vi nu inte vill vara med om. Jag

vill erinra om att vi anser, att vad vi skall hjälpa ungdomen med är en ny utformning av barnavårdslagen. När vi kommer i kontakt med den frågan i höst är tidpunkten inne att med fast hand utforma paragrafer, som kan ge ungdomen ett stöd i de bekymmer som herr Elowsson anser att den har.

Jag har hittills, herr statsråd, kunnat lyfta på hatten för varje proposition som kommit från inrikesdepartementet — det har jag inte alltid gjort när det gällt propositioner från andra departement — men i fråga om denna proposition kan jag inte göra det. Jag förstår inte vad det är för mening med att utvidga en affärsverksamhet, som allaredan finns och genom vilken allmänheten kan tillfredsställa sitt behov på det område vi diskuterar i dag. Nu säger man att detta behov inte kan tillfredsställas utan att preventivmedelsautomater får sättas upp i underjordiska toaletter. Jag kan inte finna att detta är riktigt. Om det är så, att varan inte kan säljas inför öppen ridå, tycker jag att man måste vänta med att utvidga handeln och vidta sådana åtgärder först sedan vi har kommit så långt att vi inte behöver göra inköpen i underjordiska toaletter.

Herr statsrådet förklarade att tillståndsgivningen skulle bli mycket restriktiv. Ja, men det är inte herr statsrådet som sitter och prövar ansökningarna om preventivmedelsautomattillstånd i vårt avlånga lands alla skrymslen, utan det är landsfiskal Andersson eller Pettersson och polismästare den och den. Vi vet ju också var vi hamnat redan med nuvarande lagstiftning: det finns 150 preventivmedelsautomater som står i strid mot den lag som riksdagen har antagit.

Herr statsrådet ifrågasatte nu, om inte dessa automater i alla fall är lagliga. Ja, efter prövning av regeringsrätten och Kungl. Maj:t har automater förklarats vara lagliga. Jag frågar mig, om det skall vara nödvändigt att så hårfint reda ut de juridiska begreppen, och för övrigt sade ju herr statsrådet, om jag inte hörde fel, att det avgivits en re-

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

servation i regeringsrätten där tveksamhet uttalades huruvida regeringsrätten hade bort medge så stor avvikelse från riksdagens beslut som i ifrågavarande fall hade förekommit. Det är det jag reagerar så kraftigt emot. Jag anser det inte vara lämpligt att i fortsättningen överlåta åt polismyndigheten att bevilja tillstånd av det här slaget, då polismyndigheterna med dessa 150 olagliga automater dokumenterat sin inställning till problemet. Jag tror att vi handlade oklokt när vi ändrade lagen och flyttade bestämmanderätten från länsstyrelsen. Vid ett annat tillfälle borde riksdagen kanske rätta till den saken.

Det påstås att man genom den föreslagna utvidgningen av den här handeln skulle få möjlighet att kontrollera priser och kvaliteter på den försålda varan. På vilket sätt skall man kunna göra det? Priskontrollagen existerar ju inte längre i sin gamla form. Jag noterar emellertid med tacksamhet utskottsmajoritetens uttalande om priskontroll och hoppas att utskottet vidhåller denna sin ståndpunkt då det skall behandla min motion om utsträckt priskontroll och möjlighet för näringsfrihetsrådet att ingripa i sådana frågor som det här gäller. Jag kan nämna att alla preventivmedelshandlare har legat i startgroparna, och då propositionen lades på bordet började man lämna in anbud land och rike runt att få placera preventivmedelsautomater. Jag vet att sådana framställningar i vissa fall har avslagits. Jag vet också att den hyra som i dag utgår för de automater, som redan är uppsatta, varierar mellan 1 500 och 3 000 kronor per år. Det innebär en betydande hyra för en kvadratmeter mark, och de som sysslar med att få till stånd all tänkbar hygien i tidsenliga butiker, skulle vara tacksamma, om de kunde räkna med att affärsmännen ville betala hyresersättningar av sådan storlek. Men på det området uppstår det alltid krångel och diskussioner om hyressättningen.

Jag är fullt överens med herr statsrådet om vad han här har anfört beträffande samhällets inställning till möjligheterna att få tillgång till pre-

ventivmedel. Men vad han har sagt därom är i lika hög grad tillämpligt på de åtgärder som redan nu är vidtagna, nämligen att handeln med preventivmedel släppts fri inom butiksväsendet. Vi som reserverat oss mot utskottets förslag anser att det finns fullt tillräckliga möjligheter att tillfredsställa ifrågavarande behov med nuvarande ordning, och vi vill inte vara med om att tillåta försäljning av dylika varor under de betingelser som gäller för automathandel.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill något beröra den rent formella sidan av saken, eftersom herr Svensson vidhåller att det finns 150 olagliga automater. Jag försökte tidigare klargöra att det inte förhåller sig på det sättet, och jag har frågat herr Svensson, om han skulle kunna ge Kungl. Maj:t anvisning om på vilka grunder vi skulle kunna ta bort de befintliga automaterna. Herr Svensson svarade inte på det. Då tycker jag inte heller att det är riktigt att förbigå vad som tidigare sagts, då jag citerat regeringsrättens yttrande av år 1956, där det hette att uppsättandet av preventivmedelsautomater på sätt som skett inte synts vara stridande mot förordningen, men väl mot de faktiska förutsättningarna vid förordningens tillkomst. Det är där som en tveksamhet uppstått, vilken var så bekymmersam att Kungl. Maj:t 1956 fann sig föranlåten att begära föranstaltande av en utredning. Denna utredning har företagits, och dess resultat har framlagts, varpå regeringen på grundval av denna utredning lagt fram sin proposition för att därmed skapa den klarhet som här är nödvändig.

Vi kan inte hindra en polisiär myndighet att i dag lämna ett tillstånd till uppsättandet av en automat inomhus, men det har skickats ut anvisningar om att man inte bör göra det, eftersom regeringsrätten har sagt att rättspraxis inte borde utvidga tillståndsgivningen till automatuppsättning. Regeringsrätten har emellertid också hemställt om att

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

här bör skapas klarhet, när den säger att »lagstiftaren måste ta ställning till frågan».

Men vad gör man från reservanternas sida, när man yrkar avslag på Kungl. Maj:ts proposition? Man skapar inte alls någon klarhet. Man låter det bli vid det gamla. Detta är att söka komma förbi hela den formella problematiken, och jag förmenar att detta är att sticka huvudet i busken samt vägra se saker och ting sådana de i verkligheten är. Jag hade hyst större respekt för klarheten bakom avslagsyrkandet, om detta hade gått emot den gällande lagstiftningen. Men det är inte detta man vill; det har man vid åtskilliga tillfällen deklarerat. Man vill gömma undan och bevara ett hemlighetsmakeri, i stället för att söka lyfta upp den här frågan i dagsljuset och, som vi skrivit på flera ställen i propositionen, sätta in den i dess medicinska sammanhang samt därmed också ge en renare och klarare karaktär åt de tekniska hjälpmedel, som samhället gett sin sanktion åt genom 1938 års lagstiftning. Därför borde man inte heller behöva känna sig besvårad om preventivmedlen tillhandahålles genom de sanitetsautomater, som vi här föreslagit.

Herr Svensson var vänlig nog att säga, att han brukar lyfta på hatten för propositioner från inrikesdepartementets sida. Det behöver han ju inte alls göra — vi framlägger våra förslag efter moget övervägande, och känner oss tacksamma när riksdagen följer dem och därmed visar sig dela vår mening. Jag försäkrar att samma strävan till moget övervägande ligger bakom det förslag vi nu diskuterar.

Sedan sade herr Svensson, att inrikesministern inte har någon möjlighet att påverka tillämpningen. Jo, i viss mån, emedan det finns besvärsmått också på detta område. Om tillstånd inte beviljas, kan besvär anföras först i länsstyrelsen och vidare till inrikesdepartementet. Det är klart, att en praxis här så småningom kommer att utbildas, som i inrikesdepartementet kan förväntas bygga på vad departementschefen anfört i

propositionen, där det heter: »Jag vill emellertid understryka betydelsen av att de tillståndsgivande myndigheterna med tillbörlig varsamhet prövar framställningar om tillstånd till automatförsäljning. Särskild hänsyn måste här tagas, förutom till barna- och ungdomsskyddande synpunkter, även till pieteten, så att inte tillstånd lämnas till sådan försäljning på plats, där det av särskild anledning kan befaras, att automaten kommer att väcka anstöt.»

Det är en ledande princip redan i det uttalande som här har gjorts, en princip som vi självfallet också kommer att tillämpa i samband med besvärsmål.

Jag skulle slutligen vilja säga några ord till herr Lindblom. Denne frågar, vad jag lägger in i ordet »respekt». Jag började mitt första anförande med att säga att jag förmodar, att de som har en annan uppfattning än som kommer till uttryck i propositionen, kräver respekt för sin åsikt och sin uppfattning. Jag tillade, att också vi har rätt att begära respekt för den uppfattning som vi har, även om den inte är densamma som andra har. Därmed menar jag, att när jag erkänner, att bakom ett ståndpunktstagande emot propositionen finns ett övervägande under ansvar, så har jag anledning att samtidigt göra gällande, att det är för dem som stöder propositionen rimligt att begära respekt för sin mening, tillkommen under samma ansvar och med samma känsla för ungdomen och dess framtid.

Det var det som jag lade in i uttrycket »respekt för åsikter». Därmed menade jag inte, att herr Lindblom skulle finna sig nödsakad att följa den mening, som jag och andra hyser. Det tror jag inte att han kommer att göra — det har han för övrigt deklarerat klart och tydligt. Men vi har velat säga ifrån, att vi med vårt förslag varit beredda att ta ett ansvar och att ett moget övervägande ligger bakom förslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att

Förordningsförslag om handel med preventivmedel

därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Svensson, Axel*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Edström*, att kammaren skulle godkänna utskottets förslag med den ändring i vad utskottet anfört, att det stycke å sid. 18 i utskottets utlåtande, som började med orden »Utskottet är» och slutade med »i undantagsfall», skulle utgå.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Axel*, och herr *Lindblom* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Axel Svenssons* yrkande.

Herr *Edström* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 14 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av utskottets förslag med den änd-

ring i vad utskottet anfört som under överläggningen föreslagits av herr *Edström*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 74.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag med den ändring i vad utskottet anfört som under överläggningen föreslagits av herr *Edström*.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Elowsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 87.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om dispens för sjukkassa att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner angående dispens för sjukkassa att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 166 i första kammaren av herr *Nestrup m. fl.* samt nr 217 i andra kammaren av herr *Munktell m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning i fråga om möjligheten för riksförsäkringsanstalten att vid tillämpning av 18 § sjukförsäkringslagen lämna dispens för sjukkassa att under vissa i motionerna angivna förutsättningar utgiva ersättning för försäkrads kostnad för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen icke utförts av legitimerad sjukgymnast eller av person, som vore upptagen i en av riksförsäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 166 och II: 217, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! I motionerna I: 166 och II: 217 har jag och andra motionärer från alla partier begärt utredning av frågan om möjligheterna för riksförsäkringsanstalten att vid tillämpning av 18 § sjukförsäkringslagen lämna dispens för sjukkassa att under vissa i motionerna angivna förutsättningar utge ersättning för försäkrads kostnad för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling.

Detta är ingen stor fråga, men för dem det berör är den synnerligen viktig. Vi har här i landet en del olyckliga människor, som invalidiserats genom cerebral pares, polio eller reumatism. För

många kan man nu ingenting göra, men för en del kan man göra så mycket att de skulle kunna utföra sin dagliga gärning i familjen eller i produktionslivet, om de kunde få gymnastisk hjälp hemma hos sig.

Nu är det tyvärr så, att vi har stor brist på legitimerade sjukgymnaster liksom också på av riksförsäkringsanstalten dispenserade sjukgymnaster. Naturligtvis skulle vi motionärer helst se, att det fanns tillräckligt med legitimerade sjukgymnaster. Men då så icke är fallet har vi i motionen pekat på möjligheten att lösa svårigheten att ge de hjälpbehövande den rätta hjälpen. Som det nu är kan dessa, särskilt på landsbygden, inte få hjälp. Vi menar att i vissa fall skulle behandling kunna få ges, om den person, som skall utföra behandlingen, har av sakkunnig läkare förklarats lämplig att ge denna behandling. För att förhindra missbruk av ersättningsbestämmelserna bör medgivandet enligt vår mening endast omfatta behandling av en viss eller några vissa bestämda personer. Dispensen skulle också kunna göras tidsbegränsad och behandlingen skulle fortlöpande stå under sakkunnig läkarkontroll.

Vid 1958 års riksdag förelåg en motion, som behandlade ett ärende liknande detta. Detta ärende remitterades till allmänna beredningsutskottet, och beredningsutskottet — vars utlåtande delvis återgivits i lagutskottets utlåtande på s. 3 — skrev så här: »Det råder för närvarande stor brist på legitimerade sjukgymnaster i landet, och det finns anledning antaga att bristen kommer att tilltaga under de närmaste åren till följd av sjukgymnastikens och liknande behandlingsmetoders alltmer ökade användning inom sjukvårdens olika områden, inte minst inom rehabiliteringen.»

Litet längre ned fortsätter utskottet: »Utskottet finner dock sannolikt, att begränsade uppgifter som fullgöras under fortlöpande kontroll av läkare skulle kunna anförtros sjukgymnaster utan fullständig utbildning. Det är heller icke uteslutet att det skulle vara till fördel med en särskild form av legitimation, avseende begränsade, i vart särskilt fall angivna behandlingsmetoder. Som kompetens-

Om dispens för sjukkassa att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling

krav för en sådan begränsad legitimation skulle kunna tänkas exempelvis genomgång av vissa kurser vid utbildningsinstitutet jämte på lämpligt sätt styrkt praktisk kunnighet och erfarenhet eller ock särskild prövning i de enskilda fallen av vederbörandes, på valfritt sätt inhämtade, teoretiska kunskaper och praktiska utbildning. För åtgärder av här antydd art krävdes emellertid omfattande utredningar, vilket icke förutsatts i motionen.»

På så sätt blev motionen i fjol avslagen.

Nu har vi motionärer kommit med en sådan motion och begärt en utredning av den art, som här är antydd. Vi skriver t. ex. om den person, som skall kunna få lov att ge sjukgymnastisk behandling av en eller några vissa bestämda personer, att den personen skall också av läkare ha förklarats lämplig att ge ifrågasvarande behandlingar. För att förhindra missbruk av ersättningsbestämmelserna bör medgivandet endast omfatta behandling av en viss eller vissa personer.

I de remissvar, som kommit in till lagutskottet, förnekar man inte, att det föreligger behov av en sådan rent personlig behandling, men i vissa remissyttranden avstyrker man det oaktat motionens utredningsyrkande.

Medicinalstyrelsen är inte övertygad om lämpligheten av att införa en dispensmöjlighet på sätt motionärerna föreslagit. Man känner sig alltså inte övertygad inom styrelsen — då hade väl styrelsen kunnat lägga fram något annat förslag, men det har styrelsen tyvärr inte gjort. I det stora hela betonar man riskerna för felbehandling, och de finns ju alltid. Vi har starkt tryckt på att behandlingen skall vara riktig.

De vanföras riksförbund liksom Riksföreningen mot polio och Riksföreningen mot reumatism tillstyrker utredning. Den sistnämnda organisationen säger bl. a., att för de sjuka, vilka för sin arbetsförmåga och motarbetande av invaliditet i hög grad är beroende av sjukgymnastisk behandling, vilken under nuvarande förhållanden i stor utsträckning icke kan

erhållas, skulle en sådan reform vara av stor betydelse.

För egen del skriver utskottet bl. a.: »Bristsituationen» — det gäller antalet sjukgymnaster — »torde dock komma att bestå under flera år. Under sådana förhållanden», fortsätter utskottet, »är det önskvärt att allmänheten i största möjliga utsträckning kan få ersättningsgrundande behandling även hos andra än legitimerade sjukgymnaster.»

Så skriver alltså utskottet, och nog tycker man, att när utskottet har skrivit på det sättet, så borde inte utskottet ha kommit fram till en hemställan om avslag utan till ett tillstyrkande av vad motionärerna har begärt. Så har lagutskottet icke gjort, men, herr talman, vad lagutskottet inte har gjort, det skall jag be att få göra här. Jag yrkar därför bifall till motionen I: 166 i denna kammare.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att i all korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen I: 166; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om bemyndigande för Kungl. Maj:t att till Europarådet avgiva viss förklaring rörande den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av en överenskomst angående flyktingar som äro sjömän; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande till Finland av visst gränsområde i Muonio älv.

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hade på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 18 juni 1958 till och med den 9 januari 1959 i statsrådet förda protokoll.

Till utskottet hade jämlikt 57 § riksdagsordningen från andra kammaren remitterats en av herr Hjalmarson gjord anmälan om anledning till anmärkning mot chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng.

Utskottets nu föreliggande memorial upptog tre särskilda, med A—C betecknade avdelningar.

I avdelningen A hade utskottet anmält, att vid den granskning av nyss omförmälda protokoll, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, utskottet ej funnit anledning att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

I avdelningen B hade utskottet anmält, att granskningen vidare ej givit utskottet anledning att framställa någon anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot ledamot av statsrådet.

Utskottet hade under avdelningen B redovisat de skiljaktiga meningar, som inom utskottet förekommit vid bedömande av herr Hjalmarsons nyssnämnda anmärkningsanledning.

I avdelningen C hade utskottet vidare anmält, att utskottet vid granskningen ej uppmärksammat något förhållande av beskaffenhet att föranleda utskottet till någon anmälan utan åberopande av § 107 regeringsformen.

Härutinnan hade dock skiljaktiga meningar, som utskottet velat för riksdagen redovisa, förekommit vid bedömande av vissa i tre särskilda, med I—III

betecknade punkter närmare angivna spörsmål.

Vid avdelningsvis skedd föredragning av förevarande memorial lades detsamma till handlingarna.

Vid memorialet funnos fogade fem reservationer, av vilka en avsåg avdelningen B i utskottets memorial och fyra avdelningen C.

Herr förste vice talmannen yttrade, att enär åtskilliga av kammarens ledamöter begärt ordet i fråga om vissa av de vid memorialet fogade reservationerna, han ville framhålla som ett önskemål, att de anföranden, som komme att hållas angående reservationerna, anknötes till dessa gruppvis, så att varje reservation diskuterades särskilt för sig och, sedan den slutbehandlats, icke vidare återupptoges i den fortsatta debatten.

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

I den reservation, som anförts avseende avdelningen B i utskottets memorial, hade herrar *Sveningsson*, *Braconnier* och *Heckscher* ansett, att utskottets yttrande beträffande den av herr Hjalmarson väckta anmärkningsanledningen bort hava den lydelse, som i reservationen angivits. Det av reservanterna förordade yttrandet utmynnade i en anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Sträng.

Härom anförde nu:

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Andra kammaren har redan behandlat detta ärende. Om man var inne där en stund och lyssnade på debatten, så fick man höra, att debatten ena stunden rörde sig uppe i stratosfären, den andra stunden var den nere och mätte temperaturen hos mörkrets makter. Jag förmodar att vid debatten här i kammaren de lokaliteterna inte skall behöva användas.

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

När riksdagen i år började sitt arbete och när statsverkspropositionen var avlämnad, riktade ganska snart herr Hjalmarson i andra kammaren en anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot finansminister Sträng för att denne icke följt vad som är stadgat i § 59 regeringsformen. I denna grundlagsparagraf heter det: »I sammanhang med uppvisandet av statsverkets tillstånd och behov låte Konungen för riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom beviljningar fylla vad staten kan utöver de ordinarie inkomsterna erfordra.»

Denna anmärkningsfråga har i konstitutionsutskottet varit föremål för en omfattande och ingående behandling. Den har varit den stora frågan i konstitutionsutskottet vid årets riksdag, och den har fångat en betydande uppmärksamhet både inom och utom utskottet. Allteftersom behandlingen dragit ut på tiden har vi reservanter blivit mer och mer övertygade om att anmärkningen är befogad.

Från deras sida som i utskottet haft en annan mening har man många gånger sagt att grundlagsparagraferna är gammalmodiga och föråldrade och att de bör revideras. Det har under årens lopp utvecklats en annan praxis, en glidande praxis har man ibland kallat det för. Man har från det hållet menat att grundlagarna icke kan tillämpas nu på samma sätt som för 150 år sedan, då vår alltjämt gällande författning blev antagen.

Nog måste det för konstitutionsutskottet vara en stor uppgift att så långt som möjligt tillse att grundlagens paragrafer efterlevs och tillämpas så länge de icke är ändrade.

Ingen vill påstå något annat än att riksdagen vid många tillfällen fattat skattebeslut, vartill förslag icke har lämnats i samband med statsverksproposition den 10 januari. Visst har det under årens lopp förekommit många sådana beslut som icke varit angivna eller förutskickade vid riksdagens början, men vid alla dessa tillfällen, då förslag vid en senare tidpunkt under året har

lagts fram i syfte att öka statens inkomster, har man ur åtminstone regeringens synpunkt haft en godtagbar motivering härtill.

Att vi reservanter anser denna anmärkning vara berättigad beror på det förhållandet, att finansministern i år har handlat på annat sätt än tidigare. Man gör här försök att föra in en ny princip. Han har ur grundlagssynpunkt och även ur andra synpunkter lagt fram ett ofullständigt budgetförslag. Friheten och avsteget från grundlagens bestämmelser har i år varit större än någonsin tidigare. Hos finansministern fanns det enligt hans uttalande i statsverkspropositionen ingen tveksamhet om att här måste till en del nya skatteinkomster till statskassan, och det belopp som måste skaffas enligt regeringens uppfattning i form av lån och skatteinkomster under nästa finansår har inte sedan dess minskat. I den redovisning av det ekonomiska läget, som skedde för de andra partierna för någon vecka sedan, var beloppet betydligt större än det var den 10 januari i år. Således har icke anledningen till den gjorda anmärkningen minskat utan anmärkningen är mer berättigad i dag än någonsin tidigare.

Redan när statsverkspropositionen i år avlämnades tvekade inte finansministern ett enda ögonblick att framhålla nödvändigheten av ökade skatteinkomster. Han sade så här i finansplanen till årets riksdag: »Jag vill emellertid redan nu förutskicka, att enligt min bedömning en inkomstförstärkning av storleken en halv eller en miljard kronor sannolikt kommer att visa sig ofrånkomlig.» Detta skulle innebära, fortsatte statsrådet, att totalbudgetens underskott kunde hållas inom en ram av omkring två miljarder kronor, inberäknat under budgetåret erfarenhetsmässigt tillkomna utgifter. Inom parentes sagt är det siffror som föga stämmer med dem som senare har lämnats.

Man kan inte heller påstå att statsrådet Sträng vid denna tidpunkt saknade uppslag och möjligheter att öka statens inkomster skattevägen. Samti-

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

digt som han ansåg att ett uppskov till våren med hans skatteförslag borde ske — ett uppskov som nu blivit ett uppskov till hösten — redovisade statsrådet en lång katalog på användbara möjligheter. »Man kunde», sade han, »öka uttagningsprocenten för den statliga inkomstbeskattningen.» En annan väg som anvisades var att skärpa inkomst- och förmögenhetsbeskattningen med tyngdpunkten lagd på de större inkomsttagarna och förmögenhetsägarna, i kombination med skärpningar punktvis av den indirekta beskattningen. Statsrådet kom i sin redovisning av de förslag, som var tänkbara för att stärka inkomstsidan, till det resultatet att inkomstbehovet torde ge alternativet med en generell varubeskattning företrädde framför de andra och ansåg att en allmän omsättningsskatt var att föredraga. Således var möjligheternas katalog rätt fullständig, men det ansvariga statsrådet ville inte göra något val i denna de många möjligheternas katalog.

Den direkta orsaken till vår anmärkning är den, att finansministern efter regeringens förslag till utgifter under nästa finansår var väl medveten om behovet, ett aktuellt behov av 500 miljoner i nya skattepengar, men hans uttalanden slutade med ett uppskov med ett definitivt ställningstagande till en betydligt senare tidpunkt angående hur dessa utgifter skulle täckas.

Detta förhållande, att för kommande finansår felas så mycket inkomster till att täcka de ständigt ökade utgifterna, för med sig vissa konsekvenser i riksdagsarbetet. Hade vi i början av året, så klart som man då kunde överblicka situationen, enligt finansministerns uttalanden fått reda på vilka skatteförslag regeringen ansåg vara nödvändiga, skulle vi säkert mera ha vägt utgifterna emot möjligheterna att slippa ifrån nya och höjda skatter. Sett ur denna synpunkt har grundlagsbestämmelserna sin stora betydelse.

Man kan vidare framhålla att det är en svag motivering utskottets majoritet har åstadkommit för sitt avslag på den gjor-

da anmärkningen. Utskottet redovisar vissa uttalanden i en motion år 1943 av herr Herlitz och herr Andrén i denna kammare, man redovisar att vissa utredningar har förekommit och att utredningar i grundlagsfrågorna alltså pågår. Men nog måste man tycka, att en ny lagstiftning på detta område om grundlagarnas bestämmelser rörande budgeten inte kan tillämpas i förskott. Man får vänta tills beslut föreligger i vanlig ordning.

När jag framhåller att utskottets majoritet inte har kunnat åstadkomma någon stark motivering för sitt avslag på herr Hjalmarsons anmärkning, finns anledning att citera utskottets uttalande, att »även om det sålunda är vanskligt att i nuvarande läge fastställa den närmare innebörden av 59 § regeringsformen är dock den tanke, som ligger bakom stadgandet, att riksdagen skall få en så långt möjligt samlad överblick över rikets finanser, i allt väsentligt fortfarande bärande».

Detta uttalande är, tycker jag, ett så långt gående bifall till den gjorda anmärkningen, att utskottets majoritet med stöd av detta kunde ha kommit till samma resultat som reservanterna. När man tänker på de toner som ibland förekom under utskottsbehandlingen måste man säga att detta uttalande är en angenäm överraskning. Det är en angenäm överraskning att majoriteten har skrivit en motivering, som mycket bra passar för reservanternas ställningstagande, även om man inte dragit konsekvenserna härav och kommit fram till ett bifall till anmärkningen.

Man kan med tillfredsställelse konstatera, att majoriteten icke vill avstå från § 59 och tillämpningen av den. Även om man inte helt vill biträda den av herr Hjalmarson gjorda anmärkningen, tycker man att grundlagens bud skall tillämpas.

I vår reservation har sagts ut, att en överbalansering eller en underbalansering av budgeten — även om en underbalansering finansieras genom upplåning — icke står i strid med eller avviker från

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

§ 59 regeringsformen enligt reservanternas mening. Även om det råder enighet i denna sak inom utskottet bör det kanske särskilt framhållas.

Skäl föreligger enligt reservanternas mening till en anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsrådet Sträng, när han förfar på detta anmärkningsvärda sätt att mycket bestämt uttala sig i statsverkspropositionen för ett väsentligt ökat skatteuttag men först vid en mycket senare tidpunkt vill bestämma sig för hur detta nya skatteuttag skall verkställas, om det skall bli en allmän omsättningsskatt eller något annat.

Man har anledning att beklaga att det inte finns möjlighet att här framställa något yrkande om bifall till reservationen. Jag måste därför avstå därifrån, herr talman, och nöja mig med vad jag har anfört.

I detta yttrande instämde herr *Everlöf* (h), fröken *Andersson* (h) samt herrar *Birke* (h), *Eskilsson* (h), *Manner-skantz* (h), *Yngve Nilsson* (h), *Ebbe Ohlsson* (h), *Hagberg* (h), *Arvidson* (h), *Gustaf Henry Hansson* (h), *Domö* (h), *Ragnar Bergh* (h) och *Kajser* (h).

Herr **OLLEN** (fp):

Herr talman! Då herr Hjalmarsons anmärkningsyrkande mot finansministern väckt viss uppmärksamhet både i pressen och ute i landet, kan det kännas som ett behov för oss inom utskottet att deklarera vårt ställningstagande.

Att riksdagen av regeringen erhåller en så god överblick som möjligt av budgeten såväl beträffande inkomster som utgifter är givetvis allmänt taget av utomordentlig vikt. Rena försummelser härutinnan i detaljerna eller i stort måste enligt min mening allvarligt påtalas. Utskottet betonar också betydelsen av att riksdagen »i ett tidigt skede får en samlad överblick av budgeten». Det finns all anledning att starkt understryka denna utskottets uttalade mening. Den gäller som allmän regel och har givetvis också accepterats av skilda finansministrar. När avvikelser gjorts tidigare, lik-

som också av nuvarande finansminister, har speciella skäl anförts. När finansministern framhåller svårigheten att i slutet på förra året bedöma konjunkturutvecklingen för det budgetår som börjar den 1 juli i år, kan detta dock enligt mitt förmenande icke karakteriseras som svepskäl, vilka utan vidare kan viftas bort.

När fem ledande nationalekonomer på nyåret i Dagens Nyheter uttalade sig om det ekonomiska läget var uttalandena utomordentligt försiktiga beträffande den kommande konjunkturutvecklingen. Professor Erik Lundberg yttrade exempelvis: »Det synes som om den nu förda ekonomiska politiken närmast bygger på en bedömning att vi ganska snart, säg från hösten 1959, står inför ett nytt konjunkturuppsving, som liksom tidigare under efterkrigstiden lätt kan föra oss in i en ny inflationsspiral. Det är från denna synpunkt rimligt att under en relativt kort tid hålla fast vid en allmänt restriktiv ekonomisk politik för att se till att vi inte åter får en flygande start in i en ny högkonjunktur.»

Han fortsätter — och det är speciellt detta avsnitt jag vill fästa uppmärksamheten vid: »Det finns emellertid enligt min mening anledning att befara att konjunkturåterhämtningen i USA och Väst-europa inte blir så allmän och därmed så snabb och kraftig som vid tidigare tillfällen. Vi kan få uppleva ett mera haltande konjunkturuppsving; jag tänker på allvarliga strukturomlägningsproblem inom viktiga näringsområden i Europa och USA, på den betydande överkapacitet inom olika västeuropeiska och amerikanska produktionsgrenar som var besvärande redan under högkonjunkturrens topp och på att den reserv av sedan kriget eftersatta behov som så att säga höjde botten på efterkrigstidens konjunkturutveckling nu i huvudsak eliminerats.»

Det är mycket möjligt att denna utomordentligt försiktiga bedömning kommer att visa sig riktig men, herr talman, vem vågar komma med tvärsäkra påståenden härom?

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

Professor Hansen är så försiktig, att han talar om en »eventuell konjunkturuppgång från hösten 1959» o. s. v.

När våra mest sakkunniga national-ekonomer uttalar sig med denna anmärkningsvärda försiktighet, måste det anses försvarbart att också finansministern velat ha ökad tid på sig för en säkrare bedömning än den som stod honom till buds vid höstens budgetarbete. En felaktig bedömning av konjunkturutvecklingen medför givetvis även den allvarliga risken. Utskottet framhåller också för sin del att det av regeringen framlagda förslaget »bör grundas på en så aktuell och säker framtidsbedömning som möjligt».

Hade emellertid den offentliga debatten fått röra sig kring detta praktisk-politiska spörsmål, hade det kanske varit möjligt att komma fram till vissa gemensamma synpunkter beträffande budgetarbetet på både kortare och längre sikt. Men herr Hjalmarson irriterade, enligt min mening i onödan, genom att dra frågan inför konstitutionsutskottet. Därigenom fördes debatten över från det praktisk-politiska till det konstitutionell-rättsliga området, och därpå fanns inte mycket att vinna vare sig för herr Hjalmarson eller andra. Följer man § 59 genom tiderna, skall man nämligen finna att den varit den av våra grundlagar, som redan från början överträdades både beträffande bokstav och anda. Herr Herlitz anför i sitt arbete Riksdagens finansmakt ett ganska drastiskt exempel på denna respektlöshet inför paragrafen i fråga. På 1880-talet brukade det heta att Konungen äskade allmän bevillning »att utgå efter de grunder riksdagen kan finna erforderliga för ernående av den därav beräknade inkomsten». Man måste, herr talman, hålla med herr Herlitz om att detta yrkande näppeligen står i god överensstämmelse med § 59.

Sedan dess har praxis utformats i andra riktningar. Herlitz fäller det generella omdömet: »Vad beträffar bevillningsfrågor har föreskriften i RF § 59 icke bokstavligen efterlevts.» Hans

granskning sträcker sig från 1809 till 1934. Ingen vågar väl påstå att vi under de senaste decennierna återgett paragrafen dess makt och betydelse. Tvärtom förhåller det sig så att 1950 års budgetkommitté, av vilken herr Herlitz var medlem, riktade en enligt min mening fullkomligt tillintetgörande kritik mot § 59 och de övriga paragrafer som berör budgetarbetet. Vad utskottet citerar härom på sidorna 4 och 5 i sitt utlåtande utgör ett läsvärt aktstycke.

För att rättvisa domar skall fällas kräves enligt min mening på alla rättsliga områden i första hand lagar som lever, som står i samklang med verkligheten och motsvarar de förhållanden som rör sig i tiden. Dit hör icke § 59. Därför rör man sig också beträffande denna paragraf med subjektiva omdömen som föga lämpar sig för ett rättsligt domslut.

I högerreservationen godtas utan vidare den över- och underbalansering av budgeten som vi rört oss med sedan 1938. Det heter i reservationen: »Ett klart uttalat och motiverat förslag om överbalansering respektive underbalansering kan icke heller anses innebära någon avvikelse från föreskriften i 59 § regeringsformen.» Det menar herrar Sveningsson, Braconier och Heckscher, och förmodligen också herr Hjalmarson. Men går man återigen till professorerna Fahlbecks och Sundbergs kommentarer i Malmgrens Sveriges grundlagar finner man att dessa grundlagstolkare med utomordentlig skärpa reagerar häremot. De anser att metoden med över- och underbalansering står »i uppenbar strid med regeringsformens både lydelse och mening». Vad som nu godtas av högerreservanterna förkastas alltså med största skärpa av dessa grundlagstolkare. Exemplet visar med utomordentlig klarhet hur man här laborerar med subjektiva omdömen utan fast förankring i lagen och nuläget. Att under sådana förhållanden åberopa § 59 som underlag för en mot finansministern riktad anmärkning kan icke vara riktigt.

Jag skall icke här, herr talman, ingå

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

på ett mer detaljerat bemötande av herr Sveningssons synpunkter då de i allt väsentligt återfinns i reservationen, som jag redan i några punkter berört. Jag förmodar att talare efter mig kommer att ytterligare kritiskt granska både reservationen och dess försvarare här i kammaren. Jag kan dock icke underlåta att allvarligt beklaga att högerledarens »livvakt» i utskottet — herr Hjalmarson själv använder med förkärlek uttrycket ånglavakt, men det kanske beror på att att han gärna svävar ut i de högre rymderna — dragit ett brett streck över de reformsträvanden som tog sig sådana förnämliga uttryck i den motion som redan 1943 väcktes av tvenne förutvarande framstående högerrepresentanter i denna kammare, herrar Herlitz och Andrén. Det hade varit bättre att fortsätta och påskynda deras reformsträvanden än att som nu söka blåsa nytt liv i en grundlagsparagraf som sedan länge förlorat sin betydelse och spelat ut sin roll.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att höra herr Ollén försvara finansminister Strängs handlande.

Herr Ollén erinrade om den utredning som verkställdes av 1950 års budgetsrättskommitté. Jag konstaterar för min del att kommitténs arbete inte resulterat i att något förslag framlagts här i riksdagen — ett öde som den delar med många andra utredningar — och man bör väl ha detta i minne när man bedömer värdet av kommitténs förslag. Både herr Ollén och utskottsmajoriteten gör i utskottets utlåtande gällande, att § 59 regeringsformen allttjämt skall i allt väsentligt fortfarande vara bärande.

Herr Ollén erinrade vidare om vad olika sakkunniga skrivit och vad som anförts i artiklar i Dagens Nyheter men, herr Ollén, Dagens Nyheter har väl ändå ingen skyldighet att följa grundlagens bestämmelser i detta avseende. Inte

heller har konstitutionsutskottet någon anledning eller någon skyldighet att kontrollera och granska vad Dagens Nyheter skriver.

Enligt min och reservanternas uppfattning var inte finansminister Sträng tveksam på grund av ett ändrat konjunkturläge, utan hans uppfattning — att döma av vad som är skrivet i statsverkspropositionen — var ju att hur än konjunkturerna kom att utvecklas behövdes minst 500 miljoner kronor i nya skattepengar. Det är anledningen till vår anmärkning.

Herr Ollén beklagade till slut att herr Hjalmarson i andra kammaren gjort denna anmärkning och att reservanterna har tagit den ståndpunkt som de har. Jag vill bara beklaga att herr Ollén inte är med bland reservanterna.

Herr OLLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara i största korthet framhålla att jag inte citerade Dagens Nyheter, utan jag citerade uttalanden av fem framstående nationalekonomer, professor Lundberg, professor Hansen och några andra. Deras uttalanden har, förmodar jag, betydelse inte bara för Dagens Nyheter utan även för denna riksdag, ja till och med för herr Sveningsson.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Efter herr Olléns utomordentligt sakkunniga anförande är jag befriad från att säga åtskilligt av vad jag tänkt yttra i föreliggande fråga. Jag skall inskränka mig till några kommentarer med anledning av vad herr Sveningsson sagt.

Herr Sveningsson hävdade först att finansminister Sträng hade genomfört en ny princip i fråga om redovisningen av stadsbudgeten. Strax efter sade emellertid herr Sveningsson att avstegen i år från vad som har varit skick och bruk är större än tidigare. Det strider ju mot varannat. Det sista konstaterandet torde vara det riktiga, alltså att det inga-

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

lunda är någon ny princip som här har stadfäst, utan det är en av naturliga historiska förhållanden framkallad glidning i fråga om tolkningen av grundlagens bestämmelser som ägt rum. Det har således kommit till stånd, om jag så får kalla det, en sedvanerätt på detta område.

Herr Sveningsson sade att utskottets skrivning var en angenäm överraskning för honom, och han åsyftade väl då närmast första delen av den mening, som herr Ollén citerade. Detta yttrande återfinns längst ned på s. 5 i utskottets memorial och lyder på följande sätt: »Vid bedömningen härav måste, enligt vad utskottet anser sig böra understryka, beaktas betydelsen såväl av att riksdagen i ett tidigt skede får en samlad överblick av budgeten...» Denna första del av yttrandet är väl den som framkallar herr Sveningssons belåtenhet, men låt mig säga, att jag tycker att detta är ett ganska självklart konstaterande. Det måste vara ett intresse för riksdagsmännen över lag att riksdagen får en samlad överblick över budgeten, men samma intresse har naturligtvis också regeringen, och jag skulle tro att regeringen inte ett ögonblick protesterar mot den formulering, som väckt herr Sveningssons förtjusning. Herr Sveningsson fullföljde emellertid inte citatet. Utskottet fortsätter nämligen — och det återgav herr Ollén — med att säga att alla förslag bör grundas på en så aktuell och säker framtidsbedömning som möjligt. Det är just detta som utskottsmajoriteten anser vara anledning att avvisa den väckta anmärkningen mot statsrådet Sträng.

Herr Sveningsson uttryckte den förhoppningen att debatten i denna kammare inte skulle röra sig vare sig i stratosfären eller i underjorden. Det har den ju inte heller gjort, utan den har hållit sig på marken. När jag nu skall försöka belysa hur det har gått med denna propagandaframstöt från högerens sida, skall jag också hålla mig på marken. Jag skall inte ge mig in på den moderna krigföringen i stratosfären eller under vatten, utan jag skall hålla mig till den

gamla klassiska krigföringen. När herr Hjalmarson i andra kammaren tågade fram till talmannen med krigsförklaringen mot herr Sträng i näven, låg det väl något av slaget vid Narva i luften. Man väntade sig att få en allmän anstormning mot finansministern, och man väntade sig ett samlat angrepp. Men nu, herr talman, liknar det hela mera kalabaliken i Bender. Som kammarens ärade ledamöter kan finna deltog i den slutliga anstormningen mot finansministern allenast tre tappra landsoldater med herr Sveningsson i spetsen, och det var väl i alla fall inte vad som från början var avsett från högerens sida.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av herr Hjalmarsons anmärkningsanledning har jag biträtt utskottsmajoritetens beslut att avslå det framställda anmärkningsyrkandet. Jag är emellertid angelägen om att här i kammaren betona, liksom jag gjort i utskottet, att jag därmed långt ifrån har solidariserat mig med finansministerns här ifrågakarande handlingssätt.

Även med den synpunkten finner jag dock utskottets yttrande vara av utomordentligt värde just för den principiella standpunkt som, efter vad jag förmodar, ligger till grund för reservanternas ställningstagande. Att utskottet i den redan citerade meningen klart sagt ifrån att det förstår värdet av att inte bara utgifterna utan också inkomsterna ordentligt och samtidigt redovisas i statsverkspropositionen, det är nämligen en mycket stor fördel. För egen del finner jag att det inte bara hör till god ordning utan, såvitt jag förstår, måste vara en förutsättning för ett sunt riksdagsarbete på demokratisk bas att regeringen i ett sammanhang lägger korten på bordet och inte bara talar om vilka utgifter den ämnar föreslå utan även redovisar hur inkomsterna skall anskaffas.

Jag kan på sätt och vis förstå om regeringsunderlaget i riksdagen inte känner sig särskilt lidande, därest detta inte sker — man har ju så småningom lärt

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

sig, kanske inte minst i KU, att regeringens handlingar inte blott skall vara för allt åtal utan även för varje anmärkning från riksdagsmajoriteten fredade. Partier i oppositionsställning däremot måste naturligtvis känna stor olust över att regeringen inte klargör hur inkomsterna skall anskaffas. Att redovisa utgifterna men hålla alla vägar beträffande finansieringen öppna, det skapar inte bara stor ovisshet i riksdagsarbetet utan det medför också att man på sätt och vis arbetar i blindo. Besluten måste fattas med förbundna ögon. Det kan bli en ganska väsentlig skillnad i ställningstagandet till en viss fråga, om man vet huruvida regeringen avser att skaffa de erforderliga pengarna genom en allmän omsättningskatt, genom nya punktskatter, genom en höjning av den vanliga inkomstkatten eller genom lån.

Regeringens skyldighet är ju att framlägga förslag — oppositionen har att pröva dem och eventuellt finna alternativ. Skulle man framdeles i princip gå in för ett system av årets modell, tycker jag nog att förhållandet snarast blir det motsatta.

Fastän jag således närmast delar den principiella uppfattning som uppenbarligen legat bakom anmärkningsyrkandet mot finansministern, har jag som sagt inte kunnat ansluta mig till reservanternas krav på en konstitutionell anmärkning. Jag har ansett det viktigare att få utskottet med på en skrivning som klart ger uttryck för samma grundsyn som jag och förmodligen även reservanterna hyser, än att med hänvisning till bokstavstolkningen av en nu ganska gammal lag skriva under en konstitutionell anmärkning. Vid utskottets genomgång av praxis rörande tillämpningen av grundlagens bestämmelser om budgetens presentation för riksdagen har jag kommit till den bestämda övertygelsen, att bärande skäl för en konstitutionell anmärkning saknas. Här har redan från talarstolen anförts olika motiv för den uppfattningen, och jag kan i stort sett ansluta mig till dem. Jag har personligen fått klart för mig att praxis varit så skif-

tande och tveksamheten så stor om innebörden i regeringsformen § 59 att en verklig grund att stå på vid en anmärkning icke finns. Detta har dikterat mitt ståndpunktstagande, hur mycket jag än å andra sidan i och för sig ogillar det förfaringssätt som har tillämpats. Jag kan kanske ha en viss förståelse för finansministerns besvärigheter, men jag anser inte att det är någonting som försvarar förfaringssättet.

Till sist vill jag uttrycka den förhoppningen, herr talman, att debatten omkring denna fråga måtte ha det goda med sig att kommande finansministrar, och för all del även den nuvarande finansministern, verkligen anstränger sig att ge klara besked redan vid riksdagens början både om utgifter och inkomster; och jag hoppas att så blir fallet antingen grundlagen föreskriver det eller inte. Därtill är jag övertygad om att författningsutredningen har fått ytterligare anledning att mycket noga penetrera det problem som här har uppställts, när den går att utarbeta den nya författning som skall reglera hithörande frågor i framtiden. Jag tror att debatten redan därigenom har haft sitt mycket stora värde.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! I själva sakfrågan är inte mycket att tillägga utöver det som här har sagts förut, framför allt av herr Olén som har lämnat en, som jag ser det, mycket elegant översikt över problemet. Det bör emellertid kanske sägas, eftersom det görs gällande från reservanternas sida att utskottet tagit lätt på uppgiften, att varje granskning som konstitutionsutskottet gör på grund av den ena eller andra framställningen, bör ske med all tillbörlig aktning för den synpunkt som framförts av dem som yrkar på en anmärkning. Jag tror mig kunna försäkra att så har skett i alldeles särskild grad på den här punkten. Till detta har bidragit några saker som jag skall be att få stanna vid i förbigående: för det första den ganska uppseendeväc-

Ang. viss avvikelse från regeringsformens föreskrifter vid framläggandet av årets statsverksproposition

kande form som anmärkningsyrkandet i och för sig gavs av den anmärkningsställande parten, och för det andra det sätt varpå anmärkningen har behandlats offentligt i pressen under förmodanden att den skulle innehålla det och det, förmodanden som var ganska klart underbyggda. Vidare bör det kanske också pekas på en sak som för mig i sammanhanget har varit rätt betydelsefull: man har inte kunnat undgå att i den ekonomiska debatten under senare år alltmer få klart för sig att det alldeles särskilt från högerhåll har klagats på finansministern och regeringen för att icke i tid vilja ta de kontakter och inleda de diskussioner som skulle varit nödvändiga för att klara upp de föreliggande problemen. Man har inte kunnat invända något i sak mot dessa påpekanden, de torde ha varit riktiga i många fall. Debatten förefaller emellertid litet underlig när man i samma ögonblick som finansministern öppnar en möjlighet till förhandlingar riktar en anmärkning mot honom för en förment konstitutionell felaktighet. Jag tycker att det är särskilt intressant med hänsyn till vad som av herr Hjalmarson själv i debatten i andra kammaren i dag upplystes, en i och för sig intressant upplysning, nämligen att det under de nu avslutade fyrtio partiförhandlingarna om den ekonomiska situationen från folkpartihåll hade ställts ett yrkande om att man skulle i god tid med regeringen få diskutera budgetuppläggningsen för budgetåret 1960/61, ett förslag som högern enligt herr Hjalmarsons uppgift hade accepterat såsom varande riktigt. Då är det fråga om hur man skall se på bakgrunden till en anmärkning sådan som den nu ställda.

Jag tror att det för konstitutionsutskottet alltid är det väsentliga att pröva, som jag sade, med stort allvar varje anmärkningsyrkande, och det är lika viktigt att vid denna prövning alltid försöka, såvitt det nu över huvud taget är möjligt vid en subjektiv bedömning, pröva anmärkningen endast med utgångspunkt från grundlagens bud. Det

är emellertid på det sättet, herr talman, att man i sammanhanget inte helt kan frigöra sig från att ovidkommande intressen har dikterat denna framställning, och det som sedan hänt och det som sagts här har i någon mån styrkt detta. Då det för mig är väsentligt att konstitutionsutskottet skall sköta sin mycket viktiga och mycket grannliga uppgift med utgångspunkt från sakliga bedömningar, måste jag liksom herr Olén beklaga att man sålunda under trycket av en önskan att åstadkomma något ovidkommande på detta sätt har använt en väg som måste framkalla misstänksamhet mot det arbete som vi har att utföra. Varje politiskt inslag måste verka i den riktningen.

Det har för utskottet varit väsentligt att understryka att reglerna om att riksdagen i god tid bör ha en översikt över inkomster och utgifter skall gälla, men när herr Sveningsson tar detta till utgångspunkt för att förvåna sig över att inte alla utskottets medlemmar accepterat en anmärkning, finns det anledning att i lika hög grad rikta en förebräelse mot reservanterna. Om man endast haft till ögonsikte att uppnå den erinran från utskottets sida som faktiskt har skett, så tycker jag liksom herr Lundström, vars utgångspunkter jag till fullo respekterar, att man också kunde ha enats. Man hade nått det väsentliga, nämligen den erinran som man ville uppnå, men reservanterna har inte ansett sig kunna nöja sig med detta.

Herr talman! Jag tycker att den demonstration som här ägde rum efter reservanternas talesmans anförande i någon mån underströk att det låg alldeles speciella intressen bakom. Från mina utgångspunkter liksom från mina partikamraters har det varit väsentligt att söka se denna fråga ur konstitutionell synpunkt, och jag tycker att utskottet har funnit den riktiga lösningen, att erinra om vikten av att riksdagen verkligen föreläggs budgetförslag som bär i alla avseenden men att dessa förslag skall vara såvitt möjligt relevanta i den situation de presenteras.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr Elmgren uttalade i sitt anförande sin stora tillfredsställelse med det sätt varpå herr Ollén försvarade finansministern, och jag kan förstå en del av hans tillfredsställelse. Jag vill för min del uttala min tillfredsställelse över att herr Lundström och nu senast herr Andersson har anslutit sig till den principiella uppfattning som ligger bakom reservationen. Jag vill än en gång stryka under vad jag redan har sagt, nämligen att man inte kan komma ifrån att utskottsmajoritetens motivering är en mycket bra motivering även för reservanterna.

Sedan sade herr Elmgren någonting om att det gällde att göra en så aktuell och framtidssäker bedömning som möjligt. Det verkar nästan som om han då skulle vilja sträcka sig litet längre än finansministern, som såvitt jag känner till inte talar om någon sådan aktuell och säker framtidsbedömning. Finansministern var, såsom jag sagt, alldeles säker på att det behövdes flera hundratal miljoner kronor av nya skattepengar.

Herr Elmgren förklarade vidare att det fanns bara tre tappra soldater kvar i herr Hjalmarsons härskara. Det är ju möjligt att herr Elmgren har en viss uppfattning om representanten här i första kammaren i det avseendet, men jag får lov att säga att jag är mycket glad över det sällskap jag här befinner mig i: båda representanterna i andra kammaren har ju stor kunnighet när det gäller statsrättsliga och statsvetenskapliga frågor.

Till sist vill jag bara uttala en stilla undran, som framfördes också i debatten i andra kammaren och som jag tycker inte bör saknas i denna, när man nu bara uppskjutit skattebeslutet till hösten. Hur skall det under sådana förhållanden vara möjligt att framlägga ett alternativ till regeringspolitiken, ett alternativ där utgifterna och inkomsterna kan vägas mot varandra? Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Ang. förseningar vid kungörandet av allmänna författningar

Enligt en beträffande punkten I vid avdelningen C avgiven reservation hade herrar *Sveningsson, Nils-Eric Gustafsson, Magnusson* i Tumhult, *Braconier* och *Hammar* av angivna orsaker ansett att utskottet bort — i likhet med vad som tidigare skett — i form av en anmälan utan åberopande av § 107 regeringsformen understrika betydelsen av att författningar kungöras i Svensk författningssamling i god tid före ikraftträdandet.

I denna fråga yttrade nu:

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Under avdelningen C punkt I i konstitutionsutskottets memorial redovisas behandlingen av ett yrkande om anmälan rörande ett gammalt känt och i konstitutionsutskottet ofta uppmärksammat förhållande, nämligen det att av riksdagen antagna lagar och förordningar icke i tid kommer ut i Svensk författningssamling och blir utskända till myndigheterna.

Denna fråga var så sent som vid 1956 års riksdag föremål för en omförmälan, bakom vilken stod ett enhälligt konstitutionsutskott. Man hade då, 1956, kontrollerat när författningarna under år 1955 kommit ut från trycket, och det hade därvid visat sig att många författningar blivit tryckta och kommit myndigheterna till handa först någon månad efter den dag, då förordningen i fråga trätt i kraft.

I år redovisar utskottet att det alltjämt förhåller sig på samma sätt. Det dröjde betydligt mer än en månad efter ikraftträdandet den 1 juli förra året, innan en rad viktiga skolförfattningar blev tillgängliga för myndigheterna och allmänheten.

År 1956 höll konstitutionsutskottets dåvarande ordförande, herr Hallén, i andra kammaren ett uppmärksammat anförande med anledning av vad utskottet uttalat. Han framhöll att det nu var fjärde gången i följd som utskottet fäst

Ang. förseningar vid kungörandet av allmänna författningar

riksdagens och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på dessa missförhållanden, att vad som här förekom inte befrämjade respekten hos allmänheten för lagar som antagits, att det vållade både enskilda och myndigheter ohägn samt att det även innebar ett nonchalerande av riksdagens klart uttalade vilja. Utskottets ordförande förmenade den gången också att i den händelse det inte blev någon ändring skulle utskottet en annan gång tillgripa andra former och andra paragrafer för att uttrycka sitt ogillande.

Detta uttalande har icke blivit fullföljt, och man avser tydligen inte heller att fullfölja det. Bara några reservanter har i år ansett en anmälan vara berättigad. Men även utskottets majoritet medger att ett betydande antal författningar, som skulle tillämpas från den 1 juli förra året, utkom först fram i augusti månad. Den motivering som utskottet här använder kan dock inte godtagas. Man framhåller nämligen att riksdagsupplösningen och 1958 års B-riksdag skulle vara orsaken till denna försening. Inte ens när man angiver brist på personal som en orsak här till kan detta försvar godtagas. Riksdagsupplösningen och sommarriksdagen har ju inte kunnat användas som argument under alla tidigare år, då liknande förseningar förekommit, och detta skäl förefaller alltså vara uppfunnet för att gälla endast år 1958. Man kan inte heller godta den synpunkten, att det på något sätt varit riksdagen som haft ansvaret för riksdagsupplösningen. Det var regeringen och ingen annan som hade ansvaret härför.

Nu kan man också anse, att när regeringen tar upp stora lagstiftningsfrågor till avgörande, bör regeringen ha garderat sig genom att skaffa kunnig personal, som inom rimlig tid kan slutföra arbetsuppgifterna.

I debatten år 1956 erkände hans excellens herr statsministern att förseningarna vid utgivandet av Svensk författningssamling var ett missförhållande och att det icke rådde en tillfredsställande ordning. Han lovade att regeringen skulle ägna denna fråga stor

uppmärksamhet och att man, som han sade, skulle i Kanslihuset försöka pressa fram en bättre sakernas ordning. Så har icke skett, utan de redovisade missförhållandena lever vidare även i år. Då måste man framhålla att det hade funnits all anledning för utskottet att enhälligt i detta avseende göra en anmälan i syfte att författningarna i Svensk författningssamling skall utgivnas och tillställas myndigheterna i god tid före ikraftträdandet.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Tillåt mig till en början att säga beträffande denna reservation att det tidigare har hänt att konstitutionsutskottet har redovisat avslagena anmärkningsanledningar med motivering. Det nya i årets dechargebetänkande är att utskottet även i fråga om sådana förslag som är väckta allenast i utskottet och där blivit avslagna motiverar avslaget. För egen del skulle jag på den här punkten vilja säga att jag anser det riktigast att man förfar på detta sätt, ty för den allmänna opinionen och för pressen måste det ju vara en fördel att på en gång få skälen både för ett avslag och för ett bifall till ett förslag redovisade. Det måste bidra till att materialet kan redovisas utförligare. Det är detta som ligger bakom de förändringar som genomförts i utskottsskrivningen den här gången.

Vad den sak som nu närmast diskuteras beträffar trodde herr Sveningsson att riksdagsupplösningen förra sommaren var ett skäl som hade uppfunnits för att man skulle slippa göra anmärkning. Jag måste personligen deklarerat att jag tidigare varit med om att rikta förebråelser för att inte författningarna kommit fram i tid, men jag tog mycket stor hänsyn till det merarbete som uppstod i Kanslihuset på grund av riksdagsupplösningen. Detta skäl är därför inte »uppfunnet», utan det är de faktiska förhållandena som gjort att jag för min del inte ansett att man skall biträda en sådan anmärkning i år.

Ang. förseningar vid kungörandet av allmänna författningar

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja ta till orda i detta ärende, eftersom jag kanske i viss mån skulle kunna betraktas såsom ett av offren för förseningen av författningarna.

Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är till arten ingen, efter vad jag kan förstå. Herr Elmgren har här framhållit, att utskottet har lämnat en egen motivering, och jag tycker att det är en given förbättring av utskottets arbetsformer. Jag har inte deltagit så länge i utskottsarbetet, men jag har märkt en ändring av arbetsformerna just under denna riksdag. Jag finner detta mycket tillfredsställande.

Om jag sedan ser på graden, tycker jag att det är en mycket liten skillnad mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Utskottet framhåller dock betydelsen av att författningarna kommer ut i tid. På den punkten är meningarna inte delade. Jag kan också försäkra att jag har det intrycket att utskottets ordförande och sekretariatet har gjort allt för att man skulle kunna vinna klarhet i denna fråga och få anledningarna till förseningen utredda. Utskottet har haft tillfälle att få en redogörelse från departementet, och ledamöterna har haft möjlighet att ställa frågor för att få saken ytterligare belyst.

Som skäl för förseningen har nämnts sommarriksdagen. Jag skulle tro, att det skälet är fullgott, men det finns ett annat skäl, som jag har erfarenhet av, nämligen att det inom departementet inte har funnits folk som besitter tillräcklig sakkunskap på detta område. Jag tror att det har inverkat mycket. Jag har träffat folk som sysslat med detta arbete och haft personlig erfarenhet av denna brist.

Jag vill tillägga, att de sakkunniga från början var inställda på att skapa en enda stadga för dessa skolor. Denna inriktning bibehöll de sakkunniga ganska länge, men de fann slutligen, att det inte gick att lösa frågan på det sättet. Därför fick de helt svänga om. De måste

utarbета flera stadgor, och detta har naturligtvis haft betydelse när det gällt att få arbetet klart i rätt tid.

Därutöver skulle jag vilja anföra några erfarenheter som jag haft som skolledare. Man har försökt eliminera de skador, som uppkommit på grund av förseningarna. Man har sökt hjälpa skolledarna, man har besökt skolstyrelserna, man har hela tiden strävat efter att bistå oss med informationer, som varit av den arten att skadeverkningarna nästan helt eliminerats. I många fall har vi på det sättet kommit in i författningarna betydligt bättre än vad som skulle ha skett om vi bara fått läsa dem. Detta är inget försvar, men det är en viss förklaring, och jag vill ge en eloge åt dem som arbetat med detta och offrat tid och krafter för att undanröja en del olägenheter. Jag har anledning att vitsorda den beredvillighet att ordna upp det hela som på ett berömvärt sätt visats från alla ansvarigas sida.

Dessutom skulle man också kunna tillfoga att det inte alltid är säkert att en stadga är färdig när den kommer ut, långt därifrån. Man kommer snart underfund med att en hel del bearbetningar måste göras, och redan nu vet vi att det bör ske.

Till sist, herr talman, skulle jag också vilja uttala den meningen att genomförandet av den stora reformen beträffande skolans ledning vid den fastställda tidpunkten var betydligt viktigare än dröjsmålet med författningarna. Annars hade vi fått uppskjuta reformen ett helt år, det hade riksdagen inte velat vara med om, och det hade blivit till skada, tror jag. Formellt kan man finna anledning till en omförmälan, men med hänsyn till de redovisade skälen tycker jag inte att det i detta sammanhang finns någon anledning till en sådan. Såvitt jag vet har ingen skada uppkommit genom dröjsmålen, och därför tror jag inte att en anmälan var nödvändig, när utskottet så väl redovisat sina skäl på sätt som det gjort i detta utlåtande.

**Ang. åsidosättande av riksdagens med-
verkan vid slutande av handelsavtal
med främmande makt**

Enligt den reservation, som anförts beträffande punkten II vid avdelningen C i memorialet, hade herrar *Sveningsson*, *Lundström*, *Magnusson* i Tumhult, *Braconier* och *Hammar* på åberopade grunder ansett, att utskottet, med hänsyn till betydelsen av att bestämmelserna om riksdagens eller dess organs medverkan vid slutande av handelsavtal med främmande makt icke bleve åsidosatta, bort för riksdagen göra en anmälan utan åberopande av § 107 regeringsformen.

Härom anförde nu:

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Då mitt namn råkat stå först även på denna reservation — jag är ju inte själv direkt orsak till det, utan det är den princip som tillämpas av utskottet som varit avgörande — så kanske det kan tillåtas mig att säga ett par ord om denna punkt II. Under avdelning C punkt II finns redovisat ett yrkande om en anmälan enligt § 107 regeringsformen, där man påtalat förhållandet att regeringen icke uppfyllt bestämmelserna enligt regeringsformens § 12 att vid avslutandet av handelsavtal dessa skall underställas riksdagen eller riksdagens organ — då riksdagen är samlad i utrikesutskottet och då riksdagen icke är samlad i utrikesnämnden.

Detta ärende är också ett ärende av det slag som vid många tidigare tillfällen varit under behandling i konstitutionsutskottet, och även i andra sammanhang har här rådande förhållanden varit påtalade. Från de statsråd som är ansvariga för dessa ärenden har även vid flera tillfällen uttalats att man ämnar tillse att en ändring kommer till stånd samt att man bättre än tidigare skall uppfylla grundlagens bestämmelser och hålla den kontakt med riksdagen och dess organ, som är föreskriven i handelspolitiska frågor. Att ge löften är alltid lätt men att hålla dem är betydligt svårare. Nu har under gransknings-tiden den 18 juni 1958—9 januari 1959

träffats femton handelsavtal med andra länder, men bara ett av dessa avtal har underställts riksdagen. Bland de femton avtalen kan nämnas ett treårigt avtal, som slutits med Sovjetunionen.

Vi har även i utskottet fått den uppgiften att inget av dessa under granskningsåret ingångna fjorton avtal varit under behandling i utrikesutskottet eller utrikesnämnden, innan avtal träffades. Förmodligen har man trots tidigare uttalanden inom regeringen den uppfattningen att det är onödigt att besvara riksdagen och dess organ med dessa ärenden. Nu är det kanske litet svårt att fastslå om de träffade avtalen är, som det heter i § 12 regeringsformen, av större vikt, så att de av den anledningen skulle ha framlagts för riksdagen. Om en fråga eller ett ärende är av större vikt eller inte är en bedömningsfråga. Men om så inte är, så skulle enligt grundlagen dessa ärenden ha behandlats av utrikesutskottet eller utrikesnämnden, och även utskottet anser det vara viktigt att de handelspolitiska frågorna får en grundlagsenlig behandling. Det är säkert inte stor skillnad mellan reservanternas och utskottsmajoritetens uppfattning i dessa frågor, och när här ånyo konstaterats, att det brutit en del i behandlingen av dessa frågor, vill jag bara framhålla att jag anser att reservationsanmärkningen är berättigad även i detta fall.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Herr Sveningsson sade att det var fråga om en anmärkning enligt § 107 regeringsformen. Jag förmodar det var en ren felsägning från hans sida, ty det rör sig om en omförmälan, utan åberopande av § 107 regeringsformen. Så framställdes det i varje fall inom utskottet. Det väsentliga för utskottsmajoriteten har varit att konstatera, som man gjort efter att ha gått igenom ärendena, att den handelsöverenskommelse som innebar en väsentlig avvikelse från de föregående underställdes riksdagen, medan de övriga var utslutande att betrakta som förlängningar av de tidigare handelsavtalen. Därför har

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

utskottet kommit till den uppfattningen, att föreskrifterna i § 12 regeringsformen om samverkan mellan regering och riksdag i utrikespolitiska frågor icke blivit åsidosatta.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Det är tydligen inte någon lätt uppgift att avgöra, huruvida en kontingentöverenskommelse inom ett ramavtal är av större vikt eller inte. Jag skulle bara här vilja påpeka, att det avtal som träffades med Sovjetunionen för tre år framåt i och för sig väl hade varit av den vikt, att det hade bort underställas utrikesutskottet eller utrikesnämnden. Att så icke skedde, berodde väl i detta fall på tidsnöd. Det är emellertid så, att dessa kontingentöverenskommelser, som ryms inom ett ramavtal, ofta kan bli av en mycket vittgående betydelse för den handelspolitiska utvecklingen, inte minst när det rör sig om en ökning av handeln med vissa bestämda länder, som är politiskt ömtåliga.

Jag skulle här bara vilja uttala den förhoppningen, att regeringen, därest det i framtiden träffas en kontingentöverenskommelse, som ryms inom ramen för ett avtal som redan är av riksdagen godkänt, måtte beakta att riksdagens organ säkerligen är intresserade av att om möjligt på förhand få reda på i vilken riktning dessa kontingentavtal utvecklar sig.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Jag vill bara säga ett enda ord.

Utskottets ärade ordförande uttalade, att jag hade gjort mig skyldig till en felsägning. Det kan man göra, men när det gäller uttrycken »omförmälan» eller »anmälan» har uttrycket »omförmälan» i år efter utskottsbeslut i samtliga fall bytts ut mot uttrycket »anmälan». Någon felsägning var det väl därför inte, herr ordförande.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Det var möjligt att jag tog fel, men jag uppfattade herr Sveningssons yttrande så, att det rörde sig om en anmälan under åberopande av § 107 regeringsformen. Jag menade att detta var felaktigt, ty i själva verket var det här fråga om en anmälan utan åberopande av § 107 regeringsformen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under tionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959 angivna riktlinjer för utbyggnad av Norrbottens järnverk aktiebolag.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 188), i vilka hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av tionde huvudtiteln avslå departementschefens hemställan om godkännande av planerad utbyggnad av Norrbottens järnverk i avvaktan på en grundligare analys av de ekonomiska förutsättningarna för ifrågavarande utbyggnad.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 142 och II: 188, godkänna de i statsrådsprotokollet över

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

handelsärenden för den 3 januari 1959 angivna riktlinjerna för utbyggnad av Norrbottens järnverk aktiebolag.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka, att utbyggnaden av järnverket komme till stånd under förutsättning av att den kunde finansieras utan ytterligare tillskott av statsmedel, och att därför utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 142 och II: 188, godkänna de i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959 och av reservanterna angivna riktlinjerna för utbyggnad av Norrbottens järnverk aktiebolag.

Herr **SVÄRD** (h):

Herr talman! Det är inte min avsikt att störa kammarens upphöjda, nästan filosofiska lugn med att aktualisera den gamla och kära stridsfrågan om Norrbottens järnverk, sett ur principiell synpunkt. Jag anmäler endast, till den verkan det hava kan, till protokollet att jag därvidlag fortfarande har den mening, åt vilken jag så många gånger har givit uttryck.

Man är mycket angelägen om att företagsledningarna i de statliga företagen skall få hela den rörelsefrihet, som företagsledningar i enskilda företag har, och i den mån man har statliga företag tror jag att detta är något av det mest väsentliga vi kan göra för att få en förnuftig tingens ordning till stånd. Men om man ena dagen talar om nödvändigheten att ge ledningen i företag sådana som Norrbottens järnverk all rörelsefrihet och all möjlighet till företagsekonomiska bedömningar, kan man inte nästa dag begränsa det som är förutsättningen för denna frihet — företagsledningarnas direkta och omedelbara ansvar för sin företagsenhet. Det är i själva verket någonting av detta som departementschefen här har försökt sig på och det är någonting av detta som utskottets majo-

ritet, ehuru med en viss väl dold stämning, också försöker sig på.

Om ledningen för Norrbottens järnverk skall bära företagansvaret där uppe, skall den naturligtvis inte få något slags allmän fullmakt att, för den händelse pengarna tar slut, bara ta nattåg till Stockholm och till herr Lange, allas vår vän och någras vän och hjälpare i all nöd. Om företagsledningen där uppe skall kunna sköta sig — som jag förmodar att den har objektiva förutsättningar för att göra — skall man alltså inte ställa ut några blancoväxlar, och man skall i all synnerhet inte göra det, när möjligheterna att infria dessa blancoväxlar är så diskutabla som de i nuvarande stund är.

I motsats till utskottets majoritet tilltror jag mig inte någon förmåga att avgöra, huruvida den expansion, som nu föreslås i Norrbottens järnverk, är företagsekonomiskt eller marknadsmässigt riktig. Jag gör inte den sortens bedömningar med ledning av tämligen lösliga kalkyler. Jag säger, att den saken får ledningen för Norrbottens järnverk svara för, men den skall svara för den i fullt medvetande om det ansvar detta innebär, och den skall svara för detta utan att ha några underhandsgarantier om en hjälpende hand från handelsdepartementet och riksdagen.

Detta är, herr talman, den korta meningen i den förhållandevis långa reservation, nämligen den med 1 betecknade reservationen, till vilken jag nu yrkar bifall.

Herr **NYSTRÖM** (s):

Herr talman! Det tycks vara ganska stora bekymmer, som reservanterna hyser i fråga om utbyggnadsplanerna för Norrbottens järnverk aktiebolag. Man uppmärksammar att reservanterna i princip delar den av motionärerna, herrar Ewerlöf och Hjalmarson m. fl., hävdade uppfattningen, att beslut om utbyggnad av Norrbottens järnverk icke bör fattas, förrän marknadsförutsättningarna och produktionsbetingelserna fullständigt klarlagts och finansierings-

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

frågan i sin helhet redovisats. Man manar vidare till största försiktighet då det gäller ytterligare statliga investeringar i Norrbottens järnverk. Dock föreligger det en liten skillnad mellan motionärernas hemställan och reservanternas förslag. Herrar Ewerlöf och Hjalmarsen m. fl. föreslår i sina motioner direkt avslag på departementschefens hemställan om godkännande av planerad utbyggnad av Norrbottens järnverk i avvaktan på en grundligare analys av de ekonomiska förutsättningarna för ifrågavarande utbyggnad. Reservanterna däremot föreslår ett godkännande av departementschefens förslag om utbyggnad av verket, dock efter av reservanternas angivna riktlinjer. Dessa senare riktlinjer betyder bl. a., att reservanterna känner sig osäkra om utbyggnadsplanernas berättigande och att de anser, att företagsledningen ytterligare bör överväga de företagsekonomiska bedömningarna. Däremot är reservanterna inte emot en utbyggnad av Norrbottens järnverk under förutsättning dels att utbyggnadsplanerna kan anses vara motiverade, och dels att utbyggnadsplanerna kan finansieras utan ytterligare tillskott av statsmedel.

Kontentan av reservanternas tankegång är alltså, att utbyggnad inte bör ske genom investeringar, som inte är företagsekonomiskt motiverade. Till detta vill jag bara framhålla, att när styrelsen för Norrbottens järnverk i början av november 1958 presenterade utbyggnadsplanerna, som avsåg tillkomsten av ett valsverk för tunnplåt, så fick förslaget ett positivt mottagande från praktiskt taget alla håll. Förslaget ansågs vara väl underbyggt. Efter ingående utredningar och kalkyler påvisades behovet av tunnplåt. Även från industrihåll gav man Norrbottens järnverk erkännandet att ha upptäckt ett bristområde, som skulle kunna tillgodoses. Det ansågs från många håll, att de ansvariga för Norrbottens järnverks utveckling funnit en tidigare förbisedd lucka i produktionen. Man utgick från att tack vare tillkomsten av tunnplåtvalsverket kunde tillgodoses ett behov på hemmamarknaden, som tidigare fått fyllas genom im-

port. Samtidigt kunde Norrbottens järnverk få en förhållandena på världsmarknaden mindre känslig produktion.

Det måste här alltså föreligga ett starkt intresse för hela samhället och för Norrbotten, att utbyggnaden snarast kommer till stånd. Men jag kan inte undgå att framhålla, att reservanterna liksom herr Svärd i sitt inlägg i debatten går väl långt i sitt förringande av den ansvariga företagsledningens omdömesförmåga, då man direkt synes underkänna de teknisk-branschekonomiska och produktionsmässiga bedömningar, som presenteras av ett statligt bolags styrelse och företagsledning. För min del förutsätter jag — och jag utgår därvid från att byggnadsprojekten är grundligt prövade — att ytterligare överväganden av företagsledningen inte är nödvändiga för att riksdagen skall kunna fatta beslut här i dag.

Jag vill ha sagt, herr talman, att det inte bara är ett lokalt intresse, att utbyggnaden av Norrbottens järnverk kommer till stånd, utan att denna även måste vara en angelägenhet av första ordningen. Jag tycker att reservanterna bör erkänna, att Norrbotten utgör en betydande del av vårt land och att åtgärder för tryggheten av norrbottningarnas försörjning är något mer än allena ett isolerat lokalproblem. Dessa åtgärder betyder mycket för hela vårt land.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Det finns ganska många människor i södra och mellersta Sverige, som undrar varför industriella frågor i Norrbotten så ofta blir föremål för riksdagens prövning i stället för att företagssamheten där, som regel är i andra delar av landet, själv sköter dessa ting utan riksdagens hörande.

Jag har förut haft tillfälle att säga, att grundförutsättningarna mellan Norrbotten och det övriga landet är vitt skilda, nämligen så till vida att den enskilda företagsamheten på grund av äganderättsförhållandena i Norrbottens län inte

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

har tillnärmelsevis samma förutsättningar som i andra landsdelar, därför att staten behärskar tillgången på både råvaror och elektrisk energi. Detta har gjort att vi från norrbottniskt håll oavsett partiställning har hävdad, att staten har speciella äganderättsförpliktelser att sörja för att denna landsända inte skall bli lagd öde. Här träder in i bilden inte minst den försvarspolitiska aspekten. Staten har också fyllt dessa förpliktelser i rätt vid män. Vi har statliga industrier såsom ASSI, Norrbottens järnverk och LKAB. LKAB fanns det för övrigt ingen anledning för staten att lägga sig till med i den omfattning som skedde häromåret.

Men när nu denna statliga företagarverksamhet kommit i gång genom bildandet av statliga bolag, är det en ny fråga man också gör sig och inte utan skäl. Man frågar sig: Varför skall just de statliga bolagen i motsats till enskilda företag då och då behöva tillskott av statsmedel, inte bara i form av ökning av aktiekapitalet, som en ägare har rätt att ta initiativ till, utan också i fråga om direkta kapitaltillskott av skattemedel eller statliga lånemedel och statliga lånegarantier? Jag måste erkänna att jag som norrbottning är rädd för en fortsättning på den vägen, ty det kommer att bli ytterst svårt för oss norrbottningar att kunna hävda statens ägareförpliktelser i Norrbotten, om vi inte kan visa att en industri däruppe är lönsam i och för sig och att den alltså är både nationalekonomiskt och i det enskilda fallet företagsekonomiskt motiverad. Jag tror nämligen inte att vi i längden kan hävda den ståndpunkten, att det måste sättas till pengar även i icke lönsamma företag, utan här måste vi kunna visa, vi som skall hävda Norrbottens intressen, att företagsamheten bär sig. Kommer vi gång på gång och vill ha tillskott av statsmedel, undanrycker vi möjligheterna för oss att kunna väcka det förtroende som vi skulle kunna erhålla, om vi kunde visa att den av äganderättsförhållandena motiverade statliga företagsverksamheten ekonomiskt och över huvud affärsmässigt är väl motiverad ur länets och landets synpunkt.

Slutsatsen av detta resonemang blir, att sedan staten väl har fyllt sina äganderättsförpliktelser genom att sätta företagsamheten i gång, bör denna företagsamhet drives på samma sätt som enskilda företag, konkurrera på kapitalmarknaden med andra enskilda företag och anlägga lönsamhetssynpunkten som den huvudsakliga riktpunkten liksom andra företag. Det betyder bl. a. att verksledningarna skall vara befriade från spring i kanslihuset och att dessa bolagsstyrelser skall sköta sina företag precis som varje annan bolagsstyrelse. De skall ha en större frihet och ett större ansvar.

Vi kommer då till baksidan av detta krav, och den är, att om man av andra skäl — sociala, försvarspolitiska eller vad det nu kan vara — menar att vi i denna landsända bör uppehålla en samsättning även där det inte strängt företagsekonomiskt kan vara motiverat, är det orimligt att begära av dessa statliga bolag, att de skall driva företagsamheten utan att, som t. ex. SJ, begära och också få ett tillskott i den mån en verksamhet av antydida skäl uppehålls, som icke är företagsekonomiskt motiverad.

I det nu aktuella fallet blir slutsatsen av detta resonemang, att riksdagen icke bör lägga sig i frågan om Norrbottens järnverks verksamhet och utvidgning. Det är en sak som styrelsen, eventuellt efter bolagsstämmans — d. v. s. i detta fall regeringens — hörande, får avgöra. Det betyder vidare, att bolaget i fråga om kapitalförsörjning skall handla precis som andra företag. Detta är en ovillkorlig förutsättning för att vi från Norrbotten i längden skall kunna hävda statens speciella skyldigheter i denna landsända.

Det är med den motiveringen, herr talman, som min röst kommer att tillfalla reservationen.

Skillnaden mellan utskottsmajoritets ståndpunkt och reservanternas är den, att utskottsmajoriteten menar, att ytterst riksdagen skall dirigera detta företag och emellanåt ge kapitaltillskott, medan reservanterna menar att riksdagen inte skall lägga sig i skötseln av företaget,

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

utan att man skall låta verksledningen på eget ansvar bedöma hithörande frågor och skaffa pengar i fri konkurrens med andra. Bakgrunden till den ståndpunkten är, som jag redan sagt, att vi icke i längden från Norrbottens sida kan hävda statens specifika skyldighet för denna landsända, ifall icke lönsamhetsprincipen får ett ökat utrymme i de statliga bolagen där uppe.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! De två representanter för Norrbotten som redan yttrat sig har på var sitt sätt berört de förhållanden i Norrbotten, som ytterst utgör motiv för riksdagen att vidta åtgärder till en bättre försörjning i landsdelen. I dag föreligger framställning om en utbyggnad av järnverket, en utbyggnad som såvitt utskottet kunnat bedöma — och utskottet har ganska omsorgsfullt prövat frågan — är företagsekonomiskt motiverad. Den kan betyda en konsolidering av företaget, i den mån en sådan behövs, och den kommer att betyda en förbättring, en stöt framåt för de strävanden, som avser att lätta svårigheterna på Norrbottens arbetsmarknad. Den kommer utan tvivel att betyda även en förbättring av försörjningsläget i denna av naturen rika men i många avseenden ändock fattiga landsända. Det är detta som gör att utskottet för sin del med betydande majoritet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Det förslag, som nu är utskottets, innebär till skillnad från reservationen, att riksdagen påtar sig ansvaret för det i framtiden fortsatta fullföljandet av utbyggnaden, om inte järnverket självt då kan skaffa kapitalet genom egna ansträngningar. I denna utbyggnad, som skall kosta 68 miljoner kronor, har järnverket självt möjlighet att satsa 40 miljoner kronor egna likvida medel eller sådana medel som kan upplånas mot bolagets egna säkerheter. Detta belopp räcker för byggnationen under nästa budgetår. Om man därutöver kan av egna medel finansiera fortsättningen, den mindre delen av beloppet, alltså omkring 30 miljoner, vet man inte i

dag. Utskottet föreslår, att riksdagen tillråder att man börjar denna utbyggnad, och förutsätter att riksdagen nästa år får pröva, om det då är nödvändigt med några stödåtgärder alls.

Reservanterna menar, att vi inte bör ha någonting emot utbyggnaden, under förutsättning att bolaget redan nu är berett att garantera hela beloppet av egna medel. Det är utan tvivel så, att ett bifall till reservationen skulle omintergöra hela tanken på denna ekonomiskt förnuftiga utbyggnad. Den måste vid ett bifall till reservationen förfalla eller i varje fall förskjutas på framtiden ett eller annat år. Utskottets förslag innebär däremot, att staten skall garantera att utbyggnaden kan fullföljas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Naturligtvis skulle man kunna fråga sig, hur en ekonomiskt förnuftig utbyggnad av ett företag ser ut, som för att kunna igångsättas kräver en blanco-garanti ifrån statens sida, men med hänsyn till herr Gillströms och mitt paktum att inte ta upp hela stridsfrågan om Norrbottens järnverk, skall jag avstå från att ta upp denna fråga.

Herr Nyströms sätt att argumentera, hans tal om att man här skulle fylla en brist genom att skapa ett valsverk, knutet till Norrbottens järnverk, förde mina tankar till en svunnen tid, närmare bestämt till år 1887. Då gick den tidens vänner av ett skyddat näringsliv till anfall med ungefär samma argumentation, som herr Nyström i dag finner vara ny och inspirerande, och krävde i anslutning därtill en serie ingripanden från statsverket. Vill herr Nyström medverka till att skapa en ny typ av protektionism, en provinsiell protektionism, geografiskt lokaliserad i första hand till Norrbotten? Jag beklagar i så fall verkligen handelsministern, som skall syssla med den nordiska marknadens och det europeiska frihandelsområdets problematik mot bakgrunden inte bara av påtagligt protektionistiska strömningar,

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

som gäller konungariket Sverige, utan också mot bakgrunden av en protektionism som begränsas till Norrbottens län.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Jag finner det angeläget att notera, att högern när det gäller ställningstagandet till Norrbottens järnverk nu tvingats till större försiktighet åtminstone i ordvalet. I realiteten fullföljer dock högern i dag sin gamla linje att så mycket som möjligt söka hindra utvecklingen av Norrbottens järnverk.

Herrar Svärd och Bergh har här hållit en palaver om företagsledningar i allmänhet och ledningen för NJA i synnerhet och om vilket ansvar och vilken frihet som måste känneteckna olika företagsledningar. Herr Bergh förklarade bl. a., att vi skulle komma i en mycket dålig situation, om vi inte kunde visa att de statliga företagen i Norrbotten är ekonomiskt bärkraftiga. Men, herr Bergh, exempelvis Statens skogsindustrier har ju visat sig vara ett bärkraftigt och ekonomiskt mycket starkt företag. Ingen av högerns representanter eller för övrigt någon annan heller kan i dag bestrida detta faktum. Men ändå har framför allt högern år efter år sökt hindra att Norrbottens järnverk får utbyggas på sådant sätt att det verkligen blir ekonomiskt bärande. Den reservation som föreligger här i dag är endast ett konsekvent fullföljande av denna gamla linje.

Herr Nyström har här visat, hurusom företagsledningen vid NJA lagt fram fakta, som klart ådagalägger hur ekonomiskt gynnsamt ur alla synpunkter det är att i dag bygga ut anläggningen med ett tunnplåtvalsverk. Även i den borgerliga pressen har man gett NJA:s ledning sitt erkännande för att företagsledningen verkligen lyckats med sin uppgift. I dag vill man nu ha ytterligare andrum med utbyggnaden och påstår att saken inte är tillräckligt utredd. Ja, man kan naturligtvis hålla på med att utreda en sak i all evighet, men det skulle ju innebära att man i detta fall under-

känner kapaciteten hos NJA:s ledning, vilket absolut är malplacerat.

Hur är det för övrigt med företagsledningarna inom de privata företagen? Kan verkligen en privat företagsledning utarbeta planer och ekonomiska kalkyler för en betydande utbyggnad av sitt företag utan att fråga ägarna? Jag vill som exempel ta den senast beslutade utbyggnaden inom Cellulosakoncernen. Det definitiva beslutet fattades vid Cellulosabolagets årsstämma i Stockholm. Jag förutsätter att årsstämman representerade majoriteten av aktieägarna inom koncernen, och den fick således fatta det definitiva beslutet om hur man ekonomiskt skall klara utbyggnaden. Riksdagen representerar nu ägarna av Norrbottens järnverk. Det är då bara naturligt att NJA först vänder sig till regeringen och att regeringen i sin tur går till riksdagen för ett beslut i saken. Nu vill man emellertid från oppositionens sida isolera Norrbottens järnverk från yttervärlden. Men, herr Svärd, kan exempelvis Cellulosakoncernen på liknande sätt isolera sina industriföretag från omvärlden? Nej, det finns ju en intim förbindelse mellan Cellulosakoncernen och exempelvis Svenska Handelsbanken. Cellulosakoncernen kan naturligtvis icke med »egna» medel helt finansiera alla sina utbyggnader, utan den vänder sig till Svenska Handelsbanken för att få loss de medel som behövs bland annat för att genomföra de planerade investeringarna i anläggningen vid Piteå i Norrbotten.

Jag vill också erinra om att för fyra—fem år sedan hade NJA:s ledning nästan fullt färdiga planer på att bygga ett grovplåtvalsverk. NJA fick emellertid inte göra denna utbyggnad. Jag har tidigare dragit upp den frågan i riksdagen och skall därför inte nu närmare relatera bakgrunden härtill. Det blev en annan koncern som fick bygga ett grovplåtvalsverk, nämligen Grängesbergskoncernen. Inte vill väl herr Svärd stiga upp här i dag och säga, att Grängesbergsbolaget inte tillräckligt utrett frågan om byggande av ett grovplåtvalsverk, men hade NJA:s planer i fråga

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

om grovplåtvalsverket avancerat ytterligare, är jag säker på att herr Svärd och herr Bergh skulle ha stigit upp här och förklarat, att frågan inte var tillräckligt utredd, trots att den i realiteten hade utretts i lika stor utsträckning som Grängesbergskoncernen utrett frågan om sitt grovplåtvalsverk.

Sedan måste jag till sist fråga: Vem här i riksdagen kan exempelvis garantera, att Grängesbergskoncernens stora industri i Oxelösund är planerad på ett riktigt ekonomiskt sätt, och vad vet den svenska riksdagen om hur det ligger till på det området? Jag föreställer mig, att någon kanske kommer att säga: Men om det visar sig, att man inte har gjort en ekonomiskt riktig planering, får aktieägarna ta ansvaret för detta. Det stämmer inte helt med verkligheten. Jag vill erinra om att vi i detta land i början på 1930-talet hade en stor koncern, ledd av en stor finansman, som i högerens propaganda egentligen framställdes som det stora idealet. Så kom kraschen, och denna var inte minst orsakad av en dålig ekonomisk planering. Inte visste svenska folket och inte heller riksdagen något om hur saken låg till, men vid det tillfället kom bland annat högern och folkpartiet och sade, att nu har denna krasch kommit; nu måste staten träda in och satsa miljoner på grund av den dåliga planeringen etc.

Det har också funnits tillfällen, då Grängesbergskoncernen har planerat ekonomiskt felaktigt, så att staten har fått träda emellan och satsa många miljoner. Så skedde bland annat på 1930-talet.

Med detta, herr talman, ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag har inte någon större anledning att blanda mig i denna debatt; min mening i denna fråga är känd och redovisad i Kungl. Maj:ts proposition men jag vill ändå begagna tillfället att uttrycka min stora tillfredsställelse över det resultat, vartill utskottsbehand-

lingen av propositionen lett. Utskottets majoritet har uttalat sin förståelse för riktigheten och nödvändigheten av att planerna på en utvidgning och en nyanläggning vid Norrbottens järnverk kommer att realiseras utan dröjsmål.

När liknande planer tillkännages från den enskilda sektorn av näringslivet, brukar detta i allmänhet hälsas med stor tillfredsställelse och allmänt anses vara ett uttryck för framsynta och kloka dispositioner av företagsledningarna. Denna tillfredsställelse begränsar sig i sådana fall ingalunda till projekt, som kan finansieras med inom företagen tillgängliga medel och resurser, utan har även uttalats i de fall, där det enskilda företaget kan ha varit beroende av att pengar för projektets genomförande tillförts utifrån, exempelvis genom bankkrediter eller i några fall genom upptagande av obligationslån. Om det är riktigt för det enskilda näringslivet att i en vikande konjunktur utnyttja friställd arbetskraft och produktionskapacitet för utbyggnads- och rationaliseringsändamål, måste detta även gälla den offentliga sektorn av näringslivet. Jag har därför svårt att förstå dem som säger, att man i detta läge bör vänta med uppförandet av ett valsverk och skjuta genomförandet av denna plan på framtiden. Det har tvärtom varit ett sådant konjunkturläge i landet, att man haft all anledning att med tillfredsställelse hälsa varje nytt arbetstillfälle som tillkommit. Jag får erinra om att utbyggnaden av valsverket beräknas skapa — om jag minns rätt — 100 000 dagsverken och bereda sysselsättning av mera stadigvarande natur, sedan valsverket kommit i drift, för 175 årsanställda arbetare. Detta har sin betydelse inte minst i denna del av vårt land.

Herr talman! Min tillfredsställelse sträcker sig något längre. Jag anser nog i alla fall, att högerens standpunkt förskjutits i klart realistisk riktning, och det är jag också glad över. Men, som påpekats under debatten, skulle ett bifall till reservationen likväl innebära, att järnverkets utbyggnad kom att skjutas ytterligare på framtiden och att det nu

Om utbyggnad av valsverksanläggningen vid Norrbottens järnverk

föreliggande konjunkturen inte användes för utnyttjande av den arbetskraft som finns tillgänglig.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten, men jag skulle ändå vilja säga ett par ord till herr Svärd och herr Bergh.

Att gå till nya företagsekonomiska överväganden i anslutning till de aktuella utbyggnadsplanerna för Norrbottens järnverk är väl, herr Svärd, ett väl mycket misstro departementschefen och för övrigt även bolagsstyrelsen och företagsledningen. Man har inte alls något utslag av tro då det gäller den rekommendation, som har lämnats från industriellt håll här i landet. Jag tror att alla, som har haft att brottas med de förberedande åtgärderna då det gäller det ekonomiska och produktionsmässiga för att åstadkomma denna utbyggnad av Norrbottens järnverk, har gjort sitt.

Herr Bergh sade i sitt inlägg, att han är rädd för en fortsättning när det gäller att ge Norrbotten — hans egen landsända — statligt stöd till vissa företag. Det är väl rätt hårt att herr Bergh måste gå emot en utbyggnad av industrien i Norrland och inte minst i Norrbotten. Det betydelsefulla i en sådan utbyggnad tror jag med all säkerhet att herr Bergh mycket väl förstår. Vi har ju i Norrbotten vår malm, som världen hungrar efter, och vi har vår skog och vår vattenkraft, som Sverige i övrigt utnyttjar. Det statliga stödet till Norrbotten är på det sättet inte enbart ett stöd för Norrbottens vidkommande utan även en verkligt god investering för landet i dess helhet.

Jag tycker nästan att herr Bergh går litet för långt i sina försök att här argumentera för sin åsikt.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nyström har nog inte återgivit mina ord rätt, då han talar om att jag över huvud taget skulle

sätta mig emot statligt stöd till Norrbotten. Jag sade att det i längden inte kommer att gagna oss, som skall arbeta för att staten skall fylla sina ägareförpliktelser i Norrbotten, att de statliga bolagen undan för undan, för att uppehålla sin drift och för att kunna utvecklas, i motsats till enskilda företag då och då skall behöva statliga tillskott. Det är, herr Nyström, någonting helt annat.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Naturligtvis hyser jag ingen misstro mot departementschefen. Jag hyser aldrig misstro mot departementschefer — det bör man inte göra, eller hur, herr Nyström?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Anslag till handelsdepartementet: omkostnader

Då emellertid herr *Svärd* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 16.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3**Anslag till handelsdepartementet:
omkostnader**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Handelsdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 70 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 257) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 317), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Handelsdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 63 500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Handelsdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 70 500 kronor.

Reservation hade anförts av herrarna *Boman*, *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Kaijser*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg*, *Ståhl*, *Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Handelsdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 63 500 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Med hänvisning till de debatter, som tidigare hållits här i kammaren i liknande ärenden, ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Med samma hänvisning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundelin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Anslag till kommerskollegium: omkostnader — Anslag till bergsstaten: omkostnader
 Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundelin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

**Anslag till kommerskollegium:
omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Kommerskollegium: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 578 400 kronor.

I de likalydande motionerna I: 257 och II: 317 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande omkostnadsanslag måtte uppföras med 520 600 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Kommerskollegium: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 520 600 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Anslag till bergsstaten: omkostnader

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Bergsstaten: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 40 500 kronor.

I de likalydande motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till nu förevarande ändamål anvisa ett förslagsanslag av 36 500 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Bergsstaten: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 36 500 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Anslag till sprängämnesinspektionen: omkostnader — Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.**Herr GILLSTRÖM (s):**

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10**Anslag till sprängämnesinspektionen: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Sprängämnesinspektionen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 36 100 kronor.

I de likalydande motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Sprängämnesinspektionen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 32 500 kronor.

Reservation hade anförts av herrarna *Boman*, *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Kaijser*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg*, *Ståhl*, *Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Sprängämnesinspektionen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 32 500 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 11**Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för näringsfrihetsrådet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Näringsfrihetsrådet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 108 600 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 140) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 189), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels för budgetåret 1959/60 anvisa under näringsfrihetsrådets, ombudsmannaämnetets för näringsfrihetsfrågor och statens pris- och kartellnämnds avlöningsanslag tillhopa 1 444 200 kronor samt under samma myndigheters omkostnadsanslag tillhopa 232 700 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte instundande höstriksdag framlägga förslag om sådan organisation av nämnda myndigheter, att verksamheten under tiden 1 januari—30 juni 1960 kunde enligt i motionerna angivna riktlinjer bedrivas inom en kostnadsram av omkring 838 000 kronor.

Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 140 och II: 189, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för näringsfrihetsrådet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

b) till Näringsfrihetsrådet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 108 600 kronor;

II. att motionerna I: 140 och II: 189, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 140 och II: 189, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för näringsfrihetsrådet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

b) till Näringsfrihetsrådet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 76 900 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 140 och II: 189, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vid innevarande riksdags höstsession framlägga förslag till sådan organisation av näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor samt statens pris- och kartellnämnd, att verksamheten inom dessa under andra hälften av budgetåret 1959/60 kunde bedrivas inom en kostnadsram av omkring 838 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vi hade delade meningar vid tillkomsten av den lagstiftning,

som är avsedd att skapa förutsättningar för en pris- och kartellövervakning. Vi hade delade meningar när de organisatoriska konsekvenserna av den lagstiftningen drogs. Det kan väl utan vidare sägas att vi fortfarande har delade meningar i båda dessa avseenden, men det är ju i och för sig inget skäl att i all utförlighet och vältalighet demonstrera dem här i dag en gång till. Därför avstår jag från att försöka bedöma effekten av denna lagstiftning på gott och ont; jag lämnar det till ett senare tillfälle som bättre lämpar sig för det.

Vad jag emellertid tror att man kan, för att tala departementalspråk, invändningsfritt konstatera, är att konkurrensen under senare år har blivit hårdare och hårdare, att kundens, konsumentens, inflytande har blivit större och större. Den verkliga eller i viss utsträckning inbillade kartellfara, om vilken vi alla så mycket talade för några år sedan, är alltså mindre — inte därför att företagsledningarna enligt min uppfattning skulle ha blivit ädlare och bättre människor, utan helt enkelt därför att de har blivit tvungna att slåss om kunderna på ett annat sätt än bara för några år sedan. Det förefaller mig vara rätt naturligt att man drar konsekvenserna av denna utveckling, att man följaktligen omprövar hela det system för kontroll och övervakning, som en gång kom till, och att man omprövade organisationen för denna kontrolls utövande. Jag är övertygad om att en sådan omprövning skulle leda till att påtagliga möjligheter till begränsningar i organisationen bleve uppenbara. Det är av det skälet vi har föreslagit att man skall minska statsutgifterna för denna kontroll. Vi har sagt oss att det bör kunna ske från början av nästa år, och vi har med accepterande av Kungl. Maj:ts beräkningar i övrigt föreslagit en successiv nedskärning från detta datum.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 7, som avgivits vid denna punkt.

Nu är det på det viset att reservationerna nr 8, 9, 10, 11 och 12 a är, för

att begagna det riksdagsspråk som användes förr i världen, följdkonsekvenser av reservation nr 7. För den händelse kammarens majoritet mot alla prognoser skulle avslå reservationen nr 7 och sålunda visa bristande flexibilitet i sitt omdöme, så blir jag urständsat att yrka bifall till reservationerna nr 8, 9, 10, 11 och 12 a. Detta innebär emellertid icke att jag är en syndare, som mig omvänt och bättrat, utan endast att jag naturligtvis accepterar sedvanliga regler för riksdagens arbetsformer.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har bara att vitsorda vad herr Svärd sagt om att det från begynnelsen rått meningsskiljaktigheter i denna fråga. Högern fullföljer dessa meningsskiljaktigheter i sin motion, till vilken reservationen ansluter sig.

Utskottets majoritet har inte ansett att de bedömningar, som gjordes när ifrågavarande organ skapades, behöver korrigeras på något sätt. Det som gällde då, det gäller alltjämt på prisutvecklingens område. Det är angeläget att följa denna utveckling, och det är nödvändigt att samhället har något organ som kan ingripa mot de samhällsskadliga konkurrensbegränsande företeelser, som då och då förekommer i affärslivet. Vi har ganska många gånger sett exempel på hur nödvändigt det är att det finns kontroll och möjligheter att gripa in på det området. Jag tror att man finner ett alldeles färskt exempel, om man läser den av dagens middags-tidningar som skildrar hur skopriserna hölls uppe i ett aktuellt sammanhang.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan, liksom jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan under de följande punkter som herr Svärd berörde.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Bara en notis. Jag läser aldrig kvällstidningar, och framför

Anslag till näringsfrihetsrådet, m. m.

allt använder jag dem inte som argument för ett yrkande i riksdagens första kammare.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Endast ett par ord för ett tillrättaläggande i anledning av herr Svärds anförande.

Herr Svärd framhöll i sitt första anförande på denna punkt, att det råder delade meningar om det lagstiftningskomplex som ger samhället möjlighet att inskrida och skydda medborgarna mot former av skadlig konkurrensbegränsning. Jag tror att man härav lätt kan få intrycket att det endast finns två meningar om detta lagstiftningskomplex. Herr talman! Jag tror att det är lätt att visa att det föreligger tre. Det finns de som anser att den nuvarande lagstiftningen är bra som den är och att erfarenheterna hittills inte ger anledning till någon ändring. Det finns en annan uppfattning, enligt vilken denna lagstiftning — och det är väl närmast herr Svärds uppfattning — egentligen är ganska överflödig och det inte behövs några korrektiva möjligheter i samhällets hand. Det finns också, herr talman, en tredje uppfattning, som framkymtat inte i denna debatt men vid tidigare diskussioner i frågan både inom och utom riksdagen, nämligen den att den nuvarande lagstiftningen ingalunda är tillräckligt skarp och att de instrument som samhället har i sin hand inte är tillräckliga för att skydda medborgarna mot skadlig konkurrensbegränsning. I och för sig kan jag väl tänka mig att hela detta komplex får bli föremål för en utredning mot bakgrunden både av våra egna erfarenheter och av erfarenheterna utomlands. Det finns mycket som talar för att en sådan utredning i varje fall förr eller senare bör komma till stånd, men jag är inte alls övertygad om att en sådan utredning, herr Svärd, kommer till den slutsats som herr Svärd velat dra. Den kan komma fram till den rakt motsatta.

Anslag till statens pris- och kartellnämnd: omkostnader — Anslag till konsumentupplysning

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det var ju ett besked att få, ett glädjande besked, att statsrådet och chefen för handelsdepartementet överväger att överse den lagstiftning mot s. k. skadlig konkurrensbegränsning som vi har. Vi lär väl få tillfälle att återkomma till den saken senare, och jag skall vid det tillfället be att få bedriva propedeutisk undervisning för herr handelsministern om innebörden av min ståndpunkt i denna fråga. Det torde inte vara nödvändigt att besvära kammaren med denna enskilda andakt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 12—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16**Anslag till statens pris- och kartellnämnd: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 140, av herr Svärd, och II: 189, av herr Magnusson i Borås m. fl., samt I: 257, av herr Sundelin, och II: 317, av herr Ståhl m. fl., samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 266 300 kronor.

I de likalydande motionerna I: 257 och II: 317 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande omkostnadsanslag måtte uppföras med 239 700 kronor.

Reservation hade anförts, utom av andra, av herrar Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Malmborg, Ståhl och Nihlfors, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 140 och II: 189 samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 239 700 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Boman m. fl. avgivna reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 17—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36**Anslag till konsumentupplysning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959 förordad ändring i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor, dels godkänna av statsrådet förordad avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Statens

institut för konsumentfrågor: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 672 900 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I:262) och den andra inom andra kammaren av herr *Setterberg* i Vilske-Kleva m. fl. (II:325), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels för budgetåret 1959/60 anvisa till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar 504 000 kronor, till Statens institut för konsumentfrågor och Statens konsumentråd: Omkostnader 179 600 kronor samt till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning 400 000 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om ny organisation för konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens bedrivande måtte utarbetas i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer att framläggas för höstriksdagen 1959.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 262 och II: 325, i vad de avsåge medelsanvisningen,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändringen i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor, som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 672 900 kronor;

II. att motionerna I: 262 och II: 325, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i Dovers-

Anslag till konsumentupplysning
torp, *Nilsson* i Göingegården och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under I b och c samt II hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 262 och II: 325, i vad de avsåge medelsanvisningen,

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 504 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 262 och II: 325, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till ny organisation för konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens bedrivande måtte utarbetas i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer och föreläggas innevarande riksdags höstsession.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vi har nu kommit till ett område, där mycken vältaglighet och många önskemål har kommit till uttryck, till det gamla kapitlet om den s. k. konsumentupplysningen.

Också på denna punkt är det ju på det sättet, att vi värderar en i statlig regi bedriven konsumentupplysning litet olika. Det finns de som hävdar, att en offentlig rådgivning om kastrullbottnarnas tjocklek är icke endast önskvärd, utan nödvändig. Det finns de — och till dem hör jag — som har den uppfattningen, att denna statliga verksamhet med fördel skulle kunna begränsas och koncentreras och att man följaktligen skulle kunna minska de utgifter den föranleder.

Det lär väl inte vara möjligt för den ena parten att övertyga den andra, och därför har jag ingen avsikt att ge mig in i något mera omfattande eller djupgående resonemang. Jag bara konstaterar utan vidare, att jag tror mycket mera

Anslag till konsumentupplysning

på den konsumentupplysning som bedrivs utan statsunderstöd och följaktligen utan bidrag från skattebetalarna. Jag tror mycket mera på den konsumentupplysning som bedrivs i fria och frivilliga former, och jag är ganska säker på att den snabbt skulle kunna utveckla sig till en verklig faktor i samhället, om man inte komplicerade saken med dessa offentligt auktoriserade upplysningsinstitutioner.

Detta är helt enkelt bakgrunden till den reservation som jag nu yrkar bifall till, reservationen nr 13. I detta fall liksom i närmast föregående är det på det viset att reservationen hänger samman med andra reservationer, här reservationerna 14 och 15. För den händelse reservationen nr 13 avslås är det alltså inte möjligt att återkomma med yrkanden angående reservationerna 14 och 15. Vi vidhåller emellertid den uppfattning, åt vilken reservationerna ger uttryck.

Fru WALLENTHAIM (s):

Herr talman! År 1956 fick konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen ökade resurser med stöd av yttanden från bl. a. näringshåll. Det var då inga delade meningar i riksdagen om att detta var behövt. I motionen nr 325 i andra kammaren erinrar man oss om att det var en entydig mening i riksdagen den gången om att det gällde en viktig fråga. I årets motion framför man den åsikten, att verksamheten fick för stor omfattning och egentligen borde begränsas.

Vi kan alla konstatera, att varumarknaden i dag är större, bjuder oss allt mer invecklade ting och att reklamens uttrycksmedel är mera raffinerade nu än för två år sedan. Utvecklingen och en massiv erfarenhet av att reklamen många gånger är vilseledande och osaklig har således enligt majoritetens mening ökat konsumenternas behov av en på objektiv forskning stödd konsumentupplysning — inte tvärtom, som reservanterna vill göra gällande. Utskottsmajoriteten kan då inte gärna ge reservanterna rätt i att verksamheten vid sta-

tens institut för konsumentfrågor fick för stor omfattning år 1956, och följaktligen kan vi inte heller acceptera den anslagsminskning som reservanterna föreslår i fråga om löner och omkostnader.

Reservanterna åberopar den skärpta priskonkurrensen som skäl för sin ståndpunkt och menar — det hörde vi alldeles nyss — att konsumenterna tack vare den nu klarar sig bättre och kan göra fördelaktigare köp än tidigare. Den ökade priskonkurrensen omfattar emellertid inte alla varuområden. Det är ett allmänt känt faktum, att det förekommer en hel del konkurrensbegränsande metoder.

Reservanterna har också bortsett från, att inte enbart en varas pris kan leda konsumenten rätt i varudjungeln. Här för fordras också, att man vet något om varans kvalitet, funktionsduglighet, hållbarhet o. s. v. De kunskaperna, bäste herr Svärd, kan vi många gånger inte skaffa oss själva, utan vi måste ha hjälp av objektiva och kompetenta bedömare av varans beskaffenhet i relation till priset.

Två års erfarenhet är en bra kort tid att bygga ett omdöme på, när det gäller den nuvarande organisationsformen för institutets lämplighet eller inte. Naturligtvis kan erfarenheten efter hand ge anledning till översyn och förändringar, men någon sådan anledning föreligger enligt utskottets uppfattning icke nu. Vi kan inte finna något skäl till att be Kungl. Maj:t fundera på några nya riktlinjer eller fixera några kostnadsramar. Det tryck från institutets sida, som motionärerna med oro pekar på och som grundar sig på farhågor för att institutet kommer att begära ytterligare betydande penningmedel från riksdagens sida, kan endast tydas på det sättet, att det finns viktiga arbetsuppgifter, som man nu inte kan ta itu med.

Att departementschefen i propositionen inte är kallsinnig till tanken att man framdeles kan gå med på en utvidgning och breddning av institutets arbetsuppgifter, tror jag hälsas med glädje av en stor och utbredd konsumentopinion.

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Departementschefen lika litet som reservanterna eller utskottsmajoriteten kan komma förbi det statsfinansiella läget, institutet har ju inte heller fått de begärda pengarna. Det får ca 40 000 kronor, i stort sett automatiska uppräkningsningar.

Det är klart att det är viktigt — det är alltid viktigt men naturligtvis viktigare under sådana tider som de nuvarande — att man utnyttjar sina resurser så effektivt som möjligt. Rent allmänt vågar jag säga, att de pengar som man lägger ner på forskning och på bredast möjliga upplysning av de resultat, som forskningen leder till, är lika väl använda på detta område som på alla andra forskningsområden som är aktuella under denna riksdag. Det är räntabla pengar, som kan få en ömsesidig effekt — en effekt inte bara för den enskilda familjens ekonomi utan även för den gemensamma hushållningen.

Genom sakkunnig och vederhäftig konsumentupplysning kan vi få fram en vettig efterfrågan och därmed större utsikter till en produktionssanering av stor nationalekonomisk betydelse.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 37—49

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 263 och II: 326, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 263, av herr *Torsten Andersson m. fl.*, och II: 326, av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag ber att redan från början få förutskicka, att jag inte kommer att ställa något yrkande i den här frågan. Men det är en rent principiell sak som jag skulle vilja ta upp och som jag har fått herr talmannens benägna tillstånd att diskutera under denna punkt.

Det förhåller sig så, att utskottsutlåtandet på en punkt, som jag betecknar som rätt väsentlig, har tagit avstånd från den uppfattning som framförts i Kungl. Maj:ts proposition, nämligen när det gäl-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

ler administrationsanslaget till företagareföreningarna. Kungl. Maj:t menar att man skulle kunna dra in detta anslag från och med nästa budgetår under hänvisning till att föreningarna har vissa vid första påseendet betydande tillgångar i egen regi. Utskottet har emellertid konstaterat, att med hänsyn till ränteläget, med hänsyn till omkastningar i konjunkturen och andra förhållanden är företagareföreningarnas resurser i detta avseende ytterst labila, och det säger klart och tydligt ifrån att man, innan man tar ett sådant steg, bör företa en översyn av föreningarnas behov av pengar i denna del.

Jag skall såsom motionär be att få uttala min glädje över att utskottet har intagit den ståndpunkten.

Jag skulle i detta sammanhang vilja ta upp ett par ting, som jag tror är av betydelse. Det är nämligen så, att man inom företagareföreningarna och bland dem, som är intresserade av föreningarnas verksamhet, inte anser att föreningarna bör — som de flesta hittills gjort — i huvudsak bara vara förmedlare av lånepengar från statens fonder eller kritiska granskare av ansökningar om kreditgaranti. Vi menar nog, att föreningarnas huvudsakliga uppgift ändock borde vara att dels tjäna som kontaktorgan åt kommuner och städer när det gäller lokalisering av företag, dels — och i huvudsak — vara vägledande, rådgivande och stödjande för den enskilda företagsamheten, i första hand småföretagen.

På den senare punkten brister det högst väsentligt. Företagareföreningarna har tillgång till sakkunnig personal, men den är alldeles otillräcklig. I dag föreligger det emellertid inom småföretagsamheten alldeles speciellt ett mycket stort behov av att få tillgång till rådgivning genom expertis på olika områden, det må gälla tillverkningsprocesser, det må gälla rationalisering inom företagen, det må gälla administrativa uppgifter, skattefrågor, bokföringsproblem och mycket annat, där den lille företagaren oftast är slagen till slant därför att han

av naturliga skäl inte kan behärska alla dessa former av företagsdrift.

Vi menar, att man har all anledning att från statens sida kraftigt stödja en utveckling, som syftar till att man inom företagareföreningarnas ram skulle kunna anställa fler, som besitter den sakkunskap som det ropas efter. Vi kan ta ett närliggande exempel. Inom jordbruksnäringen har man en konsulentverksamhet, som är i hög grad utbyggd och som spelar en mycket betydelsefull roll. Jämfört härmed är företagareföreningarnas motsvarande verksamhet ytterligt liten eller nära nog obefintlig. Det är med hänsyn härtill som jag är glad över att utskottet har slagit fast att man — innan man tar upp till diskussion det administrativa anslagets storlek eller existens — bör ta dessa frågor under omprövning.

Jag tror att det är alldeles särskilt angeläget i dag, att frågan diskuteras med hänsyn till att det på riksdagens bord lagts en proposition, vari man avser att jordbruksnäringens rationalisering skall drivas efter delvis nya principer, som syftar till en ganska långtgående rationalisering och sammanläggning. Det medför att frågan aktualiseras ytterligare och att man bör tänka på att upprustningen av i första hand småföretagsamheten måste vara ett primärt intresse.

I denna upprustning tror jag det är angeläget, att konsulentverksamheten inom företagareföreningarna får inta en första rangens plats. Det skulle ge väsentligt förbättrade konkurrensmöjligheter för småföretagsamheten — något som ju är ytterligt aktuellt med tanke på diskussionerna om europamarknaden och över huvud taget den internationella konkurrensen. Tack vare den sakkunskap, som skulle komma att finnas inom företagareföreningarna, skulle det ges möjligheter till marknadsundersökningar och förbättrad organisation av försäljningen.

Jag menar alltså, herr talman, att det finns anledning att alldeles särskilt stanna inför utskottets hållning på denna

punkt, som enligt min mening ger vid handen, att man kommer att ägna denna fråga ett allvarligt intresse.

Det var närmast de synpunkter som jag nu har framfört som jag, herr talman, ville ha antecknade till protokollet.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Andersson här yttrade, att utskottet — framför allt första avdelningen — tagit mycket allvarligt på denna fråga om administrationsbidraget till företagareföreningarna. Det är alldeles obestridligt, att företagareföreningarna för närvarande har tillräckliga medel tack vare huvudsakligen ränteinkomster och en del andra inkomster. Men det är nog också, som herr Andersson påpekade, tyvärr så, att det gäller inkomster, om vilka man över huvud taget inte vet om de kommer att finnas tillgängliga inom den närmaste tiden; de beror helt och hållet på ränteläge och en hel del andra liknande ting.

Herr Andersson gjorde gällande, att företagareföreningarnas personal är otillräcklig, och det vill jag hålla med om. Det beror i hög grad på just den omständigheten, att föreningarnas styrelser ju inte har möjlighet att anställa den personal, som kan vara nödvändig, eftersom man inte med säkerhet vet om man kommer att ha tillräckliga inkomster i framtiden.

Jag skulle här också vilja skjuta in en liten reservation. Det måste väl ändå vara synnerligen viktigt att företagareföreningarna också är återhållsamma på vissa punkter, så att det inte uppstår en konkurrens med hantverksinstitutet, ty hantverksinstitutet står ju också hantverkare och småföretagare till tjänst. Det är givetvis inte någon mening med att här få till stånd en dubbelorganisation.

I samband med frågan om företagareföreningarnas administrationsapparat skulle jag vilja ta upp en annan fråga, som i någon mån tangerar de i nästa punkt, nr 51, behandlade garantilånen. Det är så, att riksdagen redan har beslutat en viss förstärkning av persona-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

len i kommerskollegium för handhavandet av ärendena med garantilånen. Detta är ett provisorium i avvaktan på ett resultat av den s. k. Söderlundska utredningen, som nu har hållit på i snart tre år men ännu inte redovisat något resultat — vi hoppas att den skall göra det under den närmaste tiden. Men det är nog mycket viktigt att man från departementets sida undersöker, om det över huvud taget är nödvändigt med en sådan här centralisering av garantilåneärendena och om man i stället inte bör ge företagareföreningarna och deras styrelser möjligheter att pröva en hel del av dessa frågor. Nu är det på det sättet, att föreningarna har möjligheter när det gäller belopp på upp till 40 000 kronor att låna ut av de medel, som ställts till förfogande av riksdagen, men så snart det gäller belopp på över 40 000 kronor blir det fråga om garantilån.

Vi har i dag enligt uppgifter jag fått ansökningar inne hos föreningarna och kommerskollegium på i runt tal 25 miljoner kronor när det gäller sådana här lånegarantier. Det är sammanlagt 113 ärenden, men det är en orimligt lång tid man tar på sig i kommerskollegium för behandling av dessa ärenden. Den längsta tid ett ärende under det gångna året har tagit är 230 dagar, och den kortaste tid man klarat av ett låneärende på är 24 dagar. Medelsiffran är 74 dagar för behandling av dessa låneärenden.

Jag måste påstå att det helt enkelt är orimligt, att det skall vara på detta sätt, särskilt i nuvarande arbetsmarknadsläge. Det har visat sig, att våra företagareföreningar och deras styrelser i nuvarande situation har fått betydligt fler låneansökningar än tidigare, och det är oftast fråga om lån som är av brådskande karaktär, som måste beviljas omedelbart för att det inte skall uppstå så svåra ekonomiska konsekvenser för företagen att de kan få upphöra med sin verksamhet med resultat att arbetslöshet uppstår. Att det under sådana förhållanden i kommerskollegium skall behöva ta ända upp till 230 dagar för att behandla ett låneärende är, som alla förstår, fullkomligt orimligt. En ändring

Anslag till sjöfartsstyrelsen: omkostnader

bör därför ske på denna punkt, och jag hoppas, att man inom departementet tittar på dessa frågor.

Jag skulle vilja säga att det kunde vara ganska enkelt att lösa detta problem, enligt min personliga mening. Skulle man våga hysa så pass stort förtroende för företagareföreningarna och deras styrelser, att man tillåter dem att avgöra ärenden som gäller garantilån på upp till 100 000 kronor, så innebär detta att 70 procent av dessa låneärenden skulle klaras utan central handläggning. Då skulle det finnas möjligheter att inom kommerskollegium klara de återstående 30 procenten på en betydligt snabbar tid än som för närvarande sker.

Jag förstår inte, varför man inte skulle kunna ge företagareföreningarna detta förtroende. Det är oftast så att det är länschefen, alltså landshövdingen — det finns vissa undantag — som sitter som ordförande i företagareföreningens styrelse, och det finns också där en hel del andra förtroendemän som har en god inblick i hantverkarnas och företagens verksamhet ute på olika områden och som har betydligt större möjligheter än man har centralt att bedöma dessa saker. Jag förstår därför inte, varför man inte skulle kunna ge dem detta förtroende, när man t. ex. kunnat ge lantbruksnämnderna ett vidsträckt förtroende att lämna ut lån.

Nu säges det också att lånegarantien är tillräcklig enligt det förslag, som här har framlagts. Jag har för min del inte ansett, att jag för detta år bör komma med någon avvikande mening på den punkten, men jag vill ändå säga att det förhållandet, att låneramen på 25 miljoner kronor för närvarande räcker till, beror i mycket hög grad på att lånegarantien inte kan utnyttjas, vilket just beror på den flaskhals, som här finns vid handläggningen av låneärendena. Som jag redan sagt tar det orimligt lång tid med denna behandling, och därför drar sig många hantverkare och företagare för att över huvud taget söka sådana här lån — de har inte tid att vänta.

Jag skulle, herr talman, för min del

önska att man när resultatet av den Söderlundska utredningen inom kort redovisas — det har lovats att det skulle ske under april; det är nu inte mer än en dag kvar av månaden och förhoppningen är kanske därför litet sangvinisk — också tar upp frågan om en decentralisering när det gäller behandlingen av lånegarantiärendena. Jag hoppas att man också i detta sammanhang tar upp den fråga, som statsutskottet här så starkt strukit under, nämligen hur frågan om företagareföreningarnas administrationsbidrag i fortsättningen bör lösas.

Jag ber därmed, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 51—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56**Anslag till sjöfartsstyrelsen: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Sjöfartsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 064 700 kronor.

I motionerna I: 257 och II: 317 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att detta omkostnadsanslag måtte uppföras med 958 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herrarna *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Sjöfartsstyrelsen: Omkostnader för

Anslag till lots- och fyrstaten: omkostnader — Anslag till fartygsinspektionen: omkostnader

budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 958 200 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten anförda reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 57

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 58**Anslag till lots- och fyrstaten: omkostnader**

Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt innefattade bland annat förslag till riksdagen att till Lots- och fyrstaten: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 880 000 kronor.

I de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Lots- och fyrstaten: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 292 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten avfattat sin hemställan i två särskilda, med a och b betecknade moment. I mom. a hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Lots- och fyrstaten: Omkost-

nader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 880 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijer, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Lots- och fyrstaten: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 292 000 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkten 59

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60**Anslag till fartygsinspektionen: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till

Anslag till statens isbrytarverksamhet

Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Fartygsinspektionen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 192 800 kronor.

I motionerna I: 257 och II: 317 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att detta omkostnadsanslag måtte uppföras med 173 500 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman*, *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Kaijser*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg*, *Ståhl*, *Nilsson* i *Göingegården*, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Fartygsinspektionen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 173 500 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 61—65

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66**Anslag till statens isbrytarverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens isbrytarverksamhet för

budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

I förberörda båda likalydande motioner I: 256, av herr *Sundelin*, och II: 316, av herr *Ståhl m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Statens isbrytarverksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 012 600 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 256 och II: 316, såvitt nu vore i fråga, till Statens isbrytarverksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Boman*, *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Malmborg*, *Ståhl* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 256 och II: 316, såvitt nu vore i fråga, till Statens isbrytarverksamhet för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 012 600 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Vid denna punkt är det inte de vanliga omkostnadsanslagen som behandlas utan anslagen till statens isbrytarverksamhet. De anslagsbegärande myndigheterna, nämligen sjöfartsstyrelsen och marinförvaltningen, har hemställt om ett visst anslag, som departementschefen har funnit sig böra öka med närmare en miljon kronor. Motiveringen för departementschefens förslag om ökning är den anslagsförbrukning som skedde under senaste budgetåret.

Nu undrar man om de ansvariga myndigheterna, sjöfartsstyrelsen och marinförvaltningen, inte skulle ha möjlighet att själva överblicka behovet. När deras petita inlämnades, antar jag att de hade kännedom om anslagsförbrukningen under det budgetår som här avsågs. Jag tycker att man här kunde ha följt sjöfartsstyrelsen och marinförvaltning-

en. Det är inte så säkert att i framtiden anslagsförbrukningen blir densamma som under senaste budgetåret.

Detta resonemang ligger till grund för motionen och reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr PALSSON (cp):

Herr talman! Jag skall med några ord försöka redovisa hur utskottsmajoriteten sett på denna fråga. Det är riktigt, som herr Sundelin anförde, att de anslagsäskande myndigheterna begärt endast 5 012 600 kronor, medan Kungl. Maj:t räknat upp det till 6 miljoner. Den huvudsakliga motiveringen har varit belastningen under senaste budgetåret, 6 811 500 kronor. Det rör sig här om ett förslagsanslag, och eftersom anslagsbelastningen har visat en så pass hög siffra, har vi inom avdelningen och utskottet ansett det riktigt att ta upp detta förslagsanslag med det belopp som departementschefen angivit.

Det är klart att här finns utrymme för bedömningar. Kostnadernas storlek är väl strängt taget beroende på hur vintern blir. Blir det en hård vinter lär det krävas mera pengar, blir det en mild och behaglig vinter går det kanske åt mindre. Jag vill inte därmed påstå, att reservanterna skulle ha byggt sina propåer på en spekulation som skulle grunda sig på väderleksprognoser. Jag tror det är mera sakligt riktigt att vi här har gått ut ifrån själva anslagsbelastningen som normgivande.

I reservationen sägs bl. a., att reservanterna menar, att redan det av dem förordade beloppet skulle möjliggöra en avsevärd upprustning av statens isbrytarverksamhet.

Ja, i detaljsiffrorna bakom de 6 miljoner, som utskottet föreslår, har ju redovisats till moderniserings- och inredningsarbeten på statsisbrytarna ett belopp på sammanlagt 150 000 kronor. Kanske man kan säga att det är en avsevärd upprustning; å andra sidan brukar man inte komma så särdeles långt

Anslag till byggande av fiskehamnar med 150 000 kronor när det gäller att rusta upp så stora och på mångahanda sätt komplicerade båtar som dessa statsisbrytare är.

Jag skall, herr talman, inte utbreda mig längre i detta ärende. Jag ber med det sagda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 67—71

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72

Anslag till byggande av fiskehamnar

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionen II: 319, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

I motionen II: 319, av herr *Nihlfors* och fru *Eriksson* i Stockholm, hade hemställts, att riksdagen måtte till Byggande av fiskehamnar anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Kajser*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 319, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Anslag till byggande av fiskehamnar

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen nr 20, men då det kanske sker i viss motsättning till den motivering, som har använts för denna reservation, skall jag gå rakt på sak och helt enkelt säga att i nuvarande — som det brukar heta — »statsfinansiella och samhällsekonomiska läge» får vi inskränka oss i många avseenden. Det förefaller därför rätt naturligt att vi drar konsekvenserna av detta och därför även begränsar våra fiskehamnsbyggen i all den mån detta över huvud taget är möjligt. Jag tror att man desto hellre bör göra det, som hela frågan om huru denna verksamhet skall utformas och planeras väl inte är alldeles riktigt klar. Det sker på detta område liksom på de flesta andra en teknisk utveckling, till vilken man får ta hänsyn.

Herr talman! Med dessa, som jag hoppas, korta argument som stöd ber jag alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr PALSSON (cp):

Herr talman! Det är givet att man även i denna fråga kan ha delade meningar om vad som är riktigt att göra. Jag vill erinra om att anslaget för innevarande budgetår är uppfört med 3 miljoner kronor. Reservanternas förslag innebär en nedprutning till jämnt hälften av årets anslag.

Departementschefen har föreslagit 2 miljoner. Vi har ansett oss kunna gå på departementschefens förslag. Vi är medvetna om att det är mycket angeläget med utbyggnaden av dessa fiskehamnar, men vi är också på det klara med att vi får lov att ha en viss neddämpning. Frågan är emellertid om det är riktigt att sätta in alltför hårda neddämpningsåtgärder på ett område som gäller vårt näringsliv. Fisket är väl av en ganska stor betydelse för vårt land och då får man gå något försiktigt fram. Det gäller ju ett stöd till en viktig gren av näringslivet.

Departementschefen har själv sagt att han är medveten om det stora behov av nya fiskehamnsbyggnader men hål-

ler för osannolikt att hela det tillgängliga beloppet, som ändå sammanräknat är 8 miljoner kronor, kommer att med hänsyn till arbetenas gång behöva utbetalas före den 1 juli 1959. Det skulle då bli en viss summa över på detta reservationsanslag.

Det hela slutar väl i en bedömningsfråga, och det gäller ju ett reservationsanslag. Utskottet har för sin del velat tillstyrka 2 miljoner, vilket är detsamma som propositionens förslag.

Jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Svärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

nos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 37.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit,
att han avstode från att rösta.

Punkterna 73—90

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91

Patent- och registreringsverkets avlöningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959 förordade ändringar i personalförteckningen för patent- och registreringsverket, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för patent- och registreringsverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 7 415 000 kronor.

I tidigare nämnda likalydande motioner I: 256, av herr *Sundelin*, och II: 316, av herr *Ståhl m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 395 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 256 och II: 316, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för patent- och registreringsverket vidtaga de ändringar, som föranleddes av vad departementschefen anför i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för patent- och registre-

ringsverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 415 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman*, *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Malmborg* och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 256 och II: 316, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för patent- och registreringsverket vidtaga de ändringar, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1959 och reservanternas förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för patent- och registreringsverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 395 000 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 92***Anslag till patent- och registreringsverket: omkostnader**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Patent- och registreringsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 211 500 kronor.

I motionerna I: 257 och II: 317 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att detta omkostnadsanslag måtte uppföras med 1 090 400 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Patent- och registreringsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 090 400 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten anförda reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 93—97

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 98***Anslag till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 182 000 kronor.

I motionerna I: 257 och II: 317 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att förevarande omkostnadsanslag måtte uppföras med ett belopp av 163 800 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 163 800 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 99 och 100

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101**Anslag till statens handelslicensnämnd:
omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 257, av herr *Sundelin*, och II: 317, av herr *Ståhl m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Statens handelslicensnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 97 000 kronor.

I motionerna I: 257 och II: 317 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att förevarande omkostnadsanslag måtte uppföras med 87 300 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Sundelin, Axel Johannes Andersson, Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 257 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, till Statens handelslicensnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 87 300 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 102—107

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta föredragningen av ifrågavarande utlåtande ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte ingångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, m. m.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre tjänstemannen vid Shanghai Municipal Council A. Th. Dahl; samt

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställningsformen för vissa assistenter vid lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 186, med anledning av motioner om bemyndigande för Kungl. Maj:t att till Europarådet avgiva viss förklaring rörande den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av en överenskommelse angående flyktingar som äro sjömän; och

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande till Finland av visst gränsområde i Muonio älv.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § 4 mom. och 86 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.; samt

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande förslagen nr 205 och 206, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 154, med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § 1 mom. landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m.;

nr 155, med förslag till förordning med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar; och

nr 156, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed vördsam om ledighet tills vidare från riksdagsgöromålen enligt bifogade läkarintyg.

Stockholm den 29 april 1959

Rickard Sandler

Att f. d. landshövding *Rickard Sandler* vårdas på Södersjukhuset sedan 27 april för lunginflammation och tills vidare är oförmögen att delta i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Södersjukhuset, Stockholm, den 28 april 1959

Eric Jonsson

Överläkare, docent

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, den i åberopade läkarintyget omförmälda sjukdomen varade.

Anmälades och bordlades en av herr Jonasson under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw

*Bilaga till Första kammarens protokoll den 29 april 1959 förmiddagen (s. 46)***Interpellationssvar**

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Anderberg frågat, om jag vill lämna riksdagen en redogörelse för hur långt arbetet har fortskridit med anvisningarna rörande fördelning av kostnader mellan kommuner, som samverkar på skolväsendets område, eller vilka åtgärder regeringen i annan ordning ämnar vidtaga för att lämna kommunerna ledning vid överenskommelse om fördelning av sådana kostnader.

Det är ett mycket stort och betydelsefullt problemkomplex som herr Anderberg här riktar uppmärksamheten på, och jag vill gärna lämna riksdagen den i interpellationen begärda redogörelsen. Men då måste jag först något beröra hela bakgrunden till frågan.

De grundläggande bestämmelserna om interkommunal samverkan på skolväsendets område finns i den skolstyrelselag som riksdagen antog i december 1956 och som trädde i kraft den 1 juli 1958. Där stadgas — i 2 § 1 mom. — att om samverkan mellan två eller flera kommuner erfordras för att i kommunerna eller någon av dem åstadkomma en ändamålsenlig organisation av skolväsendet, så åligger det kommun att ta del i sådan samverkan, försåvitt inte därav skulle följa påtagligt men för skolväsendet i kommunen. Lagen innehåller vidare en rekommendation till kommunerna att klara upp dessa frågor på frivillighetens väg: om samverkan och om fördelning av kostnader bör kommunerna träffa erforderliga överenskommelser.

Den samverkan som det här gäller, kan avse de mest skilda ting inom ramen för en ändamålsenlig skolorganisation. Redan i den gamla folkskolestadgan fanns det bestämmelser om skyldighet för skoldistrikt att ta emot barn från

annat skoldistrikt för undervisning i folkskola. De skyldigheter till samverkan som nu ålägges kommunerna går i flera hänseenden väsentligt längre. Särskilt planeringen för enhetsskolans högstadium måste i mycket stor utsträckning bygga på interkommunal samverkan. Ett betydande antal kommuner torde vara för små för att på egen hand utgöra underlag för ett högstadium. Skyldigheten att samverka har emellertid inte begränsats till det obligatoriska skolväsendet utan omfattar i princip också andra skolformer, t. ex. de högre kommunala skolorna, gymnasierna och yrkesskolorna. Övergången till systemet med avgiftsfri undervisning vid de högre allmänbildande skolorna har i många fall aktualiserat frågan om fördelning av kostnader mellan kommuner inom en sådan skolas elevområde. Och vid den omfattande utbyggnad av gymnasie- och yrkesskolorganisationerna som nu pågår uppkommer i så gott som varje fall frågor om interkommunal samverkan. Jag vill i detta sammanhang till slut endast anmärka, att sådan samverkan också kan avse mera speciella saker, såsom anställande av gemensam personal — t. ex. konsulenter, skolpsykologer, reservvikarier — anskaffande av särskilt kostnadskrävande lokaler och anordnande av skolskjutsar, skolmåltider, skolfilm etc.

De frivilliga överenskommelser som lagen rekommenderar kan ha formen *avtalen* av ett avtal om att *en* av kommunerna skall ha hand om den gemensamma uppgiften för den eller de andra kommunernas räkning *eller* av en kommunalförbundsordning, innebärande att de berörda kommunerna sluter sig samman till ett särskilt rättssubjekt med ändamål att sköta angelägenheten i fråga. Principiellt är det vid frivillig samver-

Ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område

kan parternas ensak att välja den samarbetsform som de själva finner lämplig och att fördela kostnaderna så som de själva finner skäligt. Uppenbarligen har länskolnämnderna här en stor uppgift som rådgivande, upplysande och stimulerande organ.

Hur går det då, om kommunerna inte kommer överens? Det fallet regleras i 2 § 2 mom. skolstyrelselagen. Kan kommunerna inte enas om samverkan, äger länskolnämnden efter överläggning med kommunerna besluta i saken. Nämnden kan då förordna, att viss kommun skall för undervisning mottaga elever från annan kommun eller eljest handha uppgift för annan kommuns räkning. Om särskilda skäl föreligger, kan nämnden i stället förordna att kommunerna skall samverka i kommunalförbundets form. Råder oenighet om kostnadsfördelningen i det fallet att *en* kommun skall handha uppgift för annan kommuns räkning, ankommer det på länskolnämnden att besluta i frågan, med iakttagande av de allmänna anvisningar som regeringen utfärdar. I förarbetena till skolstyrelselagen framhålles det, att befogenheten att föreskriva tvångsvis samverkan bör användas återhållsamt och i regel endast som en sista utväg för att få till stånd en förnuftig skolorganisation.

Formellt kommer alltså de av interpellanten efterlysta anvisningarna att bli direkt tillämpliga endast i de — som vi skall hoppas — mycket sällsynta fall, då kommuner inte kan enas, trots länskolnämndens medlingsverksamhet. Men i praktiken kan anvisningarna väntas få mycket stor betydelse för hur kommunerna kommer att utforma sina frivilliga uppgörelser, för kommunernas val mellan avtals- och kommunalförbundsformerna och över huvud taget för kommunernas benägenhet att samverka på skolväsendets område. Det är främst detta som gör utarbetandet av anvisningarna till ett verkligt besvärligt problem.

Under förarbetena till skolstyrelselagen föreslog skolstyrelseutredningen att anvisningarna skulle utarbetas efter den principen att den mottagande kommu-

nen skulle få ersättning för sina *verkliga merkostnader*. Till denna mening anslöt sig både skolöverstyrelsen och föredragande departementschefen. Riksdagen ville emellertid inte utan vidare binda sig för beräkningsgrunden verkliga merkostnader. Som interpellanten framhåller i motiveringen för sina frågor anförde sammansatta konstitutions- och statsutskottet bl. a. följande.

»Utskottet har i princip intet att erinra mot en dylik beräkningsgrund, men förutsätter att om så skulle befinnas lämpligare det bör vara Kungl. Maj:t obetaget att tillämpa annan beräkningsgrund, t. ex. medeltalsberäkningen eller andra schablonmässiga metoder. — — — Utskottet vill — — — framhålla önskvärdheten av att dessa anvisningar göres enkla och lättillämpade i avseende å beräkningsmetoderna.»

Till dessa uttalanden anslöt sig riksdagen.

Redan i propositionen hade uttalats att anvisningarna borde utarbetas under medverkan från kommunförbundens sida. Ett samarbete på tjänstemannaplanet mellan ecklesiastikdepartementet och kommunförbunden inleddes också under hösten 1956, före ärendets riksdagsbehandling. Jag vill inte fördölja, att detta samarbete var av stor betydelse för tillkomsten av det modifierande utskottsutalande som jag nyss refererade. Man kom nämligen vid överläggningarna fram till att beräkningsgrunden verkliga merkostnader kanske inte var så lämplig som genomgående princip.

Jag kan givetvis inte här gå närmare in på de överväganden och beräkningar som har förekommit inom departementet. Så mycket anser jag mig emellertid kunna säga som att en beräkning av de verkliga merkostnaderna i åtskilliga fall knappast låter sig göra och att en sådan beräkning under alla omständigheter ofta är förenad med stora svårigheter och lätt kan ge anledning till tvister. Vad är t. ex. verkliga merkostnader i det fallet att ingen av de berörda kommunerna skulle rå med att på egen hand ha en viss skola eller an-

Ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område

nan anordning, utan kommunerna helt enkelt *måste* samverka för att det skall bli något av? Så är ju ofta fallet just med försöksskolans högstadium. Av stor betydelse är också, att en kostnadsfördelning efter principen verkliga merkostnader kan leda till helt annat resultat än det som skulle ha inträtt om kommunerna haft kommunalförbund som form för sin samverkan. Detta vore särskilt betänkligt, eftersom det uppenbarligen är ägnat att väcka strid om själva samverkansformerna.

Överväganden av bl. a. nyss angivet slag har lett till att inom ecklesiastikdepartementet utarbetats ett förslag till anvisningar, som i väsentliga delar avviker från principen om ersättning för verkliga merkostnader. I det fall att skolorganisationen i de berörda kommunerna verkligen bygger på samverkan och en av kommunerna alltså regelbundet mottar ett större antal elever från den eller de andra, bör — enligt detta förslag — ersättningen för varje elev i princip motsvara det belopp vartill kommunens *nettokostnader* för driften av skolan skäligen kan uppskattas, för elev och redovisningsår räknat. Nettokostnadsberäkningen kan som regel göras skäligen enkel. I flera fall har kommuner redan ingått helt frivilliga avtal, som grundats på nettokostnadsprincipen. En svårighet vid beräkningen, vilken metod man än väljer, är att kommunernas kapitalredovisning inte är ordnad efter enhetliga normer. Överläggningarna med kommunförbunden har bl. a. också avsett att få deras medverkan till

att åstadkomma ökad enhetlighet på detta område.

Enligt förslaget skulle ersättningen beräknas efter verkliga merkostnaderna endast för det fallet, att antalet elever från annan kommun är så litet att det ej alls eller endast obetydligt inverkar på skolorganisationen. När det gäller andra gemensamma uppgifter än att ta emot elever för undervisning bygger förslaget till anvisningar på den ganska självklara principen att kostnaderna bör fördelas i förhållande till den nytta varje kommun kan anses ha av anordningen.

Det är nu meningen att det förslag till anvisningar, som jag här har berört, inom den närmaste tiden skall läggas till grund för fortsatta överläggningar med kommunförbunden och vissa andra instanser. Om det går som jag hoppas, skall anvisningarna sedan kunna utfärdas under vårens lopp.

Herr Anderberg frågar också vilka andra åtgärder regeringen ämnar vidtaga för att lämna kommunerna ledning vid överenskommelser om kostnadsfördelning. De åtgärder som här kan ifrågakomma är, såvitt jag förstår, sådana som kan syfta till att sprida upplysning i ämnet. Jag har försökt utforma detta interpellationssvar så att det i någon mån skulle kunna fylla en sådan funktion. Men i huvudsak måste det bli en angelägen uppgift för länskolnämnderna och — inte minst — för kommunernas egna organisationer att lämna de enskilda kommunerna den ledning, som här säkerligen erfordras.

Onsdagen den 29 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 108

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 11 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* (I: 30) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.* (II: 44), i vilka hemställts, att riksdagen i anslutning till behandlingen av anslaget till fonden för idrottens främjande måtte besluta, att ingen del av detta anslag skulle få disponeras för stöd åt boxningssporten,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nils Hansson* och *Åke Larsson* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 321), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 12 000 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Nilsson* i Gävle väckt motion (II: 75), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Avsättning till fonden för idrot-

tens främjande för budgetåret 1959/60 anvisa ett belopp av 17 563 150 kronor samt att därutöver ett belopp, som motsvarade ett anslag av 10 kronor per år och aktiv medlem, skulle ställas till de lokala idrottsorganisationernas förfo-gande.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 259 och II: 321 samt II: 75, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 11 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 30 och II: 44 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Söderberg* och *Andreas-son*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 75 samt med bifall till motionerna I: 259 och II: 321, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 12 000 000 kronor;

b) av herrar *Åkerström*, *Rubbestad* och *Gustafsson* i Kärby, vilka ansett, att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 30 och II: 44, besluta, att icke någon del av anslaget skulle få disponeras för stöd åt boxningssporten.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag förstår att de ärade ledamöterna åstundar att snart få övergå till valborgsmäss- och förstamajfirandet, och därför skall jag söka fatta mig kort.

Vi hade ju i fredags en lång debatt

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

om ungdomsvården, där vi alla var överens om behovet av åtgärder för att ta hand om ungdomen. Det enda vi inte kunde bli överens om var väl hur detta skulle gå till. Jag vill i det sammanhanget erinra om att varje elev på en ungdomsvårdsskola kostar 23 000 kronor per år, och därför är det av yttersta vikt att vi får till stånd åtgärder som gör att vi kan ge de kraftigt ökade ungdomskullarna goda fritidsvanor och över huvud taget får möjligheter att komma till rätta med ungdomsproblemen. Här har jag den mycket bestämda uppfattningen, att idrotten har stora möjligheter att göra betydelsefulla insatser. Därför är det nödvändigt att vi ger dem, som nu handhar idrotten, de ekonomiska resurser som behövs dels för att skaffa ungdomsledare men dels också för att anlägga allt fler idrottsplatser. Under de senaste åren har ju de idrottsplatsanslag, som stått till förfogande, i mycket stor utsträckning använts till att förbättra Stockholms stadion inför europamästerskapen i fri idrott, som ägde rum där förra året.

Nu föreslår handelsministern att radpriset vid tippning skall höjas, vilket beräknas tillföra statskassan mellan 12 och 12,5 miljoner kronor om året, och då anser vi reservanter att det kan vara rimligt att idrotten får ytterligare en miljon kronor av de pengarna. Jag vill också erinra om att statens inkomster av tipsmedel har stigit oerhört starkt. Dessa tipsmedel används ju inte till idrottens främjande, på det sätt som från början var avsett, utan pumpas numera in på helt andra områden. Och det sker samtidigt som våra kommuner och landsting — som väl också är livligt övertygade om idrottens stora betydelse när det gäller att ta hand om ungdomen — får utdebitera kommunal skatt för dessa ändamål. Det kan inte gärna vara riktigt att man får lov att förfara på det sättet samtidigt som statsmakterna underlåter att ge idrotten de pengar, som nu finns tillgängliga av tipsmedel.

Därför har vi reservanter den uppfattningen att det bör finnas möjligheter att öka anslaget till idrotten med yt-

terligare en miljon kronor, varvid vi förutsätter att ungefär 500 000 kronor skall avses för ledarutbildning och 500 000 kronor till anläggningsändamål.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min och herr Andreassons reservation under denna punkt.

Häri instämde herr *Bengtson* (cp).

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Eftersom jag är en av dem som undertecknat en motion vilken går ut på att ingenting av anslaget till idrottens främjande skulle avdelas för boxningssporten, vill jag litet närmare motivera vad som ligger bakom motionen.

Nu har ju tillfälligheternas spel gjort att denna debatt till tiden någorlunda sammanfaller med vad som närmar sig på den marknad som av expressiva sportjournalister brukar kallas »blomkålsmarknaden». I vad mån det förhållandet kan påverka riksdagens ställningstagande vet jag inte — jag hoppas att man behåller sitt förnuft, även om geschäftet är stort och högljutt.

Den principiella bakgrunden till motionen och till uppfattningen att man bör ge boxningen en särställning är helt enkelt att denna idrottsgren — om man får använda den vackra beteckningen — till skillnad från alla andra idrottsgrenar syftar till att skada och helst slå motståndaren medvetslös. Nu har jag erfarit att utskottsavdelningen lär ha gjort ett besök i någon träningslokal uppe på Söder och att man blivit djupt rörd över de anslående övningar man där fått se. Jag tror visst att t. ex. hoppning över rep, boxning mot en säck som är upphängd i taket och andra övningar inte kan vara skadliga. Men det gäller ju här ändå i själva verket och till slut en sport som visat sig ha mycket allvarliga medicinska skadeverkningar — den saken kan inte resoneras bort. Betecknande är att då medicinalstyrelsen i februari 1958 avgav ett remissutlåtande över 1955 års idrotts- och friluftsutred-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

nings betänkande, så avrådde styrelsen bestämt statsmakterna från att hålla boxningssporten under armarna. Och styrelsen gjorde det på mycket goda skäl.

Utskottet har gjort sig till tolk för en mycket blygsam uppfattning i detta sammanhang — man anser nämligen att riksdagen lämpligen inte skall lägga sig i vilka idrottsgrenar som får del av idrottsanslaget. Jag frågar mig bara varför man har blivit så blygsam just i detta sammanhang — i en rad andra fall har ju inte riksdagen ådagalagt någon liknande blygsamhet när det gäller att föreskriva vartill beviljade medel skall användas.

Så heter det vidare i utskottsutlåtandet att det har tillkallats ett par sakkunniga, i varje fall har chefen för inrikesdepartementet fått bemyndagande att tillkalla dem. Dessa sakkunniga skall emellertid, såvitt jag förstår, inte göra någon utredning om dessa frågor, utan vad de har att göra är att följa frågan om boxningssportens skadeverkningar, fastän man ju trodde att de verkligen skulle ta itu med att utreda den här saken. Det kan dölja sig mycket bakom denna kautschukformulering om att de skall följa frågan om boxningssportens skadeverkningar. Det kan ju, i bästa fall, dölja sig en utredning bakom detta, men det kan lika gärna begränsa sig till blott och bart ett registrerade.

Men, herr talman, bara det faktum att man har ansett det befogat att tillsätta särskilda sakkunniga med medicinsk utbildning för att se på denna fråga borde rimligen göra riksdagen misstänksam. Om man inte vet det förut, borde man här få en vink om vad det gäller.

Med hänsyn till att vi har en lång föredragningslista här i kväll skall jag, herr talman, tills vidare begränsa mig till vad jag nu har sagt och med hänvisning därtill be att få yrka bifall till den vid punkten 108 fogade med b) betecknade reservationen av herr Åkerström m. fl.

I detta anförande instämde herrar Arvidson (h) och Edström (fp).

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror inte att det är nödvändigt att här diskutera idrottsrörelsens betydelse i samhället. Vi är nog ganska allmänt överens om dess betydelse, och vi är väl också tämligen överens om att den bör ha ett hyggligt stöd från statens sida. Jag antar att 11 miljoner eller 12 miljoner kronor inte behöver mer än till en ringa grad skilja oss åt i fråga om vad vi anser vara ett hyggligt stöd från statens sida. Diskussionen om betydelsen av en god idrottsrörelse kan vi därför avstå ifrån.

Den första reservationen syftar till att öka bidraget till idrottsrörelsen i förhållande till vad handelsministern föreslagit. När detta ärende behandlades i statsutskottets första avdelning inträffade det förhållandet, att de som då satt på ärendet kanske var mera välvilligt inställda i fråga om anslagsgivning än de som till slut justerade ärendet. Det var delade meningar, om det skulle vara 11 eller 12 miljoner kronor. Jag tror att den avvägning, som utskottet till sist stannade för, nämligen 11 miljoner kronor, får anses vara rimlig. En miljon kronor är ändå inga småslantar. Finansministern söker efter miljoner — det saknas rätt många för honom — och jag tror att varje miljon som vi kan spara, även om det sker på bekostnad av anslag till idrottsrörelsen, är åtskilligt värd. Vi skall inte glömma bort det i all vår välvilja just i detta ögonblick.

Utskottet yrkar alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och vi har nog i någon mån litat på att handelsministern med den ställning han har inom idrottsrörelsen har tagit till så mycket som han över huvud taget ansett vara möjligt. Detta om det ena spörsmålet under denna punkt.

Herr P.-O. Hanson har berört den andra frågan, som utskottet haft att ta ställning till, nämligen huruvida boxningen skall få någon del av anslaget. Utskottet har vid något tidigare tillfälle uttryckt den meningen att fördelningen av dessa miljoner inte lämpligen bör verkställas av riksdagen utan att den saken har förtroende kan överlätas till

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

idrottsrörelsens ledning. Den uppfattningen vidhåller utskottet i sitt nu framlagda utlåtande. Dessutom framhåller utskottet, såsom herr Hanson också antydde, att en undersökning skall igångsättas rörande de fysiska och andra skadeverkningar som kan uppstå genom boxningen. Denna undersökning har ännu inte kommit i gång, men den bör ge resultat som skall kunna fullföljas genom framställningar om åtgärder inom en nära framtid. Utskottet har ansett det riktigt att i dagens läge avvakta denna utredning innan man går in på någon sorts diskriminering av boxningssporten.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet förordat i nu nämnda båda avseenden.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag vill först uttala ett beklagande över att jag i dag inte är fullt så samstämmig med statsrådet och chefen för handelsdepartementet som vi trodde oss vara när vi sist bytte ord här i kammaren. Jag måste tyvärr beklaga att han inte har varit litet mer generös gentemot idrottsrörelsen när ett tillfälle nu bjöds. Jag vill också säga att det länge har förvånat mig att riksdagen i stort sett inte har visat den förståelse för idrotten som man har rätt att hoppas på med hänsyn till idrottens betydelse särskilt för ungdomens fysiska men även dess allmänna fostran samt givetvis också med hänsyn till idrottens roll i samhällslivet.

Måhända är det så att kammarens ledamöter i allmänhet inte har varit i tillfälle att se idrotten så att säga inifrån utan bedömer den främst efter de stora evenemang som publikintresset har drivit fram som en gren av nöjesindustrin, en utveckling som ingalunda är utan skuggsidor och följaktligen inte går helt fri från kritik. Det egentliga idrottslivet med sina förgreningar över hela landet ut till de minsta byarna är emellertid något annat än det som avspeglas på dagspressens förstasidor och sportspalter. Denna folkrörelse röjer kanske i första hand ungdomens behov av och

längtan efter fysisk träning, som vårt industrialiserade samhälle med dess tätorter inte längre ger på naturlig väg. Idrotten har också i sina skiftande former under en alltmer ansvarsmedveten ledning blivit allt bättre avvägd och planerad, jag vågar säga fått allt sundare former.

Vad som egentligen är det märkligaste med idrotten är nog att det hitintills har lyckats den att på frivillighetens väg skaffa de tiotusentals ledare som behövs för rörelsens ledning. För det är inte bara så att man av dessa ledare kräver att de offrar tid och pengar, utan man ställer numera därtill allt större krav på dem i fråga om allsidig erfarenhet och utbildning för att de verkligen skall fylla sina uppgifter vid ledning av idrottslig verksamhet. Det är till stor del för denna nödvändiga utbildning av de frivilliga ungdomsledarna som idrotten behöver ökade medel och som Riksidrottsförbundet också begär sådana. Jag vill särskilt framhålla att det inte endast är fråga om idrottslig utbildning för instruktion utan en allroundskolning i fråga om ledarskap. De skall kunna leda diskussioner och sammanträden, besitta en viss pedagogisk skicklighet, en insikt i ungdomspsykologi, vissa medicinska grundkunskaper o. s. v.

Jag skulle härvidlag gärna vilja nämna några exempel, men det vågar jag inte göra med hänsyn till tiden. Jag tror emellertid, som sagt, att riksdagens ledamöter i gemen inte riktigt har klart för sig idrottens betydelse för ungdomens fostran. Det skulle enligt min mening otvivelaktigt råda kaos på ungdomsfronten i dagens samhälle om inte idrotten fanns. I varje fall skulle ungdomsproblemet vara oerhört mycket större. Kostnaderna för staten och kommunerna skulle säkerligen också ökas avsevärt om vi inte kunde räkna med alla dessa tiotusentals ledares frivilliga insatser utan måste ersätta dem med avlönade krafter. Jag vet av egen erfarenhet att vi har skäl att vara tacksamma för att idrotten finns och att de frivilliga krafterna ännu räcker till. Det börjar emellertid

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

bli svårigheter med rekryteringen, och jag kan inte undgå att göra den reflexionen att det är det bristande stödet från det allmännas sida — inte så mycket från kommunernas som från statens — som gör att vi kan riskera ett bakslag.

Nu kan man ju tycka att anslaget är ganska vackert. Det är fråga om 11 miljoner kronor, men vi får väl ändå se detta belopp mot bakgrunden av de medel som via idrotten, för all del inte direkt men i alla fall genom idrottsintresset och via tippningen, tillföres statskassan. Där är det fråga om, tror jag, rätt mycket över 100 miljoner kronor. Det var dessa pengar som en gång i tiden skulle delas lika mellan statskassan och idrotten. Det har inte blivit så, utan det är i runt tal bara 10 procent som går till idrotten, de övriga 90 tar staten hand om.

Nu vill handelsministern skaffa staten ökade inkomster genom tippningen. Ökningen beräknas till 12 å 12,5 miljoner kronor, och jag tycker att det ligger nära till hands att även av dessa medel ge idrotten den tioprocentsats som den hittills har fått. Då skulle vi ju vara uppe ungefär i de 12 miljoner som reservanterna har uttalat sig för och som motionärerna har yrkat. Jag tror att detta vore en förnuftig lösning, ty idrotten behöver dessa pengar, den är i trångmål på grund av automatiska utgiftstegringar av olika slag, som den själv inte råder över. Med hänsyn till den roll som idrotten ändå spelar i samhället tror jag att snålheten skulle bedra visheten om man prutade ned anslaget till mindre än 12 miljoner.

Jag vill vidare säga att idrottens arbete är så socialt värdefullt att den som inte har fått inblick så att säga bakom kulisserna knappast kan förstå detta. Jag vill också understrika att idrotten i dag räcker samhället handen till ett fördjupat samarbete just på den sociala fronten. Den handen bör samhället ta. Den är ärligt framräckt, och jag tror att ett utökat samarbete kan ge resultat på ungdomsvårdens område, som vi näppeligen har utsikter att uppnå på något annat sätt.

Efter vad jag nu sagt hoppas jag kamraren förstår att det för mig är ett mycket allvarligt och djupt intresse att idrotten ges ett ökat stöd, och jag ber att i likhet med herr Söderberg få yrka bifall till reservation nr 25 a.

Det vore kanske litet att säga om min namnes på stockholmsbänken yttrande om boxningen. Jag skall inte gå närmare in på den frågan. Jag är bara rädd för att han sammanblandar vår landsman i New York med amatörboxningen här hemma. Jag har från denna talarstol tidigare sagt att jag inte har ett ord till försvar för den professionella boxningen. Det tror jag inte heller att Ingemar Johansson innerst inne har. För honom är den ett stort äventyr och har gett honom en chans i livet, som han enligt min mening har tagit på ett storartat sätt.

Men amatörboxningen är ett mycket svårbedömt problem. Jag vill gärna medge att den kan ha sina risker, men å andra sidan har man från idrottsledningens håll allt mera skärpt kontrollen över denna idrottsgren för att kunna se till, att den leds in på sunda banor. Vi får ändå fatta att här finns ungdomar så funtade att boxningen för dem är ett naturligt sätt att avreagera sig, eller hur vi vill uttrycka det. Denna nävsport är för dem en naturlig idrottsform. Det är ingen som kommenderar dem att utöva boxningssporten, utan de gör det av fri vilja och med stora uppoffringar. Jag kan nämna att bara kostnaden för de lokaler som amatörboxarna disponerar uppgår till 150 000 kronor per år. Det är inte enbart boxning, som idkas där, ty grunden för all idrott är gymnastik och annan grundläggande träning, först därefter kommer träningsboxningen med väl vadderade handskar. Denna träning medför ingen risk, utan risken torde uppkomma först i samband med tävlingarna. Att det då finns en möjlighet för att boxarna utsättes för risker vill jag inte förneka. Men i det fallet utövar läkarna nu en ytterligare skärpt observation. Alla deltagare i svensk boxning står under läkarkontroll och man försöker att leda den på bästa sätt.

Jag kan därför inte dela herr Per-Olof

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

Hansons åsikt om boxningen. Vi skall från riksdagens sida inte ställa några bestämda krav, utan jag anser att det bör vara idrottens egen sak att bedöma frågan och fördela medlen med hänsyn härtill.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Tillåt mig bara att till den debatt som förts på denna punkt knyta några korta reflexioner.

Det anslag, som föreslagits i propositionen, innebär en höjning med 700 000 kronor. Det har utskottet i nuvarande läge ansett sig för sin del kunna tillstyrka. Det är ju i och för sig ingen liten anslagshöjning det här gäller. Jag vill självklart ingalunda förneka att det kan anföras skäl för en ytterligare höjning. Utskottsreservanterna har ansett att höjningen bör uppgå till 1 700 000 kronor i stället för den av utskottsmajoriteten förordade 700 000-kronorshöjningen. Visst kan många starka skäl anföras för det. Jag är den förste att i och för sig erkänna den saken, men jag tycker att de skäl som herr Hanson åberopade inte hör till de starkaste. Han hänvisade till att inkomsterna av tipsmedel i så betydande utsträckning tillföres statskassan att det inte borde vara omöjligt att av den anledningen öka anslaget till idrotten med av honom förordade 1 000 000 utöver de 700 000 kronorna. Jag må ju säga att så lättvindig får väl ändå inte argumenteringen vara på denna punkt. Medlen måste ju tas någonstans. Anslår man ytterligare 1 000 000 till idrotten, betyder det en utgift för statskassan, var pengarna än inkomstmässigt skall redovisas.

Jag undrar också om riksdagens ledamöter observerat att detta anslag under de senaste åren undergått en höjning som är jämförelsevis stor, om den sättes i relation till vad som skett med andra anslag. Jämfört med budgetåret 1954/55, då anslaget utgjorde 8 000 000 kronor, har anslaget, därest riksdagen nu bifaller utskottsmajoritetens förslag, fram till i år ökat med inte mindre än 3 000 000 kronor.

Härutöver har också idrotten fått tillgodogöra sig inkomsten av två extra tipsomgångar i fjol. Jag vill erinra om att denna riksdag har fattat beslut om anslag på ytterligare 800 000 kronor för stadionbyggnaden. Man kan kanske säga att de pengarna skulle ha kunnat användas på ett bättre sätt. Men ingen lär kunna förneka att det ändå är pengar som kommer idrotten till godo.

Jag vill sluta, herr talman, med att fästa kammarens uppmärksamhet på att jag fått Kungl. Maj:ts tillstånd att tillsätta en utredning, som bl. a. skall handlägga frågor rörande idrottsanslagets användning. Den av mig tillkallade utredningen kommer att undersöka vilka möjligheter som kan föreligga att åstadkomma ett effektivare samarbete mellan Korporationsidrottsförbundet och Riksidrottsförbundet. Det är möjligt att man den vägen kan få en bättre användning för de medel, som nu anslås till idrotten. Det är framför allt troligt att man därigenom kan få en bättre överblick beträffande vilka medelsbehov, som här är mest angelägna.

Herr talman! Under sådana omständigheter måste jag nog uttrycka den förhoppningen att utskottsmajoritetens förslag vinner kammarens bifall.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle.

Herr talman! Det ligger kanske något i vad statsrådet säger om tipsmedlen och deras användning. Men de är ju ändå den källa från vilken idrotten får sina pengar. När statsrådet säger att anslaget till idrotten höjts är det riktigt. Men hur är det? Fick vi inte 1940 — i dagens penningvärde — ungefär samma anslag som nu? I det långa lopet har det inte blivit någon höjning att tala om, i varje fall inte i proportion till idrottens utveckling.

Jag vill erinra om att det blir en olympiad nästa år. Det kan diskuteras, om Sverige skall delta i olympiader. Men det är ju olympiaden som tar huvudparten av årets tillskott. Den egentliga idrotten får en mycket blygsam summa.

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

De extra tipsomgångarna i fjol gav idrotten över 12 miljoner kronor, men de pengarna togs från idrottsanslaget för att bygga om statens egen idrottsplats, Stadion. Därvidlag gjorde väl snarast idrotten i övrigt en liten upppoffring.

Sedan får jag ännu en gång understryka idrottens betydelse. Har kammaren tänkt på att av alla fritidsgrupper som startar i Sveriges land svarar idrotten för mer än de övriga ungdomsrörelserna tillsammans? Jag tror att det är nästan dubbelt så många.

Till slut ett påpekande. Liksom jag brukar säga om anslag till forskning vill jag säga om idrottsrörelsen med hänsyn till dess sociala betydelse, att vi inte ens i ett bekymmersamt ekonomiskt läge har råd att neka oss investeringar till idrottens fromma.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Även om jag delar handelsministerns uppfattning när det gäller ekonomiska svårigheter i stort och detta även sett i samband med anslagen till idrottsrörelsen, tillhör jag ändå dem som i denna fråga stöder den reservation som har avlämnats. Jag har gjort det av vissa skäl, som jag vill redovisa för kammaren.

Först och främst tror jag inte att det är alldeles riktigt när man frångår, såsom handelsministern delvis gjorde, de premisser som en gång gällt i fråga om pengarna från Tipstjänst. När man dessutom är medveten om att idrotten kommer att få ökad omslutning borde det väl vara ett faktum som talar för att idrotten den här gången bör få mera pengar än Kungl. Maj:t har föreslagit.

Härtill kommer att det exempelvis när det gäller ansökningar för anläggning av idrottsplatser i vårt land i dag råder en eftersläpning med inte mindre än 15 miljoner kronor. Från Riksidrottsförbundet säger man att om man skulle få det högre anslaget på 12 miljoner kronor, skulle detta innebära att man skulle kunna klara av eftersläpningarna från åren 1956 och 1957, men att man inte

skulle ha några pengar till ansökningar under åren 1958 och 1959.

Vidare vill jag framföra en synpunkt, som jag anser vara väsentlig i denna fråga. Jag skulle vilja, herr talman, låta tankarna gå tillbaka till en annan diskussion, till den diskussion som nyligen fördes i denna kammare om ungdomsvården och ungdomsbrottsligheten och hur dessa problem skulle lösas. Även i det sammanhanget gällde det pengar. Jag vill här bara ställa den frågan: Är det inte, om man ser det krasst ekonomiskt, billigare för samhället att satsa på den förebyggande fostran i fråga om det klientel det här gäller? Jag tror att det blir billigare än att hålla dessa ungdomar på Roxtuna och motsvarande anstalter.

För den ungdom i vårt samhälle, som inte har kommit vid sidan om så att säga, utgör idrotten inte bara en källa till avkoppling under fritiden utan också någonting som gör ungdomen bättre än en gångens tids ungdom på det sättet att den präglas av fysisk och psykisk spänst.

Sedan vill jag, herr talman, säga några ord om boxningen. Jag delar på intet sätt deras uppfattning som har undertecknat en reservation som innebär att inte någon del av idrottsanslaget skall få disponeras för stöd åt boxningen. Det var någon här som sade att man har stirrat sig blind på proffsboxningen. Det är också min övertygelse. Betraktar man vad den rena amatörboxningen åstadkommit, när det gällt att ta hand om de ungdomar som hamnat på tillvarons skuggsida, och hur den gjort riktiga människor av dem, tror jag att man finner att det är lika befogat att ge pengar till denna gren av idrotten.

Jag vill, herr talman, bara med dessa få ord yrka bifall till den reservation vid punkten 108, som betecknas med nr 25 a.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag vill inte lägga mig i frågan huruvida boxningen skall få anslag eller inte. Jag delar den uppfattning som uttryckts från utskottets

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

sida, att vederbörande idrottsorganisationer bör vara mest kompetenta att bedöma denna sak.

Förra veckan hade vi senast här i kammaren och i medkammaren en rätt ingående diskussion om ungdomsproblemen och om de ungdomsvårdande uppgifter som vi väl alla är eniga om att det åligger samhället att handha. Vi var också eniga om att man här måste vidta vissa åtgärder för att söka hos den unga generationen få en sund och riktig utveckling. Jag tror att ett av medlen för ett sådant syfte är att visa större välvilja från riksdagens sida gentemot idrottsorganisationerna. Jag kanske får bekänna att jag själv aldrig varit idrottsman, men jag har kommit i kontakt med idrottsungdomen på annat sätt genom en medlem av min familj, som är aktiv idrottsman sedan 10—12 år, mycket aktiv för övrigt både som utövare av idrott och som medlem av ledningen för ett av våra idrottsförbund. Jag vet att idrotten har en mycket god, fostrande betydelse för den unga generationen. Men det saknas idrottsplatser, det saknas instruktörer och ledare. Man behöver alltså från statens sida ge mera stöd än tidigare och mera än vad utskottet är berett att tillstyrka. Vi har från vår sida väckt en motion, där vi tagit upp just de förslag som Riksidrottsförbundet och skolöverstyrelsen i sina petita har ansett vara erforderliga, nämligen i runt tal 17,5 miljoner kronor av de tipsmedel som man tar in från idrottsrörelsen. Man höjer nu med 700 000 kronor jämfört med föregående år, men vi anser detta vara mycket njuggt av utskottet. Jag vill erinra om att 1939 års beslut beträffande tipsmedel innebar att riksdagen uttalade sig för att 50 procent av tipsinkomsterna skulle anslås till idrottsändamål och 20 procent till främjande av friluftsliv. Vi har aldrig i riksdagen, såvitt jag har mig bekant, upprätthållit detta i och för sig mycket riktiga beslut, och även om man här skulle bevilja vad som föreslagits från idrottsförbundets sida och från skolöverstyrelsens sida, kommer vi i alla fall inte upp till den summa, som enligt 1939 års beslut skulle

ge tillbaka till idrotten en del av de pengar som faktiskt framskapats genom de utövande idrottsmännens verksamhet. Jag tycker därför det är mycket rimligt begärt, om man av de inkomster som kommer från de höjda tipsavgifterna och som kommer att belöpa sig till cirka 130 miljoner kronor nästa år fick behålla för idrottens räkning de cirka 17 miljoner kronor som här begärts.

Herr talman, jag vill med dessa ord bara ytterligare motivera motionen nr 75 i andra kammaren, som jag i första hand yrkar bifall till. I andra omgången kommer jag självfallet att stödja reservationen nr 25 a vid punkten 108 som betyder något mer än vad utskottet och regeringen anser sig kunna gå med på.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra ett par korta påpekanden. Herr Hansson framhöll att den ökning som detta anslag undergått sedan början av 1940-talet egentligen knappast svarade mot penningvärdeförsämringen. Men detta är — det tillåter jag mig att säga, herr talman — näppeligen riktigt. År 1945/46 utgick det förevarande anslaget med 1 800 000 kronor, och visst har vi, ärade kammarledamöter, upplevt en beklaglig försämring av penningvärdet, men den har inte varit av sådan storleksordning att 1,8 miljon år 1945/46 måste höjas till 11 miljoner i år för att man skall få ett motsvarande värde. Ingen kan påstå någonting sådant.

Vidare skall man komma ihåg att det allmänna stöder idrotten på många olika sätt och i olika former. Detta anslag är endast en av de vägar på vilka idrotten kommer i åtnjutande av det allmännas stöd. Härutöver anslås, herr Sundin, särskilt av kommunerna betydande belopp för idrottsplatsanläggningar etc. Det statliga bidraget är endast en bråkdel av vad kommunerna bidrar med för samma ändamål. Därtill kommer ytterligare en omständighet. I den mån som det finns fritidsgrupper — herr Hansson talade särskilt varmt om vikten och betydelsen av denna form av ungdoms-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

verksamhet, och jag instämmer gärna i hans allmänna omdöme — så har denna verksamhet också stöd av det allmänna på ett annat sätt än via idrottsanslaget. Anslag till fritidsgruppsverksamheten utgår nämligen över åttonde huvudtiteln, och jag tror, herr talman, att det härvid rör sig inte bara om en utan kanske både om två och tre miljoner kronor. Sålunda lämnas av statsmedel stöd till idrottslig verksamhet som — därest utskottets förslag skulle vinna riksdagens bifall — skulle uppgå inte till 11 miljoner kronor, utan härtill kommer ytterligare två eller kanske tre miljoner kronor på innevarande års budget. Jag tror att det är av vikt att hålla detta i minnet, när man går att fatta beslut.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att när frågan om fördelning av tipsmedel på sin tid först var uppe fick idrotten mera pengar. Budgetåret 1939/40 — det var det år jag avsåg — hade idrotten ett anslag på 7,5 miljoner kronor, och jag menar att detta i dagens penningvärde är snarast ett större anslag än den får i år. Att sedan idrottsrörelsen frivilligt under kriget gick med på att dess anslag minskades, betraktar jag som en helt naturlig sak.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till handelsministern säga att när jag nämnde dessa årtal och den eftersläpning som skett var det just med tanke på kommunerna, ty jag har under dagen gått igenom den lista, som Riksidrottsförbundet har över alla de ansökningar som inkommit från kommunerna i landet, och detta styrker mig ännu mer i min uppfattning att vi måste höja anslaget, dels för ungdomarna själva, dels för att man inte på detta område som på så många andra skall lasta över utgifterna från staten på kommunerna. Detta blir nämligen många gånger följd, eftersom de

flesta kommuner, åtminstone på landsbygden, vill försöka behålla sin ungdom, och detta innebär att man många gånger sätter i gång att bygga en idrottsplats, även om man är medveten om att man får vänta två eller tre år och att man kanske så småningom med den utveckling, som nu synes ske, inte får den procentsats som man förutsatte från första början.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det är rätt anmärkningsvärt att man från håll, där man tidigare under riksdagen talat om sparsamhet i olika sammanhang, nu med samma energi talar för att ett anslag skall höjas. Det har till och med i dag talats om den svåra finansiella situation, som statens finanser befinner sig i, och då tycker jag att om vi tagit hänsyn till detta i andra sammanhang tidigare, finns det skäl i att göra det även i detta fall.

Jag vill emellertid inte ha sagt annat än att detta är en sak som vi får ta hänsyn till i dag. Jag är liksom många andra här i kammaren på det klara med att om vi skall komma till rätta med de ungdomsproblem vi tidigare diskuterat här i riksdagen, behöver vi för det ändamålet i allra högsta grad lita till idrottsrörelsens hjälp. Och det är väl inte tal om annat än att vi, i den mån det tarvas mer medel för idrottsverksamhet, är nödsakade att bevilja dessa medel. Men det är å andra sidan självklart att en sådan verksamhet då bör sättas in såsom ett led i den uppfostrande verksamhet, som det ju är alldeles uppenbart att vi behöver bedriva bland den ungdom som lämnar folkskolan.

När jag sagt detta, har jag sagt vad jag velat säga beträffande den miljon kronor det här gäller. Jag kommer följaktligen att gå på utskottets linje beträffande den saken, men jag kommer däremot inte att göra det beträffande anslaget till boxningen.

Herr Hansson på blekingelänsbanken nämnde här att man är angelägen om att inom idrottskretsar försöka länka in boxningen på sunda banor. Jag undrar

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

just vad som menas med att länka in boxningen på sunda banor. Såvitt jag har förstått av det lilla jag har gett akt på boxning, har boxningen bara en enda bana, och det är den raka högern — herr Mannerskantz säger här att man kan tala också om den raka vänstern, ja, gärna det. Det är alldeles självklart att om man skall kunna bli en duktig boxare räcker det inte med att bara ha en stark högerarm eller en stark vänsterarm eller styrka i bägge armarna, utan det tarvas naturligtvis en betydande träning av allt vad muskler över huvud taget heter. Men avsikten är i alla fall att man skall försöka slå motståndaren knockout.

Som herr Hanson på stockholmsbänken sade, skall man försöka slå motståndaren medvetetslös; det är detta som man ytterst siktar till. Att man sedan lyckas i så få fall är en sak för sig, men boxningen är ändock inriktad på detta. Om någon vill göra gällande att detta är sunda vanor, bestrider jag det. Det finns nämligen ingen sport som är så rå som boxningen — den fria boxning som tillämpas på sina håll i Amerika är naturligtvis råare än den som utövas i vårt land — men när det talas så vackert om den amatörboxning som finns och det påstås att det över huvud taget inte finns någonting att säga om den, är detta ändock fel, ty de som blir proffsboxare har tidigare varit amatörboxare. Amatörboxningen är ju skolan för proffsboxare. Men det är inte bara detta, att man misshandlar varandras kroppar och kanske främst varandras ansikten som jag för min del tycker är otäckt. Jag undrar: Är det någon egentlig konsekvens i detta? Vi blir här i riksdagen upprörda in i själen, om en fader eller moder agar sitt barn eller en folkskollärare ger en pojke en örfil. Men om man slår så att ansiktet blir som en biff, då reagerar vi inte, utan det skall staten till och med betala pengar till.

Vi bedriver någonting som kallas för kulturarbete i vårt land. Det kulturarbetet bör sikta till att skapa bättre och finare människor i detta land. Det kan väl inte då vara lämpligt att använda stats-

medel för att förråa människorna, och att förråa människorna det är boxningen väl lämpad för.

Det har sagts i debatten att de grabbar, som man tar hand om i boxningsklubbarna, skulle man inte på annat sätt kunna få fason på. Dessa tuffa killar skall man alltså träna upp i boxningsläger. Tror ni det behövs? Jag tror det inte. Jag måste säga att om vi skall arbeta för en kulturell höjning av vårt folk, då bör vi inte göra det med hjälp av boxning, utan då bör vi göra slut på boxningen så långt vi kan genom att vägra allmänna medel åt varje idrottsammanslutning som har boxning på sitt program.

Därför skall jag be att få ansluta mig till den reservation, som är betecknad med b.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Tillåt mig först säga ett par ord till herrar Hansson i Ronneby och Sundin, som i varje fall på en punkt riktade ungefär samma anmärkning mot vad jag hade att säga i mitt förra anförande. Anmärkningen gick ut på att jag i detta anförande på ett mycket betänkligt sätt skulle ha råkat sammanblanda proffsboxning och amatörboxning. Jag bestrider att jag har gjort en sådan sammanblandning. Jag har fullt klart för mig den principiella och praktiska skiljelinjen, men jag vill också tillfoga att ingen har bättre än herr Hansson i Ronneby genom sitt anförande klargjort hur svårt det är att dra en riktig gräns mellan amatörboxning och proffsboxning. Jag påpekade i mitt anförande bland annat att åtskilliga träningsformer i samband med boxning är fullt all right ur sportsynpunkt. Men, fortsatte jag, sedan kommer allvaret när det blir en amatörmatch, och på den punkten förföll herrar Hansson i Ronneby och Sundin vara någorlunda överens med mig.

Det är betecknande att för att inte råka alltför långt ut på isen så började herr Hansson i Ronneby — och i någon mån herr Sundin — att tala lugnande

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

ord om att man undan för undan skärper läkarkontrollen för att minska riskerna. Ja, det är just det betecknande: man måste ständigt öka läkarkontrollen för att minska riskerna. Detta borde enligt min mening utgöra ett skäl för att man tar allvarligt på denna fråga och inte bara binder ihop boxningssporten med annan, hedervärd idrott.

Herr Gillström framhöll särskilt att vi borde avvakta den utredning som skulle komma. Är det nödvändigt att göra det? Jag erkänner att det i en riksdagskammare är ett förkrossande argument att framhålla att man startat en utredning. Då brukar alla nackar böja sig. Men jag tror inte att vi behöver göra det i detta sammanhang. Vi vet ändå vad det gäller. Jag vill erinra om vad jag påpekade i mitt förra anförande, nämligen att medicinalstyrelsen bestämt avrått statsmakterna från att hålla boxningssporten under armarna. Styrelsen gjorde det på grundval av en medicinsk undersökning. Denna var ingalunda, som man försökt ge intryck av, grundad på erfarenheter från proffsboxningen, utan det var en undersökning som helt och hållet avsåg amatörboxare. Det var riskerna vid amatörboxningen som föranledde medicinalstyrelsen att bestämt avråda statsmakterna från att stödja boxningen. Jag ber kammarens ledamöter lägga märke till det, så att det inte i fortsättningen blir en sammanblandning av det slag som här har skett.

Boxningen är alltså inte någon oskyldig företeelse ur medicinsk synpunkt. Jag skall inte ge mig ut på något vidlyftigt resonemang om den förråande effekt den eventuellt kan få på ungdomen. Men jag vill säga så mycket att jag har svårt att tänka mig att det skulle ha en särskilt förädlade effekt att ungdomar får lära sig hur man på ett snyggt sätt kan klippa till en medmänniska, så att hon blir medvetlös.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Handelsministern påpekade att idrotten tack vare den extra tipsomgången fått en hel del pengar. Jag

vill därför erinra om att det var sammanlagt 1,8 miljon, som därigenom tillfördes idrottsfonden. Men samtidigt fick Stockholms stadion under sammanlagt tre års tid 4,4 miljoner kronor. Det innebär att övriga orter i landet blev praktiskt taget utan pengar till idrottsanläggningar, vilket också herr Sundin har påpekat. Det föreligger således en betydande balans. Det fattas, som herr Sundin framhöll, ungefär 15 miljoner kronor av den anledningen. Det var således närmast för att hjälpa Stadion som den extra tipsomgången anordnades.

När handelsministern talade om att han varit med om att öka idrottsanslaget med 3 miljoner kronor och även om detta belopp täcker mer än enbart kostnadsfördyringen, så kan jag inte underlätta framhålla att handelsministern bör komma ihåg att ungdomskullarna också ökat väsentligt. Det innebär att de som har glädje och nytta av pengarna har blivit betydligt fler, och slår man ut beloppet på dem, så blir det inte mera pengar per person utan kanske snarare tvärtom.

Vad som är det viktigaste i detta sammanhang är att under de närmaste fem, sex åren kommer ungdomskullarna i detta land att öka i ännu högre grad. Därför finns all anledning för oss att se till att vi tar vara på denna ungdom.

Jag vill också till såväl handelsministern som herr Elowsson säga att det måste vara dålig sparsamhet att få lov att bygga ungdomsvårdsskolor och där för var och en av de intagna betala 23 000 kronor om året för vården. Då är det väl betydligt bättre att vi här satsar ytterligare en miljon kronor för att förebygga att ungdomar behöver komma till ungdomsvårdsskolorna.

Handelsministern försöker komma undan med att säga att det också anslås betydande belopp av kommunerna. Jag vill i likhet med herr Sundin fråga: Är det riktigt att när statskassan tillförs 100 miljoner kronor av tipspengar skall våra primärkommuner och landsting tvingas att utdebitera proportionell kommunalskatt för att klara de uppgifter som rätteligen borde betalas av dessa

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande tipsmedel? Jag kan för min del inte vara med om ett sådant resonemang.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Att jag blandar mig i denna diskussion beror närmast på att jag reagerar mot de våldsamma överdrifter herr Elowsson gjorde sig skyldig till när han talade om boxningen. Man får av hans anförande intrycket att boxningen är någonting förfärligt förråande, någonting som drar ned människorna. Enligt honom går den ut på att bulta biff av varandra.

Sådana uttalanden tyder på att herr Nils Elowsson mycket litet känner till amatörboxningen. Vi har tusentals ungdomar i detta land som sysslar med amatörboxning. Det är mycket fina pojkar, men många av dessa har haft kontaktsvårigheter och tyckt sig finna kontakt i boxningsklubben och i det goda kamratskapet under utövandet av den gamla klassiska boxningen, där det inte gäller den raka högern utan den raka vänstern. Det gäller självförsvar och att försöka träna sig till någonting som kan kallas god fysisk kondition.

Det har sagts att syftet med boxningen närmast är knockouten och att det gäller att bli proffsboxare. Det är ytterst få av dessa pojkar som blir proffsboxare. De som blir det är lätt räknade, och vad vi nu närmast diskuterar är om man skall stödja amatörboxningen eller inte.

När man säger att boxningen skall vara så förråande, kommer jag att tänka på att den konstnär som nyligen dekorerade denna lokal, sedermera Nationalmuseums chef, Otte Sköld, i sin ungdom var en mycket framstående boxare. Ingen kan påstå att han var på något sätt förråad. Eller tänk på den mycket blide kåsören Hasse Z., som under sina sista levnadsår skrev mycket filosofiska kåserier i Svenska Dagbladet. Han var en mycket stor beundrare av amatörboxning, som han i yngre år flitigt deltog i. Man kan inte säga att han var förråad eller spred någon förråad anda i sina artiklar i Svenska Dagbladet.

Man får försöka hålla litet måtta när

man som boxningskritikerna P.-O. Hansson och Nils Elowsson här våldsamt far upp och menar att boxning är någonting förfärligt och ohyggligt. Det är den inte! Den är en idrott som andra idrotter, och alla idrotter har sina faromoment.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Söderberg gjorde sig skyldig till väsentliga överdrifter. I mitt första anförande har jag redan erkänt att starka skäl visst kan anföras för ett högre anslagsbelopp än det Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet förordat — om man nämligen ser detta anslag isolerat från alla övriga i budgeten. Men det är ju det man inte gärna kan göra. Med den argumentering som herr Söderberg för borde man logiskt komma till en helt annan slutsats än den herr Söderberg dragit ur sitt eget resonemang. Jag förstår inte varför han stannar vid en ökning med en miljon till tolv. Han skulle med precis samma argumentation lika gärna kunna förorda 15, 20 eller 25 miljoner.

Herr talman! Den fortsatta debatten har i varje fall såvitt jag förstår inte bjudit på några ytterligare starka skäl för en höjning av anslaget utöver vad utskottsmajoriteten förordat.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! Det har sagts många fina saker om idrotten här i dag. Det sägs inte för ofta, även om den också har sina avigsidor. Det sägs att vi har ont om pengar. Det vet vi att vi har, men så ont om pengar kan vi väl aldrig ha att vi inte kan kosta på oss någonting och även ta ökade utgifter för sådana saker som man absolut ser vara ren affär.

Det sades också här i debatten att riksdagen inte annars beviljar anslag till övningar av rätt slag där människor kan skadas, men om vi ser t. ex. på vårt försvar tror jag nog att det där, om det blir verklighet, kan bli fråga om sådana saker. Jag vill inte alls ta upp någon försvarsdebatt här, men den som gjort

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

sin värnplikt vet vilken oerhörd betydelse idrotten har. De människor som kommer från idrotten är tränade redan från början. Om en värnpliktig kommer från en kontorsstol eller annat stillasittande arbete går nästan hela värnplikts tiden åt för att få upp konditionen. Kommer han sedan åter i samma belägenhet försvinner snart konditionen. Om nu en pojke börjar idrotta redan i skolåldern och sedan fortsätter i idrottsföreningar får han sin bästa kondition efter värnpliktsåldern mellan 20 och 30 år och behåller sin kondition upp till 35 och 40 år. Vad detta betyder för vårt försvar kan säkert inte överskattas.

Jag tycker att den rimliga begäran, som reservanterna kommer med, skall kammaren hjälpa dem att få igenom.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Söderberg*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr *Andreasson* vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Öhman*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen II: 75.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 108 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Söderberg* och *Andreasson* vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Söderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 26.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Åkerström* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hanson*, *Per-Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 108 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Åkerström* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Om ökad avsättning till lotterimedelsfonden

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hanson, Per-Olof*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster na hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 109

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 110**Om ökad avsättning till lotterimedelsfonden**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 264 och II: 320, till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 21 800 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 264, av herr *Källqvist*, och II: 320, av herr *Christenson* i Malmö, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att öka avsättningen till lotterimedelsfonden för budgetåret 1959/60, så att socialt godtagbara förhållanden kunde skapas vid teatrar.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag har vid denna punkt väckt en motion. En liknande motion har väckts i andra kammaren. Motionerna går ut på att riksdagen måtte besluta att öka avsättningen till lotterimedelsfonden för budgetåret 1959/60, så att socialt godtagbara förhållanden kan skapas vid teatrar. Genom en sådan ökad avsättning till lotterimedelsfonden skulle man alltså kunna bereda de anställda vid våra teatrar en bättre an-

ställningsform och bättre löner. Dessutom skulle väl teatrarne genom en sådan ökad avsättning få bättre möjligheter att genomföra sina kulturella uppgifter.

Vi motionärer anser att det borde finnas utrymme för en ökning av avsättningen till lotterimedelsfonden. Från början var det väl — liksom i fråga om tipsmedlen, som vi nyss talade om — avsett att 50 procent skulle gå till denna kulturella verksamhet, medan resten skulle gå in i budgeten. Det har emellertid uppstått en stor disproportion härvidlag, och jag tror att man för närvarande av lotterimedelsfonden, som utgör omkring 112 miljoner kronor, bara avsätter 21 miljoner kronor. Enligt vårt förmenande ger detta utrymme för en ökning.

Att de anställda vid teatrarne behöver bättre anställningsförhållanden och bättre löner, tror jag alla är eniga om. I en TCO-tidning gjordes det för en tid sedan en jämförelse mellan lönerna för vissa kategorier, bland annat för filmstjärnor. Man fann därvid att Anita Ekberg för en film får 100 000 dollar. Vi har inte tänkt oss att de anställda vid våra teatrar skulle få det fullt så bra, men vi tycker nog att disproportionerna är litet väl stora. Vid Hälsingborgs stadsteater är genomsnittslönen 910 kronor per månad för dem som är fast anställda. Därtill kommer att många av dem som verkar vid denna teater inte ens har fast anställning. En annan sak är att bättre förhållanden råder vid andra teatrar, särskilt vid Dramatiska teatern, där genomsnittslönen är 1 600 å 1 700 kronor i månaden.

Det är en punkt i utskottets motivering, herr talman, som jag ställer mig litet tveksam inför. Man säger där att man inte kan gå in på denna fråga därför att det är en arbetsmarknadsfråga och att denna inte skulle höra riksdagen till. Jag har nu den uppfattningen, att en arbetsmarknadsfråga mycket väl kan diskuteras i riksdagen. Det är ju i alla fall inte någon lönefråga i egentlig mening. Jag tror att utskottet har bedömt saken fel och liksom vill krypa bakom

Om uppförande av reaktoranläggning i Göteborg

uttrycket arbetsmarknadsfråga. Vi kan för övrigt finna, att man från lotterimedelsfonden lämnar ett bidrag av mer än 247 000 kronor till pensionering av skådespelarna vid Dramatiska teatern. Det är väl strängt taget också en lönefråga. Alltså kan sådana frågor behandlas av riksdagen, och man kan då också bevilja medel för att ge bättre förhållanden vid teatrarna.

Motionärerna hade föreställt sig, att motionen skulle få en välvilligare bedömning och behandling och att utskottet skulle föreslå en höjning. Det har nu inte skett. Det är därför meningslöst för oss motionärer att ställa något yrkande, men jag har i alla fall velat framföra dessa synpunkter, herr talman, och jag antar att det blir tillfälle att komma igen. Jag vädjar också till handelsministern — jag tror att han har gått ut ifrån kammaren — att han måtte ställa sig välvillig vid en förnyad behandling. Vi tror i alla fall, att de anställda vid våra teatrar behöver bättre villkor, och man kan inte komma ifrån att detta är en fråga om kultur.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Då den föregående talarren inte har ställt något yrkande, kan jag begränsa mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 111—113

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 114

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6**Om uppförande av reaktoranläggning i Göteborg**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt,

a) att riksdagen måtte till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

b) att motionerna I:244 och II:150 icke måtte av riksdagen bifallas.

I de likalydande motionerna I:244, av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.*, och II:150, av herr *Andreasson m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta att i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer i Göteborg uppföra en reaktoranläggning till en beräknad kostnad av 6 500 000 kronor, 2) till uppförande av reaktoranläggning i Göteborg anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Om uppförande av reaktoranläggning i Göteborg

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):**

Herr talman! Jag har tillsammans med representanter för socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet väckt en motion, nr I: 244, i vilken vi har hemställt att riksdagen måtte besluta att det i Göteborg skall uppföras en reaktoranläggning till en beräknad kostnad av 6,5 miljoner kronor och att till uppförandet av anläggningen skall anvisas ett reservationsanslag av 1 miljon kronor.

Nu har statsutskottet i sitt utlåtande nr 69 anført, att frågan om påbörjandet av en sådan reaktoranläggning har upptagits i direktiven för det uppdrag som lämnats av Kungl. Maj:t till sakkunniga, som tillsatts enligt bemyndigande den 7 mars 1958 för utredning av frågan om civilingenjörsutbildning på atomenergiområdet. När utskottet avgav sitt utlåtande, synes det ha varit helt ovetande om att de sakkunniga har avlämnat sitt betänkande redan den 6 februari 1959, medan statsutskottets utlåtande är daterat den 21 april 1959. Jag tycker att det är en ganska anmärkningsvärd omständighet.

Även om statsutskottet hade haft kännedom om utredningens resultat är det dock naturligtvis inte säkert att utskottet hade tillstyrkt vår framställning. De sakkunniga förklarar nämligen, att de vid sina överväganden, huruvida särskilda lågeffektreaktorer bör ställas till de tekniska högskolornas förfogande, har funnit att utbytet är alltför litet i förhållande till kostnaderna för dessa typer av reaktorer.

Nu hör det emellertid till historien att vi, när vi väckte vår motion, inte utslutande tänkt på en reaktor som skulle användas vid undervisningen. Vi har tvärtom ganska kraftigt tryckt på att den av oss föreslagna reaktorn skulle vara lämplig även för andra ändamål. Vi har särskilt nämnt betydelsen i medicinskt hänseende av att ha tillgång till en reaktor. Radioisotoper används dagligen på sjukhusen för diagnostik och terapi liksom på universitetens teoretisk-medicinska institutioner för forskning. Vi har vidare nämnt, att det även finns goda möjligheter att använda re-

aktorn vid den forskning som bedrivs inom strålningskemin och strålningsbiologien. Vi har också framhållit att atomkraften nu börjar användas för fartygsdrift. Varvsindustrien på västkusten koncentrerar nu sina ansträngningar på att skapa en särskild arbetsgrupp för utveckling på reaktorområdet.

De sakkunniga anför ytterligare: »Om det däremot befinnes motiverat att med hänsyn till andra omständigheter uppföra en reaktor för forskning och exempelvis isotopproduktion i Göteborg är det enligt de sakkunnigas mening uppenbart, att en reaktor skulle bli en utomordentligt värdefull tillgång för i första hand den högre utbildningen. Därför vill de sakkunniga begränsa sig till det uttalandet, att en reaktor ej är en nödvändighet men givetvis i hög grad en tillgång för utbildning på högskolestadiet, främst den kvalificerade utbildningen.»

Enligt mitt förmenande har det i den framställning som vi gjort till Kungl. Maj:t och i motiveringen för motionen så klart angivits, att reaktorn skall användas även för andra ändamål än undervisning, att det inte borde råda någon tvekan om att riksdagen bör bevilja det av oss begärda anslaget. Beloppet är ju i och för sig ringa. Utan att jag själv på något sätt är atomtekniker har jag vid mitt arbete i göteborgskommittén kommit till den övertygelsen, att de pengar, som läggs ned på reaktorer, är mycket välplacerade med tanke på atomkraftens betydelse i framtiden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vår motion I: 244.

Häri instämde herr *Schmidt* (fp).

Herr **PERSSON, EINAR, (s):**

Herr talman! Jag förstår att denna fråga är en hjärteangelägenhet för herr Hansson, som ju bor i Göteborg.

Såsom framgår av motionen finns det redan en reaktor vid tekniska högskolan i Stockholm, som åtminstone tills vidare även kan användas av universitetet i Uppsala. Universitetet i Lund har, enligt vad som också påpekas i motionen,

Om uppförande av reaktoranläggning i Göteborg

möjlighet att använda de reaktorer som finns i Danmark. Man tycks dock ha glömt att vi också har en högskola i Umeå, och det är alltså en öppen fråga vart man tänker sig att studenterna där skall hänvisas, om de vill utnyttja en reaktor.

Vi är alla fullt medvetna om att det är av stor betydelse för framtiden att få till stånd sådana här reaktoranläggningar, och det är åtminstone min förhoppning, att man så småningom skall kunna få en dylik anläggning också i Göteborg. Härifrån är dock steget mycket stort till att begära att riksdagen nu skulle binda sig vid ett principbeslut, som betyder att man på enskilda motionärers hemställan skulle anslå sammanlagt 6,5 miljoner kronor, varav en miljon kronor skulle utgå i reservationsanslag redan för nästa budgetår. Även om det här gäller en i och för sig behjärtansvärd sak har statsutskottet särskilt med tanke på det statsfinansiella läget inte kunnat vara med om denna stora utgift.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag är, herr Persson, medveten om att den statsfinansiella situationen just nu är ganska penibel, och det är med en viss övervinnelse jag för min del velat vara med om att begära detta belopp. Men mot detta vill jag sätta, att jag anser att anordnandet av denna reaktor i Göteborg är av så väsentlig betydelse både för undervisningen och för annat, som jag nämnde i mitt första anförande, att denna miljon icke får spela alltför stor roll. Jag vill erinra om de stora belopp, som i övrigt äskats och som av alla tecken att döma kommer att beviljas och har beviljats i detta sammanhang. Det är ju då inte fråga om bara en miljon utan om hundratals miljoner kronor. Ur det perspektivet är det således en mycket blygsam begäran som vi har från göteborgshåll.

Chalmers tekniska högskola, som får nytta av detta bidrag, är ju inte heller något specifikt göteborgskt, utan där samlas studenter från hela landet. Det gör att det kanske borde vara litet lättare att gå med på detta anslag än om det vore fråga om enbart ett göteborgskt intresse.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Hansson säger att det här rör sig om ett relativt ringa belopp, 1 miljon kronor i reservationsanslag. Jag vill bara erinra om att riksdagen tidigare har fått lov att avslå framställningar, som gällt mycket behjärtansvärda ändamål men mycket mindre pengar än det här är fråga om. Jag kan väl inte tro att det är så oerhört bråttom med denna sak, när det finns en reaktoranläggning här i Stockholm.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Det är riktigt att det finns en reaktoranläggning i Stockholm och en i Danmark. Det finns för övrigt också en i Halden i Norge. Men är det ändå inte ett fattigdomsbevis, att vi skall behöva hänvisa studenter vid högskolorna i Göteborg till angränsande länder?

En miljon kronor är i och för sig inte något stort belopp. Sedan jag kommit hit till riksdagen har jag kommit underfund med att man här rör sig med mycket höga tal. Sett i förhållande till totalbudgeten på cirka 13 miljarder kronor bör denna miljon, om ändamålet är nyttigt, inte få stå i vägen för ett positivt beslut.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 244; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

**Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal
Punkterna 7—13**

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14 och 15

Lades till handlingarna.

**Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid
Nygren i anledning av obefogat åtal**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckta motioner om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström* (I: 79) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå (II: 102), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 5 000 kronor skulle utbetalas till doktor Sigrid Nygren såsom en symbolisk ersättning för vad hon fått utstå genom att hon på myndigheternas tillskyndan blivit föremål för ett i sak obefogat åtal för oriktig självdeklaration.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 79 och II: 102 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade anförts

1) av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Malmborg*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Nilsson* i Göingegården, *Gustafsson* i Skellefteå och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 79 och II: 102, till Ersättning åt distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 000 kronor;

2) av herrar *Pålsson*, *Thorsten Larsson*, *Rubbestad* och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning reservationen visade.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! I de motioner som behandlas i förevarande statsutskottsutlåtande har tagits upp ett deklarations- och taxeringsärende, som har låtit rätt mycket tala om sig. Ärendet har också utförligt behandlats i justitieombudsmannens berättelse till riksdagen innevarande år. Det gäller, som kammarens ledamöter väl känner till, en anmälan till allmänna åklagaren från taxeringstjänsteman och som följd härav åtal mot en läkare, doktor Sigrid Nygren, Skellefteå, för oriktig deklaration år 1952, avseende hennes inkomster under år 1951.

Kontentan av vad som förekommit i själva rättsförfarandet kan kanske bäst uttryckas med ett par citat ur justitieombudsmannens redogörelse för ärendet. Det ena citatet lyder: »Genom dom den 10 september 1954 dömde rådhusrätten i Skellefteå med bifall till åklagarens talan, Sigrid Nygren att för vårdslös deklaration böta 4 000 kronor.» Det andra citatet, också ur justitieombudsmannens redogörelse, lyder: »Genom dom den 23 februari 1955 beslöt hovrätten — som icke fann styrkt, att Sigrid Nygren underlåtit att i sin deklaration upptaga någon inkomst för år 1951 — med upphävande av rådhusrättens domslut i ansvarsfrågan ogilla den mot henne förda talan.»

Här kanske det nu kan sägas, att doktor Nygren genom hovrättens friande dom har fått full upprättelse. Ja, juridiskt sett har hon väl fått upprättelse, men till detta syns den myndighet, nämligen taxeringsmyndigheten, på vars uppgifter åtalet mot henne grundades, ha lämnat mycket ringa medverkan. Hon har själv i första hand fått ombesörja framskaffandet av friande bevismaterial; sedan har åklagaren verkställt vissa kontrollåtgärder. Man får också en mycket stark känsla av att varken taxeringsmyndigheten eller allmänna åklagaren lagt sig så särskilt mycket vinn om att kontrollera det bevismaterial, som företeddes för att få doktor Nygren fälld för oriktig deklaration. Det av taxeringsmyndigheten och åklagaren mot

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal

doktor Nygren åberopade bevismaterialet utgjordes av från sjukkassor erhållet siffermaterial, vars riktighet tydligen inte alls eller i varje fall inte i någon nämnvärd grad kontrollerats av vare sig taxeringsmyndigheten eller åklagarmyndigheten och vilket material senare visade sig felaktigt. För att nämna ett exempel framkom det vid senare företagen kontroll, att i ett fall ett summa-belopp för sjukkassekvitton, som man fått till 14 698 kronor, rätteligen skulle vara 10 151 kronor. Och felräkningar förekom inte endast undantagsvis. Av uppgifterna från elva sjukkassor visade sig uppgifterna från fem kassor vara felaktiga. I de sex övriga fallen understeg slutsumman 100 kronor. Hur felräkningarna uppstått förefaller inte ha blivit helt klarlagt, men i ett fall har man som möjlig förklaring angivit att tvenne poster, den ena på 45 kronor, den andra på 12 kronor, kan ha i räkne-maskinen inslagits som en post om 4 512 kronor.

Jag skall inte gå in på några ytterligare detaljer i justitieombudsmannens redogörelse utan nöjer mig med att erinra om justitieombudsmannens förslag om en symbolisk ersättning från det allmännas sida till doktor Nygren. Justieombudsmannen säger härom: »Det synes mig vara av vikt för medborgarnas förtroende för myndigheterna, att det allmänna i ett fall som det förevarande icke undandrager sig att erkänna, att ett fel blivit begånget, ett fel som för Sigrid Nygren uppenbarligen medfört avsevärda personliga obehag. Vid sådant förhållande synes det mig icke mer än rimligt, att Sigrid Nygren av det allmänna erhåller ersättning, låt vara en mera symbolisk sådan, för det lidande hon förorsakats. Jag anser följaktligen», fortsätter justitieombudsmannen, »att Sigrid Nygren — som i ärendet icke själv rest krav på gottgörelse — bör genom det allmännas försorg tillerkännas en ersättning å förslagsvis 5 000 kronor.»

Till detta justitieombudsmannens förslag har motionärerna anslutit sig, och vi som står för den med 1) betecknade reservationen till utskottets utlåtande

har biträtt motionärernas uppfattning. Vi anser nämligen att samhället inte bör dra sig för att även på det av justitieombudsmannen föreslagna sättet erkänna att en oförrätt blivit begånget mot en enskild medborgare, även om i det sammanhanget ingen tjänsteman kan åtalas för tjänstefel och även om den enskilda medborgare det här gäller inte har någon formell juridisk rätt till ersättning.

För undvikande av allt missförstånd vill jag till slut klart ge till känna, att jag hyser den bestämda uppfattningen att samhället bör på effektivast möjliga sätt hålla efter sådana medborgare, som medvetet söker undandra sig sina lagliga förpliktelser mot det allmänna. Men jag hyser också lika bestämt den uppfattningen, att samhället och dess organ måste se till att exempelvis sådana fall, som det vi nu talar om, inte behöver inträffa. Och i detta avseende tycks glädjande nog såväl utskottets majoritet som reservanterna vara av i huvudsak samma mening.

Herr talman! Jag ber få yrka bifall till den med 1) betecknade reservationen.

Häri instämde herr *Hansson, Nils*, (fp).

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag kan anknyta till vad herr Sundelin sade alldeles innan han lämnade talarstolen — också jag är angelägen att redan från början framhålla, att även utskottet beklagar att doktor Nygren blivit utsatt för en oberättigad misstanke om grovt vårdslös deklARATION och i en underordnad rättsinstans blivit dömd härför. Det är beklagligt att så har skett, och det är inte tillfredsställande att det har kunnat passera.

Man kan emellertid inte av den samstämmigheten dra slutsatsen, att riksdagen därför skall vara beredd att med en summa pengar gottgöra vad som kan anses ha brustit i fråga om myndigheternas handläggning av ärendet. Det är i verkligheten en helt ny ansvarighetsregel som reservanterna, bl. a. herr Sunde-

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal lin och fröken Andersson i denna kammare, vill införa, en regel som hittills inte förekommit vare sig i vår lagstiftning eller i praxis för riksdagens arbete. Reservanterna vill ge en medborgare, som onekligen haft obehag av taxeringsmyndigheternas sätt att arbeta, 5 000 kronor för att man därmed så att säga eftertryckligt skulle ge ett erkännande av att ett fel blivit begånget.

Det kan ju då allra först finnas anledning att fråga: Vet herr Sundelin eller herr Lundström, som i denna kammare har väckt motionen, om doktor Nygren vill ha några pengar? Hon har inte rest några anspråk och jag vet inte om hon önskar någon gottgörelse i denna form från statens sida.

Jag vill säga att vi inte hade behövt bli oense i statsutskottet, om det inte hade gällt frågan huruvida riksdagen skulle besluta att ge ett visst belopp till denna skattskyldiga. Jag menar — och det har herr Sundelin redan gett till känna — att doktor Nygren enligt utskottets mening har fått den upprättelse som hon kan få genom att en överordnad instans, i detta fall hovrätten, har upphävt rådhusrättens beslut och fritagit henne från anklagelsen att ha begått någonting felaktigt i detta sammanhang.

Jag vill erinra om vad åklagaren sade, när han berörde fallet Nygren i hovrätten. Även om Sigrid Nygren icke finge anses ha deklarerat samtliga av henne uppburna inkomster för år 1951, gjorde åklagaren dock inte längre gällande att den oaktsamhet som kunde läggas henne till last vore grov, och så hemställde han att hovrätten måtte frikänna Sigrid Nygren från ansvar för vårdslös deklARATION. Utslaget i hovrätten innebär också, att hovrätten inte fann styrkt att Sigrid Nygren underlåtit att i sin deklARATION upptaga någon del av sin inkomst för den aktuella tiden. Hovrätten upphävde, som jag tidigare sagt, rådhusrättens dom. Därmed har ju Sigrid Nygren fått upprättelse. Hon är frikänd från vad som hade lagts henne till last.

När vi skall bedöma den här frågan, får vi inte se den isolerad, utan vi måste vara uppmärksamma på att i ett rätts-

samhälle som vårt inträffar det då och då, att oförvitliga medborgare utsätts för misstankar att ha begått ett eller annat brott, och det inträffar också tyvärr att vederbörande i en underordnad instans kan få en fällande dom och det först efter vidare utredning kan klargöras att personen är oskyldig till det brott som man har misstänkt honom för. Detta förekommer även när det gäller långt allvarligare brott än brott mot skatteförordningarna. Att enskilda människor kan komma att bli lidande i sådana här sammanhang är någonting som vi hittills inte har kunnat råda bot på, och därför måste vi vidhålla den tanken — jag tycker att detta är mycket viktigt — att den som har blivit friad av domstol också har fått upprättelse och att det inte skall behövas några extra åtgärder från samhällets sida för att ge till känna att vederbörande är fritagen från de misstankar som tidigare kan ha förelegat.

Jag vill erinra om att enligt nu gällande rättsregler är staten inte ersättningsskyldig för statstjänstemännens åtgöranden. Detta har framhållits av statskontoret, vilket kammarledamöterna kanske har observerat. Det är värt att tänka på i det här sammanhanget, att vi väl i första hand bör lösa den frågan, innan man aktualiserar ett sådant här enstaka fall.

Man kan inte komma ifrån att i det här fallet har en rad olyckliga omständigheter spelat in, vilket JO också har angivit i sin berättelse. JO kommer till den uppfattningen, att tjänstemännen inte kan ställas till ansvar för att ha begått tjänstefel. De olyckliga omständigheter som har förelegat, säger JO också, kan inte enbart hänföras till felaktigheter och förbiseenden från tjänstemännens sida, och han pekar på några saker, som kanske i det här sammanhanget inte är så tilltalande för doktor Nygrens räkning. Det framhålles sålunda det något oturliga förhållandet, att de anteckningar som hade funnits om inkomsterna hade försvunnit. Doktor Nygren hade givit dem till en annan person för att denne skulle göra en sammanräkning av

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrید Nygren i anledning av obefogat åtal

vad hon tjänat under året. Det kan tillläggas — även om detta inte har framhållits av JO — att hon dessutom under tecknat sin deklarationsblankett in blanco. Det är inget tvivel om att man åtminstone i rådhusrätten fick ett intryck av att doktor Nygren inte riktigt hade klart för sig, hurdan hennes inkomstsituation var. Jag tror man kan säga att det här fallet — som också JO uttrycker det — tillkommit mer av våda än av vållande. I ett sådant sammanhang tycker jag knappast att det finns anledning för riksdagen att plocka ut just den person som här har förts på tal och göra henne så att säga till föremål för en alldeles särskild behandling genom att ge henne den av motionärerna föreslagna gottgörelsen.

Jag vill till sist, herr talman, erinra om att statskontoret har framhållit, att det inte kan underlåta att fästa uppmärksamheten på att ett bifall till denna motion torde komma att föranleda konsekvenser för behandling av andra deklara-tionsfall där tvist kan ha uppstått. Det är dessa konsekvenser som vi är rädda för också från statsutskottets sida, och därför anser vi för vår del, att det i det här fallet inte föreligger tillräckliga skäl för ett bifall till motionen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Om man blev beklämd, när man läste de 30 sidor i JO:s ämbetsberättelse som omspannar detta fall, blev man inte mindre beklämd av herr Holmqvists anförande här. Herr Holmqvist konstaterar, att också utskottet beklagar det som skett men att man inte kan plocka ut någon speciell person och ställa den i ett alldeles särskilt läge. Herr Holmqvist konstaterar vidare, att det då och då händer att medborgare miss-tänks för det ena eller andra brottet.

Ja, men det ligger väl ändå någonting i att JO har tagit detta, såvitt jag förstår, unika steg och ansett fallet vara av den karaktär, att det motiverar ett alldeles speciellt hänsynstagande. JO,

alltså riksdagens egen ombudsman, har sålunda föreslagit denna visserligen bara symboliska men dock ersättning. JO säger, att Sigrید Nygren på myndigheters tillskyndan blivit föremål för obefogat åtal och därigenom åsamkats avsevärda personliga obehag samt att rätts-säkerhet och förtroende för myndigheterna hade krävt, att dessa förvissat sig om materialets riktighet. Det har alltså i detta fall inte skett.

Herr Holmqvist hänvisade till vad statskontoret framhållit i detta fall. Men vi kan ju också ta del av vad länsstyrelsen i Västerbotten framfört. Denna understryker att praxis synes gå emot ett vidgat erkännande av skadeståndsskyldigheten.

Nu säger herr Holmqvist, att reservanterna vill införa en ny praxis. Men jag upprepar vad jag nyss sade, nämligen att vi stöder oss på JO, som man väl ändå inte får beskylla för att inte känna till vad som är praxis, vad som är rimligt eller vad som kan medföra risk för förändringar i rättstillämpning etc. JO menar alltså, att frikännandet bör ta sig klart uttryck i denna symboliska ersättning.

Herr Holmqvist har också dragit fram något, som jag tycker är ganska egendomligt mot bakgrunden av själva sakförhållandet enligt JO:s ämbetsberättelse. Statskontoret säger, att den uppkomna situationen inte enbart beror på felaktigheter eller förbiseenden från tjänstemännens sida, utan att det är omständigheterna, som här har spelat in. Sedan talas om att staten inte har någon skyldighet att utge skadestånd och att sådan skyldighet inte ens förelegat, om åtgärderna hade bedömts såsom tjänstefel. Ja, men det är ju därför, som man vänt sig till riksdagen, som i ett sådant fall kan ge ett symboliskt skadestånd. Länsstyrelsen i Västerbotten, alltså i doktor Nygrens eget län, har, ehuru även den varit tveksam, ansett det rimligt med ersättning just på grund av de speciella förhållanden, som råder i detta fall.

Sedan talade herr Holmqvist om Sigrید Nygrens båda »fel». Dessa skulle be-

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal stå i dels underskriften in blanco och dels i att fickalmanackan, som innehöll förteckningen över inkomsterna, hade förkommit. En av medreservanterna har hos högsta juridiska sakkunskap tagit reda på hur bestämmelserna är i detta fall. Det ligger så till, att det finns inget som säger, när deklarationen skall undertecknas eller vem som skall göra den; huvudsaken är att deklarationen är riktig, och deklarationen var i detta fall riktig. Det har vi domstolarnas utslag på.

Sedan lägger man Sigrid Nygren till last, att fickalmanackan hade försvunnit. Men hon hade överlämnat alla handlingar och alla anteckningar till en annan person, som skulle utföra deklarationen. Det finns ingenting som säger, att det är fel att gå till väga på detta sätt. Man har alltså full rätt till detta. Om sedan vederbörande olyckligtvis förstör anteckningarna eller om dessa råkar komma bort, kan väl inte detta läggas Sigrid Nygren till last. Det är väl att märka — det framgår av handlingarna — att den som utfört deklarationen har vitsordat, att anteckningarna överlämnats till honom.

Herr Sundelin citerade hovrättens utslag. Jag skall inte uppta tiden med det. Likaså citerade herr Sundelin redogörelsen för hur man på sjukkassan hade gjort anteckningar, enligt vilka 45 kronor plus 12 kronor blev 4 512 kronor. Denna uträkning hade utförts av ett tillfälligt anställt biträde, som inte kollat nedräkningarna. På detta bygger man ett åtal, som har vållat en människa — det vågar jag säga — fruktansvärda lidanden. Jag kan parentetiskt anmärka, att jag aldrig sett eller träffat Sigrid Nygren, så att jag talar inte av personliga skäl.

Sedan har man gjort ett nummer av att Sigrid Nygren i något sammanhang har medgivit, att det kanske var riktigt och så där ... Hon kunde inte bevisa motsatsen. Vad skall en deklarant göra, om man kommer och säger att det här är felaktigt? Ja, då tror man inte att man är fullkomlig, utan då tror man kanhända att det hade blivit något fel.

Men väl att märka: hon försäkrade på hedersord och bedyrade att hon med omsorg fört upp sina inkomster, och om den saken säger JO, att det därför enligt hans mening icke i någon mån kunde läggas Sigrid Nygren till last att hon vid förundersökningar och därefter inför rådhusrätten ansåg sig böra vitsorda de nämnda sifferuppgifterna.

Tyvärr kan jag inte gå in på problemet djupare, vilket annars vore frestande. De tjänstemän som vill försvara sig säger, att om Sigrid Nygren med något större energi och styrka framfört sina invändningar, så skulle kontrollåtgärder ha vidtagits. Hur skall man uppträda med större styrka och energi för att få rätt inför en taxeringsmyndighet? Beträffande själva överlämnandet till polisutredning säger taxeringsmyndigheterna, att det bottnade i en önskan att få ett besvärligt och ömtåligt taxeringsfall allsidigt utrett. En vanlig människa tror ju att det ankommer på taxeringsmyndigheterna att sköta om den saken. Justitieombudsmannen konstaterar också, att det är taxeringsmyndigheternas skyldighet att förebringa utredning. Observera, att dessa uppgifter från sjukkassan, utförda av ett skrivbiträde, icke hade kontrollerats av taxeringsmyndigheterna i något sammanhang.

Nu säger herr Holmqvist: Hon har ju fått upprättelse genom domen! Den upprättelsen hade hon aldrig fått, om hon inte på eget initiativ och på egen hand — eller om hon hade andra till hjälp — hade företagit dessa utredningar och prövningar. Hade så icke skett, hade hon haft en ständig fläck på sig. Ja, fläcken är ju borttagen genom frikännandet, kan man säga, men jag kan inte hjälpa att jag tycker det är rimligt att man i detta avseende går på JO:s linje.

Sedan talar man om konsekvenserna för framtiden. Det har både utskottet och reservanterna under nr 2 hängt upp sig på. Det blir, menar man, konsekvenser för behandlingen av liknande fall. Då frågar man sig, om man tänker fortsätta att behandla svenska medborgare på det här sättet. Man säger att de åtgärder som man här förordat i alla fall är en

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrید Nygren i anledning av obefogat åtal
viss garanti mot upprepan­de av händel­ser liknande den som påtalats i motio­nerna. Ja, om man vidtar åtgärder, så att sådana händelser icke upprepas, kan ju inte konsekvenserna bli så förfärliga heller, ty då hoppas man ju att sådana fall inte skall inträffa i fortsättningen. Skulle de inträffa, anser jag det är rimligt av det allmänna att ta konsekvenserna och på ett som JO uttrycker det konkret sätt ge uttryck för sitt beklagande av det som inträffat. Också jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen nr 1.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! I anslutning till vad fröken Andersson sagt vill jag först fram­hålla, att det är alldeles uppenbart att det föreligger stora svårigheter för taxeringsmyndigheterna att kunna kontrol­lera primärmaterialet. Det är möjligt att de i det här fallet kunde ha utgått ifrån att det kunde ha begåtts ett fel vid sammanräkningen och bett att få räkna om alltsammans vid sjukkassan. Men vi skall komma ihåg att vi har det här problemet överallt. Taxeringsmyndigheterna har exempelvis att lita till de uppgifter som låt oss säga en mejeriförening lämnar till taxeringsmyndigheten om vilka inkomster en jordbrukare kan ha åtnjutit från den föreningen. Det finns inte möj­lighet för taxeringsnämnden att under­ söka alla sådana här frågor.

Vi bör därjämte observera situationen. Länsstyrelsen i Västerbotten undersökte ju ett hundratal läkares inkomstförhål­landen vid det här tillfället. Inte mind­re än 38 av dessa fall föranledde an­märkning, och i 18 fall blev det åtal. Det är uppenbart att det i en sådan här bred aktion kan vara förklarligt, att de som sysslade med ärendena antog att doktor Nygrens fall inte speciellt avvek från de andra, som blev föremål för åtal och vilka så småningom ledde till att man fick en halv miljon kronor mera taxe­rade.

Nu kan man säga, att man inte skall ställas till ansvar därför att andra deklaranter begår fel, och det med-

ger jag; jag vill endast säga detta som en förklaring. Fröken Andersson sade, att det är ju justitieombudsmannen som föreslagit detta, och han förstår sig väl på det. Jag kom då att tänka på ett gammalt ordstäv, som säger: Även den visaste höna kan råka värpa bland näss­lorna. Även en så framstående jurist som JO kan naturligtvis ta fel i sådana här frågor. Det är inte givet att vi skall ut­gå ifrån att JO just på grund av sina juridiska insikter i övrigt skulle besitta alldeles speciella kvalifikationer för att bedöma denna angelägenhet.

Så anklagar fröken Andersson mig för att jag dragit fram saker, som inte tala­de till doktor Nygrens förmån, men det tycker jag nog att man bör göra. När nå­gon drar fram ett fall och säger att det är speciellt och skall bli föremål för en särskild behandling, så får man också överväga de synpunkter som i övrigt skall vara med vid bedömningen.

Fröken ANDERSSON (h) kort gen­mäle:

Herr talman! Jag tycker, att herr Holmqvist bagatelliserar detta ärende mer än lovligt. Man hade inga möjlighe­ter att kolla siffrorna, därför att anteck­ningarna var försvunna. Men om myn­digheterna visste att ett skrivbiträde utan något tjänsteansvar gjort samman­räkningen, kunde de väl ändå ha haft skyldighet att kontrollera den, särskilt som — där lägger jag huvudvikten — doktor Nygren på heder och samvete försäkrat, att hon visste med sig att hon fört upp sina inkomster ordentligt. Man kan vifta bort saken genom att säga, att sådant kan hända. Man kan också vifta bort JO:s förslag med att även han kan ta fel. JO kan ta fel, men taxeringsmyn­digheterna kan tydligen inte ta fel, och tar de fel, skall de partout ursäktas på tusen och ett sätt!

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Liksom fröken Anders­son fick jag vid läsningen av utskotts­utlåtandet en känsla av att utskottet har

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal ansträngt sig för att göra doktor Nygren delaktig i ansvaret för den felaktiga taxeringen och försökt motivera, varför hon inte behövde få något frikännande utöver det som domstolen gav. Utskottet försöker tolka JO genom att återge några saker som doktor Nygren skulle ha gjort sig skyldig till: att hon inte själv upprättat deklarationen, att hon skrivit på den in blanco och att hon inte bevarat sina anteckningar. Jag tycker nog, att utskottet inte borde ha underlåtit att också nämna de omständigheter som föranlett just detta handlingssätt från doktor Nygrens sida. Dit hör t. ex., att hon på grund av resa var förhindrad att själv göra nedsummeringen och måste lämna den till en annan person. Hon var tvungen att förlita sig på denna andra person, och då hon själv inte var i tillfälle att upprätta deklarationen, var det klart, att mannen skulle ha hennes anteckningsbok eller kassabok. Han har ju också intygat, att det är mycket sannolikt att han slarvat bort boken eller bränt upp den. Men vilka skäl man än åberopar eller försöker att åberopa gentemot doktor Nygren, kan såvitt jag förstår ingen av dessa omständigheter i den allra minsta grad frita myndigheterna från skyldigheten att tillse, att de kontrolluppgifter, som de stöder sitt åtal på, är riktiga. Detta är enligt min uppfattning det väsentligaste i hela denna fråga.

För övrigt ger detta ärende anledning till en mängd noteringar alldeles vid sidan av det i motionen angivna huvudspörsmålet: om doktor Nygren skall ha en ersättning eller inte. Jag tycker att en tråkig fiskalisk mentalitet hos taxeringsmyndigheterna talar ur hela affären. När man läser igenom JO:s utförliga redogörelse, frågar man sig hur det kan vara möjligt, om det går till på detta sätt, att det inte sker sådana misslag i större utsträckning. Detta är såvitt jag förstår ett ganska säregt fall. Eller kanske säregenheten beror därpå, att doktor Nygren var tillräckligt energisk att själv skaffa fram bevis för sin oskuld. Det tycks vara så att den medborgare, som inte ständigt är beredd att bli miss-

tänkt för skattefusk och därför vinnlägger sig om att skaffa en rejäl arsenal för att försvara sig, kan råka illa ut.

Se t. ex. vad taxeringsintendenten säger. Vad han anför — det redovisas på s. 394 i JO:s ämbetsberättelse — har på sätt och vis styrkt mig i den uppfattning jag gett uttryck åt. Taxeringsintendenten bekräftar, att det siffermaterial som han grundar sig på inte hade varit till riktigheten bestyrkt av någon tjänsteman vid centralsjukkassan. Men, säger han, eftersom följbrevet varit undertecknat av kassans verkställande tjänsteman, hade han ansett att siffersammanställningen borde »utan särskild granskning eller kontrollräkning av listorna tillmätas samma vitsord som de kontrolluppgifter, vilka enligt taxeringsförordningens föreskrifter ställts till taxeringsmyndigheternas förfogande». Taxeringsintendenten tillägger för att riktigt förtydliga saken: »En mycket stor del av dessa uppgifter torde för sin tillkomst bygga på liknande arbetsmetoder. Uppgifterna i sammanställningarna finge med andra ord presumeras vara riktiga så länge icke invändning framställts rörande deras tillförlitlighet.» Jag tycker att detta är ganska märkligt.

Samma tema spelas sedan upp i olika instanser. Åklagaren Moberg förklarar att han, och troligen alla andra åklagare i dylika mål, ansett den av taxeringsmyndigheten uppgivna summan sjukkasseverifikat utgöra sakkunnigbevis, vars riktighet icke kunde ifrågasättas. Och slutligen säger även den myndighet, som har att leda det svenska taxeringsförfarandet, nämligen riksskattenämnden, att man visst inte behöver vidta några kontrollåtgärder, såvida inte offret självt protesterar. Riksskattenämnden säger så här: »När taxeringsmyndighet inhämtade uppgifter för kontroll av skattskyldigas taxering, torde taxeringsmyndigheten som regel icke anse sig ha anledning att vidtaga särskilda åtgärder för kontroll av riktigheten av lämnade uppgifter.» Den skattskyldige kan alltid komma med förklaring, och om det inte kommer någon

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal förklaring eller något bestridande av att uppgifternas riktighet inte lämnas, måste, säger riksskattenämnden, »taxeringsintendenten anses äga att — om icke särskilda förhållanden föranledde till annat — utan särskild undersökning av uppgiftens riktighet lägga densamma till grund för sitt yrkande beträffande den skattskyldiges taxering».

Det är enligt min mening något av en absurditet, att taxeringsfrågor skall kunna gå till rättslig prövning, utan att det material, som man stöder sig på, är ordentligt kontrollerat. Med anledning av att herr Holmqvist här gör den invändningen — det är samma invändning som göres i vissa yttranden — att det är ett så stort antal kontrolluppgifter som infordras, att man inte kan kontrollera uppgifterna ännu en gång, vill jag säga honom, att undersökning är *en* sak men att åtala den skattskyldige är *en annan* sak. I detta fall tycker jag nog att det från såväl taxeringsmyndighetens som åklagarens sida bör klart fastställas, att det material, som man stöder sig på, är kontrollerat. Naturligtvis kan inte vanliga uppgifter, som infordras så där rent rutinmässigt, jämföras med sådana som skall grunda ett åtal.

Jag tycker på sätt och vis att det resonemang, som förts i denna fråga när det gäller kontrollen, påminner om ett yttrande, som vi kanske emellanåt hört i mindre taxeringsnämnder i fråga om skönstaxering och som lyder: »Är det fel, får de väl klaga.» Men jag tycker inte att detta bör vara den riktlinje man går efter, när det gäller en så allvarlig sak.

Men ännu allvarligare blir inställningen, när statsmakterna inte heller är beredda att ta ansvaret, då det uppenbart framgår, att ett flagrant fel har begåtts. Nu säger herr Holmqvist liksom utskottet och centerpartiets reservanter, att fröken Nygren sannolikt inte skulle ha fått någon ersättning, om hon processat, inte ens i det fall att tjänstemännen gjort sig skyldiga till straffbart tjänstefel — detta tycks nämligen framgå av de utredningar som skett. Jag läste häromdagen en tidningskommentar till det-

ta utskottsuttalande, där det konstaterades — enligt min uppfattning med verklig rätt — att innebörden av utskottsmajoritetens förklaring måste vara att staten icke tar något ansvar gentemot medborgarna för sina tjänstemäns felaktiga förfarande. Tjänstemännen kan ju kanske bli ansvariga för tjänstefel, men den medborgare, som blivit offer för tjänstefelen, har ingen talan och ingen rätt till ersättning för liden skada. Tidningen tillade: »Staten har alltid rätt — även när den gör fel.» Jag tycker att det ligger något i den reflexionen.

Nu är det en stor principfråga, om en lagändring i hithörande hänseende skall ske, men jag skall inte gå in på den. Jag är medveten om att detta är ett komplicerat problem, men såsom länsstyrelsen i Västerbottens län framhållit i sitt yttrande är frågan på god väg att lösas. Det finns redan en viss skadeståndsskyldighet när det gäller vissa dömda personer, som berövats friheten men sedan har blivit frikända. Det avgavs, som också påpekades i något yttrande till utskottet, i fjol ett betänkande rörande skadestånd i offentlig verksamhet. Det är inte utan ett visst intresse att läsa detta betänkande och det utkast till lag, som där redovisades. Det gällde alltså att gå vidare i fråga om statens och kommunens ansvarighet, och om vi ser på de föreslagna bestämmelserna där, finner vi att man är inne på sådana tankegångar som att det skall finnas möjlighet till skadestånd även i sådana fall, där det inte är alldeles klart att vederbörande tjänsteman har gjort sig skyldig till ett åtalbart tjänstefel. Det finns vissa uttalanden, enligt vilka rätt till ersättning skall kunna utgå, ändå att åtgärden berott på ursäktligt misstag eller annan därmed jämförlig omständighet. Detta gäller dock inte ett fall som det föreliggande, utan det avser vissa andra fall av felaktiga åtgärder.

Jag medger att problemet rörande skadestånd för s. k. ideell skada är ytterligt komplicerat. Det problemet har man inte heller knäckt i den nämnda utredningen. Jag tror emellertid i motsats till herr Holmqvist, att man inte behöver in-

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal föra en dylik ansvarighetsregel, om man i ett fall som detta, som är ganska unikt, gör ett undantag från gällande, generella lagbestämmelse. Lag och förordning skall följas av dem, som har till uppgift att handhava de uppgifter, som regleras av lag, men riksdagen befinner sig i en särställning. Om man inte på vanlig väg har någon möjlighet att få ordentlig upprättelse, så bör man kunna vända sig till riksdagen. Det är vad jag har gjort genom min motion. Riksdagen är suverän i det avseendet. Den kan bortse från den bokstavstolkning, som andra kanske är tvungna att följa, den kan anlägga skälighetssynpunkter och ta hänsyn till det praktiskt rimliga, vilket kanske inte är möjligt för andra instanser.

Detta fall är ju inte något partipolitiskt spörsmål i den vanliga bemärktelsen. Jag hade därför en viss förhoppning om att det i riksdagen skulle finnas folk ur alla läger, som kunde anlägga en friare syn än de som måste gå efter lagens bestämmelse i detta fall varit tvungna att göra. Jag trodde inte, att partilinjerna skulle behöva avgöra, hur hjärta, förnuft och rättsskänsla skulle reagera i ett fall av detta slag. Jag hoppas alltså, att det i denna fråga skall finnas riksdagsmän, som kan pröva saken fritt och förmått se över och igenom det paragrafstängsel, som reglerar vanliga skadeståndsbestämmelser.

Det är ju klart, att den skada, som en person kan lida för ett fel av det slag det här gäller, kan gestalta sig olika. För en person i doktor Nygrens ställning med hennes mycket starka engagemang i det kommunala livet i stad och i landsting innebar den felaktiga taxeringen med åtföljande åtal och dom en katastrof. Även om man känner en person aldrig så väl och själv är övertygad om att medveten falskdeklaration inte förekommit, så är det alltså ett anständighetskrav att inte nominera en person, som har dömts för falskdeklaration en vecka före valet, på en officiell valsedel. För Sigrid Nygren blev det en dubbel prickning. När hon inte nominerats och inte heller återvalts till landstinget, var

det för sent, när den friande domen äntligen kom, att göra någonting åt den skada, som redan hade skett.

Herr Holmqvist frågade, om man visste om doktor Nygren över huvud taget ville ha några pengar. Han riktade en direkt fråga härom till mig och noterade, att hon ju inte hade begärt någonting. Jag vet inte. Jag har inte kontaktat henne och frågat henne om den saken. Jag förmodar att inte heller JO, riksdagens egen ombudsman, gjort det. Jag tycker inte, att det spelar någon roll om hon begärt pengar eller ej. Vill hon donera pengarna till välgörande ändamål, skulle jag inte ha något emot det. Jag tror att den symboliska penningssumman betyder mycket litet för henne, men den manifestation från riksdagens sida, som ett beslut om ersättning skulle innebära, skulle på ett utomordentligt sätt inte bara för henne utan för alla vittna om att samhällets goda vilja alltså är levande när det gäller att korrigera ett sådant av samhället begånget fel som här har skett.

I förhoppning att denna uppfattning delas av många kamrater i denna kammar tillåter jag mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservation 1.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det är ju givetvis en utomordentligt beklaglig händelse, när en person i likhet med doktor Nygren blir föremål för ett i sak obefogat åtal. Att så skett är ju i varje fall klarlagt, och det får på intet sätt bagatelliseras. Det är ju fråga om man inte här genom att anföra vissa siffror om hur många det är, som har varit åtalade i detta sammanhang, på något sätt vill liksom skyla över det faktum, att Sigrid Nygren blev obefogat åtalad. Det måste vara av stor vikt för bibehållandet av allmänhetens förtroende för myndigheterna, att dylika misstag inte blir begångna eller i varje fall med största möjliga effektivitet förhindras. Det måste i riksdagen i dag klart understrykas, att åt detta vill också vi genom den reservation nr 2, som är fogad till detta utlåtande, ge uttryck.

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal

Den fråga som motionärerna har tagit upp om en ekonomisk gottgörelse åt doktor Sigrid Nygren är av en annan och mera komplicerad natur. Vi hör till dem som förmenar, att någon ekonomisk skadeståndsskyldighet inte föreligger vid skada av den natur det här är fråga om. Det skulle måhända också få för vittgående konsekvenser med ett riksdagsbeslut om ett sådant skadestånd. Vi vill först se vilka konsekvenser det får. Hon har ju, som redan sagts, blivit frikänd och i och med detta fått moralisk upprättelse.

En angelägen sak i denna fråga vore att vid ett annat tillfälle ta upp frågan om statens ekonomiska ansvarighet när en skada av detta slag träffat en person. Enligt vårt förmenande vore det mycket angeläget att få dessa förhållanden klarlagda och utredda, och den frågan borde också kunna tas upp i ett annat sammanhang.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Pålsson m. fl.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Det har ofta sagts, att den svenska administrationen är mycket hederlig och effektiv, och det är väl också riktigt. Jag skulle tro, att även den del av vår offentliga förvaltning, som har att syssla med beskattningsgöromål, är rättskaffens. Så mycket mera angeläget är det då att i fall av uppenbar rättskränkning av en enskild medborgare, kanske gjord av misstag, en upprättelse verkligen sker.

När riksdagens egen övervakare av den enskilde medborgarens rättssäkerhet varmt förordat denna särskilda manifestation åt doktor Nygren, synes det mig vara mycket egendomligt om riksdagen för sin del skulle vägra att ansluta sig härtill.

Det har talats om konsekvenserna. Men de har ingen betydelse när det gäller en så dyrbar sak som den enskilde medborgarens rättssäkerhet och okränkbarhet. Om det kostar 5 000 kronor eller mera betyder ingenting emot det förhållan-

det, att den enskilde gent emot den allsmäktiga staten skall kunna vara viss om att han eller hon dock kan få upprättelse för begångna misstag av allmän myndighet.

Det är därför jag ber att få ansluta mig till reservationen nr 1 i detta ärende.

I herr Mogårds yttrande instämde herrar *Ragnar Bergh* (h), *Jacobsson* (fp), *Sunne* (fp), *Osvald* (fp), *Johan Persson* (fp), *Nestrup* (fp), *Söderquist* (fp) och *Aastrup* (fp), fru *Segerstedt-Wiberg* (fp) samt herrar *Anders Johansson* (fp), *Eric Carlsson* (cp) och *Per-Olof Hanson* (fp).

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det finns anledning att erinra om att i detta fall kompliceras ersättningsfrågan av att det är en s. k. ideell skada, som doktor Nygren har lidit. Det är således mycket svårt att taxera den i pengar. Jag vet egentligen inte vad som utgör så att säga det väsentliga inslaget i den skada, som fröken Nygren kan ha lidit utöver det andra människor, som jag har talat om, kan ha varit utsatta för.

Det har sagts att man skulle ta hänsyn till det förhållandet, att hon spelat en framträdande politisk roll i landsting och stadsfullmäktige, och det har sagts att hon inte blivit nominerad på den officiella listan med anledning av det inträffade. Jag tror nog att herr Lundström missminde sig när han sade att detta skedde en vecka före valet. Jag vill erinra om att fröken Nygren ströks från folkpartiets lista långt innan dom fallit i målet. Ur den synpunkten är detta inte ett skäl som kan åberopas här i riksdagen. Jag kan förstå att det fanns goda motiv för detta handlande och jag vill inte klandra dem som stod bakom det, men nu skall vi hålla oss till vad som i verkligheten skedde. Doktor Nygren lanserades ju på en spränglista och invaldes i stadsfullmäktige och sitter i dag som vice ordförande i stadsfullmäktige. Det betyder att hon, om man skall se till

Om ersättning till distriktsläkaren Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal hennes offentliga ställning, har kommit ganska oskadd ifrån det skedda.

Jag vill till herr Mogård säga, att det är alldeles uppenbart att vi här inte skall se till pengar; om det kostar 3 000 eller 5 000 kronor får inte ha någon betydelse om en människa lider orätt. Men, herr Mogård, är det inte viktigare att vi ser till att det skapas en sådan ordning, att inte människor behöver lida orätt? Det förhållandet, att enstaka människor har goda kontakter med riksdagsmän eller på annat sätt kan få sin fråga prövad här i riksdagen bör enligt min mening inte föranleda, att vi utan vidare skall bedöma sådana fall på ett speciellt sätt.

Jag tror därför att vi når det bästa resultatet om detta ärende, med den grundliga penetrering det fått, kan leda till att vederbörande myndigheter utfärdar sådana anvisningar som kan vara till nytta i detta sammanhang för att undvika ett upprepande. När Kungl. Maj:t vid sin prövning av detta ärende avslog ersättningsfrågan, vidarebefordrades frågan till riksskattenämnden med anmodan att beakta vad som här förevarit. Det är av större värde att kunna hoppas att man genom dessa åtgärder kan komma fram till en bättre ordning.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Holmqvist säger att man inte kan taxera ideella skador. Det är nog riktigt. Det har också justitieombudsmannen förutsatt när han förordar en »symbolisk» ersättning av »förlagsvis» 5 000 kronor. Men finns det några andra förslag? Skall man taxera till 1 krona eller till 1 000 kronor? Den frågan kan man ju dryfta. Här förelåg emellertid från riksdagens ombudsman ett direkt förslag om en viss summa, även om den i och för sig var godtyckligt vald. Den summan har jag i min motion hållit mig till utan att ens göra anspråk på att den skulle motsvara någon verklig värdering av den ideella skadans omfattning.

Jag vill tillägga, att domen föll en vecka före valet. Man visste att den skulle falla före valet, och man hade följt rättgången och hade all anledning att för-

moda att det skulle bli en fällande dom, vilket det också blev på de premisser som då förelåg från taxeringsmyndighetens sida. Det är nog uppenbart att det från vederbörande valorganisations sida var fullt naturligt att man tvekade inför denna nominering och att den uteblivna nomineringen var en direkt följd av ett åtal på falska grunder.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundelin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 47.

Ang. utvidgning av rätten till skattebefrielse för invalidfordon

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas oförändrad, dels ock att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som föreslagits i reservationen nr 2 av herr Pålsson m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad vara med övertägnande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 70 oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i reservationen nr 2 av herr Pålsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 36.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1959/60 till All-

männa läroverken: Avlöningar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Ang. utvidgning av rätten till skattebefrielse för invalidfordon

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 februari 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 77, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt; samt

2) förordning om ändrad lydelse av 6 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall.

I de av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslagen hade föreslagits viss utvidgning av möjligheterna till skattebefrielse för invalidernas fordon.

Sålunda hade föreslagits, att det nuvarande kravet på att fordonet skulle vara utrustat med s. k. invalidaggregat skulle slopas. Vidare skulle förutom personbilar även bilar av skåpvagnstyp kunna bli skattefria.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionernas I: 423, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 505, av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.*, vari hemställts att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 77 måtte besluta

dels att envar, som förededde invaliditet av den art och den grad, som enligt propositionen skulle erfordras för skattebefrielse avseende att bereda invalida personer kombinerad närings- och för-

Ang. utvidgning av rätten till skattebefrielse för invalidfordon

flyttningshjälp, skulle erhålla skattebefrielse för s. k. minibil, vars tjänstevikt icke överskred 550 kilogram;

dels att vad som i propositionen anförts beträffande skattebefrielse för med skåp, stationsvagns- eller personbilskarosseri utrustade lastbilar jämväl skulle gälla annan lastbil, vars totalvikt ej överskred 2 500 kilogram.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 77 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 423, av herr Bengtson m. fl., och II: 505, av herr Eliasson i Sundborn m. fl., antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt; samt

2) förordning om ändrad lydelse av 6 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Mattsson* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 77 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 423 och II: 505,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt med den ändring, som framginge av i reservationen infört förslag;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 6 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Enligt gällande lydelse av förordningen om automobils katt är motorcykel, som är inrättad såsom inva-

lidfordon och vars maximihastighet inte överstiger 30 kilometer i timmen, frikallad från skatteplikt. Befrielse från skatteplikt kan även medges för personbil, om denna är inrättad såsom invalidfordon och äges av invalid. Vid prövningen härför skall hänsyn dock tagas till invaliditetens art och grad samt behovet av bil för förvärvsverksamhet eller utbildning.

Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit vissa uppmjukningar av dessa bestämmelser. Kvar står dock villkoret att det skall vara fråga om högggradig invaliditet och att vederbörande för sin förvärvsverksamhet eller utbildning är beroende av fordonet.

Emellertid är det så, att automatisk skattebefrielse redan finns och fortfarande skall gälla för invalidmotorcyklar. Vi motionärer anser, såsom också framhålles i reservationen, att det vore mera tidsenligt att man hjälpte invaliderna att kunna använda så kallade minibilar och att den automatiska skattebefrielsen därför bör utsträckas även till dessa bilar. Med tanke på klimatet här i landet är motorcyklar kanske inte alltid det bästa invalidfordonet, utan de så kallade minibilarna är avsevärt bättre även ur trafiksäkerhetssynpunkt. Den automatiska skattebefrielsen bör därför enligt vår uppfattning utsträckas att gälla även minibilar.

Vi yrkar vidare, att invalider jämväl skall kunna erhålla skattebefrielse för lastbil vars totalvikt ej överstiger 2 500 kg. Detta förslag sammanfaller med vad invalidfordonsutredningen begärt.

Utan att förlänga debatten vill jag, herr talman, blott understryka, att vi anser det i motionerna och reservationen framställda yrkandet så berättigat att det bör bifallas av riksdagen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar *Mattsson* och *Eriksson* i Bäckmora avgivna reservationen.

Herr **JANSSON** (s):

Herr talman! Som herr Bengtson redan framhållit innebär det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget en väsentlig

Ang. utvidgning av rätten till skattebefrielse för invalidfordon

förbättring jämfört med nu gällande bestämmelser. Bland annat knytes förutsättningarna för skattebefrielse till person i stället för till bil, i den mån bilen nu är under 1 800 kg. I övrigt gäller att det skall vara fråga om en höggradigt vanför person, som för sin huvudsakliga förvärvsverksamhet eller utbildning är beroende av fordonet som fortskaffningsmedel.

Då motionärerna nu vill gå längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit kan det vara skäl att erinra om att både utredningen och statsrådet understrukit, att vad som här föreslås blott är ett provisorium och att förslag till slutlig lösning av problemet i vederbörlig ordning kommer att framläggas. I avvaktan på detta slutliga förslag från 1953 års trafikutredning har riksdagen ingen anledning att gå längre än vad Kungl. Maj:t nu föreslår som ett provisorium. Det är mot bakgrunden härav som man får se utskottets ställningstagande till motionärernas yrkande.

Jag vill vidare peka på att reservanterna med sina båda förslag vill rucka på två grundläggande principer i fråga om skattebefrielse. När det gäller minibilarna vill reservanterna gå ifrån den ena principen. Då de för lastbilar vill utsträcka skattebefrielsen från lastbilar med en totalvikt av 1 800 kg till lastbil vars totalvikt ej överstiger 2 500 kg vill reservanterna knäsetta en annan princip, som hittills aldrig har accepterats av riksdagen, nämligen att man skall medge skattebefrielse för bilar, vilkas främsta användningsområde är i yrkesmässig trafik. Det är nämligen där som man använder lastbilar av den storlek som reservanterna här sätter som övre gräns för skattebefrielse.

Till sist vill jag peka på en sak som kanske är ännu viktigare och som även utredningen talar om. Riksdagen har vid flera tillfällen sagt ifrån, att om man skall ge någon subvention till ett behjärtansvärt ändamål, så skall detta inte ges i form av skattebefrielse. Utredningen säger här om, att en mera omfattande subvention till invalider med motorfordon, om den anses böra komma till

stånd, synes böra övervägas i form av ett direkt statsbidrag för ändamålet utan samband med särregler i beskattningsbestämmelserna för motorfordonstrafiken.

Detta sistnämnda är, såvitt jag förstår, mycket viktigt, och jag tror att riksdagen gör klokt i att låta 1953 års trafikutredning knäcka både den frågan och andra som står i samband därmed.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTSON (cp):

Herr talman! Jag kan inte undgå att göra den kommentaren, att herr Jansson i första fallet menar att vi bör vänta på 1953 års trafikutredning men att han i det andra fallet, där det redan finns en färdig utredning, invalidfordonsutredningen, som har föreslagit en framställning om åtgärd, trots detta inte vill att vi skall företa oss någonting.

Vad sedan beträffar principen att inte lämna subvention genom skattefrihet vill jag påpeka, att denna redan är bruten genom Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, som herr Jansson förordar, om att invaliders lastbilar upp till 1 800 kg skall åtnjuta skattefrihet.

Jag kan verkligen inte finna mycket av konsekvens i herr Janssons inställning, och det han har sagt ändrar inte min uppfattning, att reservationen har fog för sig.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! I fråga om det sist anförda, att man redan har gått ifrån den angivna principen, vill jag erinra om vad utredningen säger, att den skattefrihet, som för närvarande gäller, relativt sett är så liten — den rör sig om högst ett par hundra tusen kronor, under det att hela bilskattebeloppet uppgår till 300 miljoner kronor — att den inte har någon avgörande betydelse. Men om den skulle utökas i enlighet med motionärernas önskemål skulle man därigenom allvarligt rucka på den princip som jag här har nämnt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Mattsson och Eriksson i Bäckmora vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om skärpta åtgärder mot skattefusk

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot skattefusk.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 83, av herr *Öhman*, och II: 114, av herr *Johansson* i Stockholm m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att regeringen måtte ombesörja en snabb och grundlig översyn i syfte att åstadkomma en skärpning av gällande skatte- och avdragsbestämmelser för bolag och enskilda företagare jämte effektiva kontrollåtgärder mot skattefusk, kompletterade med skärpta straffbestämmelser även för undanhållande och förstörande av uppgifter, som vore nödvändiga för taxeringskontrollen, och skyndsamt förelägga riksdagen denna utredning jämte förslag, samt att den pågående utbyggnaden av taxeringsorganisationerna i sin helhet måtte slutföras till nyåret 1960 och kompletteras genom att till taxeringsmyndigheternas förfogande ställdes en stab av bokföringstekniska experter med speciell uppgift att granska storbolagens och storföretagens uppgifter om inkomster och utgifter, avsättningar och avdrag, för jämförelse med de avgivna deklARATIONERNA.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 83, av herr *Öhman*, och II: 114, av herr *Johansson* i Stockholm m. fl., om skärpta åtgärder

Om skärpta åtgärder mot skattefusk mot skattefusk icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi har i en motion hemställt om skärpta åtgärder mot skattefusk. Det är ju väldiga belopp som årligen undandras från beskattning, det är ett mycket känt faktum. Jag vill i det sammanhanget erinra om att dagens tidningar publicerar en utredning, som en taxeringsrevisor har gjort om en yrkesgrupp på 3 500 personer. Han har kommit till det resultatet, att denna yrkesgrupp undandrar staten en skatt på 100 miljoner kronor årligen.

Om inte skattefusk skulle förekomma i denna stora utsträckning skulle ju statens inkomster vara betydligt större, och då behövde man inte i dagens läge diskutera på vilket sätt man skall skaffa pengar för att klara av de statliga finanserna. Då behövde man inte heller lansera tanken på den nya, impopulära omsättningsskatten.

Utskottet har inte kunnat komma ifrån att motionärerna har rätt, att de har berört en fråga som är av utomordentlig betydelse och av stort intresse för staten och för vårt folk. Utskottet säger bl. a. följande: »Årligen undandras stora belopp taxering och ett betydande antal skattskyldiga kan år efter år opått undgå att betala skatt för sin verkliga inkomst och förmögenhet. De som fullt ut erlagt skatt för sina inkomster känner helt naturligt detta som en orättvisa. Att ett effektivt taxeringsresultat åstadkommes är således inte bara ett ekonomiskt intresse för stat och kommun utan även ett rättvisekrav från stora medborgargrupper.»

Utskottet har avstyrkt vår motion, och det må nu vara, men jag tycker nog att utskottet borde ha dragit de rätta konsekvenserna av vad jag här citerat ur dess utlåtande och åstadkommit en klarare, skarpare skrivning. Den skulle utan tvivel ha varit på sin plats. Den skulle ha varit ägnad att få bukt med detta stora problem, så att det inte skulle dröja årtionde efter årtionde innan man kunde komma till rätta med denna fråga,

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse i familjebolag

som upprör stora delar av det svenska folket.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen nr 83 i första kammaren.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Då herr Helmer Persson citerade utskottet, framgick det ju att utskottet i viss mån delar motionärernas syn på denna fråga. Utskottet har klart för sig att belopp undandras från beskattning, men det har varit alldeles omöjligt för utskottet att få några konkreta uppgifter om beloppens storleksordning. Otvivelaktigt är dock att stora belopp undandras från beskattning, och därför är det — som utskottet säger och som herr Persson citerade — ett behov för beskattningens egen skull att man söker få en rättelse till stånd. Det bör också vara en strävan att försöka likställa alla inkomsttagare, så att de behandlas lika ur beskattningssynpunkt.

Riksdagen har också tagit ställning i den riktningen, eftersom sådana synpunkter var den väsentligaste motiveringen då man 1956 beslöt en utbyggnad av vår taxeringsorganisation. Det behövs ett ganska stort antal väl skolade och utbildade tjänstemän i denna taxeringsorganisation, och därför är det av naturliga skäl uteslutet att tänka sig en omedelbar utbyggnad av organisationen. Det säger i alla fall någonting om angelägenhetsgraden av denna sak, att man redan har inrättat 100 av de 275 taxeringsassistenttjänster, som skall tillföras den nya organisationen, och att man i år beslutat sig för att tillsätta ytterligare 50 assistenttjänster från den 1 januari 1960. Dessutom har riksdagen i år inbjudits att anta ett förslag till ny taxeringsförordning för Stockholms stad, som också innebär en förstärkning av taxeringsorganisationen.

Jag har ingen avvikande uppfattning mot herr Helmer Persson när det gäller angelägenhetsgraden av att få fram de belopp, som nu undandras från beskattning, men jag tror att den redan beslutade taxeringsorganisationen kommer att

i utbyggt skick verka snabbare än om vi skulle gå motionärerna till mötes och begära en utredning, som förmodligen inte kunde komma till något annat resultat än att föreslå en förstärkning av de beskattningsnämnder vi har.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 83; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner angående tillverkning och försäljning av ciderdrycker med viss alkoholhalt, bifölls vid utskottet i detta betänkande hemställt.

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse i familjebolag

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckta motioner om upphävande av fjärde stycket punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen (avsättning till pensionsstiftelse i familjebolag).

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 158, av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Kronstrand*, samt II: 201, av herrar *Stenberg* och *Magnusson* i Borås, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att fjärde stycket av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen skulle utgå.

Berörda stycke innebar, att vid beräkning av det belopp, vartill avdragsgill avsättning till pensionsstiftelse högst finge uppgå, hänsyn i fråga om s. k. familjebolag icke finge tagas till pensionsutfästelse avseende någon, som genom eget eller anhörigs innehav av ak-

Om slopande av utskänkningsskatten å spritdrycker, m. m.

tier hade ett avgörande inflytande i bolaget, eller ock efterlevande till någon varom sålunda vore fråga.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 158, av herrar Gustaf Henry Hansson och Kronstrand, samt II: 201, av herrar Stenberg och Magnusson i Borås, om upphävande av fjärde stycket andra punkten i anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hagberg, Spetz, Söderquist, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Stenberg, Eriksson i Bäckmora och Stiernstedt, vilka under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 158 och II: 201 ansett, att utskottet bort tillstyrka det i motionerna framlagda förslaget om upphävande av fjärde stycket punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen i syfte att medgiva rätt till avdrag för medel, som huvuddelägare i familjebolag avsatte i företaget för egen pensionering, och att utskottet således bort hemställa, att riksdagen måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Denna fråga är ju en gammal bekant, för att använda ett uttryck som förekommit tidigare här i dag. Den diskuterades ingående vid 1956 och 1957 års riksdagar, och jag tillåter mig att rekommendera de ledamöter, som är intresserade av frågan men kanske inte då satt i kammaren, att i riksdagstrycket ta del av vad som då sades.

Jag skall alltså inte, herr talman, ingå i någon som helst diskussion av sakfrågan utan inskränker mig till att yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Med samma hänvisning som herr Spetz nu gjorde till vad bevill-

ningsutskottet tidigare har anfört och riksdagen beslutat i frågan ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarades den första propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om slopande av utskänkningsskatten å spritdrycker, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner angående utskänkningsskatten å spritdrycker m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 161, av herr Sveningsson, och II: 210, av herr Bengtsson i Göteborg; samt

2) motionen I: 9, av herr Axel Svensson.

I motionen I: 9 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla dels om förslag till sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, att bland annat folketshus och bygdegårdar icke komme att falla under förtäringsoch förvaringsförbuden, dels ock om förslag till sådana ändringar i förordningen angående skatt å spritdrycker och vin, att utskänkningsskatten slopades samt omsättningsskatten höjdes så mycket som motsvarade inkomstbortfallet av utskänkningsskatten.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 161, av herr Sveningsson, och II: 210, av herr Bengtsson i Göteborg, om viss

Om slopande av utskänkningsskatten å spritdrycker, m. m.

sänkning av utskänkningsskatten å spritdrycker, samt

2) att motionen I: 9, av herr Axel Svensson, om slopande av utskänkningsskatten m. m.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag har väckt en motion i denna fråga, nr I: 9, och anledningen har närmast varit att få en tolkning av ett beslut, som riksdagen fattade år 1954 och som gällde vissa ting i rusdrycksförordningen. Detta beslut avsåg att folketshus och bygdegårdar icke skulle falla under förtäring- och förvaringsförbuden. Det har emellertid senare visat sig att kontrollstyrelsen tolkat riksdagens beslut på ett annat sätt, och våra folketshus har av denna anledning fått vidkännas förtäring- och förvaringsförbuden så snart servering till någon del utförts, antingen det varit fråga om servering av vanliga läskedrycker eller kaffeservering genom den restaurangrörelse, som vi merendels har i våra folketshus, och det har medfört betydande komplikationer i verksamheten.

För att få klarhet i denna fråga har jag i motionen påyrkat att folketshus och bygdegårdar icke skulle falla under dessa två förbud. Vidare har jag yrkat att utskänkningsskatten, om så är möjligt, skulle slopas för att vi skulle komma ifrån alla de besvärligheter och allt det kineseri, som mer eller mindre vidlåder rusdrycksförordningen i denna del.

Utskottet har i sitt betänkande i vad det gäller frågan om utskänkningsskatten gjort en skrivning, som jag känner mig mycket tillfredsställd med. Utskottet har konstaterat att det allmänt sett förbättrade nykterhetstillståndet tyder på att den kris, som uppstod i samband med motbokssystemets slopande, håller på att övervinnas. Man konstaterar att utskänkningsskattens betydelse ur nykterhetssynpunkt, såvitt utskottet kan bedöma, snarast torde ha minskat sedan år 1957, och utskottet är inte främmande

för att utskänkningsskatten i framtiden kan sänkas eller rent av avvecklas.

I den delen känner jag mig således ganska nöjd, och jag är överens med utskottet när det säger, att ett slopande av prisskillnaden mellan den utskänkta spriten och den övriga spriten skulle förbättra konkurrensläget inom hela restaurangnäringen. Jag tycker att det är riktigt att vi här får konkurrera på lika premisser, att utskänkningsskatten således försvinner och att vi slipper allt det som vi fått uppleva från restaurangrörelsens sida — vad man brukar kalla de »svarta festvåningarna».

När det gäller frågan om våra folketshus och den tolkning, som jag har efterlyst, konstaterar utskottet att det självfallet finns en del människor, som av ekonomiska eller andra skäl inte anser sig kunna utnyttja restauranger för anordnande av privata fester utan vill hålla dem i andra lokaler. Man anser att den gällande lagstiftningen i stort sett torde ge tillräckliga möjligheter härtill, men man säger sig icke kunna göra något uttalande om de av kontrollstyrelsen utfärdade anvisningarna.

Om jag tolkar utskottets skrivning i denna del rätt, vill jag lägga den meningen i skrivningen att den uppfattning, som jag har företrätt i min motion, nämligen att riksdagens tidigare beslut icke omfattade folketshus och bygdegårdarna, är riktig. I så fall känner jag mig nöjd. Eftersom emellertid den saken icke utskrivits i så klara och otvetydiga ordalag, att jag kan känna mig säker på den punkten, skulle jag vilja fråga utskottets talesman, om han vill bekräfta att jag har läst skrivningen på ett rätt sätt, så att jag inte efter detta kommer i samma svårighet när det gäller folketshusverksamheten som jag har gjort under det sista året. Jag hoppas att jag får ett nöjaktigt svar i detta avseende, och i så fall kanske vi kan låta frågan vara utagerad för denna gång.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag är villig att bekräfta, att herr Axel Svensson har läst ut-

Om svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde — Om viss ändring i lagen om moderskapshjälp

skottets betänkande rätt, och jag kan till yttermera visso nämna, att en representant för kontrollstyrelsen vid behandlingen av detta ärende inför utskottet vitsordade att denna tolkning var riktig och att folketshus och bygdegårdar inte skulle falla under förtärlings- och förvaringsförbuden.

Jag hoppas att herr Axel Svensson kan känna sig nöjd med denna förklaring.

Eftersom intet yrkande är ställt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, herr talman!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; och

nr 24, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att stödja den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 308 i första kammaren av herr Mattsson samt nr 374 i andra kammaren av herrar Brandt i Sättila och Hansson i Skegrie, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tillsättande av en allsidig utredning för prövning av alla de problem, som sammanhänge med svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:308 och II:374 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar Mattsson och Johnsson i Skoglösa, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I:308 och II:374 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om allsidig utredning av de problem, som sammanhänge med svensk anslutning till ett vidgat ekonomiskt samarbete i Västeuropa i enlighet med vad utskottet i det av reservanterna förordade yttrandet anfört.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den sena tidpunkten ber jag bara att få yrka bifall till reservationen under bankoutskottets utlåtande nr 25 av mig och herr Johnsson i Skoglösa.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få kvittera detta korta anförande med att yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om viss ändring i lagen om moderskapshjälp

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 7 § lagen om moderskapshjälp.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta,

Om sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar

till lagutskott hänvisade motioner, nr 320 i första kammaren av herr *Lindahl m. fl.* samt nr 392 i andra kammaren av fru *Lindberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning rörande sådan ändring av 7 § i lagen om moderskapshjälp att även nämnda kategori barnaföderskor kan erhålla tilläggspenning under förutsättning att de tillfredsställande kan styrka att de under minst 270 dagar före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför haft sådan förvärvsinkomst som skulle berättigat dem att erhålla tilläggsjukpenning samt att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning lämna förslag till riksdagen med denna innebörd».

Med »nämnda kategori barnaföderskor» torde motionärerna avse de barnaföderskor, som vid nedkomsten eller den beräknade tidpunkten för denna voro försäkrade för tilläggsjukpenning men som — trots att de haft inkomst av tjänst om minst 1 800 kronor för år under minst 270 dagar — på grund av att de nyligen uppnått 16 års ålder icke kunnat vara försäkrade för tilläggsjukpenning under så lång tid.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 320 och II: 392, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Ängelholm och fru *Svensson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 320 och II: 392, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i lagen om moderskapshjälp, att kvinnor, som vore försäkrad för tilläggsjukpenning, skulle vara berättigad till tilläggspenning, under förutsättning att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit försäkrad för tilläggsjukpenning el-

ler haft inkomst, som i och för sig skulle ha berättigat henne att vara försäkrad för tilläggsjukpenning.

Herr **LINDAHL** (s):

Herr talman! Jag har väckt en motion på denna punkt, som vore värd att hålla ett längre tal för; det är ingen tvekan om det.

Nu har emellertid utskottet uppträtt så pass utpräglat kallsinnigt, att jag inte väntar mig något resultat vare sig jag håller ett långt eller ett kort tal.

Därför ber jag, herr talman, endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr **SVENSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan. Herr Lindahl är säkert på det klara med vad som är anledningen till utskottets ställningstagande, varför jag inte närmare behöver förklara det.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 318 i första kammaren av herrar *Lindahl* och *Wirmark* samt nr 390 i andra kammaren av fru *Lindberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse

Om sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar

se till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning rörande sådant tillägg i 7 § sjukförsäkringslagen, att ogift kvinna, som sammanlevde med barn under 16 år utan att hava förvärvsinkomst uppgående till 1 200 kronor per år, likväl skulle vara sjukpenningförsäkrad och erhålla grundsjukpenning och att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte lämna förslag till riksdagen med denna innebörd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 318 och II: 390, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Carlqvist*, herrar *Jacobsson* i Tobo och *Fredriksson*, fru *Eriksson* i Ängelholm, fru *Svensson* samt herr *Svensson* i Kungälv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 318 och II: 390, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, att ogift moder, som sammanlevde med barn under 16 år, skulle vara sjukpenningförsäkrad, även om hennes inkomst av förvärvsarbete ej uppginge till 1 200 kronor för år.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! I motionerna nr 318 i denna kammare och 390 i andra kammaren har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i lagen om den allmänna sjukförsäkringen, att ogift moder, som sammanlever med barn under 16 år, skulle vara sjukpenningförsäkrad, även om hennes inkomst av förvärvsarbete icke uppgick till 1 200 kronor per år.

Vid sjukförsäkringslagens ikraftträdande 1954 var enligt lagen av de icke förvärvsarbetande kvinnorna endast sådana sjukpenningförsäkrade, som var gifta och sammanlevde med sin man. Men redan året därpå föreslogs sådana

ändringar i sjukförsäkringslagen, att även hemmakvinnorna med barn under 16 år, i de fall mannen av en eller annan orsak hade försvunnit ur familjebilden, skulle få behålla sin rätt till grundsjukpenning utan att erlægga avgift.

När propositionen med detta förslag till ändring av 7 § i sjukförsäkringslagen upptogs till behandling i andra lagutskottet 1955, förelåg det motioner med liknande innebörd som de har som framlämnats i vår. Utskottet avslög visserligen motionerna då, men utskottet ville inte bestrida, att behov av hjälp kunde föreligga även för de ogifta mödrarna med barn under 16 år. Utskottet förklarade sig förutsätta, att frågan skulle följas med uppmärksamhet.

Så har några år åter förflutit och ingenting har framkommit, som tyder på att en lagändring är att vänta.

De argument, som 1955 anfördes för utsträckning av lagen till den grupp av mödrar, som då fick en förmån, är lika aktuella i dag, inte minst när det gäller den grupp av mödrar, som motionärerna ömmar för.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad föregående talare har sagt, men eftersom jag står som motionär, skall jag ändå be att få säga några ord.

I den motion som här föreligger återfinnes förslaget om att en ogift kvinna, som sammanlever med små barn och som inte har stipulerad årsinkomst, ändå måtte erhålla grundsjukpenningen på 3 kronor per dag. Jag tycker förstås att motionens yrkande borde ha blivit litet mera välvilligt behandlat av utskottet, att det skulle ha funnits litet mer gehör för tankegången om en viss utjämning i fråga om sjukpenningen för ogifta mödrar. Jag tycker sålunda att det är orättvist att ogifta mödrar skall sättas i särklass och få falla tillbaka på hjälp från föräldrar eller från social-

Om sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar

vården. Flera sjukkasstjänstemän har sagt till mig, att de finner denna anordning inte bara orättvis utan hjärtlös — ja, i vissa fall kan man tala om rena tragiken.

Nu tycker man litet var — eller borde tycka i vart fall — att den nuvarande ordningen är ohållbar. Skillnaden i behandlingen från samhällets sida av en fränskild och en ogift mor är avsevärd. Om båda sålunda har minderåriga barn att sköta och ingen av dem har föreskriven inkomst och båda blir sjuka, så erhåller den fränskilda modern väsentligt bättre förmåner än vad den ogifta modern kan få. Den fränskilda modern erhåller för sig själv 3 kronor i grundsjukpenning och dessutom för barnet 2 kronor per dag mot uppvisande av sjukintyg. Den ogifta modern däremot erhåller visserligen kostnaderna för sjukhusvistelse från sjukkassan, men därutöver får hon ingenting. Har hon gått och inbillat sig att hon skulle få någonting och skaffat sig ett sjukintyg, har hon bara ådragit sig en utgift på det belopp som läkarens betingar sig för intyget.

Vi brukar tala om raserandet av klasskrankor. Jag tycker för min del att här finns det faktiskt en möjlighet för riksdagen att för rimliga kostnader borttaga klasskrankorna mellan fränskild och ogift mor.

Det har anförts att ett genomförande av vad som yrkats i motionen skulle betyda ett stort merarbete för sjukkassorna. Sjukkasförbundet, som väl måste anses vara en sakkunnig och omdömesgill organisation, delar inte den uppfattningen. Förbundet tror inte att det administrativa arbetet skulle särskilt betungas om den lilla reformen genomfördes.

Ja, herr talman, jag tycker verkligen att utskottet borde ha intagit en mera positiv ståndpunkt, då såväl socialstyrelsen som sjukkasförbundet har välsignat motionärernas uppsåt och ansett att det är fullkomligt riktigt. Jag anser också att utskottet borde ha känt sig en smula bundet av vad det sade vid behandlingen av ungefär samma motion 1955, då utskottet intog en ståndpunkt

som lovade någonting för framtiden. Nu har det gått fyra år sedan dess, och det vore på tiden, tycker jag, att utskottet skulle börja infria de förhoppningar som ställts på det och som utskottet i någon mån har bidragit till att väcka.

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig vid denna tidpunkt. Jag ber endast att som avslutning få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Man kan anförda de synpunkter på denna fråga som herr Lindahl och fru Carlqvist här har lagt fram. Man kan åberopa sociala skäl och likställighetsskäl och annat i en sådan detalj som denna. Men vi får inte glömma bort, att vår sociala lagstiftning är uppbyggd på ett sådant sätt, att vi alltid måste träffa på gränssfall. Här har vi ett gränssfall. Vi har tidigare haft sådana, och de har klarats upp inom ramen för sjukpenningförsäkringen. Det gäller dels med mannen sammanlevande gift kvinna, dels med mannen icke sammanlevande gift kvinna, fränskild kvinna och änka, om hon sammanlever med barn under 16 år. Familjen har då varit sjukvårdsförsäkrad på grund av mannens inkomst.

Nu vill man att de ogifta mödrarna också skall föras till denna grupp, som är berättigad till sjukpenning. Det finns dock i alla fall en viss skillnad mellan de ogifta mödrarna och den nyssnämnda gruppen. I båda fallen finns det barn, men när det gäller de ogifta mödrarna är det vanligen fråga om betydligt yngre kvinnor. Utskottet har också anförts, att situationen för de ogifta mödrarna med barn ofta är en annan än för t. ex. änkorna och de fränskilda kvinnorna med barn, eftersom den unga kvinnan har större förutsättningar att gå ut i förvärvslivet och då kommer att bli sjukpenningförsäkrad enligt lagen. Det är ett av de skäl som utskottet tidigare har anförts och som anföres även i dag.

Vi har mycket svårt att frångå principen, att för rätt till grundsjukpenning fordras en inkomst av minst 1 200 kro-

nor. Även därvidlag måste vi ha en gräns och ett belopp som är sammankopplat med medlemskapet i sjukpenningförsäkringen. Vi ömmar lika mycket för de ogifta mödrarna som för andra kvinnor, som också kan ha det bekymmersamt. Men det är inte alltid möjligt att undanröja vad man anser vara ett hinder, ty då kommer man i större eller mindre utsträckning i konflikt med de principer som gäller i vår lagstiftning på det sociala området. Jag tycker att vi har anledning att se till att vi inte frångår principerna och bryter sönder det som vi anser vara väsentligt.

Detta är i korthet, herr talman, vad jag vill anföra för utskottets vidkommande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat,

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m. verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 40.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 42 § vägtrafikförordningen;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207); och

nr 23, i anledning av väckta motioner om införande i körkort av uppgift om innehavarens blodgrupp.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande anslag till Fiskerilånefonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att dels till Fiskerilånefonden för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor, dels godkänna vad i propositionen föreslagits beträffande räntan å lån ur fiskerilånefonden.

Vidare hade Kungl. Maj:t i den till riksdagen den 13 mars 1959 avlåtna propositionen nr 125 föreslagit riksdagen att till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m.

1) de likalydande motionerna I: 173, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*, och II: 441, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, att fiskerilånefonden skulle överföras från räntetyp III c till räntetyp I;

2) de likalydande motionerna I: 181, av herr *Franzén* och herr *Nilsson, Ferdinand*, samt II: 228, av herrar *Grebäck* och *Eriksson* i Bäckmora, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till införande av statliga garantilån till fiskets utövare i syfte att tillgodose det kreditbehov, som icke kunde täckas med lån ur fiskerilånefonden; samt

3) II: 440, av herr *Hedin*, vari hemställts, att riksdagen måtte uttala, att Kungl. Maj:t borde vidtaga de ändringar i författningar eller tillämpningsföreskrifter som vore påkallade för att fiskerilån måtte kunna beviljas på de villkor, som föreslagits i motionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Fiskerilånefonden å riksstaten för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 173 och II: 441 godkänna, att fiskerilånefonden måtte överföras från räntetyp III c till räntetyp I;

B. att motionerna I: 181 och II: 228 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 440 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Nord, Sigfrid Larsson, Eskilsson, Franzén, Uno Olofsson, Arwe-*

son, Nilsson i Lönsboda, *Nilsson* i Bäste-kille, *Johansson* i Öckerö och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 173 och II: 441 avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, att fiskerilånefonden skulle överföras från räntetyp III c till räntetyp I;

2) av herrar *Eskilsson, Nilsson* i Bäste-kille och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 440 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanternas i ärendet anförts.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! I sitt utlåtande om de motioner det här gäller säger utskottsmajoriteten att utskottet finner det angeläget att man försöker motverka befarad arbetslöshet vid småvarven genom att man förstärker fiskerilånefonden så att nybeställningar och beställningar på ombyggnad av fiskebåtar kan läggas ut vid dessa varv. Det är en mycket vällovlig inställning, men samtidigt som utskottet alltså på detta sätt intar en positiv hållning, rekommenderar man åtgärder som verkar i direkt motsatt riktning, i det att utskottet accepterar regeringens förslag om en höjning av räntan på fiskerilånen från nuvarande 3 procent till 4,25 procent. En sådan höjning av räntesatsen på fiskerilånen kommer ofelbart att, som jag nämnde, verka på det sättet, att fiskarna får svårighet att i den utsträckning som eljest skulle bli fallet lägga ut beställningar vid småvarven.

Det finns emellertid också en annan synpunkt att anföra i detta sammanhang, och det är den iögonenfallande skillnad, som råder mellan förhållandena för fiskerinäringens utövare i vårt land och t. ex. i Norge. Betingelserna för näringsutövare i Norge är avsevärt

mycket gynnsammare än för de svenska fiskarna, men de svenska fiskarna måste ju i sitt näringsfång konkurrera med norrmännen. Här i vår land utgår, för att ta ett exempel, för år 1959 ett samlat anslagsbelopp till fisket på knappa 5 miljoner svenska kronor. I Norge uppgår det samlade anslaget till fisket till inte mindre än 127 miljoner kronor — norska kronor visserligen, men skillnaden är ju, som kammarens ärade ledamöter finner, högst avsevärd.

Det svenska fisket är i förhållande till det norska värdemässigt bara tredjedelen av detta. Avståndet är alltså mycket mindre än vad man skulle förledas att tro, om man tänker på den stora skillnaden i fråga om det statliga stödet till fisket.

Tittar vi å andra sidan på hur norska staten värdar sig om fiskets näringsutövare i förhållande till vad svenska staten gör, så finner vi, om vi tar fiskerilånen som exempel, att de svenska fiskarna endast har möjlighet att låna ungefär en tiondel av vad deras norska kolleger kan göra. Jag skulle gärna vilja anföra ett par exempel; jag tycker att de är så belysande att det finns anledning för kammarens ledamöter att fästa avseende vid dessa ting, när de skall ta ställning i den här frågan, som för fiskarna är så betydelsefull. Håll därvid i minnet, att det här i Sverige är fråga om att höja räntesatsen från 3 till 4,25 procent! I Norge kan fiskarna genom Statens fiskeribank mot säkerhet i fiskebåtarna få lån med en räntesats på 3 1/2 procent. Räntan ligger visserligen 1/2 procent över den ränta som utgår i Sverige, men den ligger 3/4 procent under den räntesats som regeringen och utskottets majoritet nu föreslår.

I Norge finns ett s. k. prioritetslån — vi har ingen motsvarighet här i Sverige, men jag nämner det i alla fall — och detta prioritetslån beviljas mot panträtt i fiskebåtar. Räntan är i detta fall inte mer än 2 procent. Det finns ett annat prioritetslån som man kan få mot en toppinteckning och som är amorteringsfritt i fem år, också med en ränta av 2 procent.

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m.

Detta är jämförelser som jag tycker är ganska talande. Det finns andra låneformer i Norge; man kan låna pengar för inköp av nylonnät — sådana lån finns inte i Sverige — och det finns särskilda lån för utrustning av Lofotenfiske o. s. v., o. s. v.; jag skulle kunna fortsätta uppräknningen, men jag skall avstå därifrån.

Vad jag med dessa exempel velat visa är bara detta att när regeringen nu vill höja räntesatsen för dessa fiskerilån från 3 till 4 1/4 procent, förefaller det fiskets utövare som om det är att litet grand i onödan pressa denna yrkeskategori, som redan förut arbetar under svåra förhållanden i ett hårdnande konkurrensläge och under sådana besvärligheter, som gör det berättigat att staten intar en mera positiv ställning än regeringen och utskottets majoritet gör.

Det är mot bakgrunden av detta, herr talman, som jag såsom motionär vågar hemställa om bifall till motionerna, d. v. s. om bifall till den vid utskottets utlåtande avgivna reservationen nr 1.

I detta anförande instämde herrar *Spetz* (fp), *Nord* (fp), *Yngve Nilsson* (h), *Eskilsson* (h) och *Ringaby* (h).

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga inom utskottet ställde sig hälften av utskottets ledamöter bakom det förslag, som framfördes i motionen av herr Gunnar Berg m. fl. och som innebär krav på att räntesatsen för lån ur fiskerilånefonden skulle bibehållas vid 3 procent. Det är klart att en så låg räntesats i våra dagar innebär en subvention, men det finns många andra områden i samhället där liknande förhållanden råder, och man kan ju fråga sig varför vi just skulle beröva fiskarna denna förmån.

Det kan till en början erinras om att denna räntesats på 3 procent har gällt sedan år 1937, alltså i 22 år. En sak som ännu mer talar emot att man nu skall göra en ändring beträffande räntesatsen är det förhållandet att det antagligen bara kommer att dröja något år tills fiske-

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m.

rilånefonden upphör och ersätts med statliga garantilån, d. v. s. lån med borgen av staten. Det finns en fiskeriutredning, nämligen 1954 års fiskeriutredning, och den har efter vad som är bekant och vad som framhållits i dess remissyttrande övervägt möjligheten att ersätta fonden med ett system med statlig kreditgaranti. Då är det kanske någon som invänder: »Ja, men i så fall får man väl betala mycket högre ränta än 3 procent för de statliga garantilånen, ty då får man ju vända sig till den allmänna kreditmarknaden.» Man bör då emellertid komma ihåg att på grund av att lånefondens medel är relativt begränsade räcker inte medlen för att tillgodose anspråken på lån ur fonden. För närvarande får vi nog räkna med att en fiskare eller en grupp av fiskare, som begär att få lån ur fonden för att köpa en båt, inte kan få mer än cirka 40 eller högst 50 procent av sitt lånebehov täckt med medel ur fonden. Om de inte själva har de pengar som därutöver behövs — och det är nog ofta förhållandet, särskilt när det gäller yngre fiskare som börjar med egen verksamhet — måste de låna resten på annat håll, och då får de gå ut på den allmänna lånemarknaden. Vilken typ av lån blir det då fråga om? I regel lån mot personlig borgen, och räntan blir därefter.

Om vi får ett system med statlig lånegaranti, och det är sannolikt att vi får ett sådant system, blir det väl antagligen på det sättet — liksom det är på många andra områden — att man kan få gagaranti på upp till 80, 90 procent av vad investeringen kostar. Då gäller det räntan på hela lånet, den gällande bottenlåneräntan, för närvarande väl 5,75 procent. Jag har fått reda på ett fall, som förekommit i verkligheten i ett hushållningssällskap — det är nämligen hushållningssällskapen som i regel har hand om fördelningen av dessa lån — och som belyser det hela. Det var några unga fiskare, som slog sig ihop för att köpa en båt som kostade 150 000 kronor. De fick ur fiskerilånefonden låna 40 000 kronor. De hade själva 20 000 kronor att placera i båten och måste således låna

upp 90 000 kronor. Det lyckades de verkligen med, men till vilken ränta! En ränta av 7,75 procent, enligt de upplysningar jag fått. Det innebär en genomsnittlig ränta på det lånade kapitalet av 6,3 procent!

Jag tycker att när det nu bara är fråga om några år innan man ersätter lånen — det är åtminstone sannolikt att man kommer att förfara på det sättet — med statliga kreditgarantier, så behöver vi inte ändra på denna räntesats, som naturligtvis är låg i förhållande till det allmänna ränteläget. Men det blir ju i alla fall, som jag nyss nämnde, lika höga räntekostnader för dem, som nu får lån, som det blir när den statliga lånegarantien tillkommer.

Vi står, herr talman, som reservanter. Att vi gör det beror på att vi hade otur vid lottningen. Annars hade det varit vi som stått för utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen nr 1.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Det finns vid utskottets utlåtande fogad ytterligare en reservation, betecknad som nr 2, och jag skall be att få säga några ord om denna reservation. Den hänför sig till en motion som väckts i andra kammaren av herr Hedin, vari denne hemställt om ändrade villkor för beviljande av lån ur fiskerilånefonden. Motionären anför att lånevillkoren innebär stora krav på säkerhet, särskilt i jämförelse med vad som gäller vid långivning av liknande karaktär till lantbrukare för driftrationalisering. Även fiskerilånefonden är ju avsedd för driftrationalisering.

Flera remissinstanser, med god kännedom om förhållandena på detta område, har uttalat sig välvilligt om motionen och framhållit att de föreslagna ändringarna förefaller att vara rättvisa. Med hänvisning till arbetet inom 1954 års fiskeriutredning, vilken redan nämnts i debatten och vilken skall utreda frågan om kapitalbehovet för fisket, avstyrker emellertid jordbruksutskottet

yrkandena i motionen. Jag har dock liksom motionären den uppfattningen att man åtminstone hade kunnat skicka motionen till fiskeriutredningen, så att denna kunnat beakta den under sitt arbete.

Det är, herr talman, innebörden i reservation nr 2, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen skall jag inte fördjupa mig i denna debatt. Jag vill först till herr Berg säga att vi alla förstår att fiskarna också lever under knapphetens kalla stjärna och har besvärligheter till följd av den brist på kapital som råder. Men jag vill ändå framhålla att jag inte tror att fiskarna i lånehänseende nu kommer i ett sämre läge, trots att vi höjer räntan till 4 1/4 procent, med hänsyn till de höga räntor som för närvarande gäller, än de befann sig i under lågräntetiden, då de fick betala 3 procent, medan den allmänt gällande räntan bara var 3,5 procent. Även om man nu höjer räntesatsen från 3 till 4 1/4 procent, får fiskarna större subvention från det allmännas sida än under lågräntetiden.

Herr Berg berörde vidare förhållandena i Norge, och det framgick, att man där har bättre villkor. Men det är ju så att varje land måste handla utifrån sina egna förhållanden och måste jämföra en medborgargrupp med andra grupper i samma land. Om man nu jämför med småindustrien och dess lånefonder så finner man att det förslag som utskottsmajoriteten här har stannat för, nämligen bifall till Kungl. Maj:ts förslag, inte ställer fiskarna i ett sämre läge än andra medborgargrupper, som är i behov av statligt stöd i olika hänseenden. Jag vill även i sammanhanget säga att sedan de lånegarantier, som herr Sigfrid Larsson pekade på, har införts, tror jag att man kommer att över lag få en högre ränta, och det betyder givetvis en nackdel, i varje fall ur vissa synpunkter.

Till herr Eskilsson vill jag säga bekräftande den med 2 betecknade reser-

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m. vationen att vi har ansett att om man gör eftergifter när det gäller borgensförbindelserna, så kommer det för hushållningssällskapen, som huvudsakligen har att svara för lånen, att uppstå större risker. Hushållningssällskapen har ju inga medel att täcka eventuella förluster.

Jag ser alltså saken så, att jag inte tror att den föreslagna räntjusteringen behöver uppfattas på det sättet att man behandlar fiskarna illa eller vill ställa dem i en särställning. Det gäller här bara en följd av den väsentliga höjning av räntesatserna som har skett under den sista tiden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! I motionerna I: 181 och II: 228 har vi framhållit behovet av vidgade kreditmöjligheter för fisket. Personligen känner jag läget bäst vid upplandskusten. Där ligger det så till att fisket mer och mer måste räkna med att flytta ut i djupare vatten. Det behövs därför större farkoster och därmed ökat kreditbehov.

Nu sägs det här att det finns två skäl som talar emot det förslag vi har framfört. Detta går ju ut på att vid sidan av lånefonden även anlita garantilån som en komplettering. Man säger för det första att det är en besvärlig sak att ha två låneformer. Vi motionärer drog oss för att begära ökning av fonden då vi trodde att svårigheterna på den punkten var större ur budgetsynpunkt. Vi ansåg att eftersom pengarna behövdes kunde vi försöka med garantilån.

För det andra hänvisar man till att 1954 års fiskeriutredning arbetar med dessa spörsmål och att vi därför bör vänta. Vi känner till detta, men vi menar att just därför att denna utredning arbetar vore det bra att vinna erfarenheter av båda utvägarna. Man finge betrakta det som ett provisorium, en försöksverksamhet tills utredningen blev klar.

Den första invändningen när man sä-

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m.

ger att det är besvärligt att använda två system tycker jag för resten är märklig. Det erinrar mig om historien om den gamle ryttmästaren vid »de skånske» som råkade ut för ett kvistigt problem, när han skulle föra befäl över två man, nämligen att hålla reda på flyglarna. Jag tror att även detta problem för fiskets del hade kunnat lösas med litet god vilja.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de i motionerna I: 181 och II: 228 framställda yrkandena. Samtidigt ber jag att få instämma i det yrkande om bifall till reservationen nr 1 med avslag på regeringens förslag om räntehöjning som här har framställts.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i korthet till herr Jonsson, som såvitt jag fattade hans anförande ville konstituera en så betydande skillnad mellan de förhållanden som råder för fisket i Sverige och i Norge, att det var berättigat att normmännen på det sätt jag försökte skildra här ger så förhållandevis mycket bättre stöd åt fisket och dess utövare. Herr Jonsson säger, att varje land måste bedöma dessa ting efter sina speciella förhållanden, men det är ju just detta jag ville påvisa genom de exempel jag anförde.

För normmännen betyder fisket mycket. Det förstår de, och därför stöder de fisket och försöker på allt sätt underlätta verksamheten för näringens utövare. Här i Sverige upptäcker man fiskets betydelse för folkförsörjningen företrädesvis under tider av krig och avspärrning. Då om inte förr förstår man att det är viktigt, att havets arbetare tillför hushållet de fångster som man kan ta ute på havet. När det sedan inträder fredliga förhållanden och man kan få sitt lystmäte på andra livsmedel, då förgäter man fiskeflottornas och deras besättningsars insatser på samma sätt som det finns en benägenhet att under djupaste fredstid förgäta sjöfartens insatser.

Det var detta jag ville illustrera ge-

nom att anförda de i mitt tycke ganska talande exemplen på hur förhållandevis mycket generösare norska staten är.

Jag medger naturligtvis gärna — om man nu skall gradera och värdera — att fisket rent kvantitativt är av större betydelse i Norge än i Sverige. Det är självfallet, och jag har anfört siffror på den saken också. Men realiter behöver också vi fisket, och då skall vi mäta med ungefär samma mått eller åtminstone något så när försöka uppskatta vad fiskarna gör på samma sätt i Sverige som sker exempelvis i Norge.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag måste reagera en smula mot herr Bergs sätt att dela upp utskottsmajoriteten och reservanterna i två läger och säga att vi i majoriteten skulle vara på något sätt avogt inställda emot fiskarna och inte vilja hjälpa dem. Skillnaden mellan oss är ändå bara en mindre sak.

Vilken annan medborgargrupp med så litet antal medlemmar har ett särskilt statligt verk inrättat för att tillvarata sina intressen? Vi försöker på olika sätt, när det gäller prisregleringar och sådant, att stödja fiskerinäringen och fiskarna efter bästa förstånd. Att säga att de är särskilt vanlottade i landet, tror jag är felaktigt. Att vi skulle upptäcka fiskarnas betydelse för folkhushållet bara när det blir krig och sådant, tycker jag är överord med hänsyn till de faktiska förhållandena.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, som jag glömde att säga förut. Om vi nu antar reservanternas förslag måste vi anvisa 240 000 kronor för att täcka minskningen av räntan. Detta är alltså även en ekonomisk sak, en anslagsfråga.

Jag vill, herr talman, alltså yrka bifall till utskottets förslag, och jag vill ännu en gång starkt understryka att även vi i utskottsmajoriteten har sinne för fiskarnas besvärligheter och vill komma dem till hjälp. Jag tror att det bara är en nyansskillnad mellan oss, om det är någon skillnad alls i det hänseendet. I varje fall är det inte den skillnad som herr Berg sökt göra gällande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls till en början vad utskottet i punkterna A 1 och A 2 hemställt.

I fråga om punkten A 3, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22 punkten A 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Nord m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord och herr Larsson, Sigfrid, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 44.

Ang. anslag till fiskerilånefonden, m. m.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjordes i enlighet med de bekräftande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I:181 och II:228; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen gjordes enligt de med avseende å punkten C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Eskilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner angående generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter;

nr 22, i anledning av väckta motioner om utredning angående näringsforskningen; samt

nr 23, i anledning av väckta motioner angående riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 189 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapital-budgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.; och

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapital-budgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 475, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor för statsanställda m. fl.; samt

nr 476, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.48.

In fidem

K.-G. Lindelöw